

M A G Y A R
MEZEI, ÉS HÁZI
GAZDASÁGNAK
KALENDÁRIOMA

AZ ESZTENDŐNEK 12 HÓNAPJAI RA

ALKALMAZTATOTT,

Mellyből rövideden, világosan, és igen alkalmatosan által látszik, minémű munkák minden Hónapban mint a' Házi, mint pedig a' Mezei gazdaságban fordulnak elől, 's mire kellelsen azokban főképpen vigyázni.

A' Házi, 's Mezei gazdaságnak fő tárgyaitól szóló 12 Toldalékok, és

A' KÖNYVNEK LAISTROMA

A' Falusi Oskola Mesterek, és a' Házi gazdák számára, hogy gyermekeiket oktathassák, egy kérdező könyvetskének formájában irattatott, a' végre,

Hogy ezen könyvnek ki-terjesztése által

A' MEZEI IFJÚSÁGNÁL

MEZEI GAZDÁKNÁL

GAZDASÁG' - TISZTYEINÉL

ÉS AZOKNÁL

A' kik saját Gazdaságjokat önnön magok folytatták, a' földnek óhajtott jól mivélése ezen áldott Magyar Országban elől mozdíttatson.

Magyarúl, és Németül ki-adattatott

P. P. I. által.

H. W. 586.

PESTEN

O.S.B.

Találtatik az ottan lakozó Veingand Mihály Könyvesárosnak boltjában 1796.

N E M E S E I H É Z.

A 2

Városi Lakosoknak, tehát valóban illendő, hogy Ti mindnyájan, a' kik olvasni tudtok, ha mindgyárt nem a' tanulásnak kívánságából is, leg-alább únalmas óráitok rövidítése végett, és tsak kívántsítságból-is egyszer ezen Könyvetskét olvassátok által, és én ígérem, hogy egy fem lefűz közületek, a' ki abban számos dolgokat ne találjon, mellyeket egy krajtzárnak ki-adása nélkül az ő Mezei, és Házi Gazdaságának meg-jobbítására ne fordíthasson: Ehez.részetekről nem kívántatik egyéb a' jó akaratnál, igyekezetnél, és szorgalomnál; fött ígérem még azt-is, hogy ezen könyvetskét mindnyárt az Imádságos Könyvetek után leg-többre fogjátok betsülni, mivel olly alkalmas móddal készítettett, hogy néktek azt minden Hónapban tsak fel-nyitnotok, és hamarjában meg-néznetek kelletik, hogy Gazdaságtokra nézve ebbe, vagy abba a' Hónapba melly dologhoz kellessék fognotok, és mit kellessék abban meg-jobbítani; ezt pedig annyival-is inkább, mivel számos próbáitok, mellyeket ezen Könyvetskének oktatásai szerint már tettetek, különös örömetekre, s

fzemlátomást való hafznotokra foganatosak, és sikeresek fognak lenni. Igaz ugyan, hogy fokféle olly dolgokat fogtok találni, mellyeket már annak előtte-is tudtatok, de ellenben fokkal többeket olyanokat, mellyeket még mind eddig nem tudtatok, vagy leg-alább szokásban nálatok nem volt. Fogtok még olyanokat-is találni, mellyek néktek fokakban kerülnének, ha azokat véghez vinni akarnátok, de az illyen esetre gondollyátok-meg, hogy ezen Mezei, és Házi Gazdaság' Kalendárioma nem egyedül tsak egynek, hanem ezen Ország' minden Megyéinek, és ismét nem tsak a' szegények', hanem a' tehetőssebb, és vagyonossabb Gazdák' számára-is irattatott legyen, de azonban még-is úgy, hogy kiki közületek az ő vagyonyának körül-állásához képest, fokot találhat benne, mellyeket hafznára fordíthat. Ha pedig némelleyek közületek ezen Könyvetskével élni, és ez által vagyonossabb Gazdák lenni semmiképpen nem akarnának, tudgyátok-meg végtére azt, hogy ezen Kalendárium nem egyedül érettetek, hanem Magzataitokért-is adattatott-ki; ezek eránt fog-

nak Országoknak jó-tévő kegyes Attyai szorgalmatoskodni, és nékiek alkalmatosságot nyújtani, hogy ott', a' hol már Oskolák vannak, oktattassanak, és idővel birtokosabb Gazdák lehessenek, a' millyenek mostanában némellyek közületek lenni nem akarnak.

M A G Y A R
MEZEI, és HÁZI GAZDASÁG'
KALENDÁRIOMA.

JANUARIUSBAN.

§. 1. *A' Szántó Földek' mivélésében ebben a' Hónapban keveset, vagy éppen semmit sem, de ellenben a' jövődre szolgáló előre való készülleteket lehet tenni.*

§. 2. *A' hol a' Trágyázás szokásban van, ott most az ideje a' Trágyát a' szántó-földekre, és szőlő-kertekbe ki-hordani; de ezt nagy rakásokra, vagy pedig gödrökbe kell rakni, ne hogy ennek leg-jobb erejét a' levegő ég, és a' fagy ki-fzívja.*

§. 3. *A' hol Kő-anya-föld (kő-marga) található, és szokás azt törni, ennek-is most*

az ideje azt bé-hordani. A' kő-marga ki-hordattatik a' földekre, kis darabokra törettetik, és el-szórattatik, mert tudni való dolog az, hogy ez az említett kő-marga a' szántó-földeket, és a' réteket mód nélkül meg-jobbítja.

§. 4. Meg kell vizsgálni az Őszi gabonával bé-vetett szántó-földeket, ha vallyon a' hó alatt mezei egerek nem találatnak-e? Ezek egész útakat, és tsatornákat tsínálnak a' hó alatt, ha ezeket észre-vevőszük, az olyan helyekre egy újni vastagságú vészszöket kell a' földbe szúrni, és abróns módgyára meg-hajtván mind' a' két végét a' földben meg-erősíteni; a' hollók, varjak, és tsókák ezen abrónsokra le-szállanak, hosszszas türelessel az egereket meg-lesik, és el-fogdofsák, tudni való dolog pedig az, melly szörnyű károkat okoznak ezen mezei egerek a' vetésekben.

§. 5. A' Réteken. Ezek meg-hintetnek Júh, Tehén, vagy Sertés trágyával, ennek kövérítő, és nevelő részei a' hóval együtt el-olvadván a' földbe bé-hatnak, és így a' következendő esztendőre bő, és jó füvet lehet vágni.

§. 6. A' Tavaszi trágyából meg-maradott szalma a' Réteken gereblyével öszve-kapartatsón, és háza vitefsen, mivel ezt a' sertések alá lehet hinteni.

§. 7. A' kő-anyá földet (kő-margát) midőn a' Rétekre hordattatik szétt kell törni apróra, mert idővel a' kaszálást akadályoztatná. Ha kő-marga nintsen, föld-marga vétetik elől a' trágyázásra, és két, vagy három újni magasságra a' hó fölött el-hintetik; ez a' föld-

marga a' hó el-olvadásával ezzel együtt a' füvőig le-erészkedik a' földbe, a' füvet növeszti, és vastagítja. Ezen két rendbéli trágya sokkal jobb, és tartósabb minden Júh, Tehén, és Sertés ganájnál.

§. 8. A' Marha - nevelésnél a' Gazdák azon legyenek, hogy ebben a' Hónapban még feleslen legyen takarmányak, ugyan azért ezzel gazdálkodgyanak, és meg ne engedgyék, hogy Tselédgyeik a' jászolt meg-töltvén azt vesztegessék; Ne sajnállják fáradságjokat, és készítsenek a' jászolok felett rátsokat, melyeknek fogai olly' ritkak legyenek, hogy a' bé-vetett száraz takarmányt a' Marha meg-tsiphesse, ki húzhassa, és a' jászolból meg-ehesse.

§. 9. Jól észre kell venni azt-is, hogy Nyárban a' füvellésben-is éppen ez a' mód tartasson-meg; ebből azt a' hasznat lehet venni, hogy a' Marha étetése közt, midőn a' száraz, vagy zöld eledelét a' Marha kényszerítetik tsak első ajakával ki-húzni a' rátsokból, nem olly hamar zabál-meg, következendőképpen nem-is olly hamar betegszik-meg, a' mi mindazonáltal a' jászolból való füvellésnél igen gyakran meg-történik, és e' mellett a' Takarmány-is kéméltetik.

§. 10. Mennél kevesebb száraz, és kemény eledel adattatik a' fejős Marháknak, annál jobb: a' kemény eledel a' jármos marhák számára tartasson; Szetska, le-hullott, és fel-szedetett gyümölts-fa, vagy szőlő-tőke levelek, öszve-töretett káposzta torzsa, mindennemű földi gyümöltsökkel öszve-keverve

légyen közönséges eledele a' Teheneknek egész Aprilis Hónapjáig, de előbb mind ezek forró vízzel öntessenek-még, és meg-hűlni hagyatassanak; csak a' szokott közönséges étetés között lehet nekik egy kevés jó szénát, vagy farnyút változtatás kedvéért a' rátsokba vetni.

§. 11. De ellenben a' fiatal szarvas marháknak a' leg-gyengébb széna maradgyon-meg eledelnek.

§. 12. A' *Júhoknak* nyalábokba köttetett száraz eger-fa, nyár-fa, fejer bik-fa gallyátokák, és mogyoró-fa, szeder-fa, 's szőlő-vefzfű ágatskái levelekkel egygyütt adattatassanak eledelül; változtatás okáért pedig borsó, lentse, pohánka, és zab-szalma, hasonlóképpen tengerinek vagy-is kuoritzának leveleit, a' babnak száraz haját lehet adni, és a' jó széna, vagy farnyú csak a' szokott étetés idejére tartattatik.

§. 13. Azokat a' *Júhokat*, melyek télben az akolban tartatnak, midőn szép száraz napok vagynak, bizonyos órákban ki lehet hajtani az Őfzi vetésekre, vagy a' tserjékbe, melyekben gyalog fenyő-fátskák találtnak; ők ezeknek hegyeit, és ágainak teteit le-rágyják, a' mely is nekik orvosság gyanánt inkább szolgál, mintsem eledelül.

§. 14. Ebben az időben az olyan Marháknak, melyek az iftálóban telelnek, és azokból ritkán erefztetnek-ki; elegendő allyak vettessen, mivel azonkivül-is ez által a' Trágya szaporíttatik.

§. 15. Minden némű Marháknak az Iftálót az igen kemény, és tsikorgó hideg ellen

jól el kell készíteni, de okossan, tudni-illik: a' Levegő-égnek, mely minden élő teremtménynek szükséges, szabad járása ne akadályoztasson, de leg-inkább a' Júh-istálókban.

§. 16. A' *Szöllőkben* nyugszik a' Termézet ebben a' Hónapban, mindazonáltal megvizsgáltatnak a' szőlő-tőkék, és a' nem alkalmasok ki-vettetnek, és a' fogyatkozás alkalmatosokkal ismét ki-póltatnak.

§. 17. Hogy ha *Gyümölcsfák* vagynak a' szőlő hegyekben, és észre lehet venni, hogy Hernyó félszkek fügnek azoknak ágain, azok le-szedettetnek, a' fák meg-tisztogattatnak, és a' le-szedett hernyó-félszkek meg-égettetnek, mert Tavaszkor a' fákban, 's veteményekben szörnyű károkat szoktak okozni.

§. 18. A' *Kertekben* ebben az időben lehet trágyát hordani, mely-is még a' föld az ásásra, és kapallásra ki nem nyílik ott tartattatik.

§. 19. Ha nagyobb, és időssebb Fákat kell által ültetni, tehát erre a' leg-hidegebb idő, leg-jobb léfzen. A' fa, és annak gyökerei körül ásattasson olly mély, és öblös gödör, hogy az a' föld, mely az által-ültetendő fának tövéhez, és gyökereihez ragadott, a' többi földtől meg-szabadúlhasson, és a' ki-ásatt fával egygyütt ki lehessen azt venni, annakutánna estve, ha nagy fagyra reménység vagyon, a' fának tövéhez, és gyökereihez ragadott föld gombolyag vízzel bőven meg-öntöztessen, hogy azon éjtszaka által erőssen öfve-fagygyon; másnap a' ki-ásott fa nagy vigyázattal a' ki-rendelt helyre vitettessen, a'

hol hasonlóképpen egy olly bőségű, és mély-ségű gödör ásattasson, hogy a' fát minden akadály nélkül magában foglalhassa; ezen gödörbe a' ki-ásatt fa gyökerestől, és gyökerei-hez ragadtt föld-gombolyaggal egygyütt szorgalmatos vigyázattal helyheztesse úgy, hogy az előbbeni állását, mellyben előbbeni álló-helyében a' Világ négy részeire nézve vala, meg-tartsa; annakutánna az alatta, és körül-lette lévő üresség jó földdel töltetessen-be, és veretessen öszve. Tavaszkor az illy' módon által ültetett gyümöls-fa egy kevés lankadsága után szinte úgy fogja növést, és gyümölsözését folytatni, mintha soha a' helyét el nem változtatta volna.

§. 20. Minden szurkot ereftő *Vad-fákat* akár vénnek legyenek azok, akár pedig fiatalok, a' fellyebb írt módon kell által-ültetni, mert gyökereiknek leg-kissebb sérelme-is halálos febet okoz rajtok.

§. 21. Ha a' kerti gyümölsös fákat javítani, és magunknak használni akarjuk, a' fák ásattassanak körül, és a' körül fel-ásatt gödör föld-margával, vagy ha ez nintsen tő-íz-zappal bé-töltessen, 's végtére a' ki-ásottal ismét bé-takartasson.

§. 22. Valamint a' Szőlő-hegyekben, szinte úgy a' kertekben-is irtassanak-ki a' hernyó-fészkek a' fákról.

§. 23. A' *Házi Gazdaságnál*, még jó utak vagynak, addig a' tüzre való *fák* hordattassanak haza.

§. 24. A' Gabonának *Tsépelésével*, vagy nyomtatásával kell ebben az időben sietni,

mivel a' gabona, de leg-főképpen a' zab magok hideg száraz időben sokkal könnyebben ki-hullanak, mint nedves, vagy ködös időben.

§. 25. Az okos, és bölts Mezei Gazdának soha sem kell Karátsony előtt, és soha Húsvét után a' Gabonájának el-adásához fog-ni: Most kell tehát a' Házi szükségen fellül-való gabonát a' Városokba, 's Vásárokra vinni.

§. 26. Mivel minden Mezei Gazda jól tudja azt, hogy a' Nyárban egy óra néki betsessebb, mint Télben egy egész nap, tehát azon esetre, ha Tavaszszal építtetni akarna, mostani időben kell mint köveket, téglákat, meszet, mint pedig az építéshez szükséges fákat öszve-hordani.

§. 27. Ha a' Gazdának Borai vagynak a' pintzéjében, bizonyos napot, és órát válasszon a' hétben (de ezt soha el ne felejtse) mellyben a' boros hordókat vastag vászon tör-lő ruhákkal meg-törüllje, és kívül mindenütt a' penésztől tisztítsa-meg; minden tizennégy napok után pedig a' hordókat egymás után töltsé-meg, mivel csak illy' módon lehet a' borokat jó állapotban fok efsztendőkig megtartani.

§. 28. Ebben a' Hónapban meg-vagynak a' Kertek fosztva minden Veteményektől, és Zöldségektől, ezek tehát ritkák, és betsessek. Az előre gondolkodó Gazda ember vagy a' pintzében, vagy a' zöld-vermekben, vagy pedig a' kertnek egygyik alkalmatossabb ágya-ban, melly náddal, és szalmával a' hideg, és fagy ellen jól bé-takartatik, el-teszen Téltre.

minden némű kerti zöldségeket. Mindazonáltal akár melly nagy szorgalommal takartasanak is be ezek homokkal, még sem lehet mind azokat egyenlőképpen igen fokáig megtartani, következendőképpen azokat, mellyek nem olly' fokáig épen maradnak meg, előbb kell használni, 's meg-emésztetni. A' korán érő kék, barna, 's olasz-káposzta, kelerábé, és fejér káposzta nem olly tartóssak, mint a' fejér, tót, és sárga répa, 's olasz-répa, paszternák, petrezselyem gyökér, és földi alma, meg-tartóssabbak a' bé-savanyított répák, bétsimáltt zöld babok, és uborkák, mindennekefelett pedig a' savanyított káposzta. A' borsó, lentse, kása, bab, pohánka, szárított zöld-borsó, és külömbféle gyümölsőknek nemei leg-tovább épen, 's egészen meg-maradnak.

§. 29. A' Gazda ebben az időben mindent, a' mi nélkül tsak el lehet, annak bizonyos jó ára miatt, adgyon-el kélz pénzért.

§. 30. Most vagy on ideje a' *Gazdának* minden gyermekeivel, és házi tselédgyeivel együtt a' fzőllő, bab, és komló karókat azok helyébe, mellyek a' múltt esztendőben el-romlottak faragni, 's el-készíteni, szalma-köteleket az e' végre meg-tartatott szálossabb szalmából a' jövő esztendőbeli Öfzi, 's Tavafzi gabonának öfzve-kötésére erefszteni, 's öfzve-kötni, ezen szalma-kötelek a' tsürnek, vagy pajtának leg-felsőbb részére belől fel-agattatnak, hogy az egerektől meg-öríztesse. Mindennémű ló, és ökör-szerszámak legyenek azok bár fából, bőrből, vagy kötelekből, ismét szántó, vagy kézi-ezközöket,

kézi-ezközöket, úgy-mint gereblye, kalza, farló, villa, ásó, kapa, fejlze, fúró és szeker-tze nyeleket most kell meg-jobbítani, vagy másokat készíteni; az iftálókban a' lajtorjákat, rátsokat, 's jászolyokat, a' taligákat, ganajos ládákat, faraglyákat vagy meg-jobbítani, vagy pedig egészen meg-újítani.

§. 31. Amaz unalmas estvéli órákban, midőn azonkivül-is gyertyát kell égetni, lehet fűzf-fa kosarakat, 's borítókát a' háznak szükségére fonni, nem külömben szérő, iftáló, udvar, 's házi seprőket, 's pemeteket kötni, és szegeket a' dohánynak fel-aggatására készíteni.

§. 32. A' Házi Gazd' Afzfzony, 's az ő idősebb Leányai, 's Szolgái illyenkor kender és lent szoktak fonni; erre nézve azt lehet észre venni, hogy a' rokkával való fonás valamivel ugyan szaporább, de ellenben a' gyalog, vagy pergő orsóval való fonás sokkal szebb fonalat ad. A' Gyermekeket, és más erősebb dolgokra alkalmatlan személyeket kukoritzá morzsolással, száraz bab-féjtésével, toll-fosztással, borsónak, 's azon gabonának, melly Tavafzszal el-fog vettetni, tisztogatásával kell foglalatoskodtatni. Ugyan-is a' Szülők különösen azon legyenek mindenkor, hogy mind' a' két nembéli magzattyaikat első gyermekségjéktől fogva kinek 's kinek ereje, és tehetsége szerént a' dologhoz szoktassák mint nappal, mint pedig estve, hogy femmi idejek ne legyen a' futkozásra, tsintalanságra, 's henyélésre; azt se engedgyék meg nekik, hogy mindgyárt a' nap le-nyúgottával mint a' tyű-

kok alunni mennyenek, és ez által a' henyeléshez, 's heveréshez szokjanak, és ez által idővel rest, 's haszontalan föld-mivelők, és Házi-Gazdák legyenek.

§. 33. Egy átallyában a' Gazdák magokat a' jó rendhez szoktassák, mert egy nap, fött egy óra lints a' napban, mellynek különös munkája nem volna a' Házi-Gazdaságban, valamint szinte a' Mezei-Gazdaságnak-is különös foglalatosságai vagynak, mellyekből némelyeknek Tavalzkor, némelyeknek a' Nyárban, némelyeknek Őszfel, avagy Télben kell meg-lenni, ha a' Mezei-Gazdák az ő jövedelmeikben rövidséget nem akarnak szenvedni.

§. 34. A' téli Holnapokban a' Gyulladásak nem csak leg-félelmesebbek, 's leg-szörnyűebbek, hanem leg-károssabbak-is, mivel ez által a' Gazda nem csak a' szükségén fellül való javait, mellyeket kész pénzé akart tenni, mind el-veszti, hanem még a' fáját házának tartására szükségeket-is. Az emberi segítség a' bé-fagyott vizek által meg-gátoltatik, és még-is ebben az időben a' gyulladásak leggyakrabban szoktak lenni. Ezen szerentsétlen gyulladásoknak leg-főbb okai a' gondatlanság, a' tsürokben, pajtákban, iftállóokban, fészerekben gyertyával, és pipával való vigyázatlan járás; a' lennek, 's kendernek kálhán való szárítottása; a' kürtöknek, 's kéményeknek el-mulasztott tisztítottása; a' náddal, szalmával, kukoritzaszárral, száraz venyegével való fűtés, 's több e' félek; ezeknek tüzes pazdorjai, mivel igen könnyűek a' melegség által a' füst-

tel egygyütt fel-emeltetnek, és a' mit legelőbb érnek, meg-gyújtják, utóllára a' benem takartt tüzes hamu, 's parás, és a' katlanok allya. Az előre látó gondos Gazda, és Gazd-Aízfzony tehát soha se mennyen előbb éjtfzaki nyugodalmára, minek előtte az egész Házi-népe le nem nyugodott, ez meg-lévén, alkalmazatos, és jól bé-zártt lámpással vizsgálja meg a' tsüroket, iftállókat, fészert, pajtát, a' konyhát, kürtöt, kéményt, 's a' kementzét, ha tudni-illik a' kementze szájában nem talál-tatik-e matska, ezek itt' és a' hamu tartokban meg-szokták magokat húzni, gyakran az ő szüroket meg-perzselik, és a' fájdalmat érzvén el-szaladnak; ez által igen könnyen eleven szenekeket-is el-ragadnak magokkal, és olly helyeken rázzák-le magokról, a' hol a' gyulladásra leg-alkalmazatosabb szereket találnak; Végtére a' kéményeket, és katlanokat a' szél-től, és szívó levegőtől jól meg-örizzék.

TOLDALÉK.

Miképpen kell a' leg-jobb Trágyát szerezni, és azt szaporítani?

§. 35.

A' HOL a' Gazda iftállóokban szándékozik teleltetni a' marháit, ott még a' téli hónapok bé nem lépnek, ha az iftálló ki-padolva, vagy deszkázva nintsenek (a' mi ezen tzielyra még jobb) azok az eleven kemény földig a' ganajtól ki-tisztíttassanak, azután föld-miargá-

val, vagy pedig jó, 's kövér agyaggal egy, vagy más-fél lábnyi magasságra töltsenek-fel, 's erre annak utánna szalmából szokott lenni elégséges Marhák' allya hintessen. A' Marhák' vizellete, és gyakor párlása az ilyen margás, vagy agyagos padlázatban minden leg-kisobb veszteség nélkül bé-vezzi magát; Ugyan azért az ilyen iftállókból minden lieten egyszer, vagy kétszer a' marga, vagy agyag felett lévő ganaj ki-hordattatik, és mint előbb törött szalmával újra meg-hintetik; Fél-elzteni-dő múlva ez az anya-föld, vagy agyag tele szívja magát a' marha-vizelettel, 's ugyan azért ekkor ki-ásattatik, 's a' földekre ki-hordattatik; az illy módon készült trágya mindennémű marha trágyánál nem tsak jobb, 's foganatossabb, hanem tartóssabb-is.

§. 36. A' Juh-iftállókból lévő ganajt, melly azonkívül-is tsak minden fél-elzteni-dő múlva hordattatik-ki, az anya-földdel, és agyaggal egygyütt lehet ki-ásni, és a' szántó földekre ki-hordani. Az e' féle trágya mersekei a' közönséges ganajnak hevedségét, és azt mindennémű földekre alkalmatossá teszi, egy szóval minden trágyák közt ez a' leg-jobb trágya. Mivel pedig a' fellyebb említett Anya-föld (Marga) nem mindenütt találtatik, avagy pedig annak vágása, és bé-hordása igen költséges, ennek helyét a' jó, és kövér agyag, a' mint már fellebb mondatott, elégségesen ki-pótollja, mivel a' jó, és kövér agyag szinte úgy szaporítja a' trágyát, és neveli, mint a' marga. Már pedig akár melly mód tartasson-is meg ezen trágya készítésében, a' trágya-

nak semmi részei el nem vesznek, holott ellenben, ha ezen készület el-marad, mint semmitsem erő nedvességek minden haszon nélkül el-szívárkodnak.

§. 37. A' hol iftállókn nintsenek a' trágyát így-is lehet szaporítani: Az Udvarban olly' helyen, a' hová a' Nap leg-alabb, és a' Levegő-Ég szolgál, egy négy szegletű tartalék deszkákból állíttasson-fel, 's karokkal erősíttessen-meg; ennek allyára, vagy fenekére egy, vagy más-fél lábnyi magasságra Anya-föld (Marga) vagy pedig jó kövér agyag hordattasson; az agyagra pedig fél-lábnyi magasságra Homok hintetessen, és erre ismét olly magasságra Gyp-föld hordattasson; Ha Gyp-föld nintsen, vetessen más akár melly pufzta helyről. Ezen illy' módon el-készítettett tartalékba hintetessen Marha-Szarv, Köröm-Forgáts, Szappany-Hamú, Tser, Fenyő-fa haj, és Forgáts, Tyúk, és Galamb-ganaj, Hamú, nyers, vagy száraz Gallyatskák, leg-főképpen Nyár-fa gallyák, fűrész-por, meg-rothatt fa-forgátsok, ki-gyomlált fű, babnak, 's borsónak zöld-szárai, kitespelt Gabonának, Lennek, Kendernek Por-föpredekjei, 's Pazdorjai; Üti-por, Törköly, tövises-Fű, Perje, és Házi-szemet. Ha a' Trágya-tartalék illy' módon elegendőképpen bé-töltetett, ismét agyaggal takartasson-bé; Annakutánna egy erős hegyes Karóval lyukak ásattassanak rajta fellyül, és azokba Ganaj-tsuradék, öszve-fzedett Marha-vizellet, Lúg, 's Szappany-viz, főtt még a' megöletett Marhák' vére-is öntessen-bé; mihe-

lyest a' lyukak bé-ízapodnak, ismét új lyukak készíttessenek, 's ezen öntözés mind addig folytattasson, még tsak észre nem lehet venni, hogy jó, és kemény trágya lett belőle. Az illy módon készült Trágya legnagyobb kintse a' Mezei-Gazdáknak.

FEBRUÁRIUSBAN.

§. 38.

A' FÖLDMIVELÉSRE nézve ebben a' Hónapban tsak azt kell véghez vinni, a' mi az az előbbeni Januariusban 2. 3. és 4-dik §. mondatott. Ezen kívül pedig ha essőzésre hajlik az idő, a' Szántó-földeket, melyek bévagnak vetve, meg kell vizgálni, és a' vízfolyásokat, 's barázdákat a' benne fekvő hótól ki kell tisztítani, 's az olvadó hó viznek szabad folyást készíteni, hogy a' vetéseket ki ne áztassa.

§. 39. A' szorgalmatos Gazdák, kik mindenben meg-indúlnak, a' mi földgyeikben a' termést meg-gátollya, most, még számosabb dolgok nintsenek, a' tserje, tsalitt, és tövis bokroktól, melyek gyakran nagy helyet foglalnak-el, földgyeiket ki-tisztítsák: az illy módon nyert föld-darab idővel bőven meg-fizeti fáradságjokat. Külső Országokban a' hol a' Földmivelés virágzik e' végre különös Vigyázok rendeltetnek a' Községből, kiket Mező-Örzőknek neveznek; ezek az Örzők, vagy Kerülők arra vigyáznak, hogy az efféle bokrok ki-irtassanak. Valóban ezt követni, igen hasznos, és kívánatos dolog volna.

§. 40. Éppen így vagon azokon a' részeken-is, a' hol a' földekben kösziklák, és

kő-darabok nagy helyeket haszontalanúl elfoglalnak, a' földmivelését, 's ebben elől-forduló mindennemű munkákat igen gátolják. Az ilyen nagyobb kö-darabokat a' parrag földekről következő módon kell lassan lassan el-takarítani: A' közelebb lévő erdőből vagy tserjéből hordattassanak öfve mindenféle száraz gallyák 's tökek a' könek környékére, 's gyujtassanak-meg, 's mind addig neveltessen a' tűz, még a' kö elegendőképven által nem tüzesedett, ez így lévén bőven reá öntött vízzel, vagy reá hánnyatt hóval hűtessen-meg; illy módon a' kövek meg-lágyulnak, 's vas-kalapátsokkal, avagy kö-vágó kapákkal igen könnyen öfve-daraboltathatnak, 's el-hordatathatnak.

§. 41. *A' Réteken.* Ettől a' Hónaptól fogva egész Aprilisig a' hó, és első vizet, leginkább pedig azt, melly a' szomszéd szántóföldekről foly-le, ásatt árkotskák által a' Rétekre kell erefzteni, hogy el-terjedgyen rajtok, 's a' földbe szívárkodgyon. Ez által a' Rétek inkább meg-javíttatnak, mint akár melly kövér trágyával.

§. 42. A' partossabb Rétek pedig, melyekre a' viznek folyását nem lehet vinni, tyúk és galamb-ganajjal hintessenek-bé, és ha ez nintsen, Tehén, és Juh-trágyával.

§. 43. A' melly Rétek pedig possatt, és savanyú ízű füveket teremnek, mézfűzel, hamúval, korommal hintessenek-bé; ez a' földet meg-jobbítja, és a' possatt savanyú ízű füveket ki-írta.

§. 44. Ha a' Rétek, vagy más hasznos földek kisebb folyó-vizek, és patakók mellett fekszenek, 's ezek által szaggattatnak, e' következő két móddal lehet a' kárt orvosolni: Először, a' melly részre tsap a' víz, oda szálas szalmából kötött zsuppok tétessenek olly móddal, hogy azoknak nagyobbfele a' vízben álljon, a' vizen kívül való része pedig kötessen-le a' parthoz, 's erősíttessen-meg; A' szalma szálaknak a' folyó-vízzel való tsendes játszása a' reá rohanó sebessebb habok erejét olly hathatóssan meg-töri, hogy ezek éppen semmi károkat továbbá nem okozhatnak; fött a' viznek eddig való dereka, 's szokott folyása lassanként a' másik részre fordul; ezen kívül az Iszap, mellyet minden víz hord magával a' zsuppnak szálai között megakad, velek egygyesül, 's többnyire állandó partot készített.

§. 45. A' Második mód ez: ha a' patakok olly sebessek, hogy meg-sértett, 's leomladozott patakok mellé gátokat, 's töltéseket kell tsinálni, arra kell leginkább vigyázni, ha óhajtott szándékunkat el-akarjuk érni, hogy a' gátnak karói föha se egyenessen, hanem mindenkor rézsünt, az az hegyekkel a' víz ellen, teteikkel pedig a' part-felé fordítva veretessenek a' földbe; Tsak az ilyen rézsünt álló gát állja-meg a' rohanó viznek erejét. Az iszap a' rézsünt álló fonott gátnak gallyai, és veszfűzei közé veszi-magát, és itt-is lassanként erős partot készített; ezen hasznót az egyenes állású gátokból ellenben föha sem lehet reményleni, fött bizonyossan lehet várni

azt, hogy az ilyen munka kevés ideig tartó, 's haszontalan legyen.

§. 46. Ha a Rétek szélein fűzfák vannak, azokat ezen Hónapnak végén meg-lehet nyesni, és a' le-vagdaltt veszföket vagy a' kerítések és fővények fonására, vagy a' gátaknak meg-jobbíttására, vagy pedig, a' mint már tudva vagyon, bab, és borsó karóknak-meg kell-tartani.

§. 47. Azok a' vastagabb fűz-fa ágak pedig, melyeket el-ültetni szándékozunk, csak a' jövő Mártziusban vágattassanak-le, és azonnal a' földbe ültetessenek. Még most vagyon idő mindennémű bokrokat, 's tőkét gyökerestől ki-irtani a' Rétekből; így nem kevés darab föld nyertetik, melyet meg kell egyenesíteni, és széna virág-maggal (Széna perjével) bé-vetni. Egy átallyában sohol sem kell a' bokrokat meg-szenvedni, hanem csak a' réteknek szélein, ha azok a' folyó-víz mellett fekszenek, mert csak itt' olly hasznosak, hogy a' partnak szakadásait akadályozzák.

§. 49. A' Marha nevelésben ahhoz kell egyedül magát a' Gazda embernek tartani ebben a' Hónapban-is, a' mire az előbbeni Januarii Hónapban a' 9-dik Tzikkelytől §. fogva 13-dikig utasítottatott.

§. 50. Ide tartozandó még az-is, hogy a' bornyas Teheneknek, főképpen az előhasuaknak a' meg-ellés előtt három, vagy négy hetekig rozs-lisztből, 's korpából, vagy pedig egy maroknyi sóval főtt árpából lágy meleg italt minden másnap kell adni, mert ez a' tej-
jet készítő belső részeit a' Marhának ki-ter-

jeszti, 's nagyobbíttya, és a' Teheneknek nagyobb tölgök, és több tejek fog lenni.

§. 51. Jól észre kell venni azt-is, hogy a' sóval való élés a' Szarvas-marháknak, és Juhoknak valóságos Orvosság, innent lehet azt tanulni, hogy a' fót a' Marháknak se igen sok szor, se igen bőven nem kell adni, főképpen pedig a' Juhoknak, mert ezek, midőn a' negyedik esztendő el-érik, a' sok sóval való éléstől sós vízzel folyó szemeket nyernek, 's utóllýára meg-is vakúlnak.

§. 52. Ennek a' Hónapnak végén a' Juhok közönségesen elleni szoktak, ugyan azért, hogy jó erőben meg-maradgyanak, ezeknek eledelek az ellés előtt nyóltz, vagy tizennégy nappal a' gallyatskák, fa-levelek, és szalma helyett egészséges jó szénával jobbíttasson-meg.

§. 53. Mihelyest pedig meg-ellenek változtatás okáért fejer répa, vagy ha ez nintsen, sárga répa adattassék nekik; ez egyátallýában szaporíttya a' tejeket, 's következendőképpen egészséges barányokat nevelnek; Továbbá minden hétben egyfzer adattasson nekik só öszve-törtt fenyő-maggal, és apróra öszve-vagdaltt kevés ürommel öszve-elegyítve.

§. 54. Az elléshez közelítő Juhokat a' kosoktól, ürüktől, 's meddön maradt Juhoktól, főképpen pedig azoktól, melyek már meg-ellettek, el kell választani, mivel ezek az étetés közt báránnyaikhoz való természeti fzeretetből a' többi Juhok ellen irigykednek, és azokat, melyek még meg nem ellettek szarvaikkal, 's homlyokokkal döfik, mely okból

ezek azután igen könnyen el-vetélnek, avagy időtlen bárányt ellenek.

§. 55. A' Juh-istállóknak a' nagy hideg, és szél ellen jól el-készülttnek kell lenni, mivel a' nagy hideg a' gyenge bárányokat egy két napok alatt fok-hetekre hátráltattya az ő növésekben. Azomban az igen meleg istállók, és az ezekben bé-rekesztett meleg levegő mint az öreg juhoknak, mint pedig az ifjú bárányoknak még veszedelmesebb, mivel tudó rothadást, és egyébb száraz nyavalyákat okoznak nékik.

§. 56. Ebben a' Hónapban a' vetésekre ki ne hajtassanak a' Juhok, ellenben ki lehet őket egynehány órákra, ha az idő tiszta, a' tisztább, és szározabb tserjés völgyekre, 's árkokra eresztetni, a' hol-is ők a' száraz füvet, 's fa-leveleket igen szorgalmatossan ki-keresik. Tiszta, 's verőfényes napokban ki lehet az Anya-juhokat-is báránnyaikkal egy-gyütt egy két órára a' szabad levegőre botsát-tani, hogy a' Báránycák magokat szabad ugrá-lásaikkal gyönyörködtethessék. Ez a' bárány-cák növéseire igen foganatos.

§. 57. A' Sertések meg-maradnak az ő eddig való eledeleknél, mely moslékból, 's földi gyümölcsökből, úgymint farga répából, 's földi körtvélből (Kolompérből) korpával öszve-elegyített malátából, és száraz törköly-ből állatt. Mert igen roszfz gazdálkodás volna ha egy valaki a' szaporítottásra meg-hagyott serté-seket mindgyárt a' bé-jött téli Hónapokban gabonával, 's más egyébb földi gyümölcsök-ke tartani akarná.

§. 58. Azon Anya-fertéseket, vagy-is kot-zákat, melyeknek szaporította akár minémű okból-is nem kívántatik, ebben a' Hónapban ki kell herélni.

§. 59. A' ludak, kacsák, vagy-is rétzék; és tyúkok a' téli Hónapokban nem gaboná-val, vagy kukoritzával, hanem a' fertések ele-delével tartassanak egész ezen Hónapig; már most pedig naponként kevés árpa, vagy zab vettetésék nékik, mert ettől mint a' párasodás-ra, mint pedig a' tojás tételre gerjesztetnek.

§. 60. A' Szőlők ha az idő meg engedi ennek a' Hónapnak végén ki-nyitassanak.

§. 61. A' Télen által öszve-gyűjtött, 's rakásokra vagy gödrökbe hordott ganaj putto-nyokként, hat tőkére egy puttont számlál-ván, a' szőlőkbe szétt-hordatik, 's fel-osztatik, maga pedig a' trágyázás így esik-meg: Soron-ként a' tőkék körül bő, és olly mély gödröts-ke ásattatik, hogy a' gyökerét érje a' szőlő-tőkének, a' trágya ezen gödrötskébe a' gyö-kereken meg-maradott földre hintetik, és a' ki-ásatt földdel ismét bé-takartatik. Ha a' szőlő-nek bő hasznát akarjuk venni, tehát ezen trágyázást minden harmadik esztendőben meg kell újjítani.

§. 62. A' Szőlő-trágyának jól meg-éret-nek, az az kövérnek kell lenni; e' végre a' Tehén ganaj leg-jobb, ezután a' sertés ganaj, és tsak ezeknek fogyasztásában lehet a' Ló, és a' Juh-ganajt használni.

§. 63. Minden esetre pedig jól kell azt tudni, hogy minden okos Gazda a' mennyire tsak lehet, minden munkait az időhöz alkal-

maztattya; Ugyan azért ha az idő meg-engedi ezen Hónapnak utolsó hetében a' szőlőnek első kapállását, mely Bőjti kapállásnak nevezetik, meg-lehet tenni. Ezen bőjti, vagy első kapálás alkalmatosságával minden házfantalán gyökerek ki-vágattassanak, mivel, ha meg-maradnának, a' szőlő-tökéket nem csak igen el-gyengíttenék, hanem utóllýára egéfszfen-is el-nyomná, 's el-rontanák.

§. 64. A' Szőlők-metszésére leg-jobb idő a' következő Martzius Hónapnak közepe, vagy Szent József után való napok; a' korábbi szőlő-metszés kétséges, és bizonytalan, ne talántán a' keményebb derek, és fagyok, mellyek gyakran mind eddig az ideig elől-fordulni szoktak, a' szőlő-tökékben helyre hozhatatlan károkat tegyenek. Ha mindazonáltal a' szőlő-kertnek nagysága, 's következőképpen a' szőlő-tökék sokasága, 's a' Munkások kevésége kényszeríténé a' metszést még ezen Hónapnak végen el-kezdeni, tehát az időre jól kell vigyázni, ha tudni-illik vallyon a' metszést lehet-e tovább-is folytatni, vagy sem?

§. 65. A' Kertékről. Nintsen itten szándék a' kertész-mesterségről, avagy a' Kertészek számára, hanem egyedül azon fok ezer Mezei-Gazdák számára írni, kiknek számtalan okokból leg-kisobb alkalmatosságjak, és tehetség-jek fints kerteknek míveléséhez szükséges dolgokban magoknak tanátsát adni, mellyek ezekből állanak. Ebben a' Hónapban kell azokat a' meleg ágyakat el-készíteni, mellyekbe a' korán el-ültetendő Palánta magok szoktak

el-vettetni; az új meleg ágy pedig így készítetik-el, tudni-illik: Azon darab-föld, melly meleg ágnak szánattatott, két, vagy három lábnyi mélységre fel-ásattatik, és jól meg-érett Ló-ganajjal meg-töltetik, ezen ló-ganajra a' ki-ásatt föld hányattatik, leg-fellül végtére egy tenyérnyi magasságra fele leg-jobb erdei gyep, fele pedig rothatt forgáts föld öfve-elegyítve rakattatik; Mivel pedig az illy módon készített meleg ágy két, fött három lábbal-is fellül haladgya a' föld színét, tehát ezen meleg ágnak mint a' négy részeit deszkákkal jól meg kell erősíteni. A' korán erő kerti zöldségekhez, mellyeknek magvai ezen meleg ágyakba fognak vettetni, tartoznak, a' korán-erő saláta, olasz, vagy kely-káposzta, kalarábé, dinnye, ugorka, és a' hónapi retek, de ez az utolsó a' meleg ágyból nem ültetik-által más helyre.

§. 66. Ha az idő kedvez, tehát ezen Hónapban a' kerti-ágyak fel-ásattatnak, és ha szükséges, szokott mód szerént meg-is trágyáztatnak.

§. 67. Gyakran olly szép, 's jó idők járnak ebben a' Hónapban, hogy a' szabad ég alatt lévő ágyakba-is minden gond, és félelem nélkül bátran Petrezselymet, Paszternákat, Kárdifolát, Zellert, kerti-paréjt (Spenát) Mákat, Salátát, Turbulyát, veres, fog és metélt hagymát, nem külömbben olasz-répát jó foganattal el-lehet vetni.

§. 68. A' fiatal fáknak által-ültetését minden veszedelem, és kár nélkül ezen Hónapban véghez lehet vinni, csak hogy körös-körül

szalmával jól bé-takartassanak, hogy a' megtörténhető derek által el ne romollyanak. Az által-ültetés pedig e' képpen esik-meg: Ha a' gödrök, mellyeknek leg-alább-is negyed-fél lábnyi mélységüeknek, és szélességüeknek kell lenni már előre el-készíttettek, a' ki-ásatt fiatal fátskáknak gyökereire a' gyepter szinéből való leg-jobb föld hintetessen egy tenyérnyi vastagságra, és a' fátskáknak gyökereivel együtt a' ki-ásatt gödörbe gyengén bé nyomattasson, ezen fellyül négy vagy öt újni magasságra tizta leg-jobb Anya-föld, (Marga) erre ismét kövér trágya, ezen fellül ismét Anya-föld, 's végtére leg-fellül a' ki-ásatt föld hintessen. Ha Anya-föld (Marga) nintsen, egyedül a' trágya vétessen-elöl. Végtére az által-ültetett fátska körül a' föld úgy készíttessen-el, hogy a' fa-töve körül üreg maradjon, mellyben egynehány vederrel, vagy öntöző kannával gajajos potsolja, esső, vagy más állott-víz öntessen.

§. 69. Oltani-is lehet mostonában, az az oltás pedig leg-bátorságossabb, 's leg-bizonyosabb, melly olly fiatal töke-fátskákan tétetik, mellyek sem vékonyabbak más-fél újnál, sem pedig három újnál nem vastagabbak és a' melly fátskák leg-alább is már három esztendőktől fogva mindenkor ugyan azon az egy helyen állottak; végtére mint magok a' fátskák, mint pedig a' bé-oltott ágatskák a' hideg ellen jól bé-takartassanak.

§. 70. A' Fáknek, legyenek azok bár kissebb, vagy nagyobb néműek, avagy forba ültettek, haszontalan ágai, 's gallyai le-vagdaltatnak,

daltatnak, az efféle ágak rablók, és vizes-ágaknak neveztetnek; ekkor pedig jól észre kell azt-is venni, hogy az ágak ne igen közel magához a' derék-fához, hanem leg-alább-is egy újnyira tőle vágattassanak-le, mert különben a' megtörténhető fagy és dér, vagy pedig a' hideg szelek az új vágásba bé-hatnak, és a' meg-nyesett fának azt a' részét végképpen meg-rontyák.

§. 71. Hogy ha szép meleg napokban azoknak a' gyümölsős fáknek, mellyek a' fal, vagy kerítés mellett vagynak, szalma, vagy nád-takarói egynehány órákra le-vétetnek, hogy hozzájuk a' friss levegő érhessen, tehát el nem kell felejtetni azt, hogy mihelyest a' melegebb órák meg-szűnnek, ismét előbbeni módon bé-takartassanak, mivel egyetlen egy hideg éjtszaka-is elegendő arra, hogy mindenmű fák el-romollyanak általa.

§. 72. Ismét emlékeztetnek a' Gazdák arra, hogy gyümölsős, és veteményes kertyeikben a' hernyó-fészkeket szorgalmazatosan ki-írtsák. Az efféle ártalmas férgeket a' vén fának hasadékjaiban, és fel-repedezett kemény hajának üregeiben fel-lehet találni, ezek tehát tompa késsel ásattassanak-ki, vakartassanak-le, 's végtére égettessenek-meg. Még ezen fellül az említett fa-rontó hernyók még a' fakan közönségessen nőtt moha közt-is bőven szoktak fészkezní, ezek-is tehát ott, a' hol szükség, vakartassanak-le.

§. 73. A' Házi-Gazdaságnál. A' Méhkasok ebbén az időben szorgalmazatosan vizsgál-

tassanak-meg, és tisztogattassanak-meg, ezen fellyül friss levegő erefztessen azokba.

§. 74. Hogy ha a' télre adott eledlek elfogyott, újj eledellel tápláltassanak.

§. 75. Közelít már az az idő, mellyben a' földeknek, 's kerteknek árkait, gáttyait, fővénnyeit, 's kerítéseit meg kell jobbítani. A' gondos Gazda már a' múltt Novemberben béfzerzett magának a' gátok, fővények, 's kerítések fonására elégséges jegenye, és füz-fa veszfzöket, mivel pedig ezek az alatt ki-fzáradtak, mostan lágy meleg vízbe áztassanak-meg, hogy ismét meg-lágyulljanak, és hajlók legyenek; ezekből estvéli órákban gúzsok kezfíttessenek, hogy más nap a' munka szaporább lehessen.

§. 76. A' Házi-Gazda az ő fiaival, és férjfi Tselédgyeivel egygyütt ebben a' Hónapban-is arról fog szorgalmatoskodni, a' mire az előbb múltt Januariusban a' 30-dik, és 31-dik §. (Tzikkelyben) utasítottott.

§. 77. Nem külömben a' Házi-Gazdaszfzonyok-is arról gondoskodgyanak ebben az időben-is, a' mire Januariusba a' 32-dik §. (Tzikkelyben) intettettek.

§. 78. Ezen kívül pedig a' pintzékben, 's kamarákban homokban takartt, és magnak el-tétetett gyökereket, és kerti zöldségeket szorgalmatossan visgállyák-meg, és azokat, mellyeket a' rothadás, vagy az egerek meg-rottottak, válogassák-ki, és a' Marháknak adgyák eledelül, mivel az így meg-romlott gyökerek, és zöldségek az egéfszégeseket-is meg-vefztegetik.

§. 79. Az efféle zöldség tartó pintzékben, 's kamarákban a' levegőnek szabad járása engedtessen, és a' kisebb szellőző lyukak tsak a' tsikorgó hidegekben, és akkor-is kevés ideig tartassanak zárva.

§. 80. Azomban az egereknek az efféle zöldség tartó pintzékben, 's kamarákban való bé-járásokat némű-néműképpen meg-lehet akadályoztatni, tudni-illik: ha a' szellőző lyukak öfzve-törött üveg darabokkal bé-dugattatnak. Az egér-fogó-is itten nagyon hafznos, de mindenek felett leg-jobb, ha az ajtókon fellül lyukak vágattatnak, mellyeken a' Matskák szabadon bé, és ki-járhassanak.

§. 81. Mivel pedig a' következendő Hónapban mint a' kerti, mint pedig a' Mezei munkák meg-fzaporodván fűrgetőssebbek, és tartóssabbak lesznek, tehát a' vetemény magok minden órában készen tartassanak, hogy a' veteményezés idejében a' munka ne hátráltattasson. Minthogy pedig a' vetemények magvai nagyságokra, ízínekre, és formájokra nézve gyakran egymáshoz nagyon hasonlítanak, az előre gondoskodó Gazdaszfzony mindgyárt a' magok bé-fzedésének, és ki-tisztogatásának alkalmatosságával a' magoknak minden nezeit külön-külön zatskokba rakta, és mindeniknek neveit egy külön tzédulára fel-jegyezvén, azokat a' zatskokra kötötte, ne hogy a' veteményezés idejében egyik Mag-nem, a' másikkal fel-tseréltessen.

§. 82. Ha estvéli órákban a' házi foglalatosságok közt, mellyek minden zörgés, és láрма nélkül esnek-meg a' Házi-Gazda,

vagy Gazdaszfony az ő Gyermekeikkel ezen könyvből köz-beszélgéseket gyakrabban tartanak, 's azokat ki-kérdezik, azoknak sziveikben bizonyos jó kedvet, és ösztönt fognak a' Mezei-Gazdasághoz és munkához önteni.

TOLDALÉK.

Miképpen kell a' Halas-tót, vagy töltéseket készíteni, miképpen a' fást, 's a' nádat a' halas-tavakból ki-irtani, végtére mi módon lehet a' halak dögét az ilyen halas tavakban meg-akadályoztatni?

§. 83.

AZ új Halas-tónak készítésében különösen kell arra vigyázni, hogy ennek allya, vagy is feneke ha gyepes, melly fást, nádat, és kákát nevel, fel-ásattasson, és a' benne lévő nád, fáss, és káka gyökereitől ki-irtattasson, és a' jövőendő Tótól meszfze el-hordattasson, mivel az említett fáss, nád és káka-gyökerek hamar ismét meg-fogannak, és hat ölnyi meszfzeségre-is új gyökeret hajtanak, ha az nem történik, tehát kevés esztendőök múlva több ismét az ilyen Tóba a' nád, fáss és káka, mint sem a' hal. Ha a' Tónak feneke illy módon ki-tisztított, a' töltésnek készítéséhez kell fogni, és már előre a' jövőendőbeli Tónak mélységet meg-határozni; Ha tehát példának

okáért tizennégy lábnyi mélysége lészzen a' Tónak, ekkor tehát a' töltés allyának leg-alább is harmintz lábnyi szélességűnek kell lenni, hogy a' víznek nyomó erejét ki-tarthassa, és tizenöt láb magasságának. Ezen harmintz láb szélességű töltésnek oldala, melly a' víznek fekszik fel-felé annak közepettéig, az az tizen öt lábnaira el-fogygyon, és résünt álljon, ellenben az az oldala, melly a' vizet nem éri egyedül három lábnaira vékonyíttasson-meg, és így a' töltésnek felső része még tizenkét lábnyi szélességű lészzen, úgy, hogy azon még gyalog, és szekerekkel alkalmas járás fog maradni. Hogy a' töltés jó és erős légyen, ennek a' víz-felé való része illy formán készíttessen: Az első sor iszapos földből üveg-döredékekből, vagy (a' mi pedig jobb) vas salakból, mellyet a' Kovátsok műhelyekből ki-hánynak, és azonkívül-is a' Vas-hamoroknál nagy számmal találtatik, jól öszve-elegyítve rakattasson; ez meg-gátollja amaz ártalmas vízi-férgeket, hogy a' töltést által ne fúrassák; a' második sor egyedül jól öszve-gyúrtt iszapos földből tétetik, a' harmadik sor pedig ismét üveg-darabokkal, vagy Vas-salakkal öszve-elegyített iszapos földből rakattatik, a' töltésnek többi része közönséges leg-közelebb lévő földből készíttetik, és az iszapos földből álló alsóbb részéhez erőssen le-verettetik. Mind-egyik az említett sorokból ne légyen egy vagy más-fél lábnál vastagabb, az az magassabb, és így mind a' három öszszeséggel három, négy, vagy ötöd-fél magasságú, ha még ezen fellyül az iszap-oldal, melly a' vizet éri még

kövekkel-is meg-rakattatik, tehát az ilyen töltés majd csak nem örökös lészén. A' Rend-kivül való tartós, és sebes essők, vagy-is felyhő-szakadásak, 's viz-öntések csak annyiba árthatnak az illy módon épült töltéseknek, hogy a' viz vagy fölötte, vagy mellette el-folyik. A' régi töltések, mellyek nem illy módon készíttettek, közönségesen a' férgektől, vakandokoktól, egerektől, ló-tetűktől, 's más több efféle ártalmas álatoktól által lyuggattatnak, a' viz, mivel éjjel nappal nyomja a' töltést, ezen kis nyílásokat szünet nélkül nagyobbíttya, a' töltés alá veszi magát, és így minden erősebb essőnél vagy viz-mosásnál veszedelemben áll a' töltés, hogy azt a' Tónak vize által ne lyukasztja; Ugyan azért az illyen roszszúl épült töltéseket szükség mindenkor meg-tekinteni, és a' történhető hibát a' fellyebb írt módon helyre hozni. Mihe-lyest pedig a' töltésnek külső szabad oldalánál kis viz-források tapasztaltatnak, azonnal ott a' hol a' viz által foly, a' töltés ásattasson-fel, és az a' rész a' fellyebb írt módon jobbítasson-meg. Végtere a' töltésnek egygyik részére vagy oldalára se ültessenek fák, mivel ezek ha el-rothadnak, az ő el-rothadott gyökereik meg-fértik a' töltést.

§. 84. A' régi Halas-tavaknak a' nádtól, fástól, és kákától való ki-tisztítására még mind eddig semmi bizonyos mód sem találtatott-fel. A' tudva valókból az első ebből áll: A' Tóból erefztessen-le a' víz, a' Tónak partyától egy-néhány ölnyre egy gödör ásattasson, hogy meg-lehessen tudni, melly mélyen kellessen

ásni, még homokos, és követes föld nem találtatik; Azomban ezt egy Föld-fúróval-is meg-lehet tudni. Ez meg-lévén a' nádat, fást, és Kákat a' mennyire lehet gyökerestől ki-kell tépni, és irtani a' viztől ki-üresített Tónak fenekéből. Azomban vigyázni kell, hogy a' Tónak allya igen mélyen fel ne ásattasson, mivel ha a' homokos, és követes föld tsapatig fel-ásattatna, igen könnyen el lehetne vesztetni az egész vizet, melly az efféle követes Tsapatok közt a' Föld-gyomrába lassan lassan bé-szívárkodik. A' második, és az elsőnél jobb mód ez: Egy két Esztendeig a' Nád, Sáss, és Káka le ne vágattasson, harmadik Esztendőben a' Tóból erefztessen-le a' víz, és a' leg-melegebb nyári időben, midőn fűz fűz gyújtasson-meg; A' tűznek ereje bé-veszi magát a' földbe, és a' Nádnak, Sássnak, 's Kákának gyökereit lassan lassan meg-emészti.

§. 85. Hogy ha nagyobb hidegekben a' Halas-tavak, és a' bé-folyó Vizek bé-fagnak, tehát a' Halak ki-döglenek; Ezen Hal-dögnek bizonyos jele ez: A' midőn a' bé-fagyott Tavak fel-törettetnek, ezeknek vize zavaros, fekete, sárga, és bűdös fog lenni, és számtalan sok Férgek, Gelefsták, Bogarak látzatnak benne, nem sokára ama' Anya-Hal nevezetű féreg, melly hasonlő a' Ló-tetűhöz, csak hogy valamivel nagyobb fogja magát mutatni; A' Halak végtere lankadtak, és fzedelgők fognak lenni. Ha tehát ezen említett jelek tapasztaltatnak, nem elég a' jeget több helyeken fel-szaggatni, hanem még ezen

kivül szükség a' fel-fzaggatott helyeken lapátokkal a' vizet fel-fzavarni, és mozgásba hozni. Ezen kevés szorgalom, és fáradság által minden bizonnyal a' Halak-döge meg-hátráltatik, melly még foganatossabb lélzen, ha valamelly tsatorna által friss eleven vizet lehet a' Tóba eresztteni.

M Á R T I U S B A N.

§. 86.

A' SZÁNTÓ-FÖLDEK mivelésére nézve. Ebben a' Hónapban naponként alább hágy a' hideg, és a' napok hoszfzabodnak. A' Fák-nak, 's Palántáknak nedvei mozgásban kezdenek lenni, 's meg-indúlnak. A' Mezei-Gazda kedvet nyer, és ösztönt az ő földgyeit, és réttyeit meg-tekinteni, és az adakozó természetnek, melly ötet bő-áldással bízattya, segített kezeit nyújtani. Rövideden ezen Hónapnak közepén kezdődik a' Tavaí, ha tehát az idő meg-engedi, a' földek fel-fzántatnak, és a' Tavaí vetésre el-készítetnek.

§. 87. Ha a' Vetés nem igen nagy; tehát igen jó e' folyó Mártziusnak napjaiban, midőn a' fák hajtani kezdenek, mindennémű Tavaí Magokat el-vetni, mivel az ilyenkor el-vetett Magok a' Téli nedvesség által neveltetvén könnyebben ki-kelnek, 's előbb meg-gyökeresednek.

§. 88. A' tífza Búzáról tudni kell azt, hogy, ha száraz időben vettetik-el, és azt hamar esső nem éri, hanem több hetekig a' száraz földben meg-marad, utólyára el-fullad, 's ki-vész egészízen. Ez okozta sokaknál azt a' balgatag vélekedést, hogy a' tífza Búza némelly helyeken Rozssá változik, melly véle-

kedés a' termézzettel, 's a' józan elmével ellenkezik. Ezen vélt változásnak az oka tehát az: Igen ritkán lehet kapni olly tiszta Búzát, mellyben semmi Rozs se találtasson, ha tehát az ilyen Rozssal kevert Búza száraz időben el-vettetik, és őtet hamarjában esső nem éri, vagy igen kevés, vagy pedig éppen semmiféle kel-ki a' tiszta Búzából, hanem egyedül csak a' Rozs, mivel a' Rozs ha száraz időben vettetik-is el, és ha esső hamarjában nem éri-is, mindazonáltal még-is ki-kél, de a' tiszta Búza nem.

§. 89. Mivel a' Zabnak éppen olly tulajdonsága vagyon, mint a' tiszta Búzának, tehát a' Zab-is, mint a' tiszta Búza nedves időben, de ellenben az Árpa száraz időben vetessen-el.

§. 90. A' Tavaszi vetések közt a' Zab leg-előszőr vetessen-el, mivel ennek levelei nem olly gyengék, mint az Árpáé, és más Tavaszi vetéseké, 's ugyan azért a' meg-történhető fagy, 's erősebb dér nem olly hamar árt a' Zabnak, mint más akár minémű Tavaszi vetésnek.

§. 91. Ellenben a' más vetésekre, úgy-mint: Árpa, tiszta Búza, Borsó, Lednek, és Köles vetésekre gyengébb időt kell várni.

§. 92. Azomban jól kell vigyázni arra, hogy a' Tavaszi vetések sürűek ne legyenek, mivel a' sürű vetés által nem csak a' szükség-fellyül való Mag el-vesz, hanem a' Termés-is annál vékonyabb lesz, mennél sürűebb volt a' vetés.

§. 93. A' ki a' Magot jól el-készített földben vetette, és azt meg-fordított, vagy síma boronával bé-boronálja, az egy negyed részfél kevesebb Maggal bé fogja érni, mint az, a' ki tövisből készített, vagy vas-boronával boronállja-meg a' földgyét, mivel a' vas, és tövis-borona igen sok füzemeket hágy fenn a' föld színén, mellyeket a' vad-galambok, és más madarak, a' mint-is önnön magok a' Mezei-Gazdák jól tudgyák, fel-szedik, 's meg-eméztik.

§. 94. Ezen kívül nagy hasznat várhatnak azok a' Gazdák az ő Őszi vetéseikből, hogyha az ollyan Szántó-földgyeiken, mellyek könnyű, és porhanyós földből állanak, mihelyest olly szárazzak, hogy a' Marhát megbírhattyák, és a' felső színek már nem ragadós, egy nehezebb oszlop gömbölyűségű hempergőt vonatnak, mivel ez által a' Téli nedvességtől fel-dagadott földet a' Gabonának gyökereihez nyomják. Mindazonáltal ki-vetésnek az agyagos földek, mivel ezek az illy nyomattatás által meg-keményebbekké tétetnének.

§. 95. Ha rozsz idő támad, ennek meg-jobulásáig azzal foglalatoskodgyon a' Gazda, hogy a' tavakat, mótárokat, potsolyákat, 's árkokat az iszaptól ki-tisztítsa, az iszapot pedig az ugar-földekre ki-hordgya, 's azokon el-hintse. Továbbá, a' be-vetett Szántó-földeken lévő árkokat, 's víz-mosásokat, a' mint már fellyebb meg-mondatott, a' Mártziusi Hó-víz-től ki-tisztogassa, hogy szabadon el-folyhasson, mert tudnivaló, hogy az említett Mártziu-

si Hó-víz az ő tsipőssége miatt a' vetéseknek mód nélkül ártalmas.

§. 96. *A' Réteknél.* Ha az idő meg-engedi, a' mi a' múltt Februáriusban 41-dik §. (Tzikkeltől) 48-kig mondatott, de az időnek mostohasága miatt el-maradt, most vitessen véghez.

§. 97. Ezen kívül, még a' Marha ki nem jár, minden garátok, árkok, 's kerítések jobbítottassanak-meg, a' Rétekre, és Szántó-földekre szolgáló járásak, 's szekér-utak árkoltassanak-fel.

§. 98. A' hangya-félszkek, 's vakandoktúrások hányattassanak-el, 's ezektől maradott üres helyetske Ló-here, vagy Széna-maggal hintessen-bé.

§. 99. Ha a' Rétek-szélein, vagy akár hol is ifjú fűz-fákat akar a' Gazda ültetni, tehát e' végre a' leg-szebb, és leg-egyenesebb ágokat vágja-le a' töke-fáról. Ez a' munka fűzfa dugásnak neveztetik, mivel ezen ültetés közön-ségessen egy három láb hoszfűsűsű hegyes fa-karóval, vagy pedig ollyannal-is vitetik véghez, mellynek hegye vassal vagyon bé-borítva, és a' mellyhez négy két-két újni széles-ségű kések forrasztattak, a' felső részén pedig kereft nyele vagyon, mint a' fúrónak; Az e' féle vasas-karó a' földbe le-ülttetik, 's megforgattatik, hogy ama' négy kések fel-szag-gassák a' lyuk mellett való földet; ebbe a' lyukba annakutánna az ifjú fűz-fa ág bé-ülttetik, és a' föld öszve-nyomattatik. Ha illyen eszköz nintsen, könnyen meg-esik az ültetésben, hogy a' fának külső haja, mivel közön-

ségessen az el-készített lyuk alól mindenkor keskenyebb, meg-szorúlljon, és az ágtól el-vállyon; következendőképpen az ág mezíteleen maradgyon; a' mi-is ha meg-történt, az illyen ág a' meg-gyökerezésre újj szemet nem hajthat, hanem leg-felgyebb egy ideig ugyan zöldelleni fog, de végtére el-szárad. Ez a' fűzfa ültetés pedig némelly Megyékre nézve, a' hol a' fának nagyobb szűke vagyon, olly nevezetes, hogy a' Mezei-Gazdák méltán felferkentethetnek annak nevelésére, 's szaporítására.

§. 100. *A' Marha-nevelésről.* Ebben a' Hónapban-is ahoz tartsa magát a' Gazda, a' mihez Jánuiusban 8-dik §. (Tzikkelytől) 15-kig, és a' múltt Februáriusban az 50-dik §. ban útasított.

§. 101. Mivel már a' földi gyümölsőkkel való tartása a' Marhának lassanként el-fogy, ha az idő meg-engedi a' Gyermekeket, és Tselédek ki kell küldeni a' Földekre, Szőlőkertekbe, és Rétekre, nem külömben az Erdő-szélekre, melyekről már a' hó el-olvadt; az elsőben már sokféle gatz, és füvet fog-nak találni, mellyek haza hordattatván, ha a' földtől és homoktól meg-mosattatnak, 's apróra öszve-vágattatnak, a' Marhák eledelét jóval szaporítták. Ez Erdőkben-is fognak sok effélét találni, úgymint vad tzikóriát, 's egér-fül nevezetű füvet; Mind ezek ha a' felgyebb mondott módon el-készítetnek, hafnos eledelt adnak a' Fejős-marháknak.

§. 102. A' Juhok eránt ugyan azt kell még most-is meg-tartani, a' mi Februárius-

ban az 51-dik §-tól (Tzikkelytől) 56-dikig mondatott.

§. 103. Már most a' meddő Júhokat mindennap ki lehet a' levegőre erefztetni, de mindazonáltal mint a' ki-hajtás előtt, mint pedig haza jövételekkor a' szokott étetések meg-légyen, hogy az éhségtől kénytelenek ne legyenek olly füveket enni, mellyek egészségekkel ellenkeznek.

§. 104. A' Sertések eránt mindenkben azokhoz tartsa magát a' Gazda, a' mikre Februáriusnak 57-dik és 58-dik Tzikkelyeiben oktatott.

§. 105. Mindazonáltal ki lehet már most a' Sertéseket hajtani az ugar földekre, hogy azokat fel-túrják, 's a' haszontalan vad füvektől ki-tisztítsák.

§. 106. Az ifjú malatzok, mellyek mostan elletnek, vagy szaporításra, vagy pedig megölésre Őzsig meg-tartassanak, mivel Nyáron az ő tartásak leg-kevesebben kerül.

§. 107. Minden költő, vagy szárnyas apró Marhák most jól tartassanak, és árpával, zabbal, vagy kukoritzával étetettessenek.

§. 108. Az ő fészkeik mérzsékeltt meleg helyeken készíttessenek-el, hogy midőn fészkeikről le-szállanak, és az eledelhez mennek, az ő tőjásaik meg ne hüllyenek, mivel ez a' leg-főbb oka, hogy gyakran olly fok tőjásak ki nem kelnek.

§. 109. Tudni kell azomban azt-is, hogy a' szárnyos apró Marhánál az első leg-jobb Költés.

§. 110. A' Szöllőkben. Az időnek minéműsége szerént a' kapálást, trágyázást, metztést, és a' kötést kell folytatni.

§. 111. Ha a' gyengébb időnek tartósságát lehet reményleni, tehát a' leg-jobb szőlő-vefzszökből a' rozsfzabb fajta-béli tőkékbe lehet oltani, illy módon: A' tőkének feje, vagy-is az úgy nevezett veleje három újni, vagy leg-fellyebb egy tenyéryi magasságra a' föld-színétől le-fürészeltetik, a' meg-maradott töke pedig ott a' hol a' vefzsző le-vágatott, erős éles késsel egyenes vágással majd csak nem a' földig hasíttatik, annakutánna a' múltt Őzskor vagy November Hónapban e' végre ki-válogatott, és le-vagdaltt oltovány vefzszők egy lábnyi hosszaságra vagdaltatván, és a' belső velejek felé rézsűnt meg-hegyesztetvén, a' meg-hasított tőkébe helyeztetnek; a' vefzszőnek meg-hegyesített vége három szegeletet ábrázoljon; Azomban a' vefzszők hegyesítésénél vigyázni kell arra, hogy a' vefzszőnek haja azon a' részen, melly a' tőkén kívül fog lenni, épségben maradjon, a' rézsűnt való metzésben pedig arra, hogy a' belső veleje meg ne fértessen. Az illy formán el-készített vefzszökből kettő olly módon helyeztessen a' meg-hasított tőkébe, hogy a' vefzszők haja a' tőkének hajával éppen meg-egygyezzen, 's egymást érje. Annakutánna az egész töke addig, a' meddig meg-vagyon hasítva a' bé-oltott vefzszőkkel egygyütt agyaggal öszve-elegyített marha-ganajjal tapasztasson-bé, 's rongyokkal, vagy fa-mohával kötessen-bé, a' fennálló vefzszők pedig szalmával takartassanak.

bé, hogy mint az éjtszaki derektól, mint pedig a' Munkások botlásaitól addig-is megtalmazzassanak, méglen a' tökével voltaképpen öszve nem forrnak.

§. 112. *A' Kertekben.* Ha a' múltt Februáriusban az időnek mostohasága miatt mind azok a' kerti munkák, mellyek a' 65-dik Tzikkelytől 71-kig elő-adattak, véghez nem vitethettek, tehát most leg-alább azokat véghez kell vinni.

§. 113. Ezenkívül arra emlékeztetnek a' Gazdák, hogy a' Kajfzi, és Öfzi Baratz-fákat soha se Februarius Hónapjában, hanem csak ezen folyó Martziusban nyessék-meg, 's ugyan azokat, mivel minden-némű gyümöltsfáknál gyengébbek, mint éjjel, mint pedig nappal, ha hideg idők járnak, szorgalmatossan bé-takargassák.

§. 114. *A' Szeder, és Eper-fa-is* csak ebben a' Hónapban nyessettetnek-meg, 's pedig olly formán, hogy a' fának felsőbb ágai, vagy is koronája egy fél-üres golyobist, vagy tálat ábrázollyon, hogy így a' levél szedéskormint a' külső, mint pedig a' belső ágakhoz, 's levelekhez könnyebben lehessen jutni. Minden farnyadékok, 's múltt esztendőbeli új hajtások a' fa-koronáján három, vagy négy alsóbb fémig le-vágattatnak, mivel ha ez el-mulasztatik, kevés esztendők múlva az ilyen fákon fokkal több szeder, és eper, mintsem levél fog lenni.

§. 115. *A' gyümölts-fa oskolát is* ebben a' Hónapban kell készíteni, 's pedig illy módon. A' múltt Öfzön félre tett Öfzi, 's kajfzi Baratzk-magok,

Baratz-magok, Ló-szemű, és közönséges Szilva-magok, Tseresnye, és Meggy-magok nyoltz napokkal előbb nedves homokkal töltött edénybe tétessenek, 's annakutánna egy e' végre jól el-készített kerti ágyba soronként egy egy lábnyi mészszeségre ültettessenek-el, és egy hüvelyk újnyira földdel takartassanak-be.

§. 116. Ezenkívül az efféle kemény magvú gyümölts-fa Oskola-is a' keményebb szelektől jól meg-öríztesse.

§. 117. Ha az efféle magok igen sűrűen kelnek-ki, jövendőbeli Tavaszkor a' számon felül való fátskák nagy vigyázattal, és gyengén földestől, 's gyökerestől ki-vétetnek, és más hasonló kerti ágyba által ültettetnek.

§. 118. Két, vagy három esztendő után ezen fátskák ki-ásattatnak, és nagyobb Fa-Oskolában hasonló vigyázattal által-ültettetnek két lábnyi mészszeségre egymástól.

§. 119. Itt ismét két, vagy három esztendőig hagyattatnak, méglen tudni-illik magasabb, vagy alacsonyabb természetű törpe fának el nem oltattatnak.

§. 120. *A' Komló - Kertek* ebben a' Hónapban fel-ásattatnak, és a' komló töke a' gyökere felé minden oldal-gyökereitől egy lábnyira ki-tisztogatattik. Ez a' tisztogatás meggátollya; hogy a' föld alatt lévő oldal-gyökerek ki ne terjedhessenek, 's új farnyadékokat, mellyek által a' hasznos komló-kert vad erdővé változna, ne hajthassanak. A' tökéből a' vészszők szemei háromig, vagy leg-alább ötig le-vágattatnak, 's egyedül pedig ezek következendő vészszőknek hagyattatnak, mivel

több vefzfzők kevesebb, és rozsfzabb komlót hoznának.

§. 121. A' le-vágattatott ifjú hajtások jó, és egészséges ételeknek, főtt salátának-is elkészíttetnek, ugyan azért ezek nagyon betsessek, mivel azonkívül-is a' zöld eleségek közül a' leg-elsőbbek.

§. 122. Ama' nagy hasznú Dohány nevelésre-is mostan készíttetnek könnyű tisztogatott gyepp-földből, és az előbbeni meleg ágyakból elegyítve elégséges meleg ágyak, és ezekben a' Dohány-magok annak rendgye szerént el-is vettetnek. Ezen Dohány meleg ágyak egy két lábnyira a' föld színétől karók, 's ezekre szegeztetett deszkák által fel-emeltetik, hogy a' vakandokok, ló-tetük, és közönséges tsigák a' Dohány palántáknak ne árthatanak.

§. 123. A' HÁZI Gazdaságnál. A' Méhkasok meg-tisztogattatnak, és ha az idő szép, tehát a' ki-szállásra szolgáló lyukak ki-nyittatnak, mivel már ebben az időben a' Méhek som, mogyoró, 's más bokrokon némű némű élelmeket találják.

§. 124. A' Téli eledelektől meg-maradott méz ki-vétetik a' kasból, melly által ők a' szorgalmatos újj gyűjtésre még inkább ösztönöztetnek.

§. 125. Ebben a' Hónapban vagynak még olly estvéli órák, mellyekben gyertya világnál mindazok véghez vitethetnek, mellyekre Januariusnak 30-dik és 31-dik §-ban a' Házigazdák, és 32-kében a' Gazd - Aszfzonyok emlékeztettek.

§. 126. Ezenkívül most kell nyír, veres és fejr fenyő-fa gallyákat haza hordani, mellyekkel a' konyha-kert ágak, hogy a' baromfiaktól fel ne kapartassanak, bé-fedeztetnek; akkor-is be-takartatnak illy módon, midőn havas fergetegek, vagy zápor-essők vagynak.

§. 127. A' jól gondolkodó Gazdák el ne felejtsek minden effe a' meleg-ágyakat, hánád, vagy szalma takaróik nintsenek, közönséges szalmával bé-takarni.

§. 128. Mivel már a' házi Gazd - aszfzonyoknak téli zöldségjeik' nagyobb része el-fogyott, és talántán a' Nyárra savanyított répánál, 's káposztánál, földi-almánál, és sárga répánál több más nem maradott, tehát mihelyest a' földekről, 's rétek széleiről a' hó el-olvadott, a' Gazda, vagy Gazdaszfzony gyermekeivel, 's Tselédgyeivel a' hasznos füvetket, és a' téli salátát ismértesse-meg, 's szedesse-fel, mivel ezek mihelyest a' hó el-olvadott a' föld-színéről, tüstént meg-mutattyák magokat, illyen a' vad saláta, vad tzikória, és a' vad rapuntzli, nem külömbben a' vad komló a' szőlőkben, és savanyú vagy-is úgy nevezett portzin-fű, amazok pedig az erdők széleit, és bokros helyeket, a' rapuntzli ellenben a' mély és nedves helyeket kedvelik. Vagynak még ezeken kívül többféle hasznos vad palánták-is, mellyeket vagy a' háznál lehet használni, vagy pedig a' Városokban, a' hol ezek nagyon betsessek, jó pénzen el-adni. Ugyan azért az efféle füvek, és palánták' kikeresése nem csak hasznos, hanem egy való-

ságos jó mód a' Gyermeknek a' henyéstől való könnyű el-fszoktatására.

§. 129. A' tisztaságot szerető Afzszonyok ebben a' Hónapban száraz, és kemény szelek lévén szobáinknak, kamoráinknak, ágyi, 's öltöző ruháinknak, egy szóval minden ingó jó-jószágainknak ama' veszedelmes férgektől való ki-tisztogatásával foglalatoskodgyanak.

§. 130. A' Hangyáknak ki-irtására, melyek-is a' szobákban 's kertekben mászkálnak, 's gyakran tetemes károkat tesznek, egy hofszu nyakú öblös palatzkba kevés meg-melegített méz öntessen, a' palatzk pedig ott, a' hol a' hangyák tapaszaltatnak fél rézsünt tétessen-le a' földre; a' hangyák mindnyájan ezen palatzkba fognak lassan lassan mászni, a' honnan-is többé ki nem szabadúlnak.

§. 131. A' Molynak a' szobákból, 's házi eszközökből való ki-irtására vétetessen gyalog vagy más Fenyő-mag olaj, Kástoreum (vagy-is az úgy nevezett Hód állatnak tökéből készített orvosság, melly az Apatikába talál-tatik) és fejer bors, mindegyikéből egy fél lótl, vagy-is nehezék, 's ezeken fellül három krajtzárokon pézsma; mind ezek tétessenek egy üvegbe, és négy hetekig a' Napfényen fő-zetessenek-meg, hogy a' felső része ki-tisztúljon. Annakutánna egy serpenyőben eleven-szenek vitessenek a' szobába, 's az említett szerek öntessenek reájok; azomban az ajtók, 's ablakok jól bé-zárattassanak, hogy a' következendő füst egy pár óráig a' szobákat, 's kamarákat jól által-járhassa. Ez a' füst meg-öl mindennemű molyokat, Hogyha ruházatokban

azok taláztatnak, előbb ezek a' szabad levegőben veretessenek jól ki, azután borssal hintessenek-bé, 's dohány levelekkel, vagy fenyő-fa ágatskákkal bé-borítva zárattassanak-el.

§. 132. A' bolhák ellen oltalmazhattya magát az ember, hogyha az ágyi lepödöket, paplanokat, fött a' testét-is száraz, vagy zöld ürömmel meg-dörgöli.

§. 133. A' poloskák, vagy-is az úgy nevezett bűdös férgek ki-irtására szükség az ágyakat, 's nyofzolyákat szétt szedni, 's ki-tisztogatni, annakutánna az alább mondandó vegyítéssel, vagy-is Mixturával mint ezek, mint pedig azok a' helyek, a' hol a' poloskák taláztatnak, meg-kenettetnek. A' Vegyítés pedig ebből áll: Egy fél meszszely meg-üllepdedd Terpetin olaj, és egy fél meszszely legjobb égett-bor öszve-elegyítettnek, ezenkívül egy Lat, vagy Nehezék apróra törtt Kánfor közébe hintetik, 's öszve-zavartatván egynehány óráig állani engedtetik míglen tudni-illik a' Kánfor egézfzen el nem olvad; ha ez meg-történt az egész elegyítés jól fel-zavartasson, és spongyiával, vagy kefével az a' hely, a' hol a' palaskák tartózkodtak, jól meg-kenetessen. Ez meg-öli a' palaskákat minden tojássaikkal együtt, azomban jól kell vigyázni, hogy ez a' kenés gyertya világnál ne történnyen, mert a' fellyebb említett Vegyítés (Mixture) igen könnyen meg-gyúllad, holott magában olly ártatlan, hogy még a' selyem ruházatokban sem tsinál petsétet.

§. 134. A' mi pedig mind ezen szereknél még jobb, ebből áll: A' Gazdaszszony mindeneket tisztán tartson, és esztendő által többször, midőn az idő meg-engedi, nem csak a' szobákat, hanem minden házi szereket, edényeket, 's ruhákat ki-tisztogattasson.

TOLDALÉK.

A' Földnek külömbféle Nemeiről, ezeknek tulajdonságairól, 's hasznairól, és melly trágya minden föld-nemre nézve leg-hasznossabb legyen.

§. 135.

A TERMŐ-FÖLD vagy fekete, vagy Agyag, Iszap, Homok, vagy követses földből áll; a' fekete föld leg-jobb, ezt követi az agyagos, és ezt az iszapos föld; leg-rozszzabb a' homokos, és követses föld.

§. 136. Azomban a' szorgalmas mivélés, és trágyázás által mindennemű földeket meg-lehet jobbítani.

§. 137. A' fekete föld némelly helyeken olly jó, hogy éppen semmi trágyázást sem kíván, 's ekkor boldog a' Gazda, azomban ha csak ugyan szükséges a' trágyázás, tehát mindenféle trágyáknak öfzve-elegyítése leg-jobb a' fekete földnek. Az agyagos földet Tehén, és Juh-ganajjal keverve, az iszapost Ló-ganajjal, a' homokos, és követses földet a' leg-kövérébb ganajjal kell trágyázni.

§. 138. A' fekete föld leg-mérzséklettebb melegségű, az agyagos közép szerű a' hideg, és mérzséklett melegségű közt, az iszapos hideg; a' homokos ellenben, és a' követses föld meleg természetű; Nem mintha ez valóságos természeté lenne a' földnek, valamint közönségesen a' négy Temperamentomokról ítélnék az emberek, hanem mivel ezen nemei a' földnek több, vagy kevesebb Napsugárakat vesznek magokba, következendőképpen nagyobb, vagy gyengébben meg-melegesznek. Az okos Gazda tehát földgyeinek természetére vigyázzon, és a' trágyázást a' szerént intézze, mivel másképpen földgyének többet fog ártani, hogy sem használni.

§. 139. Az öfzve-elegyített földnek jószágát abból lehet meg-ismérni, hogy ha meg-nedvesítettven, és két kezek közt golyóhis formára öfzve-nyomattatván, minek utánna ki-fzárítottatott, könnyen szétt omlik, 's morzsákra fel-öfzlik, mivel az agyag, és iszap kemény golyóbist ad, a' homok pedig éppen nem engedi magát öfzve-nyomni.

§. 140. Ugyan azért, a' kiknek költségjek 's erejek nem hibáz, ez által leg-inkább jobbjáthatják-meg földgyeiket, tudni-illik: Ha az agyagos földre útsza-larat, vagy iszapos földet a' tavakból, 's mótárokból hordat, az iszapos földre ellenben homokot, és a' homokosra agyagot hordat, ezt pedig azért, mivel egynehány esztendők múlva akár melly trágya is meg-emészttődik, de az efféle földnek elegyítése örökös.

§. 145. A' vagyonosabb föld birtokosak Anya-föld (Marga) által sokkal inkább meg-jóbbíthatják hibás földgyeiket, mint a' trágyázással. A' Marga taláztatik fok helyeken, leg-főképpen pedig a' vizek partjain, a' hol iszapos; vagy agyag taláztatik. Tsapatonként, vagy is soronként fekszik az agyag, vagy iszap közt, és csak alig lehet az iszaptól meg-külömböztetni. De ha egy darab le-törettetik, és a' szabad levegőre ki-tétetik, egy két napok alatt szétt omlik; a' kéz között gyegének, és zsirosnak, vagy is szappanosnak lenni látszik. Az olly marga, melly száraz helyeken talál-tatik, a' bé-vágásra síma, és kékesen fénylő; taláztatik verhenyeges-is; Mind ezeket föld-fúrókkal szokás fel-keresni.

§. 142. Nintsen semmi vad, vagy holt föld-is, a' mint némelyek hibásan véleked-nek; Sok próbák által bizonyos az, hogy a' tűzben ki-égett föld-is, minekutánna ismét meg-nedvessített, és a' szükséges mivélés alá adatott a' bé-ültetett palántákat színt' olly szé-pen nevelte, mint ki-égettetése előtt.

§. 143. Így meg-ismervén a' földnek nagy erejét, igen kíváncsias dolog volna, hogy ama' számtalan fok földek, mellyek gyakran több esztendőkre munkálatlan maradnak, inkább trágyáztatnának-meg, és minden esztendőben konyhára való, 's más féle hasznos palántákkal, avagy marhát nevelő füvekkel bé-vettetné-nek, 's munkáltatnának. Ezek a' füvet, és Marha legeltetést tisztízt is ki-pótolnák, 's igen hamar meg-mutatnák, hogy nem igaz állítás legyen az, hogy a' Földnek pihenni

kell. Ez ellen bizonyos próbáink vagynak a' Kertekben a' Városokban szinte úgy, mint a' Falukban. Kitsoda engedi a' Kerteket nyúgod-ni? Senki; az igaz okai tehát, hogy olly fok földek gyakran munkálatlan hagyattnak ezek; Némelly részeken kevés a' Munkás, kevés a' Marha 's trágya, más részeken tudatlanak, leg-több részeken pedig restebbek, hogy sem földgyeiket igazán hasznokra fordítanák.

APRILIS B E N.

§. 144.

A SZÁNTÓ-FÖLDEK művelésére nézve. A' Nyári vetések folytattnak; ha a' Zab el-vet-tetett, az Árpa vetéshez kell fogni, ezeket követik azoknak a' magoknak nemei, melyek a' múltt Martziusnak 91. §-ban nevezettek.

§. 145. A' Nyári gabonának el-vetésénél arra kell emlékezni, a' mi Mártziusnak 92-dik §-ban mondattatott. A' Kender mindazonáltal és a' Len-magok sürűen, de a' mennyire lehet egygyenlően vettetnek, mivel a' ritkán vetett Magok, jó Magot ugyan, de durva fanalat adnak.

§. 146. A' Borsó két féle, ú. m. szürke és fe-jér, a' szürke Borsó keményebb természetű; ugyan azért is a' Babbal egy időben vettetik-el, de a' fejer Borsót Aprillisnek közepettéig el nem lehet vetni. Azomban mind a' két Nem jó földet kíván, 's nem lehet egyiket-is sürűen vetni. A' kisebb Borsó a' kövér földben meg-nagyobbodik, ellenben a' nagy szemű Borsó a' sovány földben apróbb lesz.

§. 147. Ha még trágyát kellene némelly ugar-földekre hordatni, igyekezni kell, hogy az efféle trágyázatt föld mennél előbb fel-szán-tattasson, hogy a' Napnak folyvást nevelke-

dő hévsége, vagy-is a' fzelek a' trágyát meg-foszszák erejétől.

§. 148. Azokat az ugar-földeket, melye-ken a' fiatal Marhák számára mesterséggel ne-vetetik a' fű, 's melyek ugyan e' végre már a' múltt Őzskor meg-trágyáztattak, mostani időben zábbal elegyített vad lentsével, a' Fe-jős-marhák' számára pedig árpával, borsóval, 's hajdinával bé lehet vetni. Az efféle mesterséges füvellés igen szapora, mivel egy Nyár alatt háromszor-is lehet kaszálni.

§. 149. Az olyan ugar-földekben, mely-lyek a' helységhez közel vagynak, és már a' múltt Télen meg-trágyáztattak, lehet káposz-tát, földi almát, sárga, és fejer répat, lent, kendert, kölest, és dohányt termeszteni. Mind ezeket, és ezekhez hasonló több más földi gyümölcsöket az Őzsi vetés előtt haza lehet hordani.

§. 150. Hogyha a' Vetés, vagy Palántá-lás alá való szántáskor a' meg-maradott Téli nedvesség miatt fok, és nagy rögök marad-nak, azokat ásókkal, kapákkal, fűlykokkal öszve kell törni, és szétt szórni; főképpen pe-dig ott, a' hová dohány-palánták fognak ül-tettetni, mivel a' palánták közönségessen, de leg-főbbképpen a' dohány-palánta púha, gyen-gye, és porhányó földet kívánnak.

§. 151. Az Ugarlásnál arra kell leg-inkább vigyázni, hogy a' dudváknak, úgymint: a' vad máknak és zabnak, a' konkolynak, és kék búza virágnak, Taracznak, kanna-mo-só, szapora és folyó fünek gyökerei a' mennyi-re csak lehet a' földből ki-szántassanak, 's vet-

tetessenek; mivel az a' föld, mellyben az e' féle dudvák el-szaporodtak, inkább meg-fó-ványkodik, mintsem ha minden elztendőben bé-vettetnék. Az efféle dudvák közül leg-rozsfzabb az úgy nevezett folyó, vagy is máfzó búza, melly ha tsak a' szántás után vas-borónával gyökerestől ki nem szaggattatik a' földből, és egy rakásra félre nem hordatik, hogy el-száradgyon, újra meg-gyökereszik, 's a' földet újra el-lepi. Minden dudva jó eledelt ad a' sertéseknek; a' perje pedig, és a' fellyebb nevezett máfzó-búza meg-mosva, és öfzvetörve, ha más szokott eledellel öfzve-elegyítetik, igen hasznos eledel a' fejős Teheneknek. Végtére: ha valamely szántó-föld el-annyira meg-dudvásodott, 's gazosodott, hogy azt még a' leg-szorgalmatosabb Gazda sem tisztíthatná-ki tökéletesen, tehát az ilyen földet a' szükséges fel-szántás, és mivelés után három, vagy négy elztendőig egymás után rozssal, répával, lennel, olasz-káposztával, dohánnyal, vagy földi almával kell bé-vetni 's ültetni; a' gyakor fel-ásás, kapálás, gyomlálás, és növés lassan lassan ki-irtya a' fellyebb nevezett ártalmas dudvákat.

§. 152. A' korán el-vetett lentse, és borsó ebben a' Hónapban sokkal többet szenved a' földi bolháktól, férgektől, és ragyától, mint a' később el-vetett.

§. 153. A' Réteken azokhoz tartsa magát a' Gazda még most is, a' mellyekre Februáriusnak 41-dik Tzikkelyeitől 48-kig, és Martziusnak 97-től 99-kig oktattatott.

§. 154. Ezenkívül a' Réteken meg-maradt trágyából a' szalma, 's gallya levelek, egy szóval minden gaz takartasson öfzve, ez a' giz-gaz szemet pedig, és gally töredékek ne vettessenek-ki az útra, vagy pedig valamely közel lévő gödörbe, hanem hordattassanak a' szöllő-kertekbe, és halmakra rakattassanak.

§. 155. A' mesterséges Réteknak készítésére most vagy leg-alkalmatosabb idő; Ez pedig Lutzernának (Tsigás ló-herének) Spanyol, és Stiriai ló-herének, vagy-is három levelű fünek, vad lentsének, gyopárnak, és az úgy nevezett szent, vagy egéfszeges ló-herének el-vetése által esik-meg. Az effélékkel el-vetett Réteket elztendőként háromszor, fött négyszer-is lehet nagy haszonnal kaszálni. Azomban a' fellyebb nevezet füvek nem minden némű földben teremnek jól meg, 's többnyire valamint a' palánták mértékletes nedvességű lapos földet, melly mélyen, és porhányóra vagy el-készítve, kívánnak; és ámbár ezek többnyire tizennyóltz újnyira el-nyútyák-is gyökereiket a' földbe, még-is mindazonáltal az árnyékos, nagyon nedves, vagy homokos, és követses földben meg nem maradnak; tsak az egy Lutzernai (tsigás hüvelyű ló-heré) és a' fellyebb említett szent széna-mag fogannak-meg jól minden némű földben, a' mint a' jövő Május Hónapnak Toldalékjában bővebben meg fog mondattatni.

§. 156. A' Marha-nevelésnél; közönségesen már ebben a' Hónapban a' Szarvas-Marhák ki-hajtatnak a' legelőre; az első ki-hajtás előtt tehát a' Marhának száját, torkát,

és nyelvét Salétrommal, és porrá törtt fényes kemény korommal, melly egy kevés lúgban téfzta módgyára öfzve-gyúratatik, a' Gazda tisztítsa jól ki; tudni-illik: előbbfőz egy darab rongyal, vagy szalma-kefével, annakután pedig a' fellyebb nevezett szerrel dörgöllje jól meg a' Marhának száját, torkát, nyelvét, 's foga inait; ez által a' Marhának szájából fok nyál fog ki-folyni, de ellenben fok nyavalyáktól-is meg-öriztetni. Mivel pedig a' legelő még most sovány, tehát a' Szarvas-marhának gyakrabban kell adni egy szelet sóval és apróra törtt Fenyő-maggal meg-hintett Kenyeret.

§. 157. Ugyan ezen okból a' legeltetés előtt, és utánna még mindennap a' Szarvas-marhákat a' szokott eledellel jól kell tartani.

§. 158. Minthogy a' Télre el-tett gyümölcsök már erre az időre nagyon el-fogytak, tehát a' Gyermekeket és Tselédek az Őszivetésekre a' gaznak ki-gyomlálására ki kell küldeni; nem külömbben a' káposzta, szőlő, és gyümölcsös kertekbe, határ szélekre, barázdákra, 's utak környékeire, a' hol-is ezek elég zöld eledelt fognak találni a' Marhák számára, mert a' bürököt, és a' kutya-tejet ki-vévén minden mostani új fü mint a' Szarvas-marhának, mint pedig a' fertéseknek eledelére alkalmas. Hogy ha sarló nélkül szabad az időben való járás, tehát a' fellyebb említett füvekből itten sokat öfzve lehet szedni.

§. 159. A' Juhokat ki lehet az Ugar-földekre hajtani, azomban az Anya-júhok bárányaikkal egygyütt, méglen ezek gyengék, igen

ritkán erefztessenek-ki a' gyepfüre, mivel az új füvek az Anya-júhoknak veszedelmes hasmenést okoznak, melly nyavalya a' tej által a' szopó bárányokra-is ragad, 's végtére egy közönséges dögöt, tudni-illik a' vér-hast, melly által többnyire el-vesznek, okoz közöttök.

§. 160. Ugyan azért a' Júhoknak még most-is egy kevés száraz eledelt kell adni, nehogy a' legelőknek soványsága miatt az éhség kinfzerítse őket ártalmas füveket enni, melyektől bizonyossan meg-betegednének, 's el-vesznének. Tsupa balgatag vélekedés az, hogy a' Júhoknak döge, melly ebben az időben közönségesen majd minden elztendőben előfordúh, a' Júhok természeti tulajdonságjak. Hogyha ezen nemes állatok az itten elő-adott mód szerint fognak tartatni, ennek hasznát látván a' Gazdák, az ellenkezőről meg-fognak győződni.

§. 161. Ebben a' Hónapban a' Júhok, és Bárányak azok által, kik a' gyapjút jól ismerik, vizsgáltsanak jól-meg, hogy tudni-illik, mellyek legyenek a' szaporittásra alkalmatosak, és mellyek sürű, fodros, és gyenge gyapjat nevelnek; ezek jegyeztessenek-meg, 's hagyatassanak a' nyájnál, azok ellenben, mellyeknek pyapjak szálas, fenn-álló, éles, egymásra fekvő, és a' ketskék szőréhez hasonló, ezek a' nyájtól válofztassanak-el, és a' mézfárosoknak adattassanak-el, akármelly szép legyen-is másképp a' termetek, mivel a' Juh' nevelésnek nem lehet más tzéllya, hanem hogy szép gyapjat hozzanak. Hogyha a' Gazdák követni fogják ezt a' tanátsot, rövid idő alatt

fokkal jobb, és drágább gyapjat fognak a' magok hasznokra nyerni.

§. 162. A' Legelőre való ki-hajtás előtt meg kell vizgálni, ha vallyon némelyeknek szőre nem hull-e ki? ezeknek gyengén álló gyapját könnyű kézzel ki kell húzogatni, mivel másképp a' vízfektetés miatt a' fákhoz, és tövisekhez dörgölvén magokat a' Juhok, minden haszon nélkül a' fákön, és bokrokon elmarad, 's el-vesz.

§. 163. Az ifjú baromfiaknak ezen hives, és változó Aprilisi napokban a' különös jó gondviselésre még szükségek vagyón, A' szobából nem kell őket meszszé, a' házból pedig éppen ki nem kell ereszteni, mivel egyetlen egy havas, vagy hideg fergeteg-is elegendő arra, hogy mindnyájan el-veszszenek.

§. 164. A' lúd és kátsa fiakat, melyek kevés idő előtt keltek-ki, következőképen gyengék még, kenyér-morzsával, és ezzel elegyített tiszta Búza korpával öszve vagdalt tojás fargájával, és lúd-pázsinttal (Tsillag füvel) mindegygyiket előbbször meg-nedvesítvén, lehet táplálni. Ezeken kívül a' tsallán árpa darával és korpával elegyítve igen jó eledele az apró baromfiaknak.

§. 165. Az apróbb gyenge tsirkék apróra vagdalt főtt tojás fargájával elegyített friss túróval tápláltatnak. Ezek közé lehet apróra vagdalt (Egér-lark) vagy is ezer levelű fűvet keverni. Hogyha erőfödnek, köles kása darálva adatik nekik, fölve ugyan előbb, azután pedig nyersen, mind addig, méglen az öleggebbek eledelével meg nem elégsznek.

§. 166. A'

§. 166. A' Szőlőkben, hogyha a' nyitás, metszés, és első kapálás el-végeztetett, a' bűjtásra hagyatott velszők már most a' földbe eresztetnek, és ámbár a' karók tsak jövő Május Hónaphban szoktak le verettetni, mindazonáltal a' karózáshoz már most is lehet fogni.

§. 167. Mennél gyengébb, és nedvesebb az Aprilis Hónap, annál több gizgaz, 's tudva terem a' szőlőkben, ezt tehát szorgalmatosan ugyan, de vigyázó, és alkalmas személyek által ki kell gyomláztatni, ezek pedig vigyázzanak arra, ne hogy az újontan hajtott szőlő szemeket gondatlanságból valamiképpen meg-sértsék, vagy éppen le-szakasszák.

§. 168. Hogy a' fel-ásott gyp-szin darabok, jó, és hasznos trágyát adnak a' szőlőkben, a' bizonyos, de mindazonáltal ezzel élni nem tanácsos, mivel ha a' gyp-szinben lévő gyökereket a' Gazda el nem tudgya rothasztani, félni lehet, hogy a' szőlő egélszen öszve ne gyepesedgyen.

§. 169. A' szőlőkben sem víz forrásokat, sem pedig víz állásokat meg nem kell szenvedni, mert a' hol ezek találtnak, ott több párak, és ködök szoktak lenni, melyek a' szőlőnek gyenge bimbóihoz, és leveleihez tseppenként ragadván, a' könnyen meg-történhető hideg szélről meg-fagnak, és a' szőlőket meg-vesztegetik. A' régi tapasztalás gyakran már meg-mutatta, hogy a' száraz, nem pedig a' nedves esztendő hasznos a' szőlőknek. Hogyha a' szőlő ültetésre szabadon választhat helyet a' Gazda, olyant válasszon, melly magasabban fekszik, és az éjtszaki szélről ment.

E

§. 170. *A' Kertekben.* Hogyha Februarius, és Martzius Hónapban az idő éppen alkalmatlan volt, tehát az el-kezdet, vagy éppen el-hagyott munkákat, a' mint azok 65-dik Tzikkelytől 72-kig, és 113-tól 122-kig elől adattattak, mostan kell véghez vinni.

§. 171. Ebben a' Hónapban mind azok a' kerti vetemény magok, melyeket a' múltt Hónapi hideg, s más alkalmatlan idő miatt el nem lehetett vetni, már most minden hallasztás nélkül vettessenek-el. A' gyengébb kerti-vetemények közé számláltatnak a' bab, vagy is fasula; tzúkor-borsó, dinnye, tök s uborka magok, és más több effélék.

§. 172. Az Articsokákról, és Kárdi-bokrokról le-vétnek a' takarók, ha az idő elégségesen meleg, de estve ismét bé-takartatnak; ezenkívül körül-ásattassanak, és a' rothattaktól tisztítottassanak-ki, és melléjek jó nemű trágya tétessen.

§. 173. A' Spárga-ágak könnyű kerti-kapátskával de nagyon vigyázva kapáltassanak-fel porhányóra.

§. 174. Hogyha az idő a' múltt Hónapokban kedvezett, és már némelly palántákat a' meleg-ágakban lehetet nevelni, azok a' szabad kerti-ágakba ültetessenek által, de mindazonáltal még mindenkor a' mennyire lehet, kell azokat az éjtűzaki hidegek, és derek ellen szorgalmazatosan oltalmazni.

§. 175. Mennél kellemetesebbek, és szárazabbak a' napok, annál inkább szaporodnak a' férgek, és más ellenségei a' palántáknak; Ezek közül leg-rozsízabbak a' földi bol-

hák. Külömbbféle mód vagon a' palántáknak ezen férgek-től való meg-mentésére, leg-jobbak a' következők: Oltatlan mészből, korból, főből, és száraz ürömből főzetessen erős lúg, és azzal fetskendeztessenek-meg a' palánták: Avagy korán reggel, minekelőtte a' harmat fel-száradgyon a' palánta levelekről, hintessenek-bé azok száraz útza vagy úti porral; avagy, a' kerti ágyak körül ásattassanak kissébb gödrötskék, s ezekbe vettessen-el kender, vagy koriandrum (tzigány-petrefelyem) mag. Ha ezek már valamennyire ki-keltek, a' meg-örizendő palánták az el-készített ágyakba ültetessenek által; az említett férgek meg-kémellik ezen újontan ültetett palántákat, és tsak a' kenderen, vagy kóriándromon fognak elődni.

§. 176. A' Salátának, Tzékának (veres répa) zöld baboknak, borsónak, és több más palántáknak ellenségei a' tsigák; ezeket lehet a' palántáktól ekképpen el-távoztatni. Tehén, és Ló-ször apró köteletskékből, és apró fanyársakból készíttessen egy kerítés a' palántás ágyak körül; a' köteletskében lévő éles ször a' tsigáknak szemeit, és mezítelen lágy fejeit meg-febesítti, mely miatt nyert fájdalomból ők visszfa fordulnak, és a' palántákat minden férelem nélkül hagygyák.

§. 177. A' gyümölcös Kerteknek ellenségei pedig a' hangyák, hernyók, tsere, s más ártalmas bogarak. A' hangyák által rágiák a' fának külső haját, méglen a' fának nedveségéhez nem jutnak, ez által a' fának nedve ki-tsurog lassanként, a' haja meg-feketül, vég-

tére az egész fa el-rothad, melly-is fa-korhadásnak neveztetik; szinte ezt a' kárt okozzák a' veres férgek-is. A' hangyáktól lehet meg-örízni a' fákat eképpen: A' fának allyát, vagy is tövét leg-alább egy lábnyi magosságra bé-kell kenni kalamászfal (szeker kenyőtsével) a' kalamászon fellül pedig pamuttal kell a' fát körül kötni; a' hangyák eképpen mindnyájan a' kalamászba fognak ragadni, 's abban el-vezni, és ha később, ezen el-vezett 's le-ragadott hangyák száma olly nagy volna-is, hogy az újj hangya sereg az előbbenieken sé-relem nélkül fel-mászhatna. Végtére még-is a' pamutba keveredvén, el kellene vészni néki.

§. 178. A' fellyebb nevezett veres fa férgeket, mellyek többnyire az öreg fákban találtnak, csak a' régi fa-hajnak le-vakarása által lehet ki-irtani.

§. 179. A' Csere-bogarak leg-könnyebben ki-irtatnak, ha piros hajnalban a' fák meg-rá-zattatnak, ezek ekkor, erő nélkül lévén, mind le-hullanak a' fákról; szedettessenek tehát fel kosarakba, vagy puttonyokba, és a' Serté-leknek adattassanak eledelül; hogyha őszve-nyomattatnak, a' pulykáknak-is, és a' tyúkok-nak reggeli étetésekre lehet adni.

§. 180. Hogyha a' hernyóknak ki-irtása el-múlásztatott, a' bé-lépett meleg napokban a' zöldellő fákat, és palántákat egészízen bé-terítettik ezek a' férgek; ezeknek tehát el-vez-tésére még csak ez az egy mód vagy on hátra, tudni-illik: Egy nagyobb vas, vagy bádog edénybe bűdös, és eleven kéneseből füst ké-szítessen a' fák alatt, és ha a' fa magosabb,

az edény hofszú poznára köttetvén, az egész fa alól füstöltessen-meg, ezen füst által a' férgek mind le-húllanak a' fákról, mellyek-is tü-ffént tiportassanak őszve. Azomban a' füstöt tsináló személy mindenkor a' szél után álljon, mert ez a' füst egészségének nagyon árthatna, ha vigyázatlanságból tsak keveset-is el-nyel-ne belőle.

§. 181. A' Palántáknak pedig ezen em-lített ártalmas férgektől való meg-szabadíttá-sára már most nintsen más mód, hanem ha azok véghetetlen fáradsággal le-szedettetnek, holott egy pár Hónapok előtt igen könnyű munkával ki lehetett volna irtani, ha tudni-illik a' fák, mellyeken függöttek, szorgalma-tossan meg-tisztogattattak volna.

§. 182. A' Házi- Gazdaságnál. Hogyha már a' Télre el-tétezt kerti, és földi gyümölcsök el-annyira el-fogytak, hogy egyedül a' hüvelyes gyümölcsökre kell szorúlni, és ha se Augustus' vége felé Olasz-káposzta, se Szeptemberben Spénata, sem pedig Oktober végével Téli saláta a' ki-üresített ágyakba nem vettettek, a' kék, és barna Olasz-káposztának torzsái pediglen a' kerti-ágyakban hagyattak, 's a' hideg ellen meg nem őriztetek, mellyeknek újj hajtásiból már most jó, 's egés-séges zöld eledelt lehetne szedni, tehát az il-lyen esetben a' Gyermekeket, és Tselédeket ki kell a' gátokhoz, és bokrokhoz küldeni, kik is itten gyenge tsallánt fognak találni; a' Réteken pedig Czikóriát, szarvas nyelvű fü-vet, és vad főskát; a' kertekben pedig, és szőlőkben vad portsin-füvet, a' szántó föld-

ken galambbegyet, a' Cserjékben vad komlót rapontza, vagy is murek gyökereket, a' tsergetegek, és források mellett vízi tormát szedhetnek, mindezekből jó, 's egészséges eledelt lehet készíteni.

§. 183. Ha a' Libák már olly nagyok, hogy az Annyok-szárnyai által való takargatásra nintsen szükségiek, tehát ezen Hónapnak végén az anya ludakat meg lehet koppasztani, de vigyázva, és okossan, hogy tudni-illik azoknak erősebb tollai, melyeken szárnyaik nyúgodnak, meg-maradgyanak.

TOLDALÉK.

A' leg-szaporább, 's leg-táplálabb földi gyümölcstől, tudni-illik a' földi-almáról (Kolompérről) és ennek számos hasznáról.

§. 184.

SEMMI fints a' Házi-Gazdaságban, a' mi a' termesztésre olly közönséges fel-ingerlést, 's igyekezetet, fött ki-rendeltt ajándékokat-is érdemlene, mint a' földi-almának, (a' Kolompérnak) nevelése, mivel ez az egygyetlen egy gyümölcsnek közönséges nevelése-is egy terméketlen esztendőnek szükségait ki-pótolhattya, mivel ez a' gyümölcs, ha mindgyárt a' fergeteg, zápor-esső, és jég a' tartománynak minden mezei termését el-rontotta-is, mind-ezekben a' vízontagságokban békével nyugszik a' föld-gyomrában, és akár melly sovány földben-is bőven szokott teremni.

§. 185. Hogyha leg-alább-is hat, vagy hét únyira mélyen ültetetik, és a' földgye gyengére, és porhányóra kapáltatik, ritkán tapasztaltatik annak terméketlensége, akár minémű földben legyen-is el-ültetve. A' Kolompérral való bánás e' kevésből áll; tudni-illik: Hogyha a' föld, a' mint már előbb mondattatott, jól el-készítettett, és a' dértől nem lehet félni, tehát Mártzius Hónapnak végén, vagy Aprilis elején egy kapával mennyen-ki a' Gazda az el-készített szántó-földre, és egyenes sorokban készíttsen minden két, vagy harmad-fél lábnyi meszszeségre egy négy vagy öt únyyi mélységű gödrötskét, és mindegygyikében az apróbb Kolompérből hármat vagy négyet vessen-bé, és fellül ismét a' gödrötskét földdel takarja-bé. Ha nintsen apró Kolompérja, tehát a' nagyobbakat messe négy öt, vagy hat darabokra, de mindazonáltal úgy, hogy az oldalain lévő gödrötskéik, melyekben a' fizek találatnak, keresztiül ne metszettesenek; ezen darabokból-is három, vagy négy tétessen az el-készített gödrötskébe.

§. 186. Miképpen, és melly időben kell azokat fel-tölteni, a' szarát, 's szarán lévő leveleit le-metelni, és meg-érésekor a' földből ki-venni az alább következő 357, 413, 421, 486, 545, 546 és 547-dik §. (Tizkelyek) meg-fogják mutatni.

§. 187. A' Kolompérnak (földi körtvének) a' földi-almával egygyenlő tulajdonsága, íze, és haszna vagyon, tsak hogy ama' hozzszabb.

§. 188. Minden éhséges időn kívül-is a' Kolompér egy leg-szaporább, 's tökéletessebben tápláló közönséges eledele fok ezer szegény embereknek némelly külső Tartományokban.

§. 189. De leg-kedvessebb a' Kolompér, és a' földi-alma ott, a' hol a' termésbéli szűkség, következendőképpen az éhség lanyargattya az embereket. Tsupán csak fölve, tüzes hamuba, vagy a' kementzén sülvé-is jó izü, tápláló, 's meg-elégítő egésséges eledelt adnak az éhezőknek. Le-is szokás, ha már meg-főltt, hámozni, tiszta kezek közt öszve-zúzni, és egy kevés búza liszttel keverve öszve-gyúrni, 's ez által egy jó izü, 's meg-elégítő kenyeret készíteni; És így nagyon meg-kéméltetik a' búza. Lehet ezen kívül apróbb, vagy darabossabb liszt-kását, vagy-is pulitzkát készíteni, tudni-illik: ha egy kevéssé meg-főzetetik, meg-hámoztatik, 's meg-hűlni engedtetvén apró kotzkákra vagdaltatik, és Télen ugyan a' meleg kályhán, Nyáran pedig a' Verő-fényen meg-száráttatik erőssen, hogy végtére meg-tserepesedgyen, és által lehessen rajta látni; ezen öszve-száradott kolompér kotzkák annakutánna öröltessenek-meg pulitzkára, azomban vigyázni kell, hogy a' malom-kő minden apróbb követstől, és korpától tiszta légyen: Az efféle dara (liszt-kása, vagy pulitzka) egy kevéssé meg-főzetettvén igen jó izü étket ad. Nem kölömbben a' lisztje-is igen jó a' kolompérnak, és lehet belőle mindennemű téfzta étkeket úgymint rétest, páfétomot, és tortát-is készíteni; és semmit sem fognak azoktól kü-

lömbözni, mellyek tiszta-búza lisztből készítenek. Mindezekén kívül a' keményítő tsinálók a' leg-könnyebb, 's leg-szebb hajport, és keményítőt szoktak a' kolompérból tsinálni.

§. 190. A' Gabonának közönséges bővségekor a' kolompér, és földi-alma igen hasznos eledele a' Teheneknek, Sertéseknek, Tyúkoknak, Ludaknak, és Kátsáknak. Egy szóval a' Kolompér, és Földi-almának termeltése minden bő esztendőben hasznos, a' terméketlen, és szűk esztendőben pedig szűkséges, mivel ez által mind a' két esetben fok száz ezer mérő Gabona kéméltetik-meg egy Tartományban.

M Á J U S B A N.

§. 191.

A. SZÁNTÓ - FÖLDEK mívelésénél; hogyha a' hüvelyes vetemények nemei a' múltt Hónapban akár melly okból-is mind el nem vettettek, tehát ezen Hónapban minden haladék nélkül vettessenek-el.

§. 192. A' Lentsét ezen Hónapnak közepe felé-is el lehet vetni, de már sürűebben, mint a' Borsót; és a' mi több, a' fovány földben jobban meg-terem, mint a' kövérben, mivel a' kövér földben közönségessen meg-szokott dölni.

§. 193. De ellemben a' káposzta palántáknak, fejér, és farga répának, egy szóval minden gyökeres veteményeknek főképpen pedig a' dohánynak a' leg-kövérebb földnek neme válassztasson, és pedig jól meg-mívelve, tisztán gyengére, és porhányóra el-készítve.

§. 194. A' vettetlen, és üressen maradt Szántó-földekre a' trágya hordattassanak-ki, 's a' földek az Őszi vetés alá szántasson-fel; Ez a' szántás első szántásnak vagy-is ugarlásnak neveztetik.

§. 195. *A' Kertekben.* Hogyha a' fű már ki-nőtt, és a' Réteket még hasznossabbá kívánnyá tenni a' Gazda, tehát tisztogassa-ki azokat a' számár, és a' közönséges tövistől,

a' bujtorjántól, vad paszternáktól, vad zsallyától, tsallyántól, egy szóval minden némű dudvától, tudni-illik egy e' végre készített éles tövis vassal szúrja-ki azokat olly mélylen, a' mint csak lehet, az ezektől meg-maradott üres helyeket pedig ló-heré, vagy más széna-maggal vesse-be. Ama' fellyebb nevezett tövis vas nem más, hanem egy éles, és hegyes kapátka, vagy-is bárdotska, a' fokán pedig vavilla vagyon készítve, és így a' villás kapához nagyon hasonló.

§. 196. Ezeken kívül a' vakandokoknak fogó-vasak tétessenek-ki, mivel ez a' mód az ő ki-irtásokra leg-jobb, a' vakandok turásakat szét kell szórni, és ezekbe úgymint fellyebb széna, vagy ló-heré magot vetni.

§. 197. *A' Marha-nevelésnél.* Ámbár ebben a' Hónapban a' legelőkön már a' fű bővebben taláztatik, mindazonáltal a' jármos marhákat még mostan-is száraz eledellel kell tartani, hogy szükséges erejekben meg-maradhassanak.

§. 198. A' Lovak' számára lehet hinárt, és mosó füvet, mellyek motsáros helyeken taláztatnak, haza vinni; ezeket a' lovak igen szeretik.

§. 199. A' Fejős-marhákat lehet a' buzában már most számossan találhandó dudvakkal, mellyeket azonkívül is nagy szorgalommal ki-kell gyomlálni, tartani, de mindazonáltal előbb a' portól, fártól, 's követsektől meg kell tisztítani, és mosni, hogy a' marháknak fogai el ne tompúlljanak.

§. 200. Végtére az Őszi vetéseknek, mivel ezek már nagyotkák, hegyei farlóval, vagy kaszával, de még-is okossan, le-vagdaltatnak; és a' Marhák eledelére fordíttatnak; Ez a' búza, vagy árpa-vagdálás csak ottan történhet meg, a' hol a' vetés nagyon sürü.

§. 201. A' Sertések számára lehet kanna mosó füvet vagy-is fejér ón füvet, melly némely helyeken a' Tavaszi vetésekben számosan találattik, haza hordani.

§. 202. Ezenkívül a' sertéseket lehet a' fel-szántott ugar-földekre ki-hajtani, hogy a' ki-szántott, 's már el-száradott dudváknak gyökereit fel-túrják, 's fel-egyék.

§. 203. A' Juhokat ellenben a' szántatlan par-ragokra, mellyek már bé-füvesedett, kell hajtani, de sertéseket, és ketskéket közöttök semmiképpen meg nem kell szenvedni.

§. 204. A' Ludak' élelmére, mivel ezeknek ganajjok az ő hevessegek miatt akár melly legelőt-is végtére meg-ront, a' kertekből, és szőlőkből az úgy nevezett nyúl-fü hordattasson haza, úgymint a' mellyet a' ludak igen szeretnek. Nem különben a' húnyor, melly az árpa és zab földeken terem, igen kellemetes eledele a' ludaknak.

§. 205. A' kátsákat pedig a' motsárookban, és álló-vizekben található béka lentsével, mellyet rostával, és sürü gerebljével kell ki-halászni, lehet hasznossan táplálni.

§. 206. Minden jó Gazdának kell tudni, hogy a' kátsáknak sohasem kell árpa-korpát eledélül adni, mert ettől meg-köszvényesednek. A' Ludaknak sohasem kell adni ledneket, mi-

vel ettől szédelygést nyernek; A' Juhoknak, és Ketskéknak tilza-fa gallyákat, a' Sertéseknek pedig borsot nem kell engedni enni, mivel amazok el-döglének, ezek pedig csak egy-egyten egy szemtől-is elvesznek; a' sertéseknek szint' olly veszedelmesek a' ló, és fa-férgemellyeket ha el-nyelik, nehéz nyavalyába esnek, 's végtére meg-döglének.

§. 207. A' Pulykák csak ebben a' Hónapban ültetessenek-el, mivel az ifjú pulykák fokkal kényesebbek, és gyengébbek, mint akár melly némű más apró baromfi. Az Anyapulykák rejtek helyekre szokták tojásaikat tenni, ugyan azért minden leg-kisebb szeglyúkat, és bokrokat szorgalmatosan ki kell keresni, 's a' tojásokat öszve-szedni.

§. 208. Mivel a' pulykák igen állhatatosan szoktak a' tojásaikon ülni, tehát mint eledelljeket, mint pedig italljokat közel kell félszkeikhez tenni, mert gyakran készek az éhség, és szomjúság miatt el-vefzni, hogy sem félszkeikből ki-szállani.

§. 209. Ugyan ezen okból nem szükség nekik meleg félszket készíteni; gyenge gallyatskák, és egy kevés szalma erre elégséges.

§. 210. Soha sem kell egy Anya-pulyka alá tizenkét, leg-felgyebb tizennégy tojásnál tenni.

§. 211. A' költés, vagy-is ülés ideje szint az, melly a' tyúkoknál, tudni-illik huszonegy, huszonkettő, huszonhárom, fött némelykor huszonhat nap-is. Az ifjú pulykák eledele szint az, a' mi a' közönséges tsirkéké, a' mint felgyebb 163, és 164-dik Tzikkelyben elő-adattott. Végtére mint az ifjú pulyhák, mint

pedig a' tsirkéknek lehet erdei nagy hangyákat, és hangya tojásokat adni eledelül, mivel a' hangya, és hangya-tojás nekik orvosság, és kívánságot okoz benne az eledelre.

§. 212. Mint a' pulykák, mint pedig a' közönséges tyúkok igen hasznosak a' Házi-Gazdaságnál, mivel közel három fertály esztendeig tojnak. Hűz tyúkokhoz egy kakast kell adni; és ezt minden három esztendő után változtatni, a' tyúkok ellenben négy, fött öt esztendeig-is alkalmasok maradnak a' tojástételre.

§. 213. *A' Szőlőkben* tovább-is folytattatik a' karózás, 's egy átollyában ez a' foglalatosság, és munka jobban illik erre a' Hónapra, mivel a' szőlő-vefzfők az ő természeti állásokat, és hajlásokat már most inkább megmutatják, és a' karók ezeknek kívánságok szerént verettetnek-le a' földbe. A' szőlő-vefzfőket is jobb most a' karóhoz le-kötni, mint későbbben erőszakkal azokat a' karókhoz húzni, 's le-kötni.

§. 214. A' hol a' szőlőknek földgye nyúlós, és kemény, következőképpen gazos, azt könnyű kapával fel kell vágni, 's ki-tisztítani.

§. 215. A' Majusi hives napok fok okokból hasznosak, de ellenben a' hideg Majus annál ártalmasabb, magok a' Gazdák jól tudják melly veszedelmessek legyenek az éjtfzaki derek mint a' szőlőknek, mint pedig a' kerteknek. Ezen ártalmas dereknek pedig így lehet ellent állani. Minden száraz gallyák, és fa-levelek, mellyek a' rétekről, és kertekből

öszve-hordattattak, a' szőlő-kertnek környékére két, vagy három ölnyi meszszeségre egymástól rakattassanak garmadákra, és ha kemény szél nintsen, de ellenben annál tsipösebb hideg mutattya magát, melly miatt a' dértől lehet félni, tehát jó korán reggel, 's a' nap fel-költe előtt ezen gallya, és száraz levél garmadák gyűjtassanak-meg, és a' tűz a' menyire lehet tápláltasson világos virattig, hogy ezen tűznek fűstye a' lassú tűz által a' szőlőkre terjedgyen, ugyan azért a' tüzet a' szőlőnek éjtfzaki részére kell tsinálni, és az éjtfzaki szél után. Ezen füst nem nagy ugyan, de elégséges meleget foglal magában arra, hogy a' szőlő bimbókon, és leveleken meg-álopódott Harmat, vagy Köd-tsepeket meg ne engedgye fagyni, és a' szőlőket az ebből következő kártól meg-oltalmazza.

§. 216. Mivel az itten elől-adott mód által olly tetemes károk el-háríthatnak, méltó volna hogy ezentúl az efféle esetekben az egész Község, mivel kevés fáradságban kerül, közakarattal lennének egymás fegedelmében; az illyen előre való gondoskodás által soha a' dér, fagytól kárat nem szenvednének.

§. 217. *A' Kertekben* még mindenkor szaporodik a' munka. A' gyümölcs-fáknak haszontalan vizes, vagy fattyú ágai le-vagdaltnak, mivel a' gyümölcs hozó ágakat a' szükséges nedvességtől meg-fosztyák 's erőtlenítettik. A' le-vagdalás által tett febeket a' fákön gyenge viafzfal bé kell kenni, és viafzkos váfzony, vagy bőr-darabbal bé-kötni, hogy a' hideg dér által meg ne romollyanak.

§. 218. Hogyha a' múltt Hónapban oltott ágatskák még ki nem hajtottak, avagy éppen ki-fzáradtak, tehát ezen Hónapban másodszor is lehet oltani.

§. 219. A' gyümölsös fákból álló kertiforok, (Spallérok) most meg-nyíráttathatnak, hogy annál fűrűbben öfve-nölhessenek.

§. 220. Hogyha némelly gyümölsös fának levelei färgülni kezdenek, jele hogy az efféle fák nyavalyások, ugyan azért egy homályos bé-borúltt időben a' beteg fának töve egészfen az alsóbb gyökerekig ásattasson körül, és a' derék, vagy-is fő gyökerek vizsgál-tassanak-meg, hogy ha ló, vagy más ártalmas férgek által nem fertettek-é meg? avagy nem rothadtak-é el? az efféle meg-sértetett gyökerek, a' meddig a' sérelem tart, vágattassanak le, és gyógyító vialfzal kenetessenek-bé ott a' hol le-vágattattak. A' fának ágai is, az el-vétetett gyökerekhez képest, vagdaltassanak-le; annakutánna a' gyökerekre Anya-föld, (Marga) avagy meg-rothatt ganaj hordattasson, végtére pedig a' ki-ásott földdel, a' mint volt előbb, takartasson-be; Az illy módon meg-orvosolt fa újj, 's egészséges gyökereket fog hajtani.

§. 221. Mindennemű dög, ha még meg nem pondrósodott, igen hafznos trágyát ad a' fának, főképpen pedig a' beteg fának.

§. 222. Hogyha tehát az apró Marhák közül, úgymint malatz, bárány, tyúk, lúd, pulyka, kátsa, némellyek el-döglenek, mind ezek a' beteg fa mellé, de ne igen közel az ő gyökereihez, ásattassanak-el; a' tapasztalás bizonyítja,

bizonyította, hogy az illyen fák kevés idő múlva, ismét fel-elevenednek, és ki-zöldellenek.

§. 223. El nem kell felejtteni a' fának tisztogatását, és azokról a' csere, 's más ártalmas bogaraknak, és férgeknek, mellyek ebben a' Hónapban számosabban szoktak megszaporodni, szorgalmatos ki-irtásában foglalatokodni.

§. 224. A' komló-veszfzők mellé már most karók verettetnek, 's ezekhez hárs-fa hajjal a' veszfzők le-köttetnek; e' végre pedig csak a' leg-elevenebbek, 's erősebbek választatnak, a' gyengébbek pedig le-vagdaltatnak, 's a' Marhák eledelére haza hordattatnak.

§. 225. A' komlos-kertek ebben a' Hónapban gyengére, és porhányóra fel-kapaltatnak.

§. 226. A' komlókra, 's ezeknek leveleikre az ő kövérségek miatt nagy számmal szoktak ragadni amaz úgy nevezett mürkák; Ezek az apró legyek, hogyha a' komló-tökek között kelerábi, olasz, vagy más káposzta palánták ültetettek, el-hagygyák a' komlót, és az a' féle palántákat bé-borítván, azokat hafzönvételekké teszik. Ez okból tehát, főképpen ha már négy éftendősek a' komló-tökek, jobb ezek között semmi nemű zöldségeket sem nevelni, mivel azonkívül-is ezek által a' komló-tökek sok tápláló nedvességjéktől meg-foltattatnak.

§. 227. A' konyha, vagy-is veteményes kertekben a' fellyébb nevezett palántáknak által-ültetésével kell továbbá-is foglalatokodni.

§. 228. Minden gyökeres zöldségek, úgymint sárga, veres, fejér, kerek, 's tövises répa, petrezselyem, zeller, pásternák, 's több effélék, hogyha igen sürüen keltek-ki, a' gyengbbeket ki-szagatván, tisztogattassanak-ki, hogy a' meg-maradott erősebbek annál jobban nőhessenek.

§. 229. Mivel mostan egy éjtfzaka alatt is fel-nő a' gaz, ennek szorgalmatos ki-gyomlálása legyen a' Gazdának leg-főbb foglalatossága; a' ki-gyomlált gaz pediglen hordatasson haza, mosattasson jól meg, 's a' Fejős-marháknak, vagy fertéseknek adatasson eledeül, hogyha ezeket nem tart a' Gazda, a' ki-gyomlált gatz vesse a' ganaj tartalékba, 's engedgye ottan meg-rothadni.

§. 230. Mint hogy az erős derektól ebben a' Hónapban még mindenkor lehet félni, tehát el ne felejtse a' Gazda a' palánta ágyakat, és a' gyengébb természetű gyümöls-fákat, úgymint őfzi, 's kajfzi baratzk-fákat, mandola, megy, és tserefsznye fákat a' hidegtől meg-örízni.

§. 231. Hogyha az essők ebben a' Hónapban ritkák, tehát híves éjtfzakák után reggel, heves meleg napokban pedig estve a' ker-ti zöldségeket öntözéssel kell segíteni.

§. 232. Ezen öntözésre leg-jobb az esső, és az állott víz; a' folyó-víz nem olly hasznos, következendőképpen kút-vízzel soha sem kell a' palántákat öntözni, ha tsak három négy vagy több napoktól fogva kádokban a' szabad levegő ég alatt nem állat.

§. 233. A' kövér nemű palánták, úgymint a' dohány, czékla, spárga, fejes, és száz rétű saláta, 's több effélék kétszer napjában, úgymint estve, és reggel öntöztessenek-meg, ha a' nap igen meleg.

§. 234. Az ifjú fák-is, mellyek még nem állanak azon az egy helyen, a' hová ültettek, négy esztendeig, hogy ki ne száradgnyanak, legalább minden hétben egyszer jól meg-öntöztessenek.

235. Ennek a' Hónapnak kezdetén mind azok a' zöldségek, mellyek egész Télen a' pintzékben, vagy más kamarákban, és tartályékokban tartattak, azokból ki-vétetnek, és hogy magba mehessenek, olly ágyakba által-ültetettnek, hogy a' nap elégségesen, de ellenben az hideg éjtfzaki szél ne érhesse őket.

§. 236. Hogyha ezek a' palánták, akár mi neműek bár legyenek azok, a' tetejeken ki-hajtottak, a' középső hajtások töressenek-le, és tsak három, négy vagy öt is az oldalas hajtásokból hagyatassanak-meg, ezek pedig gyengén egy karótskához köttessenek-öszve, hogy a' szél őket szétt ne szagathassa.

§. 237. Midőn már az efféle palántáknak 's zöldségeknek magvai érni kezdenek, a' verebek miatt hálóval húzattassak, 's fedeztessenek-bé.

§. 238. Mint a' Mezei-Gazdaságnál, mint pedig főképpen a' kertészszégnél igen sok függ a' jó magtól; ugyan azért a' maga hasznát ohajtó Gazda soha földgyeit roszsz maggal béne vessn, mellyek meg-érdemlik hogy jó, és hasznos maggal bé-vettessenek; következ-

döképpen, hogy ha egyszer jó magokra szert tett, vigyázzon jól, hogy azokból ki-ne fogygyon.

§. 239. *A' Házi - Gazdaságnál*, hogyha Mártzius Hónapban, mihelyest tudni-illik a' hó el-olvadott, el nem mulasztotta a' Gazda a' kerti ágyakat spenáttal, főzni való salátával, 's más hasonlókkal be-vetni, tehát már most elég zöldsege lészzen nem tsak a' konyhájára, hanem még ennek nagyobb részét bé-is viheti a' Városba, 's kész pénzért el-adhatya; szinte ezt teheti a' meg-maradott hüvelyes, és száraz gyümölcssekkel-is.

§. 240. Mivel ebben a' Hónapban a' Fejős marha tsupa zöld füvel tápláltatik, a' tejnek jósága pedig a' fünek jóságától függ, tehát önként által-láthattyák a' Gazdák, melly szükséges legyen a' réteket, 's legelőket minden ki-telhető módon meg-jobbítani.

§. 241. Mostan vagyoni idő a' vajnak Télre való őszve-gyűjtésére. Mihelyest elegendő vaj őszve-gyűjtetett, azt ki kell jól főzni; Éppen pedig nem kell várakozni arra, hogy sok vaj őszve-gyűjtetessen a' ki-olvasztásnak könnyebbsége miatt, főköppen pedig a' melegebb napokban, mert igen könnyen meg-avasodhatik; tudni való pedig az, hogy a' meg-avasodottból semmi módon sem lehet jó vaját készíteni.

§. 242. A' vajnak ki-főzése mellett lévő gondatlanság, 's vigyázatlanság miatt gyakran sok Házi-Gazdák, főtt egész Helységek-is fzerentsétlenségben ejtettek. Ennek ki-főzése tehát soha se bízattasson gondatlan, 's vigyá-

zatlan Tselédre; a' vas-fazék pedig, mellyben a' vaj ki-főztetik láboson álljon, és semmi más oldal-tűz ne legyen azonkívül, melly a' vas-fazék, vagy katlan alatt vagyon. Még az írósvaj egészszén fel nem olvadott, a' tűz lángolhat alatta, de mihelyest tájtézkzik, tüstént a' lángoló tüzet félre kell tenni, és tsak egy mértékletes parás tüzet kell a' katlan alatt tartani. A' vajnak tájtékját vas-kanállal mind addig le kell fzedni, és egy különös edényben őszve-gyűjteni, méglen a' ki-olvasztott vaj meg szűnván tájtékozni, egészszén meg nem fargúl, és apró holyagokat, vagy gyöngyöket, mellyek mindazonáltal tüstént el-múlnak nem hány-fel; ez lefű az igaz jele, hogy a' vaj már tiszta, 's elégségesen ki-főzetett; Ugyan azért ekkor a' tüzről le-vétetve engedtesen meg-hűlni, 's annakutánna egy el-készítetett tiszta tserép, vagy fa-edénybe öntettesen, 's hideg pintzében, vagy kamarában a' patkányak 's egerek ellen jól meg-őriztessen.

§. 243. Hogyha a' vaj ki-olvasztásánál hevesebb tűz rakattatik a' katlan alá, tehát abból a' tájtékkal egygyütt a' vaj-is fel-emelkedik 's ki foly a' tűzbe; vagy tehát hafzon nélkül el-vefz ez a' vaj, vagy a' mi még rozfszabb, meg-gyúllad, és a' kéményen ki-rohanván felgyújtja a' házat; melly fzerentsétlenség még nagyobbúl, hogy ha a' katlanból ki-folyó, 's már meg-gyúlladt vajba víz öntetik, hogy a' tűz tsillapodgyon. Ugyan azért a' ki-főzött vaj ki-folyásának, 's következendöképpen meggyúlladásának el-hárítására leg-jobb mód az, hogy közel, kéznél legyen egy edényben

már annakelőtte ki-főzött vaj, melyből egy rész akkor vettessen a' katlanba, midőn a' ki-olvasztandó vaj kezd erősebben emelkedni, ezen friss vaj által a' fel-forott vaj egy kevesé meg-tsillapittatik, 's idő engedtetik, a' katlan alatt lévő tűznek fogyasztatására.

§. 244. A' második mód pedig ez, hogy az efféle veszedelmes esetekben a' közel-lévő hideg vas-eszközök, de a' melyek leg-kevesebbet se legyenek nedvesek, vettessenek a' katlanba.

§. 245. Ebben a' Hónapban a' háznál fontt fonálból szőtt-vásznat szokás meg-fejériteni. Ezen foglalatosságra ugyan ez a' leg-jobb idő, nem azért, a' mint némelyek vélekednek, mivel a' fák, és a' bokrok most virágoznak, hanem azért, mivel a' Napnak oldalast szolgáló sugárjai nem olly hertelén száríttják ki a' meg-öntöztetett vásznat, mint a' következő melegebb Hónapokban, melyekben a' Napnak sugárjai egyenesebben, 's következőképpen erősebben - is fütik a' vásznat, innént történik, hogy a' meleg Hónapokban száríttandó vásznat szünet nélkül szükség öntözni, hogy barna petsétek ne támadgyanak rajta.

§. 246. Végtére kell tudni, hogy a' váfzonynak fejezésére nem egyedül száraz meleg Napfény szükséges, fött e' végre változó idő kívántatik, ugyan ezen okból az a' váfzony, melly éjjel-is a' fejeztő helyen hagyattatott, mindenkor előbb, és szebben meg fog fejeződni.

TOLDALÉK.

A' Réteknék Meg-jobbításáról.

§. 247.

A' RÉTEK vagy szárazak, vagy pedig nedvesek, és vizesek; amazok édes, ezek pedig possatt izű nádas, kákás, és sássas füvet teremnek.

§. 248. A' magassan fekvő, 's dombos rétek, melyeket semmi módon sem lehet meg-áztatni, hagyattassanak-el, és szántó földek-ké változtattassanak.

§. 249. A' nedves, és mósáros rétek az által meg-jobbíttatnak, ha a' szükségtelen víz rólok le-eresztetik, mivel kevés esztendőök múlva leg-szebb ló herét fognak teremni.

§. 250. A' mélyen fekvő de száraz réteket e' következő módon lehet meg-jobbíttani. Hogyha a' Gazdának csak egy rétje van, olyszá azt hat, vagy nyoltz részekre-fel, és az egygyik hatodik, vagy nyoltzadik részt Őszkor szántsa-fel, hogy a' fel-szántott gyep-szín a' következő Télen el-rothadgyon, és a' gyakor derek, és fagy által porhányó lehessen; ki-keletkor jó kövér Tehén-ganajjal trágyázza-meg, és ismét fel-szántván török ló-herével, és zabbal elegyített széna-maggal vesse azt be; az ekképpen meg-jobbított Réteknék hatodik, vagy nyoltzadik része már az első esztendőben annyi eledelt ad a' Marhá-nak, a' mennyi füvet annak előtte az egész rét adott volt, 's a' mi több, a' következő

esztendőre még egyfzer annyit fog teremni; az illy módon meg jobbított kszáló, ha tsak az esztendők nem mód nélkül szárazak hét, fött nyóltz esztendeig-is el-tart. Második esztendőre ismét egy illyen hatodik, vagy nyóltzadik részt, a' harmadik esztendőre ismét egy ollyan részt, 's így folvást minden esztendőben egy hatod, vagy nyóltzad részét a' rétnék lehet meg-jobbíttatni; az illyen rétek mesterséges réteknek nevezetnek.

§. 251. Még inkább meg-lehet a' Réteket jobbíttani, ha a' fellyebb írt módon elkészíttetvén, Lutzernával, vagy örökös Lóherével bé-vettetnek; mellyből egy Hold földre tizenkét, 's leg-fellyebb tizennégy font mag szükséges; A' bé-vetés előtt mindazonáltal a' földet meg kell boronázni, 's a' bé-vetés után a' boronának lapjával, vagy is felső lapos részével bé-símíttani, a' magot ellenben nem kell zab, vagy árpa-maggal elegyíteni, hanem tsak magányossan el-vetni.

§. 252. Ennek a' lóhere magnak az a' hasznos tulajdonsága vagyon, hogy akármelly alávaló homokos földben-is meg-fogan, 's nevelkedik; de leg-jobban kedvelli a' gyenge, és homokkal kevertt száraz, de jól meg-trágyázott földet, ellenben pedig a' nedves, és árnyékos földből ki-rothad. Ezen nevezett lóhere palánta számtalan szárazakat erefzt, a' levelei gyengébbek ugyan, és halaványabbak, de tsak ugyan még-is ló-heré formák, 's a' virágja ezen palántának veres bársony színű. Hogyha Aprilishen, (a' melly idő leg-jobb) vettetett-el, tehát Juliusig egy, és fél-lábnyi

magasságra fel-nő, 's mihelyest virágozni kezd, tüftént, de száraz időben le kell azt kszálni, 's szorgalmasan meg-forgatni. Már Öfzkor Szeptemberben ismét fél-lábnyi magasságra nevelkedett, 's ekkor a' Júhok által meg-lehet étetni, de ellenben a' Szarvas-marháktól őrizni kell, mert ezek öfzve-tiporják annak még igen gyenge gyökereit. A' leg-keményebb Telet-is ki állya ez a' fü, és már Már-tziusban három hüvek újni magosságra fel-nő, 's Aprilisig le-lehet a' Júhokkal étetni; és így minden esztendőben egy vagy két gazdag széna-termést, avagy egy gazdag termést, és két izbéli hasznos legelőt adnak az illy módon meg-orvosolt Rétek. Sok próba-tételek, és tapasztalások után bizonyos az, hogy egy-gyetlen egy négy szegeletű ölnyi föld, mellyben a' lóhere jól meg-termett, ötven fött hatvan font ló-heré szénát-is adott volt, következendőképpen hús, 's egynehányszor többet, mint más, ugyan akkora, 's leg-jobb szénát termő föld. Ennek az el-vetett ló-herének haszna pedig hús, fött némellykor harmintz esztendőig is el-tart.

§. 253. Azomban abból a' földből, mellyben ez a' lóhere termesztetik, a' gazt, és dudvát, de tsak első esztendőben szorgalmasan ki kell irtani; Nem is lehet az illyen földet más némű maggal bé-vetni, mivel hogy a' ló-herének ki-irtása egynehány esztendőt kiván.

§. 254. Mivel a' fellyebb említett ló-heré mag minden leg-soványabb földben, melly semmi füvet sem nevel, meg-terem, és a' pa-

lántájának a' leg-tsikorgóbb hideg sem árt, tehát a' leg-termékenytelenebb legelőket hasznos rétekre, és füvellőkre lehet változtatni.

§. 255. A' mi a' Lutzernáról, és örökös ló-heréről mondattatott, azt az úgy nevezett egészséges széna magtól-is, melly másképpen Sainfoinnak neveztetik, lehet reményleni; Ez az utak mellett, és fel-hányott gödrök környékén nagy számmal fok helyeken találtatik. Nyáran az árpa, és zab között-is bőven megszokott teremni, és halavány veres virágjával mint a' kettőt fellyül halladgya. Azomban jól meg kell különböztetni azt a' kő-lóherétől mellynek verhenyeges sárga virágja vagyon, 's virágjának fürtjei gömbölyűek, a' Sainfoinnak ellenben virág fürtjei egy újni hofszak szoktak lenni, 's ezeknek hüvellyeikben vagyon az ő világos barna magva; ha ez a' nevezett ló-heré meg-hagyattatik, öt lábnyi magasságra is fel-szokott nőni.

§. 256. Mind ezeket, mellyeket mind eddig nem tudtak, jól meg-fontolván a' Mezei Gazdák, miért még-is fokban közülök éppen nem akarják soványabb, és termékenytelenebb réteiket, 's füvellőiket a' fellyebb elő-hozott módokon meg-jobbítani? Mert, úgy mondgyák ők, ha az elszendő jó szolgál, mind-ezen fáradság nélkül-is annyi szénájak szokott teremni, hogy annak el-takarítására szükséges erő nélkül szükölködnek. Azomban nem veszik észre, a' kik így okoskodnak, hogy Magyar Országának, mellyben olly temérdek Marha neveltetik, mellyekből az Ország Lakosai leg-nagyobb hasznót vesznek, felettébb való,

's szükségtelen fok szénája soha sem lehet; hány elszendő fordúlnak egymásután elől, mellyekben a' széna olly oltsó lehetne? nem panaszkodhatunk-é az ellenkezőről? Végtere: Vagynak ugyan Magyar Országban fok olly környékek, mellyek gazdag rétekekkel, 's legelőkkel ditsekedhetnek, de ellenben olyanak is fokban vagynak, mellyekben a' fünek, és szénának soha bővsége nem volt.

J U N I U S B A N.

§. 157.

A' FÖLD-MIVELÉSNEÉL. Ezt a' Hónapot a' Németek azért nevezik Ugarló Hónapnak, mivel egy átallyában mostan szokás az Ugar-földeket fel-fzántani, hogy tudni-illik azokból, ha a' szükséges dolgok miatt annakelőtte fel-nem fzántathattak, a' gaz, és dudva ki-irtattasson; 's egyszersmind a' következő Őszi vetések alá való földek meg-trágyáztatnak, 's fel-fzántatnak.

§. 258. A' földmivelésnek első Regulája az, hogy a' fzántó-földek jól mélylen fel-fzántattassanak, tudni-illik leg-alább is egy tenyérni, és egy újni mélységre, vagy-is hat, vagy hét hüvelyk ujjoknak szélességére; Azomban jól kell vigyázni, hogy mélyebben fel ne fzántassan a' föld, mintsem a' jó, 's termékeny föld fekszik, következőképpen az agyagos, homokos, és termékenytelen föld fel ne fzántattasson; az ilyen fzántás holt fzántásnak nevezetik, mivel ez által a' föld holtta, és egynehány efsztendőkre termékenytelenné tétetik, mind addig tudni-illik, méglen több efsztendők alatt a' levegő, eső, fagy, hó, nap, és trágyázás által ismét termékeny-éget nem nyer.

§. 259. Az ugarlásnál a' föld mélylen fel forgattatik, és a' dudvák' gyökerei ki-fzaggattatván a' föld színére terítettnek, hogy vagy ott el-fzáradván el-rothadgyanak, vagy pedig a' fertések által meg-eméltzessenek.

§. 260. A' Tarlok fel-fzántásánál-is a' föld jól mélylen fel-forgattasson, hogy a' fzaraz Gabona fzałak el-rothadván a' földet kövérítsék.

§. 261. A' Vetés alá ismét mélylen fzántasson-fel a' föld, hogy puha, és porhányó legyen, és a' magok mélylen essenek a' földbe; melly vigyázat, és szorgalom azt okozza, hogy egy magból több kaláznak fognak nevelkedni.

§. 262. A' hol a' föld nem igen jó, az Őszi vetés alá háromszor és négyszer-is a' Tavaszi alá pedig kétszer szokás fzántani, azomban hitesse el magával minden Mezei - Gazda, hogy, ha az Őszi vetés alá ötször, vagy hat-szor, a' Tavaszi alá pedig háromszor, és négyszer fog fzántani, ezen szorgalmatos fáradsága bőven meg fog jutalmaztatni, főképpen pedig a' Tavaszi vetéseknél minden gondtól, és félelemtől fel-fzabadíttatik azon esetben, ha (a' mint gyakran meg-fzokott történni) kevés essők lennének.

§. 263. Ezen áldott Országának több részein olly jó, és porhányó föld találtatik, hogy az Őszi vetés alá kétszer, 's leg-fellyebb háromszor, a' Tavaszi alá pedig tsak egyszer, vagy leg-fellyebb kétszer kell a' földet fel-fzántani. Azomban ha jó nehéz görgő fával fog élni a' Gazda a' boronálás után, semmitsem félhet attól, hogy a' földnek nagy porhányó-

sága miatt, és a' többszöri szántás miatt a' gabonája meg-döljön; fött ellenben a' szántással tett fáradsága bőven fog jutalmaztatni.

§. 264. Ha némelly meg-ugarlott földek a' ganajnak fogyatkozása miatt, avagy azért, mivel a' trágyázás szokásban nintsen, meg nem trágyáztattak, tehát az ilyen földek néhez vas-boronával kétfzer boronáltassanak meg, 's ez által a' föld színére terített dudva gyökereket ki-szaggatván, minden gaztól tisztítottassanak-ki. A' meg-trágyázott földeken ellenben, mivel már a' trágya a' föld alá el-takartatott, ezen említett boronálásnak nintsen helye; Ugyan azért-is az illy földekről a' dudva gyökerek vas-gerebljével kapartassanak-öfzve.

§. 265. Az-is egy bizonyos Regulája legyen a' Gazdának, hogy essőben se ne szántson, se pedig ne boronálljon, mivel az essőben tett szántás a' földet darabossá, és a' vetésre nem különbben, mint a' boronálásra alkalmatlanná teszi; az essőben tett boronálás pedig a' gazt mód nélkül szaporítja; következendőképpen a' verő-fényes idő leg-jobb, mivel a' nevelkedő Napnak melegsége a' kiszántott dudvák gyökereit hamarabb ki-szárítja, mintsem hogy azok ismét meg-foganhatnának; már pedig ezt a' nedves, és essős időt éppen nem lehet várni.

§. 266. Ha a' Gazda tiszta buzát akar aratni, és nem kétfzerest, tehát a' tiszta buza kalászak felett ki-álló rozs kalászokat vagdal-lyale, és a' marháknak eledelül vigye haza.

§. 267. Továbbá: A' még meg-maradott apróbb gazt szorgalmasan gyomláltassa-ki, mivel a' gaz ha nem előbb-is, leg-alább a' búzával együtt meg-érvén, már aratáskor el-hullasztja a' magvát, avagy pedig a' búzával együtt fel-arattatván, és a' tsürben vitettvén, tsépléskor, és nyomtatáskor azzal öfzve-elegyül. Mind e' két okokból fo ha a' föld a' dudvától ki nem tisztúlhat, ha tsak annak idejében szorgalmasan ki nem gyomláltatik.

§. 268. Melly földekben a' mosó, vagy tzn-fű el-szaporodik, igen nehéz azt abból ki-irtani; mindazonáltal vas-boronával, de még inkább a' Sertések által tsak ugyan lassanként azt is ki-lehet irtani.

§. 269. Ha az éjféli derektól való félelem miatt a' dohány palánták még által nem ültetettek, tehát azoknak által ültetésekre most vagyon az idő. Az által-ültetés után nyóltz vagy tiz napok múlva ezen palánták vizsgál-tassanak-meg, és a' ki-szárott, vagy másképp meg-romlott palánták helyébe más friss palánták ültetessenek; más nyóltz napok múlva pedig könnyű kerti kapátskával kapáltassanak meg, és a' ki nőtt gaztól ki-tisztítottván a' Hónapnak végén töltsessenek-fel.

§. 270. Ha a' Tengeri, vagy-is kukoritzta még mind eddig el nem vettetett, ehez e' folyó Hónapnak eleje a' leg-főbb idő. Minden második, vagy leg-fellyebb minden harmadik elf-tendőben más helyre vettessen, vagy ültetessen. Ha pedig a' föld kevés, ezt a' változtatást azon az egy földön is, ámbár nagy vigyázattal, és szorgalommal véghez lehet vinni.

Tudni-illik annak el-vetése helyett (melly a' kukoritzta termesztésnek leg-rofszabb módja) minden harmadik, vagy negyedik láb-nyom után egy fel-halmozott fészek készíttessen, és mindegyikében három egészséges kukoritzta szemek három újnyira egymástól vetessenek, 's földdel ismét gyengén be-takartassanak. Minden következő elztendőkben ezek a' fészkek el-változtatnak, 's minden előbbeni ketők között újjak készíttetnek, ezekben-is úgy mint a' múltt elztendőben három három szemeket ültetvén. A' kukoritzta szemek közt leg-jobbak a' fejelek, 's ugyan azért, a' mennyire lehet, ezeket ki kell válogatni; a' fejereknél alább valók a' fargák, a' feketék ellenben, és a' veresek leg-rofszabbak.

§. 271. Éppen így kell az Ugar-földeken termesztetni szokott mindennemű Répával-is tselekedni, és ezt e' folyó Junius Hónapnak végén el vetni.

§. 272. Mostan vettetik-el a' későn erőlen-is; a' korán erőlen ellenben alkalmas személyek által gyakran a' dudvákától ki-tisztítatik, de leg-inkább amaz úgy nevezett vad selyemtől, mely a' lenhez nagyon hasonló.

§. 273. A' széna hordás, és az erre következő aratás, előtt a' tsűrök, és széna padlásak minden gáztól, szeméttől és ág töredékektől tisztíttassanak-ki szorgalmatosan; melyek-is ha deszkákkal, vagy égetett téglákkal nintsenek ki padolva, tehát a' nedvesség miatt száraz zsúp szalmával, 's e' felett Eger-fának zöld ágaival hintessenek-bé; végtére az egérlyukak üveg töredékekkel dugattassanak-bé.

§. 274. A'

§. 274. A' Réteken már most a' leg-közlebb való, és leg-fürgetősebb munka a' kaszálás; ehez leg-jobb idő az, midőn a' fű teljes virágzásában vagyon; ugyan azért a' virágzás után mennél később essik-meg a' kaszálás, annál ízetlenebb, és majd csak nem a' szalmához hasonló lesz a' széna. A' szénának ha kézben vétetetik tsörögni, és haragos zöldnek kell lenni.

§. 275. A' kaszálás, ha a' többi munkák, és az idő meg-engedi, éjjel Hold világnál, vagy pedig korán reggel hajnal után, 's még az éjféli harmat fel nem száradott, történnyen-meg; mivel másképpen a' fiatal fű a' kasza alatt mind el-marad, és csak ama' nedvtelen, sovány száraz fű szálak vágattatnak-le. De még ezen kívül a' száraz fünek le-kaszálása, a' mint-is a' Gazdák magok jól tudgyák, egy mód nélkül alkalmatlan, nehéz, és fáradságos munka.

§. 276. A' le-vágott fűvet nem kell hirtelen, hanem csak lassan, és gyakor forgatás által szárítani, különben a' fünek levelei, és szárai külsőképpen ugyan meg-keménykednek, de ezeknek belső részei nyerseks, és nedvesek maradnak; ez pedig azt okozza, hogy a' behordatott, és már boglyákban rakott széna kevés idő múlva a' belső melegség miatt izzadni, és párlani fog, végtére pedig meg-penészesedni, és haszon vételenné lenni; mely eseten nem lehet más módon segíteni, hanem csak tüftént való fel-forgatás által.

§. 277. Ha a' Réteken kömény-mag találtatik, melyet nem csak a' háznál hasznal-

ni, hanem a' Városokban jó pénzért el-is lehet adni, nem szükség a' magnak tökéletes meg-érését el-várni, hanem mihelyest a' magok az ő illendő nagyságokat el-érték, szárastól egygyütt le-vágattatván, oda haza szároz helyen rakásra rakadtassanak. A' magok itten is lassanként meg-érnek.

§. 278. Mivel a' Marháknak különböző nemére nézve a' szénát-is meg kell különböztetni, ennek ki-váloztása még a' bé-hordás előtt a' Réten mennyen véghez ekképpen: a' melly fü öblyös és egy kevésé nedves, de mindazonáltal nem vizes helyeken terem, és hínárral, fással, kárával, és ezekhez hasonló keserű füvek' nemeivel elegyítve vagyon, a' lovak' számára külön rakattasson; a' melly fü bokros, és számas leveleket, és szárazakat nevel, a' jármos ökröknek kell el-tenni; a' melly fü pedig partos, és száraz helyeken terem, és édes szénának nevezetik, a' juhok' számára tartattasson-meg; Végére a' a' teheneknek, és hornyúknak (hogy ha a' másodszori kaszálás szokásban vagyon) sarjút lehet ki-rendelni olly Rétekről, mellyek vizes, és mósáros helyeken nem fekszenek; mert az ilyen helyeken termett fü, és széna semmi némű marhának sem egészséges, ugyan-is azért a' nagyon vizes, és mósáros Réteket végképpen el-kellene hagyni.

§. 279. Ha a' kaszálás előtt a' Rétek zápor-essők, vagy víz-áradások által el-öntettek, és más következendő esső által az iszap le nem mosattatott a' Rétekről, az ilyen iszapos széna még a' szárítás után-is egy szabad helyen,

de nem a' Tsürben teríttessen, és tsépeltsessenki, 's a' benne találkozó portól tisztogatassonki, mivel különben mint a' Szarvas-marhák, mint pedig a' Juhok közt minden kétség kívül súlyos nyavalyák az ilyen iszapos szénától támadnak, a' Lovak pedig többnyire meg kehesednek.

§. 280. Gazdaságosan akarván a' szénával bálni, ha a' tsürnek, vagy-is pajtának tagassága meg-engedi, a' jól meg-száradott széna a' pajtának két oldalára, az úgy nevezett fiokba, mellyek előbb jó száraz szalmával, 's Eger-fa gallyákkal bé-hintettek, rakattassanak-le. Ezen szénára az Őszi, és Tavaszi gabonát, hogy az egerektől meg-öríztessen, lehet helyhez-fetni; Az ezekből ki-hullott mag a' széna közt maradván, a' marhák eledelét szaporítani-is fogja, 's jobbítani-is. Mind ezek a' nem éppen meg-vetni való oktatások a' 275-dik §. Tzikkelytől egész eddig ugyan-is csak ama' kisebb gazdaságokban, nem pedig ama' ki-terjedett pusztákban, sem pedig egy gazdagon termő szénás környékeken a' szükséges kézi munkásoknak nagy szüksége miatt, használhatnak; mindazonáltal bár itten-is lehetne ugyan azon oktatások szerént gazdálkodni!

§. 281. A' Marha-tartás, főképpen pedig a' Szarvas-marhának tartása ebben a' Hónapban többnyire a' füvellésből áll; azomban a' jármos Ökröknek, hogy jó erőben meg-maradhassanak, és has-menést ne nyerjenek, leg-alább-is reggel egy kevés szénát kell adni.

§. 282. A' Teheneknek pedig kövérebb füvekből álló eledelt, úgymint ló-herét, 's chez

hasonlókat, de még se fokot egyfzerre, hanem inkább több ízben lehet adni, mert könnyen meg-eshetne, hogy a' sovány legelőről haza-jöven, meg-zabálnának. Mind ezeken kívül jól meg kell jegyezni azt, hogy femmi némű marhának a' ló-herét szárazon nem kell adni, és hogy az ezzel való tartás után csak egy óra múlva kell a' marhát meg-itatni; mert különben el-vesznek, különösen pedig a' Juhok; Ellenben a' lóhere, ha szárazan adatik, mint a' Juhoknak, mint pedig más egyéb marhának igen hasznos, tápláló, és egészséges eledel. De még jobb ezen ló-herét a' marhának eledelül adni, midőn már virágjában van, gyon, nem pedig midőn meg igen ifjú, és gyenge.

§. 283. Hogy a' marhák egészségesek maradgyanak, minden este, és reggel a' ki-hajtás előtt itattassanak-meg; ha ez a' rend megtartatik, a' legelés közben nem egy könnyen fognak minden bűdös motsárhol inni.

§. 284. Ha a' legelők nagyon mészze vagynak, és a' fejős-marhák a' déli itatásra nem hajtathatnak haza, tehát szükséges a' közel lévő vízhez alkalmas járulást a' marhának készíteni, hogy minden veszedelmes akadály nélkül ihassanak; Ha pedig víz nincsen, közönséges költséggel kútakat kell ásni oly helyeken a' hol élő, és árnyékos fák vagynak; ezen kutakhoz vályukat kell készíttetni, hogy a' marhák meg-itatás után a' fák árnyéka alatt kedvek szerént ki-nyugodhassanak.

§. 285. A' Marhának rendszerént való meg-itatásakra jól kell vigyázni, és a' rest

Pásztorokat az ő gondatlanságjokért, és segítségért érzékenyül meg-büntetni.

§. 286. Ott' a' hol a' Juhok a' legelőkre küldtetnek, szinte ezeket a' készüléteket kell meg-tenni a' Gazdának, hogyha azt a' tsak nem minden esztendőbéli Juh-dögöt el-hárítani, vagy leg-alább fogyasztani akarja.

§. 287. Méglen a' Szarvas-marhák, és a' juhok zöld füvel tápláltatnak, minden addig gyakrabban, mint máskor, adattasson nekik fő-öszve-törtt fenyő-maggal.

§. 288. Mivel ezen idő tájban mindenütt elég gaz találtatik, meg nem kell engedni a' Tselédnek, hogy magok könnyebbségére a' Réteket farróval, vagy kaszával vagdallyák, mert a' Rétek tsak az utolsó szűkségre tartatnak; és ezt bizvást lehet egy igaz gazdaságbéli elő-re való gondoskodásnak a' Marha-Tartásban nevezni.

§. 289. A' Juhok, és Ketskék számára Eger-fa, magyaró, fejer bik, 's más egyéb bokroknak levelei, nem különben a' völgyekben, patakok 's motsárok szélein található apróbb gallyatskák öszve-szedettetnek, kötésekben köttetnek, 's a' gátnak karóira fel-rakatkván a' napon meg-száríttatnak.

§. 290. A' meg-koppasztott öreg ludak, és ifjú libák, mivel a' tolla ismét nőni kezd, mostan igen gyengék, ha tehát a' zöld fü eledelnél hagyattatnak, igen könnyen mind el-veszhetnek, ugyan azért szükség minden nap egy kevés gabonát nekik vetni. Ha a' kátsák állott, és poshatt vizet isznak, midőn a' mezőn legelnek, az abban tartózkodó ártalmas

férgeket, főképpen a' piótzákat le-nyelik, 's ezek által mind el-döglenek; Ugyan azért midőn a' Libák a' Pázsitról haza érkeznek, apróra vagdaltt tövis füvel, tsallánnyal, és árpa-darával étetessenek, a' kátsáknak ellenben csak árpa-dara adattasson; Vég-tére aratáskor ugyan ezen eledel hetenként háromszor, vagy négyszer dohány hamuval hintetessen-meg; ez által minden akadály nélkül gyorsan fognak nevelkedni.

§. 291. Méglen a' libáknak fülei bé nem tolyyasodnak, mindaddig a' nedves, és mósáros helyeken tartózkodó bogarak által, melyek az ő füleikbe másznak úgy el-kínoztatnak, hogy fájdalemak miatt gyakran el-is vesznek. Nem kell tehát az ilyen mósáros helyekre erefztetni, és ezenkívül az ő füleik olajjal, és cseresnye, vagy szilva-fa matska mézzel (Gummival) kenetessenek-meg. Ehez a' kenőtséghez az említett bogarak ragadván, bé nem mászhatnak a' libáknak füleikbe.

§. 292. A' Pulykáknak is, és más közönséges tyúkoknak azon eledelen kívül, melyet önnön magok szélledezve keresnek, reggel és estve egy kevés árpa, vagy más gabona adattasson.

§. 293. Semmi sem öl-meg olly fok apró baromfiat, mint az úgy nevezett Pip, és ezt semmi sem neveli úgy, mint, ha igen meleg napokban a' naptól meg-melegített 's állott-vízét kénytelenítetnek inni; különösen tehát kell arra vigyázni, hogy a' víz-tartó edények gyakran ki-tisztogatassanak, és friss vízzel meg-töltetessenek.

§. 294. *A' Szőlőkben.* Ebben a' Hónapban a' második kapállás, vagy-is az úgy nevezett gyomláló kapállás vétetik-elöl, melly munkával nem csak a' gaz ki-gyomláztatik, hanem még a' tökéek-is ama' szükségtelen fadjadékoktól meg-tisztogattnak, Ezek a' tökének feje és gyökere közt szoktak ki-bújni, és fok ágakat erefztetni, ugyan azért-is, ha csak a' tökéről le nem vagdaltatnak, a' tökéket nagyon meg-erőtelenítik, 's végtére meg-vesztegetik. Egy szóval: A' szőlő-tökéken ezek a' fanyadékok szint' olly ártalmasok, mint a' fákön a' tolvaj, vagy-is fattyú ágak.

§. 295. Ezen kapállás alkalmatossággal a' leg-hőszfzabb, 's leg-erősebb veszfzők olly vigyázattal köttetnek a' karókhöz, hogy természetes hajlások meg ne erőltetessen, ne hogy természetes növények ellen erőszakosan a' karókhöz köttetetvén meg-sértessenek, avagy éppen le-törjenek. A' levelek se köttetessenek-le a' karókhöz, mivel ezeket a' gondos természet arra rendeltt, hogy a' még igen gyenge szőlő-fürtöket a' nehezebb esső tsepppektől meg-örízzék.

§. 296. *A' Kertekben.* Ha a' meleg nem igen rendkívül való, tehát a' szemre való oltást, (szemzést) lehet elől venni. Itt igen használ az, ha egy fél árkus papiros olly formán köttetik az ághoz, hogy a' bé-oltott szemet az ő árnyékával a' nap ellen oltalmazza, mert kü-lömben a' fának nedve ki-szívázkodika' metszésen, és a' szemzés sikeretlen lesz.

§. 297. A' Tserebogaraknak, hernyóknak 's más egyéb ártalmas férgeknek ki-irtását ebben a' Hónapban sem kell el-felejtetni.

§. 298. A' fiatal fák, melyek még négy éfztendeig nem állanak ugyan azon az egy helyen, hogy ha szükséges essők nem járnak, éfvélenként ganaj, vagy más állott-vízzel öntöztesse meg, mely öntözés hogy hasznosabb legyen, a' fátskáknak töve körül gödör ásattasson, hogy a' fának töve ki-fellőztessen.

§. 299. Egy átallyában intetik a' szorgalmatos Gazda, hogy minden némű gyümölcsös konyha, és komlos kertben vízzel töltött edényeket tartani igyekezzen.

§. 300. Ha a' leg-jobb némű gyümölcs-fákon, az éretlen gyümölcsnek le-hullása után is még elég sürűen maradna a' gyümölcs, és a' Gazda inkább annak nagyságát, és szépségét, mint nagyságát kedveli, tehát a' szükségtelen gyümölcsöt, egy ehhez készült éles ollóval, ne hogy a' fának gyengye ágatskái megfértődgyenek, le kell szedni.

§. 301. A' Gazdák jól tudgyák, hogy, a' mely gyümölcsös fákon Majus Hónapban igen sok virág, fött apró gyümölcs is vagyon; ezek mind a' virágzás után le-hullanak, vagy leg-alább akkor, midőn már a' gyümölcs egy magyoro nagyságú. Ennek oka az, hogy a' föld kevés Téli nedvességgel bír, és hogy Tavaszkor az esső igen ritka volt. Az ilyen esetben tehát; még a' fa virágzik, a' fának töve körül a' föld ásattasson-fel, és minden ilyen gödörbe négy, vagy hat kanna víz öntetessen; az illy' módon meg-öntöztetett föld pedig

gyeppel takartasson-bé, hogy a' nedvesség olly hamar ki ne párolhassan. A' melly Gazda így előre gondolkodik, egy igen szembe tűnő külömbséget fog találni az ő és mások kertye között, melyben ez a' tsekély munka el-mulasztatott.

§. 302. A' komlós kertek ebben a' Hónapban másodszor kapáltatnak-meg, 's egy úttal a' töké leg-alább-is egy lábnyi magasságra fel-töltetnek. Ha a' föld igen száraz, előbb minden tökének allya egy kanna vízzel meg-öntöztetik, ezt a' tsekély fáradságot egy gazdag komló szüret fogja meg-jutalmazni. Az itt' és amott' függő komló vészszők ugyan ekkor tsádeával, vagy fással igen tágan a' karókhöz köttetnek, hogy így termézetek' kívánsága szerént, 's közönségesen jobbról balra, a' karókra tekervényesen fel-folyhassanak. Ez a' kötözgetés gyakran, 's mind addig folytatatik, még a' komló nem kezd virágozni.

§. 303. A' konyha kertekben ebben a' Hónapban minden gyengébb természetű palánták, úgymint Kartifiola, Hollandiai, 's más egyéb némű káposzták, zeller, fejes, és hofzfú szálú kötött faláták által-ültetettnek. Nem külömbben az apróbb magok, úgy mint Majoranna, Basilikom, Tsombor, vagy-is Borsfű, és más ezekhez hasonló gyengébb vete-mény magok, úgymint Tzukur-borsó, Spárga borsó, Disznó, 's más babok ebben a' Hónapban el-vettetnek.

§. 304. A' korábban érő, 's ugyan azért már most zöldellő babok, 's borsók mellé vészszők, és ágatskák szúrattatnak.

§. 305. A' Téli fekete Reteknek magvai is most vettetnek el, 's egyszermind a' Hónapós Retek' magvai ismét el-vettetnek.

§. 306. Egy jól el-rendelt Gazdaságnál most kell ismét paréj, faláta, és más efféle magokat el-vetni, hogy így mindenkor egy némű zöldség a' másikat érje, 's azokban fogyatkozás ne történnyen, melly mindazonáltal megtörténne, ha mindennémű magok egyszerre el-vettettetnének. Az időnek, 's kert ágyaknak fel-osztása által, a' kerti magoknak egymást fel-váltó el-vetése, 's palántása egész Augustus Hónapig el-tarthat.

§. 307. Mihelyest a' hagyma egy magyórónak, vagy szeretseny diónak nagyságára megnőtt, annak szárai tiportassanak-le, hogy el-fáradgynak, és a' hagyma nagyobbra nőhessen.

§. 308. A' Fog-hagyma hogy magba nemehessen öszve-köttetetik.

§. 309. A' Házi-Gazdaságnál. Ebben a' Hónapban a' Méhekre szorgalmasan kell vigyázni, hogy a' rajok el ne veszsenek. Estelenként halgatódzni kell a' Méh-kasoknál, ha vallyon nintsen - é a' Méhek közt valamelly rendkívül való zúggás, és ha az Anya-méh tsendes-é? mivel még ez tsendes, mind addig rajzást nem lehet várni. Az Anya-Méhek zúggását, az ő éles hangja által könnyen lehet különböztetni a' többi Méhek zúggásától. Midőn tehát az Anya-méh kezd zúgni, azon Méh-kasra különösen kell vigyázni, mert a' Rajok el-válása már akkor meg-esett, és kevés napok múlva az időnek mivolta szerint

az Anya-méh ki-hajtya őket a' kasból, hogy új menedék helyet veleek együtt kereshessen. Ilyenkor tehát a' Rajnak el-fogására szükséges eszközök mind készen legyenek; különösen pedig a' vízi puskák kéznél tartassanak; és ha a' Raj meg-indul, arra a' részre, mellyre látszatik az úttját venni, egynehány ölnyre előre vizet kell a' fetskendezőköl a' levegőbe lövöldezni, ezen viznek a' levegőben el-terjedett paráját meg-érezvén, és essőt következni gondolván a' közelebb lévő fára, vagy más alkalmas helyre le-ereszkedik; a' honnan a' tudva való módon ismét fel-fogattathatik.

§. 310. Sokan a' Gazdák közül igen hibásan vélekednek, midőn több féle pengő vas, és réz eszközöknek zörgése által a' fellyebb említett tzélt akarják elérni, mert ez éppen más végre nem használhat, hanem egyedül a' szornszédok' értésére adni, hogy a' Raj kié legyen.

§. 311. A' Juh-nyírés-is a' Házi gazdasághoz számláltatik: A' Juhok nyírése többnyire Szi. György napjátáján, vagy leg-alább Majus Hónapnak közepén esik-meg, vagy pedig, ha még ekkor-is hivesek, és nedvessek az idők, Juniushnak elején. A' meg-nyírés előtt szép tiszta 's meleg időben előbb feresztessenek-meg, és tiszta száraz helyekre hajtassanak, ne hogy gyapjaikat ismét el-motskolhassák. Éjjel pedig elegendőképpen kell alájak ágyaztatni.

§. 312. A' nyírés értelmes emberek által vitetessen véghez, és ne ollyanok által, kik a'

fzegény Juhokat tudatlanságból, avagy vigyázatlanságból-is majd félig le-nyúzzák, 's megfebesíttik, melly fájdalmas febjeiket a' legyek, és bogarak meg-lepvén, azokat az el-döglésig kinozzák.

§. 313. A' nyirésnek alkalmatosságával tüftént a' jobb 's puhább, a' közép-szerű, 's az alább való gyapjú el-válofztatik, mivel a' leg-jobb nemű Juhok-is három féle gyapjút nevelnek. A' leg-jobb, 's leg-gyengébb gyapjú találtatik a' Juh' hátán, és nyakán, a' közép-szerű pedig a' hasának két oldalán, és mellyén, az alább való pedig a' Juhnak otzombjain, és láb-szárain.

§. 314. A' Gazdának nem kevés hasznára szolgál, ha a' gyapjúnak ezen külömségét önnön maga-is isméri; mivel a' leg-jobb nemű gyapjút kétszeres, fött még fellyebb való áran is el-adhattya, mint a' közép-szerűet, és ezt ismét egy harmad részfél drágábban, mint a' leg-tsekéllyebbet. A' Falukon lakozó, 's gyapjúval kereskedő Zsidók a' gyapjúnak ezen külömböztetéséhez jól értenek, 's ugyan azért a' ki-válogatott leg-jobb gyapjúnak árán, a' közép-szerű, 's leg-tsekéllyebb gyapjúnak árát meg-fizették nyerni. A' Rosztó-tsinálók mind a' három nemeit a' gyapjúnak meg-fizették venni, ha tehát a' Gazda ezekkel meg-ismérkedik, önnön maga, nem pedig a' kereskedő Zsidó fogja a' nyereséget húzni.

§. 315. Ebben a' Hónapban színt úgy, mint az el-múltban az írósvajnak készítése, 's ennek ki-főzése folytattatik; Mivel pedig a' Napnak melegsége miatt, főképpen ha a'

tejes pintze, vagy kamara nem elegendő hives, a' tej igen gyakran előbb öfzve-megy, 's meg-savanyodik, minek előtte a' tejnek kövérebb része, mellyből az írósvaj készítettik fel-adgya magát, hogy ezen kár némüképpen meg-orvosoltasson, szükség, hogy a' tejes edények tisztán tartassanak, 's a' fa-edények gyakran forró vízzel meg-töltetessenek, 's úgy állani hagyattassanak. A' tserép edényeket nem elég ki-forrázni, ki-főzni, és ki-mösni, hanem még ezen kívül szükség azokat a' fűtő kementzébe tenni, mihelyest abból a' kenyér ki-szedettett, 's ottan hagyni mind addig, még a' kementze ki nem hült. Ha ezen józan készületeket meg-teszik a' Gazdák, bizonynyára nem fogják a' nyári menydörgéseket, 's az időnek mostohaságait okozni, midőn az öfzve-gyűjtött tejek meg-savanyodik.

§. 316. Most vagyon ideje az leg-első költésbéli baromfiak közül a' leg-jobbakat ki-választani a' jövőndöbéli szaporításra, 's ugyan ezen okból azokat jól tartani.

§. 317. Az ifjú kakasokat most lehet az ehhez értő személyek által ki-heréltetni; mivel pedig ezek a' ki-herélés által el-bágyodnak, szükség őket nyolct napokig leg-alább is egy tsendesebb kamarában magányosan hagyni, és daráltt árpából, vagy pedig kukoritzalifzából készültt tésztaival, hogy annál előbb fel-gyógyulljanak, 's egészségek legyenek, szorgalmasan táplálni.

§. 318. A' nevelkedő meleg napokban nem kell a' sültt kenyereket egymásra tenni, hogy így hamarabb ki-hűljenek; 's azon ki-

vül-is nagyon gazdaságtalan fok kenyereket egyfzerre sütni, mivel a' kenyér há nyoltzad-napi, közönségesen meg-penészesedik.

§. 319. A' meg-tartatott sültött hús most igen könnyen meg-férgesedik, ugyan azért e' mostani meleg napokban a' sültött hús vagy hamar meg-emésztesen, vagy szénába, hamuba, vagy is tollak közé jól el-rejtetessen.

§. 320. A' Sajtnak készítése mint a' háznak Téli szükségére, mint pedig az el-adásra szünet nélkül folytatatik. A' kövér tejfelt nem kell egézen le-fzedni, 's ez által a' bé-oltandó tejet nagyon sovánnyá tenni, mivel ekképpen a' sajt-is nagyon száraz, és ízetlen foglenni. A' Túró, mellyből a' készítették jól meg-főzattasson, mivel ez a' sajtnak ízét kelemetesi, és a' féreg tojásaknak ki-kelesét meg-gátolja.

§. 321. A' létekből öszve-állított székrenyek, mellyekben a' Túró, és el-készültt sajttak száríttatnak, szúnyog hálóval húzattassanak bé, ne hogy azt a' madarak meg-rongállyák, 's a' legyek, bogarak, 's más egyéb férgek azokat meg-lepvén, férget termeszto' ganajokkal bé ne mottkollyák.

§. 322. Hogy a' sajtok, mellyek gyakran meg-penészesednek, a' penésztől meg-öriztesenek, Provintziai olajjal, vagy ha ez nintsen kéznél, fel-melegített leg-frissebb Télién vajjal gyakrabban kenetessenek meg.

TOLDALÉK.

A' legelőknék meg-jobbításáról, és hogyan kellessen a' mindennap nevelkedő fabéli fogatkozást meg-orvosolni: végtére: Miképpen kellessen a' Nyárban le-vágott Fát nyers korában is az Épületre alkalmatossá tenni.

§. 323.

SEMMI a' Gazdaságban úgy el nem hagyattatik, mint a' legeltető mezőknek, főképpen pedig a' közöseknek meg-jobbítása, helyesen lehet azokat holt földeknek, el-hagyott megyéknek, 's el-ásatt kintseknek nevezni. Senki azoknak meg-jobbítását egy átallyában magára nem veszi ama' régi köz-mondás szerént: a' mi mindegyiké, az senkié sem. Ugyan azért a' köz-hasznót bírók leg-kissebben sem mozdíttják elől a' köz-haszon vételű szereknek meg-jobbítását, holott mindegyik azoknak használására leg-főképpen ásítózik; mivel pedig ez igen kevésből áll, méltán lehet tsudákozni, hogy ez eránt a' szükséges változásokról, 's józan intézetekről senki sem gondolkodik. Azon számtalan fok legelők közül, mellyek Magyar Országban vagynak, hányakat lehet találni, mellyeknek tizélya, a' Marha-nevelés, illendőképpen el-érettessen? Valóban igen keveseket, vagy talántán egyet sem. Ezen mészze terjedett legelőknék egy része

számítalan vakandok turásakkal, más-része pedig gödrökkei, mocsárokkal, 's víz-mosásokkal tele vagyon; egy része követses, és homokos haszontalan föld, más része pedig bokros, 's tövises. Alig kezdik a' napnak lúgarjai a' füvet a' földből ott a' hol jobb, ki-mozdítani, még annyi idő sem engedtetik a' nevelkedő fünek, hogy a' föld szinét be-fedezze, már is tüntet az egész Közönségnek el-éhesedett marhája reá ereztetik, hogy a' tsak most ki-tsirázó füvet meg-emélfize, vagy is inkább le-tapodgya; 's első növéseben azt el-fojtja. Ha mindazonáltal még is valamelly fiútt vagy amott nő, ez rövid idő alatt mind meg-emélfiztetik a' marhák által, mely mivel újra fel-nem nőhet, következő - képpen további ele-delt a' Marháknak nem adhat, minden Marha-sereg kintelen a' sovány legelőkön tébolyogni, éhséget, 's inséget szenvedni. Nem szegény haszon-vétel-e ez olly sok ezer hód-földekből álló legelőkől, melyek Magyar Országban vagynak? És még is egyedül a' Gazdákon, 's földes Urakon áll ezen mind eddig semmi, vagy leg-alább igen tsekély haszonvételű legelőket igen kevés költséggel, 's fáradsággal meg-jobbítani; mivel ennek véghezvitelére minden köz-birtokos Gazdának kellene valami keveset adni; egyre egyre alig esne egynehány Garas, de melyekből kevés idő múlva nevezetesen hasznót mindegyik vehetne.

§. 324. Már pedig a' legelő mezőket illy könnyű módon lehet hasznosan meg-jobbítani tudni-illik; Minden Helységnek legelője osz-

tattasson-fel

H

tattasson-fel három, vagy négy egygyenlő részekre, és egy ezek közül fővénnyel, vagy árokkal kerítettessen-bé. Mihelyest pedig Őszkor a' tarlók fel-szabadíttatnak a' marháknak legeltetésére, azonnal ezen a' fel árkoltatott, vagy fővénnyel be-kerítettett egy negyed, vagy harmad részében a' legelőnek a' vakandok turások szétt-hányattassanak, és ezen szétt-szórt földdel az kisebb gödrötskék töltessenek-meg; egy szóval ezen egy harmad, vagy negyed részével a' legelőnek mint Őszfel, mint pedig jövődő Tavaszszal éppen úgy kell bänni, mint a' fellyebb írt 250. §ban (Tzikkelyben) a' Rétekek. Illy módon ez az egygyetlen egy harmad, vagy negyed része a' legelőnek már az első esztendőben több hasznót, 's füvet fog adni, mint az egész legelő három, fött négy esztendő alatt adott volna, vagy annak előtte adott. A' legelőnek illy módon fel-osztott második, harmadik, 's negyedik részével a' második, harmadik, 's negyedik esztendőben szinte úgy kell bänni mint a' leg-elsővel, 's az ötödik esztendőre meg-fognak elégedni fáradságjok' hasznával a' Gazdák, és önként meg-ismérni, mely sok károkat szenvedtek mind eddig gondatlanság-jak miatt, és ennekutánna mely nagy hasznót reménylhetnek. Hogy ha illy módon a' legelőnek már minden részei meg-jobbíttattak, tehát tsak egy részt a' másik után kell által-engedni a' marhák legelésére; és így a' meg-jobbított legelőt még ezen fellyül gazdaságo-san használni-is lehet.

H

§. 325. A' Marha-nevelés, 's ebből várandó haszon még két féle jobbításokat kíván ama' távul lévő, és talán meszfze-is ki-terjedt legellőkön. Tudni-illik először: szükség-es kutaknak, 's vályuknak 's vedreknek készítése, hogy a' marhákat annak idejében minden alkalmatlanság nélkül meg-lehessen itatni, ottan tudni-illik, a' hol semmi folyó, vagy forrás víz sem találtatik. Másodszor: Ama' fok milliom legyektol, bogaraktól, 's több féle férgektől gyötrött, 's a' Napnak forró melegségétől el-lankadott szegény marhának enyhítése, 's e' végre a' szükséges árnyéknak megszerzése. A' Marhák a' melegebb napokban legtöbbit szenvedvén a' férgektől, azokat a' fához dörgölvén magokat, szokták magoktól el-üzni, 's ezektől némü-némüképpen megszabadulván az árnyék alatt magokat ki-hyúgtatni, enyhíteni, 's ez által magoknak az éledelnek meg-emésztését megszerezni. Ugyan azért ha a' legellőkön semmi élő-fa nem találtatik, tehát tüstént egynehányokat kell ültetni az itatók körül, e' végre leg-hasznosabbak lesznek a' fejeér szeder, és füz-fák, mivel ezek leg-hamarább fel-nőnek; szinte olly haszonnal lehet az itató helyekre ültetni szil, jegenye és nyár-fákat, mivel szint' olly hamar fel-nőnek, és még-is nem csak tartósabbak, de árnyékosabbak-is. Még nagyobb haszonnal ültettetnek az említett, 's azokhoz hasonló fák azokon a' pusztákon, melyeken a' marha-seregek Télen Nyáran szabadontartatnak; 's Nyáron a' szükséges enyhítő árnyéknak fogyatkozása miatt szülnönek; Ezen szükségnek meg-oryoslása vé-

gett a' pusztákon itt, 's amott található kútak körül, 's más az itatásra alkalmas vizek mellett a' fellyebb említett fáknek nemeiből egynehány százak ültetessenek-el, és fővénnyel, vagy árokkal be-kerítvén, első elzöldökben szorgalmatossan öntöztessenek-meg, 's tápláltassanak. Hat, 's leg-fellyebb hét elzöldök múlva a' Gazdáknak ezen tsekély fáradságjak, és költségjek tsak azzal-is bőven megjutalmaztatnak, hogy az ő marhájak egészségesek lesznek.

§. 326. A' mi mostani időnkben nagyobb a' fának fogyatkozása, mint annak utánna való növése, 's szaporítása, el-annyira, hogy a' fa-magnak ki-sarjazása sem elégséges ezen izembe-tünő fogyatkozásnak helyre-hozására. Az adakozó természet minden kéz-mivelés nélkül elég fákat termesztené köz-szükségeinkre, ha azt az emberek önnön magok a' roszfz erdei Gazdaság által, tudatlanság, fött némellykor pazarlás által nem hátráltatnák. Melly hibák mivel majd tsak nem az egész kerék földön közönségesek, szükségképpen ez a' fa-béli fogyatkozás-is majd az egész Világnak minden részeiben fel-találtatik. Ezen okból a' fának ára naponként nevelkedik, és felhető, hogy még nevelkedni fog-is. Ezen terhes fogyatkozásnak megátolása végett azon kell mennél előbb lenni hogy azok az erdők helyett, melyekben a' legelőt a' Község birja, más legelők, melyek nem erdőssek, adattassanak a' Községnek, mivel az a' féle erdők mindenkor a' leg-nyomortabb állapotban vágynak, és nem hogy javulnának, hanem ellenben még naponként

romlanak. Ha pedig nem lehet más legellő mezőt a Községnek adni, tehát adattasson által leg-alább egy része a' már meg-romladozott erdőnek egészlzen, a' más része pedig, mint egyéb erdők, oly emberekre biztasson, kik az erdőkhez értenek. Végtere azokon a' fők mezősegeken, és pusztákon, a' hol éppen semmi fa lintsen, ott a' Mezei-Gazdák anszoltassanak, fött ajándékok által is búzdítassanak a' fellyebb való 325. §. nevezett fa-nemeknek nevelésére, Az effélékhez nevezetesen tartozik az úgy nevezett Akátzy, melly a' kemény fa nemek között leg-hamarább nő, 's mellynek levelei a' Marhának jó eledelt adnak, a' virágja pedig a' Méheknek, a' fája végtere az Asztalosoknak, Esztergályosoknak és Kerék-gyártoknak az ő munkájokra, valamint-is a' tűzellésre igen alkalmas.

§. 327. Tudnivaló, hogy az épületre szol-gálandó fát Deczember, és Januarius Hóna-pokban, a' tüzre való fát pedig Februárius, és Mártzius Hónapokban kell le-váogatni. A-zomban gyakran a' gyúlladásak 's más okok miatt meg-történik, hogy az épületre való fát még a' Nyáran le kellessen vágatni. Hogy pedig az ilyen Nyáron vágott, következés-képpen nyers-fa színt oly tartós, ha még nem tartóssabb legyen, mint az, melly a' leg-na-gyobb fagyban vágottatott, illy' még nem mindenütt esmérletes móddal kell azt el-készít-teni. Az ilyen Nyers-fa tüftént faragtasson-meg, annakutánna a' Folyóba, vagy más al-kalmas vízbe vettetvén, négy, vagy hat hetekig áztattasson-meg. Négy, vagy hat hetek

mulva ki-vétetvén a' vízből, minden darab alá különösen forgátsakból, 's gallyakból tűz rakattassan, 'smind addig tápláltasson, még-len jól által nem melegedvén, minden belső nedvességétől meg-szabadíttatik. Ez meg-lé-vén bátran lehet azt használni, akár melly Épületre.

JULIUSBAN.

§. 328.

A SZÁNTÓ-FÖLDEK mivvelésénél. Az Ugar-földek, mellyek már fel-törettek, és most ismét gazossak, jó erős vás-boronával kerefszül kasul boronáltassanak-meg többször, és a' gaz gyökereitől szaggattasson-ki, hogy a' meleg napokban ki-száradgyon.

§. 329. Az Őszi gabonát most gyakran meg kell tekinteni, ha vallyon meg-érett e' elégségesen, mellynek igaz jele nem a' gabonának, és a' szalmájának színében, ha nem a' gabona fzemek keménységében áll.

§. 330. Mindazonáltal sem a' Gabonamagnak, sem pedig a' szalmának nem kell egészszén meg-érettnek lenni, mivel külömbben a' gabona száraz meg-hajlanak, és aratáskor a' magokat a' kalászfakból nagyon elhullajtják.

§. 331. A' melly búza tiszta, azt a' föld színéig, melly ellenben gazos, azt magossabban, következendőképpen rövidebbre kell aratni. A' le-aratott búza kevés egy éjjel, és egy nappal a' tarlókon hagyattathatnak.

§. 332. A' tsomók, kevés, s' kerefsztek meredek, vagy völgyes helyekre ne rakattassanak, mert a' zápor-essöktől igen könnyen el-hordattathatnak.

§. 333. A' Búza meg-romlásának leg-főbb okai ezek; tudnillik: Annak korábban való le-arattatása, minek előtte a' szalmája meg-ért volna; Ha fok fü, és gaz találtatik a' szalma között, melly a' kéve kötés előtt ki nem hányattatott; vagy leg-alább el nem száradott. Ha tsomókban, s' kévekben lévén az essőtől nagyon által ázott, és meg nem forgattatott, hanem nedvesen hagyattatván öszve-köttetik; avagy pedig szint' olly nedves, vagy pedig éppen essős időben haza hordattatik, és a' tsürökben, pajtakban egymásra hányattatik; ha fokáig a' tarlókon hagyattatik, s' ki-tsirázni kezd. Ha a' ki-tsépeltetése; és ki-nyomtatása nagyon későre hagyattatik, mivel ebben az eséiben a' mezei, s' házi egerek szörnyű károkat szoktak a' gabonában tenni. Ugyan-is tehát mindezekre jól vigyázzon a' Gazda.

§. 334. Mihelyest a' föld üres, tüstént a' tarlók mélyen szántattassanak, s' forgattassanak-fel, s' tetszés szerént fejr répa, vagy más ehhez hasonló magokkal vettessenek-be; mind azonáltal tsak olly földek e' végre választassanak, a' mellyek a' Helységhez közelebb vagnak, a' távolabb való ellenben a' Marhák legeltetésére hagyattassanak.

§. 335. A' hol a' Répa termesztés ösméretesebb lesz, tudni kell azt-is, hogy a' Répa termesztés a' Gazdának nagyon hasznos, tsak azon okból-is, mivel a' háznak szükségére a' fa-olajhoz hasonló hasznú jó házi olajt lehet annak magyából ütni: Jó áran el-is lehet mint a' Posztófogoknak az efféle olajt, különösen pedig azon Mester-embereknek el-

adni, alkik lámpásnál is szokták mesterségje-
ket üzni, és folytatni. **§. 336.** Ezen repának magva hasonló a'
fejér repának magvához, a' levelei pedig a'
reteknek leveleihez. Ezen mag Juniusnak kö-
zepén, avagy végén, leg-későbbén pedig Ju-
liusnak elein, (a' mint tudni illik ennek föld-
gye, a' Tél előtt annakutánna Martziusban, és
végképpen Majusnak végén el-készítették)
Keskény borozdáknak, de nem igen sürűen
vettetik el, és meg-fordított vas boronával bé-
takartatik; a' többi művelése pedig egyedül
abban áll, hogy gyakrabban meg-gyomlaltat-
tasson, és tisztogattatasson. **§. 337.** Hogy meg-ért legyen, onnant le-
het meg-ismérni, ha a' szárai fejérek, és a'
mag-tartó hüvelljei keménynek; ekkor gyö-
kerestől egygyütt (mellyek egy író tollal nem
szoktak vastagabbak lenni, és haszontalanok)
ki-fzaggattatnak a' földből, avagy csak a' szá-
rai metszettek-le a' rajta lévő mag hüve-
lyekkel együtt; annakutánna jól meg-szárittat-
ván, tiszta ponyvákon ki-verettetnek, és jó
száraz, és szellős kamarákban mind addig tar-
tatnak, méglen a' fajtába nem küldettének. **§. 338.** Ha ezen répa nemnek magvára
szert nem lehetne tenni, színté azt a' hasznat
lehet venni az úgy nevezett Schnittkohlból is, sőt
talán még nagyobbat; amához igen hasonlít és
egy formán műveltetik; Hasznosabb pedig an-
nyiból, hogy ebből több olajt lehet ki fajtol-
ni, mint amabból, és ennek leveleiből egész-
séges ételt lehet készíteni, vagy legalább a'
fejős marhának nagy haszonnal adni.

§. 339. Azomban ha egyszer sarnyadé-
kokat hajt, annak leveleit le nem kell vag-
dalni, mert különben keveset fog magozni.
§. 340. A' dohány-palántákat a' gaztól,
főképpen pedig a' folyó fűtől ki kell tisztogat-
ni, és ha illendő magasságjokat elértek, te-
teiket el-tsipdezni, hogy a' dohány szár mag-
ba ne mehessen, és a' levelei annál nagyob-
bak legyenek; azomban a' leg-szebbekből an-
nyit kell magnak meg-hagyni, a' mennyi szük-
ségesnek lenni ítélteik. **§. 341.** A' korán érő len, ha már ele-
gendőképpen meg-ért, ennek a' Hónapnak
végén növeltetik ki. **§. 342.** A' Rozs után a' tiszta búza, vagy
pedig mind a' kettő egy időben arattatik-le;
a' búza ne legyen igen meg-ért, mivel a' bú-
za-mag olly gyengén áll a' kalász fejekbe, hogy
még a' leg-gyengébb szélnek mozdítására is,
ha a' kalászak egymást érik, ki-hull a' hüvel-
lyéből. **§. 343.** A' tiszta búza menél előbb, és
mennél tisztább időben hordattasson haza,
mert ha történetből a' tarlón meg-ázik, a' be-
löle készítettendő tészta téjjel fog menni mint
a' főzésben, mint pedig a' fűtésben. Mivel
pedig az időnek mivolta mintsen a' Gazdának
hatalmában, és az aratást sem lehet a' meg-tör-
ténhető hofzfas, vagy leg-alább gyakor es-
sőzés miatt nagy időre hallasztani, hogy még
a' szárán ki ne tsirázzon, tehát hogy illy eset-
ben még is jól ki-fzardgyon ezen móddal le-
het élni; tudni illik: készíttessenek egy pár,
alol jól meg-hegyesített, és leg-alább is öt

fertály rőf magasságú villák, vagy is ágasak, 's ezek tizenhat, vagy húsz lányi mészízeségre egymástól veretessenek-bé jól a' földbe, 's ezekre helyheztesen fellyül egy rúd, mely mind a' két ágast el-érje, fött, ha lehet, meg halladgya; ezen rúdra az aratók mind a' két részről támagattyák a' le-vágott búzát, marok szerént úgy, hogy a' búza kalászak egy kevesé fellyül halladgyák az említett rúdat; végtére ha a' rúdnak hossza egészen meg-tellett, ekkor ketten az aratók közül lassan, de egyszerre fel-emelik a' rúdat, 's a' búza szárait egymásra dőlni engedik; ha ennek vége vagy on, ismét más helyre le-verettetnek az ágask' 's az ezekre helyheztetett rúdra ismét a' búza szárait marok szerént támogatván, ismét egymásra döntetnek; 's ezen foglalatosság mind addig folytatatik, még az egész termés le nem arattatott. Azomban ha még is mind ezen szorgalom mellett sem lehetne a' gabonát szárazon haza takarítani, tehát a' tsűrökben talpra állítván a' kévéket, szellőztessenek-ki, 's mennél előbb tsépeltesse- nek-ki.

§. 344. A' Búza után takarítatik-el az árpa, és ez vagy arattatik, vagy pedig (a' mi még jobb) gereblyés kaszával le-vágattatik, mivel a' közönséges kaszával majd csak nem fele az árpa-magnak el-szórattatik.

§. 345. Mivel az árpa-szalma igen puha, gyenge, és porhányó, az árpa-kévék ne nappal a' leg-nagyobb melegben, hanem éjtszaka a' hold, vagy pedig szalma-faklya világnál kötessenek, mert különben fok el-vész az árpából.

§. 346. Gyakran az árpa új szárnyadékokat hajt, ugyan azért az ezekben találkozó mag egy időre a' többivel meg nem érik. Az ilyen történetben igen jó a' le-aratott árpát el-fojtani, vagy erőszakkal a' meg-érésre vinni; az az: esső, és harmat által meg-nedvesíttetni, és ismét meg-szárittatni. Az efféle el-fojtásnak nintsen helye a' le-kaszált árpánál, mivel az ilyen esetben az árpa kalászaknak magosabban kell fekünni a' tarlókon.

§. 347. Az árpa után a' zab takarítatik-el, ámbár ez, mivel sem a' harmat, sem az esső, ha csak nem igen tartos, nem árt neki, nyóltz napokig-is kin-maradhat a' tarlón, hogy pedig a' tartós essőkben a' földhöz ne rakadgyon, 's ki ne keljen, gyakrabban fogtasson meg.

§. 348. A' mi fellyebb a' §. 346. §-ban az árpának meg-fojtásáról, 's erőszakos meg-értetéséről mondattatott, gyakran még szükségesebb a' zabnak.

§. 349. Mivel a' zab-szemek az ő hüvelyekben erősen állanak, 's azoknak ki-hullásától nem lehet félni, melegebb napokban-is lehet a' zabot kévékben kötni.

§. 350. A' Lentse-is már ezekben a' napokban elégségesen meg-szokott élni, azomban a' lentse-tsomókat, 's kévéket soha sem kell a' tarlókon hagyni, mivel annak hüvelyei a' nagy meleg miatt ki-száradván fel-pattannak, 's a' lentse-szemeket el-hullásztják. Még több károkat okoznak a' házi, és mezei galambok, mivel ezek az ő szárnyaikkal a'

lentsé-szemeket ki-tséplik, szétt szórják, és a' mit meg nem emészthetnek, el-hordgyák.

§. 351. A' lentsé után érik a' borsó; nem is kell várni, hogy minden virágjár el-hullasz-sza, 's minden levelei meg-száradgyanak; Elég ha az allyán lévő borsó hüvelyek meg-értek 's ugyan tsak is ezeknek nagyobb részéhez alkalmaztassa magát a' Gazda; ha ezek a' hüvelyek elegendőképpen keménynek, és szárazak, vágattassanak-le, vagy is tövöstől szaggattassanak-ki, és ha az idő szép, leg-alább egy nap hagyattassanak ottan a' szárítottás végett; annakutánna rakásakra hordattassanak, de úgy, hogy a' még éretlen, zöld-hüvelyek kívül, az érettek pedig belől essenek, ennek az a' haszna, hogy ekképpen a' zöldek a' levegőtől, és melegtől meg-érnek, az érettek pedig a' galamboktól meg-őriztetnek. Ha az idő nedves, vagy már jelengeti is magát az esső, szalmával borítottasson-bé a' borsó-petrentze.

§. 352. Mindgyárt a' bé-hordás után tsé-peltessen, és tisztogattasson-ki, mert különben a' muska, és más férgek tojásai ki-kelnek, 's a' borsónak belső leg-jobb részeit meg emészttik.

§. 353. Ugyan ezen okból igen jól gondolkodnak azok, a' kik a' Téli élelemre szükségessé mint lentsét, mint pedig borsót mindgyárt a' ki-tsépeltetés után a' kenyér-fűtő ke-mentzében annyira ki-szárittyák, hogy a' muska, 's más egyéb némű férgeknek tojásai el-veszzenek. Még jobb pedig ezen szárítottás helyett a' ki-tsépelt borsót, és lentsét

hideg vízben jól meg-mosni, annak utánna pedig a' napon meg-szárittani. Mert ez által nem tsak a' benne találkozó férgek el-vesznek, és a' benne még meg-maradtak ki nem kelnek, de az el-vetésre is alkalmasok meg-maradnak.

§. 354. A' borsónak szalmája a' Juhok eledelére meg-tartatik.

§. 355. A' Rétekben. Ha a' Réteken ke-rezttül patakok folynak, a' víz ellenben ezekben kitsiny, tehát ezeknek árkai az ifzaptól, tökéktől, 's agyagtól tisztítottassanak-ki, ha pedig a' Réteknek áztatására zsilipek némelly helyeken készítették, azoknak meg-jobbítására most vagyon leg-jobb idő.

§. 356. Az újj vakandok turások, hangya fészkek szétt-hányattassanak, 's az üres helyek lóherével, vagy más széna-maggal vetessenek-bé.

§. 357. A' Marha-nevelésnél most a' fűvellésben nints femmi fogatkozás, mert a' szőlő, és komló kertek elég sarnyadék veszfőket, 's más egyéb dudvákat adnak a' marháknak eledelére; ezenkívül a' földi-almáknak, tsitsókának, Burgundiai répának, 's más egyéb gyökeres veteményeknek haszontalan levelei, ha már el-virágoztak, le-szedettétvén, igen jó eledelt adnak a' Marháknak. A' Burgundiai répának ezen időbeli levelei hasznos eledelt adnak a' marháknak, főtt főzeléket is a' konyhára, mivel már Mártyiusban el-lehet azt vetni. Ennek magvai igen ritkán vettetek-el, a' ki-nőtt palánták pedig egy láb-nyom mészszeségre egymástól ültetnek-el.

§. 358. A' tavali kaszálás után ló-herével bé-vetett földek már most harmadszor kaszáltnak meg, és mivel egy □ négy szegletű öli a' 252-dik §. szerént, ha a' lóhere illendőképpen meg-nőtt rajta, huszszor több füvet ad, mint akár melly más leg-jobb Rét, mellyen lóhere nem terem, 's ámbár pedig bizonyos legyen az, hogy egy Rét sem lehet egy átal-lyában mindenütt hasonló jóságú, akár legyen az herével bé-vetve, akár nem, még is egy 1600. □ négy szegletű öleket magában foglaló földről, melly ló-herével vagyon bé-vetve mindenkor leg-alább is 50 vagy 60 mássa fzenát lehet reményleni. Az ilyen nyereség nem tsekélység, főtt meg-érdemli, hogy a' lóherének termesztésére minden iparkodó Gazdának leg-főbb gondgya legyen.

§. 359. Hogyha a' szorgalmatos Gazda a' füvellés dolgáról jól akar gondolkodni azokra a' Holnapokra nézve, mellyekben a' füvellés már közönségesen meg-szokott fogyni, tehát mihelyest a' gabonát haza takarította, tüstént egy darab földet, előbb fel-forgatván, pohánkával elegyített borsóval, vagy árpával ves-sen-bé; már a' September közepén ez annyira fel fog nőni, hogy azt kaszálni, és a' Tehe-neknek mint leg-jobb eledelt lehet adni. Külö-nösen a' borsó azt a' hasznót is hajtya, hogy az ugar-tarlókat két esztendőkre meg-trágyáz-zák, ugyan azért ezt azokon a' földeken kell el-követni, mellyek a' Falutól való távúl lé-tekért nagy költségek nélkül nem lehet meg-trágyáztatni.

§. 360. Ha a' Gazda méheket-is tart, az említett tarlókban el-vetett pohánka kétferez-zett hasznót fog adni, mivel a' méhek ezen pohánka földekről egész Oktoberig, midőn már sem a' kertekben, sem a' réteken semmi virágokat nem találhatnak, elegendő élelmet ta-lálhatnak, 's elegendő mézet haza hordhatnak.

§. 361. Ha a' száraz Őzi napok miatt a' későn el-vetett pohánka nem jól fizetett-is, el nem kell azért ezen szorgalomtól állani, mi-vel egyetlen egy bő esztendő-is tisztszer helyre állíthatja azt a' hiányosságát.

§. 362. Az ezen Hónapban uralkodó hév-ség, a' már nedvtelen és száraz füvek, mel-lyek a' tarlókon, 's mezőkön már tökéletesen meg-értek, a' marháknak nagyobb szomjúsá-gat okoznak, mint sem Tavaszkor. Ugyan ezért, 's ama' számtalan sok legyekért, mel-lyek ezekben a' napokban kegyetlenül kínozzák a' marhákat, igen jó, és kívánatos, főtt a' marhák egészségére nézve igen szükséges do-log-is volna, ha a' marhák reggel soha tíz órá-nál tovább a' legelőkön nem hagyattatnának, és dél után soha három óránál előbb ismét ki nem hajtattatnának a' mezőre.

§. 363. A' ki-hajtás előtt mosattassanak meg olly vízzel, mellyben egy jó rész üröm, és fár-tök főzettel. Annakutánna pedig reg-gel, délkor, dél után és estve szorgalmatos-san meg-itattassanak.

§. 364. A' fiatal, 's' nevendék szarvas-marhának, ámbár közönségesen a' mezőre ők is mindenkor ki-hajtatnak, mindazonáltal éjt-szakára mindenkor száraz eledel adattasson.

§. 365. Azok a' szarvas-marhák, és Juhok, melyeket a' Tétre meg nem akar a' Gazda tartani, most adattassanak-el, mivel ebben az időben több vevők találkoznak, mint midőn a' legeltető mező meg-fogyatkozik.

§. 366. A' Juhokon ebben a' Hónapban leg-inkább a' himlők ki-szokták magokat ütni, ugyan azért gyakrabban, és több lőt apróra vagdaltt örömmel elegyítve kell nekik adni; Ezen apróra vagdaltt fős üröm tisztítja az ő véreket, és olly állapotba helyezteti őket, hogy ezen súlyos nyavalyát könnyebben el-fzenvedik.

§. 367. Mihelyest a' Juhok himlőzni kezdenek tüstént a' himlősek választassanak-el az egészségesektől, és magánossan egy istállóban jó, 's egészséges száraz eledellel tápláltattassanak; a' száraz széna meg-kezdelteti vélek a' zöld füvet, 's ugyan azért-is annál örömeftőbb fogják a' dohánynak ifjú zöld leveleit enni, melyet is ebben az esetben nem kell tőlök kémélni; mivel ez valóságos orvossága a' Juhoknak; Azomban az ér-vágás nagyon használ az ilyen nyavalyát Juhoknak.

§. 368. Ebben a' Hónapban főképpen meg-lehet tudni, hogy a' jövendőbeli makkolásból mit lehessen reményleni; következőképpen már most határozza-meg szándékát a' Gazda, hogy hány fertéseket adhat-e, és hányat küldhet a' makkolásra.

§. 369. A' fertések kilentz hetekig, vagy is 60 napokig maradnak a' makkon, 's többnyire 60 fonttal nehezebbek lesznek, mint a' makkolás előtt voltak. Mivel tehát ezen Országban

szágban gyakran három forintokat-is kell egy fertésért fizetni, és némelly birtokosoknak olly nagy makkos erdeik vagynak, melyekben több száz darab fertéseket-is ki-lehet a' makkon teleltetni; illy szép jövedelem miatt a' makkolás minden figyelmetességet érdemel a' Gazdaságban, azt a' nagy hasznót nem is szám-lálván, melyet a' gubatsok adnak; ámbár az is igaz, hogy mennél több a' gubats, annál kevesebb mindenkor a' makk.

§. 370. Gyakorta meg-engedi az idő, hogy másodszori makkoltatást-is lehet tenni abból a' makkból, mely az első makkoltatásból még meg-maradott. Ámbár pedig ebből a' másodszori makkoltatásból tsak fél annyi a' jövedelem, mint az elsőből, mindazonáltal ez által a' makkoltatás által-is hatvan napok alatt szint' úgy meg-híznak a' fertések, mint az elsőbb makkoltatás által.

§. 371. A' Bik-maktól is szinte úgy meg-híznak a' fertések, de ellenben sem húsok, sem szalonájok nem olly jó ízű, mint a' tölgy makkon híztak-é; a' szalanájok puha, és olaj forma kövérségű fog lenni, ha tsak annakutánna kukoritzával egy ideig nem hízlaltatnak.

§. 372. Ha a' fertések a' zab-tarlókat meg-járják, betesebbek lesznek mint annak előtt voltak.

§. 373. A' ludak, kátsák, és törkéek többnyire már ebben az időben az el-döglésnek veszedelmén kívül vagynak, és tsak hirtelen szél-vész, és zápor-esső árthat még nekik. Nem is szükség már őket különös eledellel tartani,

mivel a' gabonának bé-hordásakor, annyi mag hullasztatik-el, hogy az apró marha-úntig eleget szedegethet az ő élelmére.

§. 374. *A' Szőlőkben.* Ebben a' Hónapban ismét fel-kötöztetnek a' szőlő-vefzfők, annakutánna pedig könnyű kapával az egész szőlő-kert fel-kapáltatik, és a' gaz belőle ki-irtattatik.

§. 375. Ha a' szőlő-kertben üres helyek találtnak, azok káposzta, vagy kalará-bé palántával ültetessenek-bé.

§. 376. A' fiatal szőlőkben, minek előtte ki-hajtottak, még Tavaszkor, ha az idő kedvez, tsitsókával, kolompérral, kukoritzával, babbal, 's más ezekhez hasonlókkal kell bé-ültetni a' barázdákat; ezek a' házi szükséget nagyon enyhítik, 's egyfzersmint a' gyenge szőlő-hajtásokat a' Napnak hévsége ellen meg-oltalmazták.

§. 377. *A' Kertekben.* A' korán érő gyümöls-fák meg-visgáltassanak, 's gyümölsseik ne engedessenek tökéletesen meg-érni; a' korán érő gyümöls magában-is kevés ideig tartó, ha tehát a' fán mind addig hagyattatik, méglen tökéletesen meg nem érik, le-szedettetése után kevés napok múlva rothadni kezd.

§. 378. A' Gyümöls-fák rakattassanak körül tövissel, nem külömbben a' gyümölsös kerteknek fővénynei, kerítése, 's garáttjai tövissel jól meg-rakattassanak, hogy a' gyümöls az éjtszakokon koborló nyalánk ifiúságtól meg-öriztessen. Ama' valóságos gyümöls tolvajok ellen leg-jobb egy hív Ört állítani egy vigyázó kutyátskával.

§. 379. Egy átallyában az olly' Gazdák, kik a' Várostól távul laknak, mennél kevesebb korán érő gyümölsöket termesztenek; mivel ennek korán való el-rothadása, 's ugyan azért leendő el-lopattatása, melly által a' ker-ti veteményes ágyak, és zöldségek öfve-tapodtatnak, több károkat okoznak, mint az egész gyümöls használt volt; ugyan azért-is ezek helyett tartós, és hasznosabb Téli gyümölsöket igyekezzenek a' Gazdák nevelni.

§. 380. Az éjtszakákan le-hullott, 's reggel szorgalmatosan öfve-szedett gyümölsökből az egésségessebbek a' háznak szükségére meg-főztetnek, vagy pedig Téli eledelre megszárittnak; a' meg-törődtek ellenben, és a' rothadtak a' fertéseknek adattatnak.

§. 381. A' komlós kertekben a' komlónak alsóbb levelei öt, vagy hat lábnyi magosságra késsel, vagy ollóval le-vagdaltatnak; de egy átallyában szabad kézzel nem szaggattatnak, vagy törettetnek-le; mivel így a' komló vefzfőknek haja-is le-húzzattatik, 's ez által a' vefzfők meg-károsíttatnak. Ez a' nyesés nagyobb erőt ad a' komló vefzfőknek, 's annál kevesebbet marad-meg rajtok a' méz-harmat, melyre a' muskák szoktak telepedni, és mint a' leveleket, mint pedig a' komlókat bé-motskolni, 's végtére el-rontani.

§. 382. A' szükségtelen új komló hajtások, melyek azonkívül-is komlót nem fognak hozni, még most-is le-vágattatnak; a' vefzfőknek le-kötözése pedig mint addig folytat-tatik, még tsak a' komló virágzik.

§. 383. A' konyha kertben a' káposzta palánták az alsó levelekig földdel fel-töltetnek; nem külömbben a' kék, barna, olasz káposzta, és kalarábé palánták is.

§. 384. Azok a' kerti zöldségek, melyek hirtelen nőnek, és a' nagy meleget el-nem szenvedik, úgy mint a' paréj, saláta, andivia, 's ezekhez hasonlók, szorgalmatosan öntöztessenek-meg, mert külömbben magba menvén, nem másra válók lesznek, hanem hogy a' Sertéseknek, és Ludaknak vetessenek.

§. 385. Az újjont termesztett Ólzi palánták a' ki-üresült kerti ágyakban ültetessenek-által. Egy átallyában a' szorgalmas Gazda, 's Gazdaszöny Mártzius, és Aprilistól fogva egész Oktoberig soha üressen álló darab földet meg ne szenvedgyen az ő kertyében. Ugyan azért minden magba ment palánták tüstént szaggattassanak-ki, 's helyettek más hasznos palánták ültetessenek az üressen maradt helyre.

§. 386. Ennek a' Hónapnak vége felé a' Téli salátának, és Téli andiviának magvai el-vettetnek, hogy ezeknek palántái Szeptemberre annyira meg-nőhessenek, hogy azokat által lehessen ültetni, hogy a' Novemberi hideg előtt jól meg-gyökerézvén, a' Télen által maradandók legyenek.

§. 387. Ebben a' Hónapban korán érő zöldségeknek, 's hüvelyes veteményeknek magvai meg-érnek. Az első közzül való a' korán érő saláta, amazok közül pedig a' tuzok és spárga, borsó, bab, uborka 's a' t.

§. 388. A' korán érő zöldségek magvainak le-fedezésével nem kell mind addig várakozni, még mind a' magok meg-érjenek, mert tudni-való az, hogy minden apróbb madarak ezek után leskelődvén, a' javát ki-fzedik, és csak a' rofszát hagyják-meg. Mihelyest tehát a' mag-tartók pelyhesedni kezdenek, ki-terjedni, és fejeledni, azonnal ollóval ezen mag-tartók meiszettessenek-le, és száraz tiszta helyre ki-terjesztetvén száríttatassanak-meg; annakutánna különös zsatskókban, vagy üvegekben tétetnek, mellyekre egy tzedula a' magnak névével ragasztatik.

§. 389. A' hüvelyes vetemények közül pedig a' leg-szebb 's leg-egészségesebb babok, és borsók, ne hogy a' konyhára jussanak, és meg-erősztessenek, ki-kereftetnek szorgalmatosan, és magnak jó száraz helyre el-tétetnek.

§. 390. Mind ezeken kívül tudni kell, hogy mindennémű kerti vetemények, és palánták első magvai sokkal jobbak, mint a' mellyek későbbben érnek-meg. Ugyan is azért az első magokat meg-tartván, bizonyosak lehetünk arról, hogy ezek esztendőről esztendőre rofszabbak nem fognak lenni, a' mint többnyire a' vigyázatlan Gazdák nál meg-fszokott történni.

§. 391. A' Házi Gazdaságnál. Mivel ebben a' Hónapban a' mezei foglalatosságok egymást nyomba követik. Most az idő a' Gazdának leg-betsessebb; mivel pedig ezek mellett még olly munkák is vannak, mellyeket nappal a' foglalatosságok fokasága, és az időnek szűke miatt el nem lehet végezni, tehát

ezeknek véghez hajtására az éjtzakákat-is, főképpen mellyeken a' Hold-világ szolgál, segítéségül kell venni; úgymint a' lennek ki-növésére, magvának ki-verésére, áztatására, ki-fzaríttására, meg-törésére, a' komló fejeknek le-metelésére, az árpa kévéknek kötésére, a' dohány levelek fel-fűzésre, az ifjabb dohány farnyadékoknak tekertsbei való öszve-fonására, mivel ezek által a' dohánynak mint íze, mint pedig ereje neveltetik. A' bab és borsó földeken a' felsőbb zöld hüvelyek, mellyek úgy sem érnének-meg, le-fzedettnek, és eszévélenként az éretlen bab-szemek belőlök ki-verettnek. A' zöld babok, és uhorkák meg-tisztítatnak, száraz ruhával meg-töröltetnek, annakutánna fél etzet, és fél fős vízben tserép, vagy fa-edénybe Tétre el-tétetnek. A' zöld borsók pedig ezen kívül fel-forraltatnak, annakutánna le-fzürvén rólok a' fős vizet, minnekutánna meg-hültek, tiszta deszkákán a' kementzében meg-szaríttatnak; 's Téli eledelnek olly tartalékokban tétetnek, mellyekben a' levegő ég hozzájak nem férhet, 's jó száraz pintzékben el-zárattatnak. A' korán érő gyümölcsök, úgymint a' kajszin borotzkok, a' tengeri szőlők, piszkék, málnák, 's több e' félék eszévélenként fzedettessenek-le, tisztogattassanak, 's szaríttassanak-meg.

§. 392. Ha a' Gazda, vagy Gazdaszfzony ollyan füveket ismér, mellyek rész szerént ételbe, rész szerént pedig orvosságokban való, úgymint üröm, ánis, bárány nyelvű fű, vér-fű, medve-üröm, szén-fű, áldott fű, sekély-fű, egér-farkú fű, matska gyökér, Angyal

édes gyökér, gyűrű-fű, földi borostyán, szarvas-nyelvű fű, majoránna, tengeri köles, köszvénymentá, kakuk-fű, tsillag-virág, ezerjó fű, varjú-láb, fekete gyopár, rozmaring. Sár-fű, farga gyopár, fár-kerep, farkantyú-virág, vad fáfrány, Isten-fa, Isten kenyere, ifzop, vagy-is bors-fű. Vad len, dífnó-paraj, mászó-búza, örvény gyökér, angyal-fű, aranyos istáp-fű, aranyos paprad, mester-gyökér, zsállya, kerti kakuk-fű, katona petrezselyem, levendula, fekete hűnyor, kigyó-fű, vízi seb-fű, fekete nadály, ökör-fark, ökör-nyelv, báldrián, bak-gyomor, bak-szakállú, és szarvú-fű, vízi-bors, eb-kapor, vagy-is matskatövis, bodza-virág, borostyán, belénd, boldog-aszfzony teje, tenyere, és mentája, bolha-fű, kék búza virág, dantzia gyökér, 's több számtalanok effélék; most fzedettesek öszve, 's külön szakaszokban kötven, jó áran az Apotikákban adattassanak-el.

§. 393. A' virágoknak, füveknek, 's gyökereknek öszve-fzedéséről, mellyre leg-jobb a' Sarlós, és Nagy Boldog Aszfzony napjai közt való idő, még azt-is jól kell fel-jegyezni; hogy Tavaszszal kell a' virágokat, Nyáran a' füveket, és Őszszel a' gyökereket, és magokat a' fellyebb írtt házonért öszve-fzedni, 's szaríttani.

§. 394. A' virágokat, midőn ki-nyílnak 's minekelötte le-hullani kezdenek, kell le-fzedni. A' füveket pedig, és gyümölcsöket tisztá, és száraz időben, 's a' nap-kelette előtt. Az ételben való füveket ellenben, még midőn nőnek, de az Orvosságban való füveket még

minekelőtte virágjaikat el-húllaszták. A' magokat akkor kell szedni, midőn száradni kezdenek, a' gyökereket csak akkor, midőn már leveleiket el-húllasztották, de a' közönséges gyümölcsöket még minekelőtte a' fának levelei le-húlljanak.

§. 395. A' virágak, füvek, magok, és gyökerek, mellyeket meg-akarunk tartani, hogy annakutánna hasznossan élhessünk vele, nem a' Nap-fényen, hanem a' szabad Levegőn, és árnyékban, különösen padig a' virágak tiszta vászon darabok közt száríttassanak meg, mert különbbben a' Nap minden erejétől meg-fosztja őket, annakutánna pedig mindezek külön-külön zatskókba, vagy iskátulába jól erőssen tömettessenek-bé, hogy természeti erejekben meg-maradhassanak, annakutánna pedig száraz tiszta helyen tartassanak.

§. 396. A' hüvelyes, és hajas kerti teremések, úgymint fog, és veres hagyma, és ezekhez hasonló, leg-helyessebben tartatnak meg az ő hajokban, és hüvelyekben mind addig, még reájok szükség nintsen.

§. 399. A' Méhek rajzására még ebben a' Hónapban-is kell vigyázni, mert a' hofszassan tartó Tél, és a' hideg Tavasz miatt gyakran egész eddig hátra marad a' rajzás. Nem is mindenkor valóságos, és bizonyos jelei a' rajzásnak, ha a' méhek csoportosan ki-jönnek a' kasból, és a' kasnak ajtaját el-lepik, mert a' meleg napokban gyakran meg-esik, hogy majd csak nem mindnyájan ki-másznak a' kasból, hogy magokat hívesítsék, avagy azért is, mivel a' Nap' melegsége miatt az el-készí-

tett méz olvadni kezd, következésképpen tél-lajokban meg nem maradhatnak. Ugyán azért is a' forró Napnak melegsége ellen vagy előre ki-álló födéllel, vagy pedig más árnyéktartóval kell a' Méh-kassokat oltalmazni; hogy a' rajzásra való hofszas várakozással olly sok időt ne kellessen el-múlászani; a' mint fellyebb mondatott, eszélenként, midőn már a' méhek el-nyúgosznak, a' kasok ajtajánál szorgalmasan kell halgatódzani.

§. 398. Az ifjú rajok, mellyek a' múlt Juniushnak közepében, vagy-is már ebben a' Hónapban ereztettek, gyakran szint' olly jók, és tartóssak, de a' mellyek még későbbben ereztettek, sokkal kevesebb haszon vételűek; mivel nints már elegendő idejek magoknak hajlékokat építeni, és azokat Téle való mézzel megtölteni; Lehet ugyan rajtok valamiben segíteni, hogy ha tudni-illik más kasból kimetszett üres Méhrózsák által tétetnek az ilyen fiatal rajok kassába; ez által ők sok időt nyernek, és a' mellyet ők az ő hajlékjaik fel-építésére fordítottak volna, már így csak élelmekre fogják használni. Mindazonáltal még ezenkívül a' következő Télen az ilyen gyengébb rajokat gyakran meg kell tekinteni, és hogy Tavaszig meg-maradhassanak, szorgalmasan táplálni.

TOLDALÉK.

Miképpen kell jól szántani? Nagy kéméllyessel és haszonnal a' magot el-vetni? Melly mértéket kell tartani egy 1200 □ földnek külömbféle nemű gabonával el-vetésében? A' leg-tisztább búzának termesztéséről. A' Magyar Országi külömbféle gabona, és itat mértékeiről.

§. 399.

A' FÖLDNEK jó szántása, és a' jól el-in-
tézett vetés nem utolsó tárgyai a' Gazdaság-
nak. Egy nemes szorgalommal, és fogamatos
próba-tételek által érdemes férfúnak a' Föld-
mivelésben tett tapasztalásaiból kevés elzten-
dők előtt költsönöztettek ezek az oktatások,
mellyek e' 399. §-tól egész 402-ig következ-
nek, 's érdemesek arra, hogy azokat minden
szorgalmatos gazda kövesse. Már fellyebb a'
258. és 259. §-ból lehetet érteni, hogy miből
álljon a' jó szántás, de a' vetés alá teendő
szántásról még azt-is jól meg kell jegyezni,
hogy minden öt, közönséges férfiúi lépésekre,
mellyek többnyire két ölet tesznek, húz, vagy
tizennyöltz, avagy leg-alább is tizenhat ba-
rázdákat kell szántatni, és hogy csak így fel-
szántva alkalmas a' föld a' be-vetésre. Az
eke-vas legyen bár szélesebb, vagy keske-
nyebb, de egy kevés gyakorlás által minden
Mezei-Gazda könnyen meg-tanúlhattya min-

den öt lépésekre a' fellyebb nevezett baráz-
dának számát fel-olztani.

§. 400. Jól, és hasznossan vetni annyit
tesz, mint annyi magot a' földbe el-vetni, a'
mennyi valóban szükséges. Már pedig a' fel-
lyebb említett tapasztalásokból bizonyos az,
hogy egy búza-szem, ha jó földbe vettetett,
és ki-kelt, gyökereivel, leveleivel, és kalász-
zaival együtt hat □ szegelletű hüvelykeket,
következésképpen 24 búza-szemek egy □ láb-
nyomot foglalnak-el; mihelyest tehát az ilyen
egy □ lábnyomra 24 szemeknél többek esnek,
tehát azok szükségtelenek fognak lenni, és
haszontalanok, mivel vagy ki nem kelnek,
vagy a' többieknek fel-növést akadályozzák.
Már pedig egy Hold-föld foglal magában 1200
□ Öleket. Következésképpen (egy □ Öle-
rén 36 □ lábokat) 43200 □ láb-nyomo-
kat; 's minden □ lábba 24 szemetet számít-
ván, fognak kívántatni 1036800 szemek, az
az három negyed része egy Mérőnek. Több íz-
béli próba-tételek után bizonyos az, hogy két
Pofonyi mérő 2764800 szemetet foglal magá-
ban, mivel tehát az egész Magyar Országban
többnyire mindenkor egy Hold-föld két Poso-
nyi mérővel szokott be-vettetni, tehát egy □
láb-nyomra 24 szemek helyett 64 szemek kö-
vetkezésképpen 40 szemekkel többek esnek;
és az egész Hold-földre 1728000 szemekkel,
az az öt egész fertály mérővel több el-paza-
roltatik, mint sem szükséges. Ha tehát egy
Mezei-Gazda 52, vagy 100, vagy éppen 200
Holdokat két két Pofonyi mérővel be-vet,
mindenkor az ilyen esetben haszontalanul el-

veszt 65, 125 és 250 mérőket. Minthogy tehát ezen Országban közel nyóltzad-fél millió Hold földek minden esztendőben bé-vettetnek, bizonyos az, hogy a' fellyebb nevezett számlálás szerént közel 7000000, sőt 7687500 mérő gabonákat lehetne meg-kémelleni. De ez még mind nem elég: tudni kell azt-is a' Mezei-Gazdáknak, hogy a' ki a' fellyebb írt módon művelte a' földgyét, és bé-vetette jó egészséges három fertály mérő maggal, közel 30 a' ki pedig csak a' közönséges módon művelte, és két egész Posonyi mérővel vetette-be, alig 12 mérőt nyer fáradsága után, következésképpen 18-tzal kevesebbet; És így az egész Országban nem már 7, hanem 100, sőt 138375000 mérőt téssen a' külömbbség, 's az el-vesztett haszon. Egy némelly talán ilyen ellen-vetéseket fog tenni.

1./zor: Hogy a' Szántó-földeknek a' 399-dik §. szerént való művelése, és el-készítése igen sok időt kívánna.

2./zor: Egy el-követethetlen dolog, hogy egy □ láb-nyomba sem több, sem kevesebb szem 24-nél vettessen-el.

3./zor: Annak valóságát meg kell mutatni, hogy a' ki $\frac{1}{4}$ mérőt vet, 30 mérőt fog aratni, a' ki pedig két egészet vet, alig fog aratni tizenkettőt.

4./zer: Meg nem érdemli a' várandó haszon sem az ilyen fáradságos el-készítést a' földnek, sem pedig talán még fáradságosabb el-vetését a' magnak, mivel a' Mezei-Gazdák egy jó bő esztendőben a' magok módja szerént termeszített gabonájokat sem tudják illendő áran

el-adni, 's azt annak belső betse szerént használni, minek tehát még a' bővebb termeszítésnek módgyát gyakorolni? — Ezen ellen-vetésekre ezek a' feleletek.

Az elsőre, hogy számos próba-tételekből és tapasztalásakból tudattik az, hogy egy 1200 □ Ölből álló Hold-földnek a' 399-dik §. szerént való el-készítését hét órák alatt véghez lehet vinni.

A' másodikra: Lehetetlenség ugyan, hogy egy □ láb-nyomból álló földbe sem több, sem kevesebb szem 24-nél vettessen-el, mindazonáltal különös ki-szabásak által arányozva még-is véghez lehet nemű-némüképpen vinni, hogy egy 1200 □ Ölből álló Hold jó földbe soha több $\frac{1}{4}$ Posonyi mérőnél el ne vettessen; Ugyan szint' akkora közép szerű jóságú földbe $\frac{1}{4}$ nál, vagy-is egy egész Posonyi mérőnél, végtére a' leg-alább valóban soha több $\frac{1}{4}$ nál el ne vettettessen. Már tegyük, hogy az egész Hold föld minden 5 lépésekre, vagy-is két ölnyre 20 barázdákra vagyon fel-szántva, egy meglett Férjfiú

$\frac{1}{4}$	Mérőből	39	Lépésekre.
$\frac{1}{4}$	-	29	-
$\frac{1}{4}$	-	23	Vessen egy maroknyi búzát.

Az olyan Hold-földben, melly 18 barázdák-ra szántattatott.

$\frac{1}{4}$	Mérőből	35	Lépésekre.
$\frac{1}{4}$	-	26	-
$\frac{1}{4}$	-	21	Vessen egy marokkal.

A' 16 barázdákra szántattatott földbe.

$\frac{1}{4}$ Mérőből 32 Lépésekre.

$\frac{1}{4}$ - 24 -

$\frac{1}{4}$ - 19 Vessen egy marokkal.

Ha 12 esztendő s fiú, vagy leánnyal vettünk, tehát ez egy 20 barázdákra szántott földbe.

$\frac{1}{4}$ Mérőből minden 24 Lépésekre.

$\frac{1}{4}$ - 18 -

$\frac{1}{4}$ - 14 Vessen egy marok.

A' 16 barázdákra szántattatott földbe.

$\frac{1}{4}$ Mérőből minden 19 Lépésekre.

$\frac{1}{4}$ - 14 -

$\frac{1}{4}$ - 11 Vessen egy marok.

Ekképpen ama' fellyebb nevezett állítás-hoz, tudni-illik jól, és hasnossan miképpen kellessen vetni, leg-inkább közelítettünk; nem is kell gondolóra venni, ha történetből egy két marokkal több, vagy kevesebb mag vetetné-is el, mivel ez, az egész dologra nézve csak tsekélység; Ezen kívül olly nagy megkéméllése a' gabonának, 's a' bizonyosan várandó haszon meg-érdemli, hogy egy Mezei-Gazda az ő 10, vagy 12 esztendő s gyermekét az illyen vetésnek módjára, és így lassan lassan a' szorgalmatos munkához szoktatván, fáját élelmeknek meg-keresésére tanítsa.

A' harmadik Ellenvetésre nézve nem kívántatik más; hanem hogy minden Mezei-Gazda egy Hold-földjét az említett módon szántsa-fel, és vesse-be, egymás de hasonló jósa-

gú Hold-földjét pedig a' bé-vett szokás szerént munkálván két Posonyi mérővel vesse-be, bizonynyára tellyes meg-elégedéssel fogja tapasztalni, és által-látni, mit fog nyerni a' fellyebb meg-írt módon intézett munkájából, és megnyit ellenben vesztetni, ha a' régi mivellésnek módgyánál meg-marad. Egyedül az az egy kár hogy ezen mivellésnek módgyát a' nagyon ki terjedett Gazdaságban a' kézi Munkásoknak fogyatkozása miatt nem lehet használni.

A' negyedikre. Már fellyebb jelentetett, hogy egy Hold-földnek illy módon leendő elkészítését, hét órak alatt véghez lehet vinni; már pedig egy kevés gyakorlás mellett ennek bé-vetése sem fog több időt kívánni, mintsem a' közönséges bé-vetésnek módgya; Ellenben ha a' Gazda az ő tíz, tizenkét, vagy-is 14. esztendő s gyermeke által vetteti-el a' magot, és pedig úgy, hogy az előtte szántó ekét mindenütt nyomba kövesse, és a' magot a' meg-írt mód szerént vesse, tehát még nyertes fog lenni az időben. Valamint szinte úgy, ha a' boronálás helyett, lábbal takartattya-bé, a' borozdákat, és az el-vetett magokat lábbal tiportattya-bé, ez által nem fog több időt eltölteni, mert a' görgő fával való le-nyomat-tatást, melly a' jó porhányó földben el-kerül-hetetlenül szükséges, meg-fogja kéménleni; de azonkívül a' lábbal való bé-tiprás a' gaboná-nak növést nagyon elő-segítti, 's hogy meg-ne dőljön hátrálja. Mivel tehát a' szántó eke után vetni, 's egyszersmind az el-vetett magot bé-takarni kevés időt kíván, nyilván köv-et-kezne, hogy a' melly vagyonos Mezei-Gaz-

da 50 vagy 100 ekével szántana, ugyan színté annyi vető embereket, vagy gyermekeket kintelen lenne fel-fogadni. De miért is nem? Mert ámbár mindegyik ilyen vető az ő munkájáért egy fertály mérő gabonát nyerjen is fizetés fejében, még is mindazonáltal a' Gazda 50 és 100 mérőket fog nyerni az így elintézet vetésnek módgyával. Azomban legyen bár úgy, hogy ezen Országbeli Mezei-Gazdák egy közönséges bőségű esztendőben az ő terméseiket el nem adhattyák, és így a' Novemberi, & Decemberi Hónapok után ragasztott Toldalékok javaslási fikeretlenek legyenek, tehát illy esetben az efféle Mezei-Gazdák fordítsák rétre az ő leg-alább való szántó-földgyeiket, melyeknek kézfiztésére ezen könyvben elegendő oktatásokat találhatnak, ez által a' Gazdák jól fognak szántani, gazdálkodva vetni, hasznossan aratni, és végtére még is több magot, és a' marha tartásra több fűvet nyerni.

§. 401. Az előbbeni 400-dik §. szerent a' jó, középszerű, és leg-alább való földben vetendő magnak mértékje meg marad minden Őszi, és Tavaszi gabonával, fött a' lentsénél is. Minden más nemű magokból, legyen bár az be-vetendő föld jó, középszerű, vagy alább való, minden 1200 □ Ölből álló Hold-földre e' következő mértéket szükség meg-tartani; tudni illik:

A' Babból, vagy is Faszulából ha minden láb-nyomra 5 szemek vettetnek szükséges leszén 1 és $\frac{1}{2}$ Mérő vagy is 96 Posonyi itze.

K

A' nagyobb

A' nagyobb szemű borsóból, ha minden láb-nyomra 6 avagy 7 szemek vettetnek $\frac{1}{2}$ mérő vagy is 112 Pos. Itze.

A' kisebb szemű borsóból $\frac{1}{4}$ — — — 70 — —

A' Kukoritzából, ha minden három láb-nyom után lévő fészekben 3 szemek ültetettek $\frac{1}{4}$ — — — 9 — —

A' hajatlan árpából $\frac{1}{4}$ — — — 16 — —

A' kölesből $\frac{1}{4}$ — — — 24 — —

A' Pohánkából $\frac{1}{4}$ — — — 32 — —

A' Lenből $\frac{1}{4}$ — — — 16 — —

A' Kenderből $\frac{1}{4}$ — — — 16 — —

Minden nemű répa magból $\frac{1}{4}$ — — — 8 — —

Ló-here magból $\frac{1}{4}$ — — — 12 — —

§. 402. Hofzfasz tapasztalások bizonyítják, hogy sem a' leg-szorgalmatossabb telepelés által, sem a' ki-nyomtatás által, főképpen ha lovakkal vütyük véghez, lehetséges éppenségesen a' leg-tisztább búzát, hogy tudni illik más magokkal ösze ne kevertessen, nyerni. Mivel pedig a' Mezei-Gazdaságnál egy fő dolog a' tiszta búzának termelzése, tehát ennek tisztítására e' következő négy

ddoygen A

K

módok adattatnak elől. Az első abban áll, hogy szorgalmasan meg-rosiáltassan; a második, hogy a' Búza között találandó, és amazoknál fellyebb álló Rozs, vagy Árpa kalászak időnek előtte megtisztassanak-le; A' harmadik: hogy a' Gazda a' ki-tsépeltetett Búzá, valamint a' Lentsét, és Borsót, szemként válogattassa-ki. A' negyedik: hogy a' közönséges aratás előtt a' leg-szebb, 's érettebb egészséges Búza kalászak különösen válogattassanak-le, és ez az utolsó a' leg-jobb mód a' végre, hogy a' Gazdának valóságos szép tiszta búzája légyen.

§. 403. Mivel ez a' Könyv azoknak utasítására-is irattatott, a' kik tsak most kezdenek gazdálkodni, tehát jónak találtatott mindennemű Gabona, és ital mértékeket ide feljegyezni. Tudni kell tehát, hogy egy köből foglal magában négy olyan fertályokat, a' mellyenek egy Posonyi mérőben tsak kettők vagynak, következésképpen hatvan négy Itztét. 128 mészszelt, és 256 fél-mészszelt foglal magában.

Egy Pesthi mérőben vagyon $\frac{1}{2}$ rész Köből vagy-is 96 Itze, 192 mészszelt, és 384 fél-mészszelt.

Egy Kila éppen annyit téfzen mint egy Posonyi mérő, vagy-is mint fél Köből, mivel pedig ez az Országnek több részeiben hol kisebb, hol nagyobb, közönségesen a' Kila név alatt máj nap egy Posonyi mérő értődik.

Egy közönséges akó borban, vagy serben vagyon törkölöfől együtt 60 Itze.

Törköly nélkül 64 Itze.

Egy akó égett borban 64 —

Egy meg-lett férjfiú vehet közönségesen a' markába a' vetés alkalmatossággal 1350 szemetet.

Egy 12 esztendőes Gyermeke 600 —

Egy Posonyi mérőben vagyon férjfiú marok 1024.

Egy 12 esztendőes Gyermeke marok 2304.

AUGUSTUSBAN.

§. 404.

HA Marha, és idő elegendő vagyon, már ebben a' Hónapban a' földek fel-forgattatnak; ha pedig nintsen, leg-alább-is nehéz vas boronával fel-boronáltatnak, hogy a' Rögök öszve-törettessenek, és a' dudvák ki-irtatassanak.

§. 404. A' melly részeken a' gabona későbbben érik-meg, következésképpen az aratás egész eddig az ideig hallasztatik-is, mindazonáltal mind azok, mellyek Juniusban a' 350 §-tól 344-ig és 342-től 353-ig mondattak szorgalmatossan meg-tartassanak.

§. 406. Ebben a' Hónapban a' köles kálászak többnyire sárgulni szoktak; ha ez tapasztaltatik, lehet már azokat kaszálni, nem várván, hogy az egész köles termés meg-sárguljon, mivel ekképpen a' leg-nagyobb, és a' leg-jobb része el-veszne.

407. A' köles estve Holdvilágnál, vagy reggeli harmatban kaszáltasson-le; s egynehány napokig a' tarlón hagyattván, forgattasson meg egynehányszor.

§. 408. Ha a' kölest kötésekben kell haza hordani, annak tsomókban leendő öszve-kötetése ponyvákön vitessen véghez, mert különben ismét nagy része el-vesztegetődik.

§. N

§. 409. A' len, és kender meg-érésének ideje ebben a' Hónapban vagyon; a' kender két féle lévén, annak növése-is kétszer esik-meg. A' virágos kender előbbször növeltetik, és fenn-álló tsomókban a' földnek szélére állítatik, de mivel a' virágos kender-szálak semmi magot sem hoznak, hanem csak némelly magvasító port foglalnak magokban, nem lehet a' madaraktól féltetni, következésképpen nem is szükség a' virágos kender tsomókat szalmával, mint a' magos kendert bé-fedezni. Hogy pedig a' kenderből idővel olly szép fonalak, a' mint csak lehetséges, fonattassanak, ki kell azt főzni, nem pedig, a' mint köz-főzés, lúgozni. A' ki-főzés pedig így eshetik-meg. Egy üstbe egynehány marok szalma kelesztül kasúl tétetik, erre pedig tölgy, vagy bik-fa jól ki-szítáltt hamu öntessen egy pár újni magasságra; erre végtére egy sor fejéretlen fonál; a' fonálra ismét hamu, a' hamura fonál, és ez így folytattatik, még az az üst egészízen meg nem tellik, de fellül ismét hamu hintetik; ez meg-lévén kövel nyomattasson jól-le, ne hogy a' főzésnél fel-dagadgyanak; annak-utánna mindezekre folyó, vagy Tó-víz öntetessen, még az üst meg nem tellik, és így 24 vagy 30 órákig hagyattatik, hogy a' víz elegendőképpen az üstben lévő fonalakat által járhassa. Annak-utánna az üstöt magos három lábokra fel-téven, körülötte tűz rakattasson, és a' fonalak ékképpen 5 vagy 6 órákig főztetessenek. Mihelyest a' lúgnak, mellyben a' fonalak főztetnek, serhez hasonló barna színe vagyon, le-vétetik az üst a'

K 3

tüztől, és az udvarban fel-burítottatik, a' megfőzött fonalak pedig, mihelyest meg-bűlték a' Folyóba, vagy Tóba, hogy ha halak mintsen benne, mind addig mosatnak, még a' belőlek ki-fatsart víz végképpen nem egész-szen tisztá lészzen. Annakutánna a' fonál-tsomók szellős helyre fel-agattatnak, végtére pedig a' meleg szobában meg-száráttatnak, annakutánna ha már meg-szárottak, erős férfiú kezek között jól öszve-dörgöltetnek, rázattatnak, 's jól ki-húzzattatnak, hogy tiszták, és jó gyapjasok legyenek a' fonalak, és így az ő erősségek, és vékonyságak szerént külön-tsomókba köttetnek.

§. 410. A' magvas kender pedig, melly nőstén kendernek is neveztetik, mivel egynehány napokkal későbbén érik-meg, külömbb növettetik, hasonlóképpen tsútsos tsomókban köttetettvén, talpra állíttatnak, és ne-hogy az apró madárkák a' kender magokat meg-dézmállyák, szalmával jól be-fedeztetnek.

§. 411. Ha a' lennek alsó levelei barnásodnak, a' szára pedig fágul, és a' feje, vagy koronája vereslik, jele hogy meg-érett.

§. 412. A' lennek növésekor arra kell vigyázni, hogy a' hoszfzabb előbb, annakutánna pedig a' rövidebb szálak növettessenek-ki, 's ugyan ezen meg-küloböztetés szerént dolgoztassanak-is ki. Hogy pedig a' len a' felyem-hez hasonlítson, ezen meg eddig ismeretlen móddal lehet véghez vinni. A' Len-tsomók helyheztesse az üfnek környékére, erre faragott szappan, és öszve-tört timsó, és jól ki-fiztáltt hamú hintessen, ekképpen több fo-

rokat készítvén, töltsen-meg az üst vízzel, és fél egész nap, vagy tovább-is főztesse-nek ki; annak utánna ki-vévén az üstből mosattassanak-ki a' motsoktól, és minekutánna a' napon jól ki-fzáríttattak kezek között dörgöltessenek, és héhelytesse jól meg. A-vagy tettészés szerént vetessen jó nemű len, gerebelytesse jól ki, annak utánna friss borjú ganajjal kenettesse-meg, 's négy, vagy öt napok múlva tisztán mosattasson-ki. E' mód-don készítettett len vetekedni fog a' felyem-mel, és a' fonál száalai olly vékonyak lehet-nek, mint a' felyem.

§. 413. Ha a' múltt Juliusban a' földi-alma, tsitsóka, és kukoritza még fel nem töltetett, ennek a' Hónapnak kezdetén mindjárt töltsen-fel; a' földi-almát jó magassan, a' Burgundiai répát pedig, ha az első levelei letörettetek, a' mennyire tsak ki-állanak a' földből, fel kell tölteni. Ez a' fel-töltés a' leveleinek, és gyökereinek növést elő-mozdítja.

§. 414. Még jobb ha a' Burgundiai répának fel-töltése nem száraz időben, midőn a' föld száraz, és kemény, hanem jó tartós esső után vitetik véghez, mert így egész Szeptemberig a' földben hagyattatván olly gazdagon nőnek, hogy addig az ideig háromszor, fött négyszer-is le-lehet a' leveleit tördelni, és vagy zöld ételnek meg-főzni, vagy pedig meg-törve, és más földi gyümölttsel, úgymint földi almával (kolompérral) elegyítve a' fejős marháknak eledelül adni. Ez a' Burgundiai répa palánta a' veres répák neméből való; tsak

hogy halaványabb, és nagyobb gyökereket cselez. A' hol a' széna szűken terem, ottan ezen palántának termelése által fok mázsa szénát meg lehet kémélleni.

Sz. 415. Az el-vetendő gabona nemeknek változtatása a' föld-mívelésnek hasznosabb elintézéséhez tartozik; ugyan azért azt a' magot, mely egy földről arattatott, nem kell ismét ugyan abba a' földbe el-vetni, hanem a' sovány földről arattatott magot kövérebb földbe a' kövérebb földről arattatottat pedig soványabb földbe kell vetni. Ha pedig a' föld mind-egyaránt jó, tehát még is hasznot hajt, ha a' kövér földben termett mag helyett mást soványabb földben termettet vásárol a' Gazda, és azt a' maga kövér földgyében el-veti.

Sz. 416. A' gabona úgy tsépeltesse ki, hogy a' kévék fel ne bontassanak, és előbb csak gyengén tsépeltesse ki, mivel azok a' magok, mellyek leg-előbbször, fött a' kévéknek ide 's tova hányásával tüftént ki-húllanak leg-nehezebbek, leg-érettebbek, 's ugyan azért az el-vetésre leg-alkalmasabbak. Ehez képest látni való, mely gondossan tselekednek azok a' Gazdák, kik a' gabonának behordása, és le-rakattatása alkalmatosságával a' tsűrökben ki-terjesztett ponyvákra ki-húllott magokat szorgalmasan öfve-sepertetik, kitisztogatattyák, és különösen a' vetésre el-teszik. Mindezek valóságosan hasznos intézetek, és még is többnyire tsekély tekintetben vagynak. Mert tudva vagyon az, hogy a' Mezei-Gazdák többnyire minden némű terméseiket egyszerre szokták behordani, 's le-töl-

teni, melly vigyázatlanság által éppen a' vetésre való leg-jobb magokat el-pazarolják. Az ilyen Gazdák tehát jegyezzék-fel magoknak, hogy, mivel ebben az Országban a' gabonát többnyire csak nyomtatni, 's nem pedig tsépelni szokás, a' kévéket fel ne bontsák, hanem előbb gyengén azokat tsépellyék ki, és az ez által ki-húllott magokat szedgyék-öfve, tisztogatassák ki, és a' jövődébéli Vetésre szorgalmasan tegyék-el. Ez meg-lévé, annakutánna bizvást lovak által a' többit ki-nyomtathattyák. Hogy ha ezt követni fogják, fokaknál el-fog múlni az az álmélkodás, miért a' leg-jobb mag, és a' földnek leg-szorgalmasabb művelése után is gyakran alá-való gabonát aratnak.

Sz. 417. Mivel ennek a' Hónapnak végén, vagy a' következő Őszi Szeptembernek kezdetén már vetés alá kell szántani, a' Gazdák arról gondoskodgyanak, hogy azon nyári terméseket, és zöldségeket, mellyeket az ugar-földekben vetettek, haza takarítsák, és szántó-földjeiket ki-üresítsék, hogy ezek rendszerént a' többi földekkel együtt műveltethessenek.

Sz. 418. A' Réteken, a' hol szokásban vagon-farjút is kaszálni, ehez Sz. Bertalan napja táján kell fogni; következésképpen az ilyen esetben a' Réteket főhá a' Marhák legeltetésére Sz. Mihály napig fel nem kell szabadítani.

Sz. 419. A' farjúnak behordatása után sem kell a' Juhokat, vagy más egyéb némű marhákat tüftént a' rétekre bocsátani, mivel a' Juhok, de főképpen a' fejős Tehenek a' nyári

tarlókra még elegendő eledelt találhatnak; és mind eddig a' füldolgaiban semmi fogyatkozás nem szokott lenni.

§. 420. A' Nyár, szőlő, jegenye, gyalogfenyő, és fehér szederfa leveleknek szárítása tovább is folytattasson, mivel a' Juhoknak jó Téli eledelt adnak.

§. 421. A' Marha-Tartásnál. A' fejős-marha le-tőretett közönséges, olasz, 's más egyéb nemű káposztának, nem különben földi-almának, 's az úgy nevezett Burgundiai répának leveleivel tápláltatik, azomban mind-ezeknek leveleit csak az el-virágzásak után kell le-tördelni; ez a' tartás pedig azért szükséges, mivel már ekkor a' fejős-marha nem minden-ütt találhat elegendő élelmet; Azomban ha még elegendőt találna is, még is a' jól el-intézett Gazdaságnál mindenféle füvek, mellyek közé főképpen a' földi-almának levelei szám-laltatnak, igen hasznossan el-tétetnek Téli takarmánynak.

§. 422. A' Sertések soha se hajtassanak előbb a' tarlókra, minek előtte azokat a' szarvas-marhák meg-járták. A' fertéseknek legelői legyenek a' fel-tőretett ugar-földek, hogy a' fel-forgatott dudvákat gyökerestől ki-túrják, 's meg-emélszék, haza-jövelekkor minden-nemű öfve-gyűjtött mosadék, el-rothadt gyümölcs, gabona-allya, magba ment saláta, 's más egyéb nemű kerti-zöltségeknek szárai, rövideden: minden, valami csak el-félékből a' Juhoknak, és szarvas-marháknak árthatna, vagy leg-alább húsokat el-gyengíthetné a' fertéseknek lehet vagdalva adni.

§. 423. A' Lúdoknak közönséges táplálására a' zöld baboknak levelei még en frissek, és meg nem száradtak adattassanak; mivel azokat nagyon kedvelik.

§. 424. A' meg főztött ludakat nem kell a' tarlókra bocsátani, mivel még meztelenített tagokat a' száraz tarlók szárai meg-sebesítik.

§. 425. A' kátsák, és a' tyúkok most a' tsürökben, 's az asztagok mellett szoktak tartózkodni, mivel az el-hullott gabona-szemek elegendő eledelt adnak nekik. A' kátsáknak lehet ugyan némelykor az említett fertések eledeléből adni de ez sem volna hasznos, ha az udvarba elegendő vizek, vagy posztolájok nem volna.

§. 426. A' tyúkokat reggel, midőn leg inkább éheznek, egy kevés időre a' káposztás kertbe lehet bocsátani, mivel a' hernyókat szorgalmasan fel-fzedik, 's meg emélszik, azomban mihelyest az első éhség benne meg-tsillapodik a' palántához is nyúlak.

§. 427. A' melly apró marha ettől a' honaptól fogva egész Februariusig nemzódik, úgymint lud, kátsa, tyúk, és sertés, a' szaporításra alkalmatlan, ugyan azért az ilyeneket el-kell adni, vagy pedig meg-lemészteni.

§. 428. A' Városokhoz közel lévő Helységbeli Gazdák még mind eddig tyúkokat, 's más apró bárom fiakat szaporíthatnak, mivel ezeknek minden időben jó ára van a' Városokban; ha pedig vevők nem találhatnak, jobb a' tojásokat el-tenni, és azokat midőn az árok meg nagyobbodik, el-adni.

§. 429. *A' szőlőkben.* Ebben a' hónapban ismét, és pedig Szent Bertalan napja táján a' szőlő-vefzfők meg-köttetnek, s' a' mellyek a' károkat fellül haladgyák el-metszettnek; az alsó gazdagabb hafzontalan levelei, mellyek a' szőlő fürtöket árnyékban tartják, le töretnek, hogy a' nap, szellő, és a' harmat inkább szolgálhasson reájok; mind azon által azokat a' leveleket meg kell hagyni, mellyek a' fürtökhöz leg kezelebb vágynak.

§. 430. A' le metszett szőlő-vefzfők levelestől együtt tsomókba köttetvén, a' Garatok karóin a' juhoknak téli eledelekre megszáráttatnak; a' levelei pedig különösen más füvek közé elegyítettnek, s' a' fejős marhák-nak adattatnak.

§. 431. A' szorgalmatos Szőlős-gazdák széles, és egy újniy lapos köveket szoktak tartani, és ezekkel az utolsó kapállás után (Melly a' kötés után való kapálásnak neveztetik, és csak könnyű kapával megy véghez) a' leg jobb szőlő tökéeknek allját, s' gyökereit betakarják. Ez a' hónap szőlő főző hónapnak neveztetik, ez a' betakarás tehát arra való, hogy a' földnek nedvesége meg-maradgyon, és a' kövek a' naptól meg melegedvén, a' földet egész éjtfzaka sőt egész világos virattig hevesítsék; melly hevesítése a' földnek igen használ a' szőlő-szemek mint nagyobbására mint pedig meg-érésére.

§. 432. *A' Kertekben.* Ebben a' Hónapban is mind azok vitétnék véghez, a' mik Julius hónapnak 377. és 378. §. mondattak.

§. 433. Tudni kell azt is, hogy ha némely kertekben számos gyümölsz fák vágynak, mellyeknek gyümölszeit vagy nem akarjuk, vagy az időnek fogyatkozása miatt nem lehet meg száráttani, tehát az ilyen esetben sem kell a' rothadt gyümölszt el-vetni, a' vagy mind a' fertéseknek adni, hanem azokból inkább jó pálinkát kell égetni, mellyből mindenkör nagyobb a' nyereség, mintsem ha frissen a' fáról el-adattatnának.

§. 434. A' bor-ízű almákból, mellyek későbbben érnek, s' ugyan azért az őfzi, vagy téli gyümölszök közé számláltatnak jó ízű bort lehet készíteni, de azomban jól kell vigyázni, hogy egy rothatt se legyen közöttök, mert különben a' bor-is rothatt szagú fog lenni.

§. 435. A' vad almákból, és körtvélyekből, mellyek közönségesen mind addig a' fán hagyattatnak, méglen önnön magoktól le nem hullanak, a' helyett, hogy a' fertéktől émesztessenek meg, hasznossabb lesz jó házi etzetet készíteni.

§. 436. A' könyha kertekben naponként szaporodnak a' hernyók, el annyira, hogy több palántáknak csak a' szárait, és torsáit hagyják meg; Ezek ellen már most semmi segítség nintsen, hanem azoknak mindennapi lefzedése; Ezeket a' férgeket a' kacsák, és tyúkok nagyon szeretik, de ellenben has menést okoznak nekik, ha igen sokat esznek belőle, s' leg alább meg betegesznek, ha ezeken kívül kemény eledelt némelykor nem nyernek.

§. 437. A' hagymák, ha már leveleik el-száradtak, ki vitétnék az ágyakból; a' kis-

sebbek tüstént el-válofztatnak a' nagyoktól, és mértékletes melegségű helyen jöendő Aprilisig vagy Majusig tartatnak, a' hol ismét kerti ágyakban el-ültettetnek, hogy korán érők, és nagyobbak legyenek.

§. 438. Arra-is emlékeztetnek a' Gazdák, hogy femmi féle kerti ágyakat üressen ne hagy-gyanak, hanem mindegyiket palántákkal bé-ültessék, és így hasznokra fordítsák; mivel némelly palánták, még az Őszön, némellyek pedig már Tavaszkor mindgyárt a' hónap el-olvadása után, konyhára való zöldségeket ad-nak, és így a' Gazdaságnál használni lehet.

§. 439. Ebben a' Hónapban-is különbb-féle palántáknak magvai mint a' múltt Julius-nak 387-dik és 388-dik §-ban mondatott, sze-dettessenek-öszve.

§. 440. Ebben az időben a' kemény magú gyümölcsöknek, úgymint kaifzin, és Őszi bo-ratzkaknak, szilváknek, meggyeknek, és tseresnyeknek magvai, valamint egymásután érnek, öszve-szedettethék, és a' fiatal fáknak nevelésére homokba takartatva a' pintzébe el-tétetnek, avagy más mérséklett melegségű he-lyen következő Martziusig tartatnak.

§. 441. Ezeket a' gyümölcs-magokat még Őszfel-is lehetne ugyan a' ki rendelt kerti-ágyakban ültetni, de mivel a' kisebb 's na-gyobb mezei egerek, midőn a' Téli eledelek meg-fogyatkozik, ezeket nagyon meg-szokták vesztegetni, hasznosabbnak találtatott azok-nak Tavaszszal leendő el-ültettetése.

§. 442. A' Házi-Gazdaságnál. Most gya-krabban meg-visgáltassanak a' Méh-kasok, há-

vallyon szükségen fellyül való méz; nintsen-e benne? avagy nem kevés-e a' helyek az ő tartós szorgalmatosságokra nézve? Az első esetben a' szükségtelen mézet el-lehet tölök-venni, 's a' Gazdaságra fordítani; a' másod-ik esetben pedig egy része az üres vialznak vágattasson-ki, mivel ez által a' későbbi raj-zásra való kedvek meg-gátoltatik.

§. 443. Még mindég szaporodik a' Gaz-dának dolga a' Téli takarmány eránt, mert az Őszi terméseknek bé-takarítása valóságosan a' Házi-Gazdasághoz tartozik. A' mi Juliusnak 391-diktől 397-ig §-ban mondatott, többnyire ehhez a' Hónaphoz-is tartozandó.

§. 444. Sz. Lörintz napja táján a' dohány palántának alsóbb levelei, mellyek már meg-fárgulnak, és érni kezdenek, le-szedetnek, 's haza hordatnak; Estvélenként pedig fel-füzet-tetvén, jó száraz és szellős helyeken a' szára-dás végeft fel-aggattatnak.

§. 445. Sz. Bertalan napja táján leg-előb-ször-is a' homokos földekben kezdenek a' do-hány levelek veresses színnel fárgulni, a' mi is jele, hogy már érni kezdenek. Ezek tehát tiszta száraz, és nem nedves napon le-szedet-nek, 's haza hordattatnak. Othon pedig tiszta szalma közé rakattatnak, és valami nehezebb szerrel meg-nyomattatnak, hogy párolásba jö-hessenek; egynehány napok után innént ki-yetetnek, és szalma kötélre fűzetetvén, a' háznak pádlására, vagy más egésséges és al-kalmatos helyen fel-aggattatnak.

§. 446. Ha a' dohány szüret a' porhányó, és homokos földeken el-végeztetett, annakú-

tánna a' kövér és agyagos földekről haza lehet a' dohányt takarítani, ámbár a' dohánynak levelei még többnyire zöldek volnának is, és semmi jelet a' meg-érésnek nem adnak is; ezt a' szint annakutánna is meg-lehet a' dohány-nak adni, tudni-illik ha a' dohány kötések, és csomók fel-bontatnak, 's szétt szedettvén egy néhány napokig állani hagyattatnak: mindazonáltal az ilyen dohány levelek külböbbsé-tesse-nek, mivel sem ízek, sem erejek nem lesz olyan, mint az olly leveleknek, mellyek valóságosan meg-értek még a' mezőn.

§. 447. Ha a' Rétekről már a' füzéna haza takarított, minekelőtte a' Rétek végképp' fel-szabadíttatnak a' marhák legelésére, a' füzé- fa gallyák, mivel ezeket a' Marha le-szokta rágni, vagdaltassanak-le, 's külböbbsé- Ház- i eszközökre, úgymint kosarak kötésére, gá- tok, 's kerítések fonására, ifjú fáknak a' ka- rókhoz le-kötésére fordíttassanak.

§. 448. Azok a' füzé- fa veszfűzők, mellyek- ből fejez kosarak fognak köttetni, tüstént, még a' nedvesség benne vagyon, fosztassanak- meg a' hajóktól, a' többik pedig tétessenek-el, és ha idővel szükség leszzen rájuk, előbb egy kevés ideig meleg vízbe tétessenek, hogy is- mét szívósak legyenek, és hajlóságokat víz- fza nyervén, akár minémű fonásra, és kötésre alkalmatossak legyenek.

§. 449. Ebben, és a' következő Hónap- ban a' fejős-marháknak igen jó, 's tejet szapo- rító eledelt adnak a' már ismeretes kerti pa- lántáknak levelei, nem külböbbsen a' lóhere, és a' pohánka. Ugyan azért ebben, 's a' követ- kezendő

kezendő Hónapban köpültt vaj befőzattatik tiszta edényekbe; a' főzéssel pedig semmit sem kell várakozni, hogy az edény a' befőzendő vajjal meg-teljen, mert így az előre készített, és még be nem főzött vaj bűdös, és csipős izet nyerne, és így mint a' következő vaját, mint pedig a' vajás edényt meg-rontaná, izet- lenné, 's imelgővé tenné; következőkép- pen a' szorgalmatos Gazda soha se restelley egymásután a' vaját befőzni.

§. 450. A' befőzendő vaj tiszta friss víz- be mind addig mosattasson méglen a' víz sa- vótalan, és tiszta nem marad, annakutánna tiszta ruha közt száríttasson-meg, 's az e' vég- re készített tiszta edénybe tétettvén jól öfve- gyúratasson, de a' gyúrás közben a' só ne kémeltessen. A' ki az így befőzött vaját so- kaig akarja jó állapotban tartani, azt az edény be keménnyen be-gyúrja, annakutánna sóval főt, de ismét ki-hidegültt vizet bőven öntsön rá, és tiszta fehér ruhával fedezze-bé.

§. 451. A' házi szükségre, és az el-adás- ra való sajtnak készítéséről-is most kell gon- dolkodni.

§. 452. Most vagyon a' tojásoknak öfve- gyűjtésére is leg-jobb idő, hogy azokból ké- sőbbben, midőn ritkábbak lesznek, jó pénzt le- hessen nyerni. Az öfve-gyűjtött tojások ga- bonába, vagy pedig setzkába tartassanak, azomban az ilyen tartás veszedelmes, ha a' tojások közt csak egyetlen egy zápot talál- tis, mivel ez által az egész gyűjtemény meg- vesztegetődik, 's meg-dohosodik; Még jobb tehát azokat a' pintzében, vagy más mérték-

letes helyen deszkára hintet homokba, vagy hideg hamuba soronként, hogy egymást ne érhesse, helyheztenni; a' deszka vagy más edény meg-telvé, ismét három újni magas-ságra homok, vagy hideg hamu ezen első for tojás felé hintetessen, 's ebbe, mint előbb ismét más for tojás helyheztenessen, 's ez mind addig, még tojás vagy a' kéznél, folytat-tasson.

§. 453. Olajban-is, de főképpen len-mag olajban, lehet a' tojást tartani, tudni-illik: ha előbb ez az olaj mind addig főztetik, még- len hideg vasra öntetvé, a' folyó mézhez nem hasonlított. Ezen olajjal meg-kenetett, és hives helyre tétetett tojások egész esztendeig- épek, és frissek maradnak.

§. 454. Ennek a' Hónapnak végén a' gyümöls, és gomba-száráttáshoz kell látni. A' Gazdák ismértessék - meg Tselédgyeik, és Gyermkeik által a' gombáknak minden ne- meit, és ki-küldvén őket üres órákban az er- dőkre, mezőkre, rétekre, és szántó-földekre, szedetessenek vélek gombákat; Oda - haza azomban ismét meg-visgáltassanak, ha jók-é? 's ha jóknak találtattak, meg-tisztogattatván, száráttassanak-meg. Jól ismérje pedig a' Gazda a' gombáknak nemeit, mert különbben a' há- za-népének egészsége, fött élete-is veszedelem- ben foroghat.

TOLDALÉK.

A' Juhok' nevelésének jobbítására szolgáló

Oktatások.

§. 455.

EKÖVETKEZENDŐ oktatások egyedül az olyan gazdáknak utasítására határozattak, a' kiknek nintsen tehetségek drága pénzen külső Országbeli kosokat szerezni; 's azonkívül is a' Juhok' nevelésének meg-jobbítása nem tsak idegen, hanem Hazánkbeli kosokkal-is meg-eshet. Igaz ugyan, hogy a' Spanyol, Ánglus, és Olasz kosok nevezetessen meg-jobbíttyák, és drágíttyák a' gyapjút, mindazon-által ha Gazdánk e' következendő oktatásokat követni fogják, nem tsak szebb, és drágább gyapjút fognak nevelni, mintsem ennek előtte, de még ezen kívül nagyobb, erősebb, 's tartóssabb kosokat-is fognak nevelni.

§. 456. A' Anya-juhok meg-hágattatására a' leg-jobb vidéki kosok keressessenek-ki, 's egy kos alá 34 vagy 36 Anya-juhnál többet nem kell adni. Az ezektől nemzett Juhok első fajtnak neveztetnek, és a' gyapjok rész szerént a' kosok, rész szerént pedig az Annyok gyapjához hasonlítottatván, már sokkal jobb fog lenni, mint az annyok-é.

§. 457. Az első fajzatbeli kos-barányak adattassanak-el, vagy pedig heréltessenek-ki, hogy ne szaporíthassanak, mert az így intézett szaporítás mindgyárt el-fajzana, ha az első

származásbéli Juhok öszve-keverednének; 's önnön magokat szaporíttanak.

§. 458. Az efféle kosotskák tehát mennél előbb heréltesse-nek-ki, mivel mennél fiatalab-bak, 's mennél tovább maradnak az Annyok melleit, annál előbb el-felejtik ki-herélteté-seket; Ha ezen az időben még nem esik a' ki-heréltetés, tehát Szeptembernek végéig kell várakozni, 's akkor-is jól vigyázni, hogy kár nélkül történnyen-meg.

§. 459. Az első fajzatbéli Anya-barányak-kal megy véghez a' második fajzás, de már eze-ket nem az első kosokkal, hanem ismét más vi-déki jó féle kosokkal kell meg-hágattatni, ezek-től származottak második fajzatnak neveztet-nek, és ezeknek gyapja már a' kosok gyapjá-hoz inkább, mint az annyokéhoz hasonlított.

§. 460. Ez még nem elég, hanem még a' harmadik fajzást-is, mint a' másodikat el-kell intézni, 's az új származásbéli kosokat mindenkor külön választani.

§. 461. A' harmadik fajzásnak már mint gyapja leg-jobb, mint pedig báránnyai na-gyobbak, erősebbek, 's tartósabbak.

§. 462. Ebből következik, hogy a' válo-gatott hazabéli kosokat, mellyek már első faj-zást nemzették, soha sem kell a' második faj-zásra használni; és hogy mindenkor ugyan azon kosok neménél kell meg-maradni, melly leg-előbbször választatott.

§. 463. Következik ismét, hogy az első, és második fajzásbéli kosokat soha sem kell a' Juhokra ereszteni, mert az új származás el-fajúlna.

§. 464. A' harmadik fajzásbéli kosokat pe-dig nem ugyan azon származásbéli Juhoknál, hanem más vidéki nyájnál igen jól lehet hasz-nálni; ugyan azért a' Gazdák magok közt jó értelemben lévén, a' harmadik, és negyedik fajzásbéli kosaikat tseréllyék-fel egymással.

§. 465. Egy kos sem kell az illy' módon nevelt nyájnál három esztendőknél tovább meg-tartani, hanem szükség azt el-tserélni.

§. 466. Mennél többször változtatnak ugyan azon nembéli kosok, annál szebbek lesznek a' Juhok.

§. 467. Ha a' kosok roszszabb legelőről jobbra vitettetnek, mód nélkül meg-javulnak.

§. 468. Az első származat után el-tseréltt kosokat, a' harmadik, 's negyedik fajzás után minden félelem nélkül vízfőzra lehet venni.

§. 469. Utollyára vigyázni kell arra-is kü-lönössen, hogy később fajzásbéli kosok ne eresztesse-nek az Anya-juhokra; az az: Példának-okáért ha az Anya-juhok negyedik faj-zásból valók, tehát az idegen kosok-is leg-alább a' negyedik, fött ha lehet az ötödik faj-zásból valók legyenek. Ez a' leg-könnyebb, 's leg-kevesebből álló mód a' Juhok nevelését meg-jobbítani, mivel ez semmi költséget, ha-nem tsak kevés szorgalmat, és vigyázatot kíván.

§. 470. A' Juhok' vemhességének ideje 20 hét, minden Gazda tehát meg-határozhat-tya magát, ha Mártziusban akar-e bárányo-kat, vagy Aprilisben; Ugyan azért leg-jobb a' kosokat nem Oktobernek közepén, hanem Novemhernek elején az Anya-juhokra eresz-teni. Az ő természeti indulattyyok ugyan már

Szeptembernek végén, Sz. Mihály napja táján mutogatya magát, de a' mesterség különös esetekben határokat tehet a' természetnek.

§ 471. Ha népes Városok közel vannak, a' Juhoknak husára inkább, mint a' gyapjújára kell tekinteni; mivel a' Városokban a' kövér bárány kelősebb mint a' szép szőrű; az ilyen esetben tehát a' kosok mindéig megmaradhatnak az Anya-juhoknál, és a' Gazda másra ne tekintsen, hanem csak egészséges Anya, és Kos-juhokra.

§ 472. Ha pedig nem a' mézfárszékre, hanem a' gyapjuért kívánnjuk szaporítani a' Juhokat, tehát még azt is kell tudni, hogy a' bárányak negyedik Hónap előtt el ne válasszassanak az annyoktól, fött éppen nem kell őket a' tsetstől erőszakosan elválasztani, mivel a' természetnek rendelkezéből azonkívül sem engedik az Anya-juhok báránnyaitat szükségben fellyül szopni; a' hosszassabb szopás ellenben nem csak segíti a' bárányoknak növeését, hanem még a' tudó rothadástól is, mely a' Juhoknál igen közönséges nyavalya, és mellyet ők Nyáran ugyan a' szomjúságtól okozott hirtelen ital által, Télen pedig a' meleg, és rekett ifállóktól hirtelen elnyernek, megőrzi őket.

§ 373. A' hol a' legelő igen sovány, a' fejést éppen el kell hagyni, 's a' bárányoknak szabad szopást engedni, még csak nekik tett szik. A' melly Országban a' Juh-nevelés főképpen virágzik, egészízen meg-szünt a' fejés, mivel ez a' gyapjúnak jobbítását minden kétség nélkül hozza magával, és mivel a' Gaz-

dák sokkal nagyobb hasznot vesznek a' gyapjúból, mint a' sovány tejből.

§ 474. Nagyon kíváncsi dolog volna, ha ebben az Országban a' Birkások árendái végképpen el-múlnának, mivel ezek sem a' kosok, sem pedig az anya-juhok jószágára nem köteleztetvén, csak annyi számú Juhokat szoktak vízfzaadni, a' mennyit által vettek volt; Árendájuk pedig közönségesen három elzten-dőkre vagyon határozva, ezen egész idő alatt telhetetlen nyereségjeket a' bárányokban, 's a' tejben helyhezettvén, azokat ugyan két három hetekig engedik szopni, az Annyokat pedig egész Nyáron a' fősvény fejjével ki-nozzák.

§ 475. Ha mindazonáltal az Árendás-birkásokat még is meg kellene tartani, azon isméretes tsalások, mellyek az ilyen Árendálásban szoktak történni, illy módon gátoltathatnának-meg. Le-tett Kautzió mellett adattasson által a' Juh-nyáj az Árendás Birkásnak olly fel-tétellel, hogy a' ki-teltt Árendának idején azt ugyan azon számban, és olly minéműségben, mellyben kezéhez vette, adgya vízfza. A' szaporításból, gyapjúból, 's tejből várandó minden haszon az Árendásé legyen; de ellenben szénát, és szükséges szalmát illendő mérték szerént a' Gazdától nyerjen, valamint szinte a' maga, 's Tselédgyeinek fele deputátumját. A' Gazda pedig meg-tartván magának a' ganajt, és a' tserény, vagy kasok közt teendő Juh-trágyázást. Minden darab Juhtól mérzsékeltt árenda pénzt fizettet magának, és ha dög

éri a' nyáját, a' vesztesség csak az Árendást illeti. Ez által az nyertetik, hogy a' birkások jobban vigyáznak szolgálkra a' legeltetésben' és a' szénával igazabban bánnak, mivel a' hibát mindenkor önnön magok kinszeríttetnek ki-pótolni.

SZEPTEMBERBEN.

§. 476.

A FÖLD-MIVELÉSBEN. Az Ugar-földekben, mellyekben már most Őszi vetések fognak lenni, termett gabonának haza takarítása folytattatik, ennek vége lévén a' kinek elegendő ganajja vagyon, ugyan azon földeket a' fel-fzántás előtt bé-trágyázhattya.

§. 477. A' dohány palántának szárai négy darabokra törettetvén, és a' közönséges marha-ganaj közé elegyítetvén, el-rothadások után, ha a' földekre ki-hordattatnak, viszfza adgyák a' földnek ki-fzított zsirját. Azomban ha az ilyen trágya bé-fzántottatott, vetés után a' földet nem kell fel-boronálni, hanem inkább meg-fordított boronával bé-vonni, mivel a' boronálás által a' ganajnak nagy része ismét a' föld-fzínére fel-fordítatnék.

§. 478. Kis-Alfzöny napja táján vagyon ugyan a' rozs el-vetésének szokott ideje, de mindazonáltal Sz. Mihály napja után-is, fött egélfz Oktober végéig-is, meg-eshetik; mert a' rozsnak semmit sem árt, ha mindgyárt száraz földben vettetvén olly hamar esső nem éri-is ötet, csak hogy a' madarak, és a' galambok fokot belőle meg-fzoktak emészteni.

§. 479. De annál veszedelmesebb a' tiszta búzát száraz földben vetni, ha azt korán

ellegendő első nem éri, mert a' föld alatt elfullad, és meg-vesztegetődik; Ugyan azért a' tiszta búzának el-vetése előtt jó essőt kell várni.

§. 480. A' korán való vetés mindég hasznos, ki-vévén a' könnyű, és homos földekben.

§. 481. Az alacsonyabb fekvésű földeken a' viz-tsatornák el-készítéséről el nem kell felejtkezni.

§. 482. Ha fok egerek vétetnek észre a' szántó földeken, ahhoz tartsa ki ki magát, a' mi Januariusnak 4-dik §-ban mondatott.

§. 483. A' hol az Őszi árpának termesztése szokásban vagyon, ottan az ezen Hónapnak elején vettessen el; ez a' következő Juniusban érik-meg; 's a' mi több, Magyar Országban jobban meg-terem, mint más Tartományban.

§. 484. A' zabnak, és más Nyári terméseknek bé-hordásával, ha még talán némelyek hátra maradtak volna, kell szetni.

§. 485. Azokra az Ugar-földekre, melyek jövőendő Tavaszkor külömbféle palántákkal, 's zöltségekkel bé-fognak vettetni, most trágya hordattasson, 's szántassan-fel; a' rozs, és búza tarlók pedig mélyen fel-forgattassanak. Egy Hod földnek illendő meg-trágyázására szükséges 8 négy lovas szekér, Tehén, ló, vagy fertés ganaj, és 4. szinte illy szekér Juh-ganaj kívántatik. A' hol a' tserények, vagy kasok által való Juh ganajozás szokásban vagyon, ott a' trágyázására egy Őszi vetés alá való Hold földnek 2000 Juhok kívántatnak egy éjtfakára. Ha pedig árpa,

vagy zab alá kívántatik a' trágya, 24 órák alatt kétszer üttetik-fel a' Juh tserény, és ezen idő alatt 2000 Juhok által két Hold-föld trágyáztatik-meg, külömbben a' Tavaszi vetés nagy szalmát ugyan nevelne, de ellenben kevés magot teremne. Ha anya-földdel (margával esik-meg a' trágyázás, egy Hold földre 20 négy lovas szekerekkel kívántatik; Azomban jól kell tudni azt is, hogy a' margára első esztendőben Tehén ganaj-is szükséges, Juh, Ló, és Sertés ganaj pedig éppen nem. A' szőke, vagy-is kékes Anya földdel teendő trágyázásnak ereje 30 esztendőig, veres anyafölddel pedig 20 egész esztendőig fog tartani. Ha végtére mélyszel, vagy kézzel el-hintett hamúval esik-meg a' trágyázás, használni fog ugyan a' földnek de két esztendőknél tovább nem tart az ereje.

§. 486. Az Ugar-földekből most ásattatnak-ki a' kerék, fehér tövis, farga répák, és földi-almák; ezeknek levelei előbb le-szedetnek, 's a' fejsz marháknak eledelül adattatnak.

§. 487. Ha a' Gazdának alkalmas pintzéje, vagy kamarája nintsen a' répáknak, földi-almáknak, kalarábinak, olasz-káposztának, 's több illy féle zöltségeknek el-takarítására, tehát egy magossabb fekvésű, vagy más száraz helyen egy 8 vagy 10 lábnyi hoszfzaságú, és 3 vagy négy lábnyi szélességű, és éppen olly mélységű gödör ásattasson; ennek allja, és 4 oldalai két újni vastaságra zsupp szalmával béleltessen-meg, és a' fellyebb említett kerti zöltségek, melyek mindazonáltal szárazzak, 's egésségesek legyen, jó renddel

belé helyheztesse: ennek a' tartalyéknak fedele deszkákkal, 's ezeken fellyül elegendő szalmával rakattasson-meg, végtére a' ki-ásott föld ezen födéltre hanyattatván, jól öfzve-vertesse. Illy módon bé-zártt zöldségek Februariusig, fött Martziusig is frissen meg-maradnak.

§. 488. Ezen zöldségeknek haszontalan külső Réfzei, mellyek se a' saványításra, sem pedig az el-takarításra alkalmatosok, a' fejős Tehenek számára nagy rakásokba, mellyekben a' szárak ugyan bé-felé, a' levelek tsutsai pedig ki-felé álljanak, rakattatnak; A' rakások szalmával fedettetnek-bé, hogy az esső le-folyhassan rólok; az efféle takarmány nem tartós, ugyan azért, mihelyest a' füvelés, és a' zöldségeknek levelei fogyatkozni kezdenek, öfzve-vagdalva, 's más palánta maradékokkal elegyítve a' marháknak adattatik eledelül.

§. 489. Ezen Hónapnak elején a' kukorítza, vagy-is a' Török búza meg-nyesettetik, melly abból áll, hogy annak derék szárán kinőtt függő virág fürtye, melly már ekkor meg-száradott, le-vágattatik, és a' derék szárán található haszontalanabb levelek le-törettetnek, hogy a' gyümölsös tsöket annál inkább érhesse a' nap, és a' kukorítza szemek annál előbb, 's annál nagyobbakra nőhessenek; a' le-törött kukorítza virágok pedig, és levelek tsomókban, 's kévékben köttetvén a' garátnak karóira húzattatnak, 's ha elegendőképpen meg-száradtak, Téli eledelnek a' Juhok' számára el-tétetnek.

§. 490. Szeptembernek végén, vagy későbbén-is, valamint az időnek külömbféle tárgyakra nézve való minéműsége engedi, a' kukorítza meg-érik, 's haza hordattatik, nem-is szükség ezen termésről itt' a' Mezei-gazdáknak különös oktatásokat adni, mivel ez Magyar Hazánkban minden részeiben ismeretes, és közönségesen mindenütt termesztenek; úgy mint a' leg-hasznosabb minden földi gyümölsők közt. Egy tsöv, vagy fürt 2. söt 5. 's 6. száz szemetek-is meg-terem, és minden szár három, négy illyen tsöveket; ugyan-is azért a' lisztnek szapora létére minden más Őszi 's Tavaszi terméseket fellül hallad a' Kukorítza. Végtére annak haszna, mind az emberekre, mind pedig a' marhákra, főképpen pedig a' Sertésekre nézve ismeretesebb, mint sem hogy azt szükség legyen hoszas beszéddel a' Gazdáknak ajánlani.

§. 491. A' Tök-is most hordattatik haza a' kertekből, 's Kukorítza földekről, és az embereknek, különösen pedig a' szarvas marháknak, és sertéseknek hasznos eledelére száraz helyre el-tétetik, 's fordítottatik. Azokban azokat a' tököket, mellyek a' Kukorítza földiken termesztenek, egy úttal, és fáradsággal bé lehet a' Kukorítzával együtt hordani.

§. 492. A' pohánka, melly a' száraz, homokos, és követes földben-is meg-terem, azokon a' részeken, a' hol más gabona nem jól terem, nem a' füvellés, vagy a' trágya miatt, mellyel a' földeket követritti, hanem az ő valóságosan hasznos, és tápláló mi-voltaért az emberekre nézve méltán termesz-

tetik, mivel ebből mint lisztet, mint pedig darát igen jól lehet készíttetni.

§. 493. Az említett pohánka ebben a' hónapban kezd meg érni, de csak ugyan annak le-kaszáltatásával nem kell addig várakozni, még minden levelei még nem fargúlnak, avagy virágjai mind el-nem hervadnak, elég ha a' hegyei barnák, az alsóbb levelei pedig fargák. Hogy a' levelek, és virágok el hervadgyanak, egynehány napokig kévékben kötve hagyattassanak a' tarlókon, tudnillik, mint a' len tsomók talpra állítatnak, 's 8. 9. 's több napokig-is ha az idő engedi úgy hagyattatnak, méglen a' szárazban lévő nedvesség ki nem párol, és a' magok mind meg nem érnek. Annakuttánna tsomókba, vagy kévékben kötöttetvén haza hordattatnak, és a' tsúrókban tisztán ki tsépeltetnek; az-is emlékezetre méltó, hogy ennek szalmája igen kellemetes Téli eledele a' szarvas marhának.

§. 494. *A' Réteken.* Azt kell véghez vinni, a' mi Augustus Hónapnak 418-dik §ban mondatott volt.

§. 495. Most el-lehet kezdeni az ártalmas füveknek, úgymint a' Bújtorjánnak, Igliczének, gyalog bodzának, tövis fünek, 's vad palsternáknak, 's több más efféle dudváknak tövisses vassal való ki-irtását, 's a' bokrok-nak gyökerestől való ki-vágattatását. Az ezektől meg-maradott üres föld pedig széna perjével, vagy ló here maggal vettessen-be. Végtere a' találkozó fiatal fűz fa vész-zőket a' tudva lévő hafzonra most lehet mett-szeni.

§. 496. *A' marha tartásnál.* Mivel ebben a' hónapban mint a' szarvas marhának, mint pedig a' fertéseknek számára elegendő fű legyen, még mindent azt, a' mi a' múltt hónapnak 421-diktől 423-kig §. mondatott, kell tellyesíteni tudnillik.

§. 497. Az előre jól gondoskodó gazdák meg emlékezvén a' hoszszas térlől ne bányának pazarolva takarmányaikkal, hanem mindent azt, a' mit meg lehet száríttani, el ne hadgyák veszni. Ezt a' tsekély fáradságot az ő márháiknak egész télen lendő jó állapottya bőven meg fogja fizetni.

§. 498. Azoknak a' juhoknak nyíratatása, mellyek a' két izbéli nyíratatáshoz szoktattak, most kezdődik, és az mind meg tartatik, a' mi a' 311. Stől 314-kig mondatott volt.

§. 499. A' Nyírés után, és pedig Sz. Mihály napja táján a' kosok 6. hétig öszvereszttetnek a' juhokkal, amazoknak az üzés előtt 24 napokkal, és az üzés közben naponként egynehány marok zab adattasson közönséges eledelek mellé, mivel ez a' kosokat elevenítíti, 's erősítíti. A' kosok gyapját meg kell hagyni, még az üzésnek ki szabott ideje el nem múltt, sőt egész Télen is, ha csak nem olly fajtabéliek, mellyek azon kivüls-elhánnyák a' gyapjúkat.

§. 500. Jól fel számollyák a' Gazdák ebben a' hónapban, mennyi széna legyen szükséges marhájaknak ki tartására, mennyi szalma az ágyazásra, és trágyázásra, hogy a' lehetséges fogyasztást még most, midőn

a' takarmánynak ára nem nagy, kevés költséggel ki pótolhassák. Vigyázzanak arra is, hogy marhájokat nagyon szűken ne tartsák, ne hogy az által a' következő munkákra szükséges erejeket meg vesztegessék, és majd fél nyáran kényszeríttessenek a' fűvön erejeket némü némüképpen helyre állítani.

§. 501. A' jó rend tartás kívánnya, hogy a' fejős-marha soha se tartasson egyedül szénával, hanem búza, árpa, és zab letzkával is, mellyhez farnyú, káposzta levelek, vagy más palánta töredékek öfzve vagdaltatva, és le forráztatva elegyítettnek; és ez légyen mindenkor az ő késő öfzi, vagy a' bé lépett téli tartásaknak eleje. Ezt követik a' káposzta torzsák, minden némü répák, és kerti vetyemények' gyökerei, öfzve kapart fa levelekkel elegyítve; mindezekután pedig külömbféle gabonáknak el-tétetett pelvái. És ez a' tartás mind addig maradgyon meg, méglen a' fűvelléshez nem lehet ismét kezdeni; és így a' jó szénát az igás marhák és juhok számára kevés szorgalom, és faradság mellett meg lehet tartani.

§. 502. A' Szőlőkben-ebben a' Hónapban a' hő szüret után való várokozás, és reménységen kívül nints semmi hátra; ha mind azon által a' kötő kapállás akár mi okból is mindeddig el maradtott volna, azt a' 429. és 430dik §. szerént véghez kell vinni.

§. 503. Ha a' szőlőkben, vagy házi kertekben korán erő szőlők találkoznak, melyeket mivel ritkák, és kapóssok a' városokban jó pénzen el-lehetadni, ezek légy hálóval takartassanak

takartassanak-be, és a' képpen hagyattassanak meg érni; külömben ezen jeles fűrtok a' madarak' darázsak', 's legyek eledele lészén.

§. 504. A' Kertekben. Ha a' fáknek gyümöltsei meg értek, azok le-fzedetnek, ezek közül a' mellyeket telre el-tenni szándékozunk, azokat kézzel, vagy más eszközzel kell le fzedni, e' végre pedig a' leg egészségesebbek válofttassanak, azomban a' szárítottásra, és aszalásra válokat rázni-is lehet.

§. 505. A' Diók hoszfzú póznákkal veretessenek-le, és hogy fokáig tartsanak, zöld hajastól száraz homokba temetessenek-el.

§. 506. A' kerti Mogyorókat is most kell le-fzedni, és hajokból ki tisztítani száraz helyre tenni; de az erdei mogyorókat már Sz. Bertalan napja táján kell le-fzedni, külömbben azokat az Evetkék, és az erdei egerék szorgalmatossan ki-válogattyák 's el-hordgyák téli élelmekre. A' hol fok mogyoró vagyon, ottan jó árú olajt lehet belőlök törni.

§. 507. Azok a' gyengébb palánták, mellyek a' deret ki nem állhatyák takaríttassanak-el a' konyha kertből. Minden más némü zöltségek, úgy mint fejr káposzta, kalarábi, barna, 's olasz káposzta, zeller, andivia, és más tartóssabbak egy üres kerti ágyba ültetessenek által; és ha zöld pintzéje, vagy Kamarája nintsen a' Gazdának, ezt náddal, és szalmával, a' mint az idő fogja kívánni, a' következő hideg hó ellen jól fedezze be.

§. 508. Az által ültetésnek pedig így kell véghez menni. A' palánták minden szükség-telen leveleiktől meg fosztatván forba úgy

ültetnek egy más mellé, hogy gyökerei részsünt feküdjének, az első fort szorossan követti a' második, úgy hogy ez az első majd csak nem félig bé borítsa.

§. 509. Még derek nintsenek, leg alább egyszer minden héten meg kell a' télre el-tett zöldségeket tekinteni, és azokat, mellyek talántán rothadni kezdenek, a' többi hogy töle meg ne romoljon, ki vetni. Ha derek járnak, a' nád, és szalma fedelezet még kéznél lévő gallyakkal is felessen meg tetőztessen; így a' leg később télis is meg maradnak, a' kék, és barna káposzta pedig egész Tavaszig, ha mindgyárt csak náddal, és szalmával is takartatnának be, 's ugyan azért meg érdemli, hogy a' Gazdák ezt bővebben tetszszék.

§. 510. A' meg hagyatott torzsás Káposzta szárai, mellyek Tavaszkor új Sarnyadékokat hajtának, Proculinak, vagy Töredékeknek nevezetnek, igen jó eledelt adnak az asztalra.

§. 511. A' Spárganak termesztése már sok költségeket okozott némellyeknek a' nélkül, hogy tizelljokat elérhették volna. A' ki az itt elől adandó módot szorgalmasan fogja követni, fáradságának haszná nagy örömmel fogja tapasztalni. Egyedül a' leg szebb, 's leg vastagabb Spárga szákról szedetnessenek a' magok, 's ugyan azért a' magba cresztendő leg nagyobb, 's leg gömbölyüebb Spárga szála se igen közel ne legyenek egymáshoz, sem pedig igen távul egymástól; és hogy a' szél öszve ne törhesse, vagy rongálhassa őket,

károtskákhoz kötessenek; A' Spárganak magvai csak akkor értek meg tökéletesen, ha a' bogyók jól meg veresettek, a' Spárga bokornak szárai pedig meg fargáltak, a' mi is csak késő Őszfel szokott meg-történni; ezek a' szárai a' földnek színe felett metszettesenek-le, jó szellős, száraz 's árnyékos helyre tétessenek, és ha már jól meg-száradtak a' rajtok találkozó bogyók szedetnessenek-le, és hogy idővel meg ne penészefedgyenek, egy fedezetlen edénybe tétessenek, 's mind addig tartassanak, még a' magok' el-vetésének ideje el-nem jött, ekkor tehát ezek a' bogyók kezek közt öszve töretnek, 's morzsolatnak, 's vízfűz tetetvén az edénybe, víz öntetik rájok. Az egészséges magok az edénynek fenekére fognak szállani, az egészségtelenek pedig fenn úszkálni, ezeket tehát, 's a' bogyóknak haszontalan maradékjait el-hányván, amazok meg száríttatnak, és vászon zsatskókba el-tetnek. Ha az el-vettendő Spárga magok egy esztendőnél idősebbek, igen könnyen meg történhet, hogy nagyobb része azoknak ki nem kél. A' Spárga így már Augustusba, vagy Septemberbe annak rendje szerént felsattatik, jól el rothatt köver tenén gamajjal meg trágyáztatik, főképpen pedig a' gaz, és dudva gyökerektől szorgalmasan ki-tisztittatik. A' magok pedig így vettetnek-el. Sinor mellett húzattasson egy három hüvelyk mélységű árkotska, és ebbe minden két küvelyk meszszeségre egy egy mag vettessen, 's végtére a' meg-teltt árkotska vonattasson-be. Ez meg-lévén készíttessen egy második, 's har-

madik az elsőhöz hasonló árkotska, és ezek is, mint az első, spárga maggal vetessenek, és vonattassanak-be, ez pedig így folytattasson mind addig, még a' spárga ágyba hely találtatik; Végtevére az egész ágy lábbal öszve nyomattatik, és vas gereblyével meg egyenesítetik. Ha annak utánna idővel egy magból több farnyadékok nevelkednének, azokat meg kell hagyni. A' jövő tavaszkor azután ezek a' Spárga palánták más el-készített Spárga ágyba által ültetnek, azonban egy három águ vas villával nagy vigyázattal vétessenek ki a' földből, ne hogy a' gyökerei, de főképpen a' tsirái meg sértsessenek; Az a' föld, mellybe ezen gyenge spárga palánták által fognak tétetni, már a' múltt Őszkor el-készített legyen, az az egy ásó mélységre fel-ásattatott, és a' gatzól szorgalmatossan ki tisztított, de mindezek előtt jól el-rothadt Tehén ganajjal, és állott iszappal meg trágyáztatott. Az illy módon még tavali Őszkor el-készített földbe, a' nélkül hogy most újra fel-ásattasson által ültetnek az említett gyenge spárga palánták illy módon: Készítsen egy negyedfél láb szélességű kerti ágy a' fellebb nevezett földből, ebbe a' spárga ágyba két finor vonások húzattassanak két lányi metszseségre egymástól, ez meg lévén az első vonásba minden ismét két lányi metszseségre egy gödör-ásattasson, mellynek széle, és mélysége egy lányom legyen. A' második finor vonásba hasonlóképpen illyen göndrötskék-ásattassanak de úgy arányozva, hogy az ezen gödrötskében által ültetendő palánták egy

tökélletes három szöget ábrázollyanak; Ha már ezen gödrötskék el-készültek, mindegyiknek feneké halmoztasson-fel, 's ezen halmotokára a' spárga palánta úgy helyheztesse, hogy annak gyökerei ezen le-folyhassanak, így állítván a' palántát, minden részről reá húzattatik a' föld, 's egy kevesé reá nyomattatik. A' gödrötske idővel magába is meg tellik, ha azomban némelyek egész Őszig meg maradnának, ekkor töltsenek-be, és az egész spárga ágy egyenesíttessen-meg. A' nyáron azután a' gaznak ki irtásakor az egész ágy fel-kapáltatik, de nagyon gyengén, szint úgy Octoberbe is, és a' közép ürességek jól mélyen fel-ásattatnak, ez meg-lévén, az egész spárga ágy jó gyp-földdel, 's ezzel elegyített el-rothadt Tehén ganajjal 5. hüvelyk újjak' magasságra bé hintetik; Ha pedig némely spárga palánták el-száradnak, ezeknek hejányoságot vagy mindgyárt egy hét múlva, vagy leg alább Junius végén más friss palántákkal kikell pótolni, 's ugyan azért mindenkor kell e' végre palántákat tartogatni, avagy pedig a' jövő Tavaszra hallasztani a' dolgot; azonban a' melly palánták egy esztendővel későbbben ültettek, ugyan egy esztendővel későbbben is használtatnak. A' korán való Őszi fel-kapáltatása a' spárga ágnak csak akkor történhet meg, midőn már a' spárga bokroknak szárai meg fargúltak, 's meg száráttak, ekkor azután minden veszedelem nélkül le-lehet őket egy lányi magasságra a' föld színétől metfzeni, az ágyat pedig fel-ásni, 's meg trágyázni.

A' nagy fzelben, és sebes essöben a' spárgák egészfézen körül forgattatnak, 's végtére el-is törettetnek, ugyan azért Junius Hónapban a' spárga ágynak mind a' két végére karók veretessenek-le, erre pedig egy létz vagy más vékonyabb rúd köttessen, ehhez annakutánna a' spárga bokrok köttessenek-le hárssal, de tsak gyengén. A' spárga-ágynak gyenge felkapáltatása, vagy-is inkább porhanyózása minden Tavaszfzal, fel-ásattatása pedig, és trágyaztatása minden Őszfel folytattasson. A' le hullott spárga gyöngyök, vagy-is bogyók szorgalmatossan fel-fzedettessenek, ne hogy ktsirázzanak, és ki-kellyenek. A' harmadik Tavaszkor, és nem előbb, lehet a' leg-vastagabb spárpa szálatat metélni, és használni, de tsak eleintén keveset kell le-vagdálni, hogy a' töke meg ne gyengüljön. Mihelyest Aprilisben egy spárga-fzál ki-bújik a' földből, tüstént egy virág-tartó, vagy pedig hoszfzú nyaku tejes fazékkal bé-fedeztessen a' dér, és a' hideg miatt, ha ellenben három hüvelyknyire már fel-nőtt, metfzetessen-le, ez pedig vésövel inkább, hogy sem késsel történhet-meg, főképpen ha a' spárga szálat igen vastagok, ekkor tehát két oldalról kell tenni a' metfzést, mindenkor pedig előbb egy vasfzeggel a' földet 3 vagy 4 újnyira fel kell vakarni, de vigyázva, hogy a' még föld alatt lévő farnyadékok meg ne fertetödgyenek, és a' spárga szálat-is ilyen méllyen kell le-mett-fzeni; ez a' metelés pedig tsak Majus közepéig tarthat. Még az-is jegyzést érdemel, hogy a' spárga magot a' szabad földbe még Decem-

ber, fött Mártzius, és Aprilis Hónapokban-is el lehet vetni, tsak hogy annakutánna a' fzaraz, és meleg napokban a' spárga ágyak, nem küömbben a' késöbben farnyadozó ifjú palánták estvélenként szorgalmatossan meg-öntöztessenek, 's a' dudvaktól tisztogattassanak.

§. 512. Az ártisókákat is most kell az új farnyadékoktól, és haszontalan száraitól kitisztítani, hogy a' közelítő Őfzi, és Téli fagy ellen fel-töltethessenek, és földdel bé-borítathassanak.

§. 513. A' konyha kertekben hátra maradt zöldségeknek magvai most már mind öszve-fzedettetnek, 's mind azok véghez vitet-tetnek, a' mik a' 387. és 388-dik §. mondat-tattak.

§. 514. Minden palánták, és kerti zöldségek közül, a' leg-fzebbek, nagyobbak, és egésségesebbek, tudni-illik, hogy esztendőről esztendőre magvaikat lehessen nekik venni, választassanak ki, és küönbös pintzébe, vagy zöld verembe nedves ugyan, de nem vizes homokkal takartassanak-bé olly vigyázattal, hogy a' rothadás, és az egerek ellen egész Télen jó állapotban meg-oltalmaztassanak.

§. 515. Azok a' gyümöls fák, mellyekről már a' gyümöls le-fzedetett, gyökereikig felnyíttatnak, 's ki-fzellöztetnek, a' gödörnek allyára Tó, vagy más ifzap, vagy inkább Anya-föld egy arasznyira, erre pedig ganaj, és ismét ifzap, vagy Anya-föld hordattatik, végtére pedig a' ki-ásott föld húzattatik. Ha a' Gazdák Őszfel illy módon el-készítik a' fának allyait, követezendő esztendőben nem

tsak a' fáknak elevenségében, hanem a' gyümölsnek-is bővségében örvendezhetnek.

§. 516. A' ki-üresített kerti ágyak most meg-trágyáztatnak, hogy a' következő Tavaszzal a' bé-vetést, és ültetést jól korán el lehessen kezdeni.

§. 517. Végtére a' bab, és borsó karók, ha már ezek meg-értek, ki-húzzattatnak, és tsomóba köttettetvén száraz helyre el-té-
tetnek.

§. 518. Ha a' komlós kertben a' komló fejek barnák, és kellemetessen illatoznak, de még meg nem nyíltak. Ha egyet le-törvén 's a' feje körül a' leveleket fel-emelvén, egy kevés por ragad újjainkra, 's a' magva-is barnulni kezd, akkor bizonyos, hogy a' komló meg-
érett, és hogy azt le lehet fzedni.

§. 519. A' komlónak metszésekor a' karok az ő helyekből ki-mozdítatnak, és részsűn-
ten meg-hajtatnak, más személly pedig tüstént egy görbe kertész-késsel az alsóbb vészszöket, mellyek komlót termettek körös körül le-vagdallya, a' ki a' karókat helyeikből ki-mozdította, 's le-felé hajtotta igyekezik a' le-vágatott vészszök közül azokat ki-fzabadítani folyvást való forgatással, 's végtére egészzen ki-húzván azokat egy rakásra hánnya. A' le-vágatott szárokról annakutánna le-vagdaltatnak a' komlót hozó ágatskák, és egy ki-terjesztett ponyvára hanyattatnak, melly ha meg-tellik, öfzve-köttettetik, 's háza vitettetik.

§. 520. Erre pedig szép, száraz, és tisztá időt kell választani, mert a' komlók az ő kénykőves részeik miatt, ha nedves állapotban le-

fzedettetnének, 's több napokig állanának, még tudni-illik ki-tisztogatattának, meg-melegednének, és párolni kezdenének, mellytől a' komló fejek meg-feketedvén, nagyobb részét erejeknek el-vesztenék.

§. 521. Ugyan azért több komlót sohasem kell le-metszeni, mint a' mennyit jöendő este a' Tseledék által ki-lehet tisztogatattani.

§. 522. A' tisztán le-fosztott komló fejek deszkára, vagy más száraz padlatra négy vagy öt újni magasságra öntetnek, és nap közben egynehányszor meg-forgattatnak, méglen ki-párologván 14 vagy 15 napok múlva, vagyis 3 Hetek után egészzen ki-fzáradnak.

§. 523. Hogy pedig a' komló az ő szagát, jóságát, és erejét el ne veszesse, azt meg kell fzarítani, és ez a' fzarításnak leg-jobb módgya.

§. 524. A' le-metszett zöld komló ágak, a' rajtok találkozó zöld leveleikkel egygyütt, nem külömbben a' meg-hagyott vészszök, le-törettetvén, a' fejös Teheneknek eledelül adatatnak.

§. 525. Végtére a' vészszöktől, 's ágaktól meg-fosztatott komló tökéek földdel bé-borítatnak, a' karók pedig a' hszontalan öfzfefonódott vészszöktől meg-tisztítottván, száraz helyre el-téteinek.

§. 526. *A' Házi Gazdaságnál.* Minden-némű eszközök, dézsák, kádok, 's más egyéb edények el-készítettnek a' közel lévő szüretre. A' fajtók meg-visgáltatnak, ha nem hibásak-
é, 's ezek meg-jobbítatnak, mosattatnak, 's tisztítottatnak, szinte így a' kádak, puttonyok;

tsöbrök, vedrek, kürtök, új, és régi hordók, melyekben must fog tölttetni, ki-mosattatnak, 's tisztán kézen tartatnak.

§. 527. Elsővéli órákban a' len-törés kezdődik, minekutánna az áztatókból ki-vétett-tvéen illendőképpen meg-szárattak a' len-tso-mók. Az első tiloláshoz erős karu férjfiak ki-vántatnak, de a' másodikat az Afzszönyök-is véghez vihetik.

§. 528. Ugyan ezen elsővéli órákban a' kukoritza-is meg-tisztítatik, külső, belső levelei a' Napon meg-száríttatnak, és a' Juhoknak, 's fejős Teheneknek Téli eledelekre el-tétetnek. Azok a' gyengébb levelek, melyek a' tsőket leg-közelebb bé-borítták, ott a' hol felyembogarak neveltetnek, ugyan azoknak bé-fzövésekre meg-hagyattatnak; végtére, a' mi még meg marad, azzal a' szalma zsákok meg-töltetnek.

§. 529. Azokon a' kukoritza furtőkön, melyek a' jövőendő elztendőbéli el-vetésre, vagy-is ültetésre fognak el-tétettetni egynehány zöld levelek hagyattassanak-meg, hogy azok által fel-köttethessenek, 's a' száríttás végett poznákra fel-aggáztathassanak.

§. 530. A' gyümölsnek száríttása, és afzaltatása szorgalmatossan folytattatik; ha szilva bőven termett, ez maga elegendő munkát okoz a' Házi-gazdaságnál. A' szilva-szemek vagy mag nélkül, vagy pedig maggal együtt meg-száríttatnak; nagyobb haszon végett pedig a' magvak ki-vetettnek, a' szilva-szemek meg-hámoztatnak, nád-mézzel bé-hintetnek, 's egy tiszta deszkára úgy helyheztet-

nek, hogy az a' vágás, mellyen a' mag ki-vétett volt, fellyül maradgyon, ne hogy a' meleg által fel-olvasztatott leve a' szilvának ki-follyon, hanem inkább a' szilvának belső üregjében meg-maradhasson; és a' mérzséklett melegség által a' szilvához száradgyon.

§. 531. A' szilvának igen jó, és ismértetes hasznaltatása az-is, hogy ha üfiben meg-főztetik, melly dologban arra kell vigyázni, hogy a' vas lábokon álló üst alatt leendő tűz eleinten gyenge, 's lassanként erősebb legyen; a' forró el-olvadott szilva pedig hofszúfa kanállal kevertessen-fel, hogy meg ne égjen. Ez a' főzésnek módgya mindaddig folytattatik, még úgy nevezett fűrű liktárium nem léfzen belőle.

§. 532. A' második még jobb mód abból áll, hogy a' mag nélkül lévő szilvák úgymint előbb meg-főztetnek ugyan, de a' főzés közt a' szilvának leve fűrű rostán által szürettetik mind addig, méglen a' szilva hajak ezen szüres által mind ki-fognak az üstből, a' szürt szilva-lé egymás edénybe által-öntett-tvéen lassú szén tűznél mind addig újra főztetik még liktárium nem válik belőle.

§. 533. A' szilva-főzésnek harmadik még ennél-is jobb módgya abból áll, hogy a' szilva közé annak fokaságához szabván, bodza-szemek leve elegyíttessen, 's ezzel együtt a' fellyebb nevezett módon főztetessen-ki. Azomban a' bodza-szemek jó érettek legyenek, száraiktól tisztán meg-fosztattassanak, 's meg-tisztogattassanak, és sajtó által törtetessenek öf-sze, hogy levét adgyanak.

§. 534. Akár mely módon bár főzettesen ez a' liktárium, azt kissebb tserép edénybe, vagy öblös szájú üvegbe kell tölteni, 's minekutánna elegendőképpen meg-hűltt, vastag papirossal, vagy pergamenttel bé-kötni, és hives helyen a' következendő használtatásra el-tenni.

§. 535. A' haza hordottt tököknek magvait nem kell el-pazarolni, hanem azok szárrítottassanak-meg, és a' Patikákba adattassanak-el.

T O L D A L É K.

A' Marhák betegségeinek leg-főbb okairól, ezek ellen való leg-hasznossabb segítő szerekről, úgymint azokról-is, melyekkel már az el-terjedett Marha-dögben kell élni.

§. 536.

KI nem tudgya mely szörnyű károkat okoz a' marha-dög mint a' Jószág örökösének, mint pedig a' Jobbágy Gazdának? főt különösen ezeket gyakran a' végső koldulásra viszi. Mit használnak azok a' fok marha nyavalyákról írtt könyvek, ama' fok számtalan rendbe szedett orvosság receptek haszontalan száma a' Mezei-Gazdáknak? semmit; mivel ő nékik sem ezen könyveknek, sem pedig az azokban fel-jegyzett orvosságoknak meg-szerzésére elegendő költségek lehet, e' következendő ellenben mint használhatóbb, mint pedig Vagyonyaikra nézve tehetségekhez alkalmatosabb.

A' marhák' betegségeinek okai két részre osztattatnak, tudni-illik azokra, melyeket a' Mezei Gazda ki nem kerülhet, és meg nem gátolhat, és másodszor azokra, melyeket, ha akarja, el-mellőzhet. Az elsőkhöz tartozandók a' ragadozó nyavalyáknak szülő helyei, és ezek a' rozsfz és kopár legelők, melyek porossak, fárossak, mohával, tövissekkel, pókhálokkal, vagy a' ki-áratt folyó vizeknek iszapjával, 's motskaival bé-fedezettek. Mellyen finlödő marha a' Napnak hevessége miatt meg-szomjuzván, akár mely motsárból-is kinszerítették enyhíteni szomjúságot, ezen nyomorútt eledel mellett a' legyektol, és szúnyogoktol fanyargattatván, majd csak nem egészzen meg-emésztdik. Már pedig nem a' Gazdák hatalmában, és tehetségében áll-e ezen, a' marhák' nevelésével ellenkező bajnak elhárítása, 's orvoslása? De igen-is, főképpen pedig azoknak, kik a' jószágoknak tulajdonosai, kik-is, hogy ha a' 323-dik §-tól 327. §-ig adatott oktatásokat követni, és tellyesíteni fogják, mellyben is az ő Jobbágyaik vagy pénzzel, vagy pedig kézi-munkával örömet részesülnek, csak az által-is elegendő képpen meg-jutalmaztatnak Atyai gondosságokért, hogy jövendőben a' marha-dög sokkal tsekélyebb fog lenni.

§. 537. A' marhák nyavalyainak más rendbéli okai, melyeket mindazonáltal a' Gazdák, ha akarják, el-háríthattyák, ezek: Hogy ha tudni-illik a' szegény marhát, erejeken felül nem zaklattyák, 's meg nem erőltetik, ha Tavaszkor a' száraz eledelt zöld füvel, Ösz-

kor pedig a' zöld füvet szárazzal nem egyszerre, hanem apródonként fel-váltják, 's változtatták. Ha Tavaszkor a' marhát úgy nem koplaltatták, hogy ő kinfzeríttessen rothadt vén füvet enni; ha meg-gátolják, hogy a' marha ama' leg-ártalmassabb hó-vizet ne ihasson; ha marhájokat, még a' köd, harmat, és dér fel nem száradott, a' legelőre nem eresztik; és ha ezeket még-is inkább a' szabad levegő ég alatt hadgyák, mintsem ama' mélyen fekvő, szűk, tisztátalan, bűdös istállóban, melyekben se világosság, sem szükséges tiszta levegő ég, zárják, és melyekben a' szegény marha a' pókhálók között a' sárban, és ganajban térdig állani kinfzerítetik, avagy melyek régi rothadt ganaj halmokkal körül vették. Hogy ha marhájokat gyakrabban tisztogatták, meg-vakarják, meg-kefélik, mosogatták, 's törülgetik, holott közönségesen több ganaj vagy on oldalaikon, mint hús a' tsontyaikon. Ha azokat gyakrabban ki-jártatták, és nem mindenkor zárva tartták; ha a' sőt nem kémenlik tőlök, hanem minden héten egy-néhányszor egy keveset nyújtanak nekik. Vég-tére ha a' marhát, melly meg-betegszik, az egésségesektől el-választják.

§. 538. Az elő-adatott marhák nyavalyainak okai után, következnek ugyan azok' orvoslásának módgyai, 's leg-óltsóbb orvosságai. Ez pedig ama' leg-isméretesebb, közönséges tsallán; erről sok esztendőig tett próbák bizonyították, hogy, ha azzal a' marha tartatik, az a' marhát nem csak a' ragadozó nyavalyától meg-oltalmazza, hanem abból

egészízen-is ki-gyógyítja. Ez a' palánta a' leg-foványabb, 's háladatlanabb földben-is jól neveltetik, és egy ennek magvával be-vetett hold-föld 16, sőt 18 szekerrel-is meg-terem. Ennek termesztésével úgy lehet banni, mint a' 257-dik §-ban elő-adatott ló-herének termesztésével; egy Hold-földre 12, vagy 14 font mag vettetik-el, 's palántája esztendőnként háromszor, sőt négyszer is kaszáltatik, meg-szártatik mint a' széna, és a' tsűrökben vagy a' padlásokban el-téttik. Ezen füvel való tartás pedig így esik meg: Magánossan soha sem adatik a' marhának, hanem me-mél gyakrabban, annál jobb; leg-hasznossabb pedig egész esztendőben minden nap más eledellel úgy elegyítve adni, hogy a' tsallán hatodik, vagy nyóltzadik része legyen a' mindennapi közönséges eledelnek, főképpen Nyáron még a' tsallán zöld, Télen pedig, midőn már száraz ezen hatod, vagy nyóltzad rész forró vízben vettetvén, áztattasson-fel, hogy meggyengüljön, másnap ki-vétettetvén a' vízből meg-hintettik sóval, 's a' marhának adatik eledelül.

§. 539. Ha már a' marha-dög el-terjedett, a' fellyül említett tsallányon kívül minden nap reggel adattasson a' marhának egy szelet szeker kenővel be-kent kenyér, fél óra múlva itattasson-meg; a' vízbe pedig előbb 50 darab 2 esztendő, vagy ifjabb marhák számára 1 fertály font, az öregebb marhák számára pedig egy fél font Salétrom vettetik, azomban ennél még jobb, ugyan annyi közönséges kőlóból, és egy font fenyő-magból ölve-gyűrt

téztát tsináltatni, 's ezen téftából minden öregebb marhának két farot, mely egy közönséges diónak nagyságát teszi, kapozta levélben vagy íratlan papirosban takargatván a' torkába nyomni. A' fiatalabb marhával is színt' így kell tselekedni, tsak hogy ezen téftából egy lat nehezlégüt kell adni; Azomban ezt az orvoslást, még a' marha-dög uralkodik, tsak kétszer kell véghez vinni, de tsak ugyan marha-dög időn kívül is igen hasznos ezt minden esztendőben Mártzius, és Október Hónapban tselekedni de úgy, hogy egy héten tsak egyszer ezen Hónapokban tartassanak ezen orvossággal. Mind ezeken kívül a' dög idejében szorgalmatossan meg-vakartassanak a' marhák, és napjában gyakrabban, ködös időben őket a' legelőre ki nem eresztvén, szurókkal fűstöltesse nek-meg.

§. 540. A' Házi- Gazdának egész Patikája tehát fog állani, fzekérkenőből, salétromból, fenyő-magból, közönséges kőfőből, és szúrokból, mellyeket is, mivel igen kevés költséget kívánnak, könnyen meg-szerezheti, Ha pedig a' Földes Uraságoknak, vagy éppen az Országnak parantsolattyára minden marhás Gazda arra köteleztetne, hogy marhájának számához szabott nagyságú földet tsallánnal bé-vessen; melly nagy köz-hasznára szolgálna ez az Országnak? mivel tudni való az, hogy ennek leg-nagyobb kintse, és gazdagsága a' marha nevelésben áll, és ellenben melly sok száz ezer forintokra menő kár az, mellyet az igen gyakran tapasztaltt Marhák nyavalyája, és dőge szokott okozni?

§. 541.

§. 551. Egyedül ez az egy olly igen fontos, és nevezetes tárgy, nem elégséges oké arra, hogy ez a' könyvetske, ez a' Házi, és Mezei Gazdaság örökös Kalendárioma minden módokon a' föld-mívelő nép között el-terjedjen? Hogy ebből mind azokat a' vezedelmes lépéseket, és káros utakat mindegyik kitánulhassa, mellyeket szükségképpen kerülni kell neki, és ki-is kerülheti, ha ennek oktatásait használni akarja.

OCTOBERBEN.

A FÖLDMIVELÉSBEN. Az Őszi gabonának úgymint a' tiszta búzának, rozsnak, 's kétszeresnek el-vetése folytattatik, 's el-is végez-tetik.

§. 543. A' Tavaszi vetésektől meg-üresített ugar-földekre, nem külömbben a' szőlőkbe ganaj hordattasson, 's a' földeken ugyan el-híntettetvén mennél előbb a' föld alá forgattattasson, 's így az első ugarlás mennyen véghez. Nem külömbben az Őszi gabonának tarlója-is jól mélyen fel-szántattatik, 's fel-forgattatik.

§. 544. Nem várván az úgy nevezettvén Afzfzonyok nyarat minden némű zöldségek, mellyek még a' szántó-földeken, és kertekbe taláttatnak, üres órákban haza hordattatnak, 's a' hideg ellen bátor-ságos helyre el-tétnek.

§. 545. A' földi-almáknak, és kolompé-roknak ki-fzedettetése így esik-meg. Egy személy a' földi almának szarait erőssen meg-fogja, 's ugyan abban az időben egy más személy ennek töveit kapával mint addig nyitogattya, még az első a' földi-almának fészket egészfzen ki nem húzhattya.

§. 546. Ezzel az alkalmatossággal mint a' kolompérok mint pedig a' tsitsókák három

részekre osztattatnak, 's a' leg-nagyobbak, a' közép szerűek, és az leg-apróbbak egymástól külön rakattatnak.

§. 547. A' nagyobbak a' háznak szükségére fordíttatnak, vagy pedig el-adattatnak, a' közép-szerűek a' marhák, és apróbb baromfiak tartására; az apróbbak pedig jövő-dőbeli szaporításra tartatnak.

§. 548. Mint közönséges regulát fel-je-gyezni, hogy minden zöldségek, és földi gyümölcsök, mellyeket szándékozunk később idő-re el-tenni, száraz időben fzedettessenek ki a' földből, 's ismét száraz helyre tétessenek el, mivel a' külső nedvesség-is nagyon fietteti meg-rothadásokat.

§. 549. Ezt főképpen meg kell tartani a' Burgundiai répáknál, nem-is kell ezeket, nem külömbben a' fejer, és sárga répát a' kelerá-bét, 's más gyökéres veteményeket leveleiktől meg-fosztani, mivel ezek késő Tavaszkor farnyadékokat szoktak hajtani.

§. 550. A' Réteken. Ha az Őszi napok szépek, a' 418-dik §-ban adott oktatásokhoz alkalmaztassa magát a' Gazda.

§. 551. Ezen kívül azokat a' Réteket, mellyeken a' moha el-hatalmazott, meg lehet job-bítani ekképpen-is; ha Mártzius Hónapban nehéz vas-boronával többször keresztül kassul járván rajtak, a' moha belőlök ki-szaggattatik, és óltatlan mésszel elegyített hamuval be-híntettnék.

§. 552. Azok a' lapányak, és mélyebb füvellő helyek, mellyek savanyú ízű füveket, úgymint fassat, és kákát teremnek, ha ebben az időben anya-földdel (Márgával 3, vagy 4

újnyi magasságra bé-hintetnek, ama' hafzon-talan füvek helyett, leg-szebb ló-herét fognak teremni.

§. 553. A' sovány Rétek, nehéz vas-bo-ronával gyakrabban izaggattassanak-fel, és fertés ganajjal, vagy ha ez nintsen, Tehén-ganajjal trágyáztassanak-meg.

§. 554. A' patakok, és árkok mellé a' füz-fáknak ültetésére most vagyon leg-alkal-matosabb idő.

§. 555. A' *Marha-Nevelésnél*. A' fejős, és ígás marhák nem külömbben a' Juhok a' most uralkodni szokott fűrű ködös, és derés időkben a' szántó-földekre, és rétekre előbb ki ne hajtattassanak, méglen a' nap azokat el nem széllelfti, és a' földet fel nem száríttja.

§. 556. Ezt kell hasonlóképpen tseleked-ni Nyárban-is a' nagy menydörgések, és zá-por essők után, mivel közönségesen ezeket a' ragya szokta követni, melly az ő egető, és emésztő ereje miatt, nagyon ártalmas a' mar-hának.

§. 557. De még akkor se hajtassanak-ki, midőn a' földek, és Rétek az úgy nevezett ökör-nyállal bé-horíttatnak, mivel ez-is szá-mos nyavalyákat okoz a' marhának.

§. 558. Még a' kosoknak az anya-juhok-kal való öfzve-erészttése előtt, a' nyavalyások választassanak-ki a' nyájból, és másnak adat-tassanak-el; ez által a' Téli takarmány na-gyon meg-kéméltetik, mivel úgy-is az ilyen időben betegeskedő Juhokból, igen kevesen maradnak meg a' Tavaszig, 's a' mi több, ezeknek rothadt lehelésektől-is az egésségek

meg-romlanak. Intetnek pedig a' Mezei-Gaz-dák, hogy az ilyen nyavalyás Juhoknak hú-sát semmiképpen meg ne egyék; még rosz-szabbúl tselekednének pedig, ha az ilyen be-teges marhát a' vágó-izékbe el-adni bátor-kodnának.

§. 559. A' hízlalásra ki-rendelt Ökröket, fertéseket, ludakat, 's több e' féléket, most kell kezdeni hízlalni; mivel még ebben az idő-ben elegendő zöldségek, és földi gyümölcsök vagynak, és kevés mag ezeknek hízlalására még most kívántatik. Káposzta és répa leve-lek, nem külömben földi-alma, 's ehez ha-sonló Öfzi föld-gyümölcsök forró vízzel meg-öntetettvén, és törköllyel, kukorítza, vagy árpa darával öfzve-elegyítettvén, nagyon hízlallyák azokat.

§. 560. A' fejős marhák-is több tejet fog-nak adni, ha az említett szerek előbb meg-főztetnek, 's azután setzkával, száraz fa-le-velekkel, zab-pelyvával, 's más hasonló ta-karmánnyal öfzve-elegyítve tápláltatnak.

§. 561. A' hízlalando fertések eledeléből mindazonáltal a' setzka, polyva, 's fa-levelek ki-maradgyanak; 's mind ezek helyett korpa, konyha-mosadék, és főtt tök-darabok hogya elegyítettnek, azok szemlátomást hízni fognak.

§. 562. Ezen említett eledelnek pedig, minekelőtte a' marhának adattassanak, jól meg kell hűlni; a' fertéseké pedig lágy meleg is lehet. Mert tsak az egyszer adatott forró ele-del-is meg-öli a' marhát.

§. 563. Mindezeket fellyül az illy' módon el-készültt marhák eledelében egy marok főt is kell vetni, mivel ez a' hizlalandó marhában az ételhez való kívánságot fen-tartja.

§. 564. A' hizlalandó lúdak, kátsák, és kappanyok eledele pedig szárazon készíttessen el, és főzattasson-meg. Ezeknek eledele legyen főtt földi-alma, kukoritza, vagy árpadarával, vagy-is tsak korpával elegyítve.

§. 565. Hizlalás idejében szoros ketretzekbe zárattassanak, melybe se meg ne fordúlhassanak, sem pedig fel ne állhassanak. A' ketretznek ki-nyílásai hagyattassanak, hogy az egygyikén a' hizlalandó baromfi a' nyakát ki-nyújthassa, a' másikán pedig ki-ganajózhasson; az első lyúk előtt vályú legyen elegendő eledellel, de éppen semmi víz se adattasson ehhez; azomban az eledelnek édes tejjel kell el-készíttetni, hogy ez által az ital ki-pótoltattasson.

§. 566. Hogy az apró baromfiaknak hizlaltatása amaz alkalmatlan tömés nélkül megtettessen, éjtszakára lámpás tétessen a' vályu eleibe, a' vályú pedig eledellel töltettessen-meg, önnön saját fejeknek, és nyakoknak árnyéka irígy étek kívánására ingerli őket elannyira, hogy minden tömés nélkül éjjel nap-pal meg nem szűnnek enni, és majd tsak nem előbb meg-hízna így, mint a' töméssel.

§. 567. A' szőlőkben. Ebben a' Hónapban a' szedés kezdődik el, de bizonyos idejét színt úgy, mint más Gazdaságbéli munkának, nem lehet meg-határozni, mivel valamint amazok, úgy ez-is mindenkor az időnek

mivoltától függ, 's vagy korábban, vagy később lehet hozzá fogni. A' tartós essők meg rothasztják a' szőlő szemeket, és így korábban kell a' szedéshez látni, a' korán való erős essők meg-rongálják a' még éretlen szőlő-fürtöket, 's öfzve-sugorodnak miattak, és így a' mustban nagy fogyatkozást okoznak, ekkor is tehát ismét korábban kell a' szedést el-kezdeni. A' későn való szedésnek akkor vagy helye midőn az idő gyenge, 's leg-alább mér-sékeltt.

§. 568. A' szedés, mely leg kedvesebb foglalatosságok a' Gazdáknak, olly ismértes dolog, hogy éppen szükségtelen lenne, arra őket emlékeztetni; ugyan-is ezen alkalmatossággal tsak arra emlékeztetnek, hogy ha a' szőlő-fürtök nem egyfzerre, 's nem egy formán értek-meg, a' leg-jobban meg-éretteteket leg-előbb ször, és különösen, az éretlenebbeket pedig később, és ismét különösen szedettessék, és szürjék-le, hogy így a' jó, 's egészséges must az alább való által az ő betsét el ne veszfesse; a' törkölyök meg-száríttatnak, és a' sertések számára Téli eledelnek el-tétetnek.

§. 569. Ha a' Gazda aszfú-szőlő bort kívánna készíteni, melynek azonkiül-is mindenkor sokkal nagyobb az ára, a' leg-jobb, leg-szebb, 's leg-egészségesebb fürtök e' végre választassanak, mérsékelt melegségű kamrában egygyenként aggasztassanak-fel, 's mind addig tartogattassanak, még rántozodni, 's öfzve-töppedni nem kezdenek; ekkor a' tsutkájokról szemenként le-szedetnek, 's kézi faj-

tóval ki-fajtogatnak; az ez által nyert must hegyes kalap posztóból készült szűrő tötséren által szűrettetik, még egészfén ki nem tiszta; ezen ki-tisztított mustnak 3, vagy 4 hé-
tig meg kell magában forni, 's annakutána nyakas üvegekbe huzattatni, 's jól bé-fojtat-
tatni. Ezen nyakas üvegeknek szája, 's azok-
nak dugaszfa fel-olvasztott szurokba, vagy
gyanta vialzba mártattasson, melly által a'
bornak ki-gőzölgése meg-hátráltatik. Az illy
módon készült, 's nyakas üvegekbe így bé-
zárt aszfú-szöllő mustot jó pintzékbe helyhez-
tetvén sok elztendőig, mint egy valóságos
kellemetes jó italt el lehet tartani.

§. 570. Igen jeles hasznót lehet venni a'
szöllő-fürtökből annak, a' ki azt egész Télen
által Tavaszig éppen, 's egészen el-tudgya
tartani, ez pedig így eshetik-meg; Egy új,
de minden szag nélkül való hordótskának fel-
ső feneke ki-vétetik, az alsóra pedig száraz
szöllő levelek, és ezekre egészen jó szöllő-
fürtök mind addig rakattatnak, méglen a' hor-
dótska meg nem tellik, ekkor a' fürtök ismét
szöllő levelekkel bé-fedeztetnek, és a' hor-
dótska bé-fenekeltetik; Végére az abruptsok
jól verettetnek, hogy így a' levegőnek, 's
külső nedvességnek bé-menetele meg-gátoltas-
son. Ekkor annakutána ezen hordótska is-
mét más hordóba, ennek ürességeit új mustal
ki-töltvén, hasonló módon bé-zárattatik, 's
úgy hagyattatik mind addig, méglen a' szöllő
fürtöket ki nem akarjuk venni; ekkor pedig
le-eresztvén más hordóba a' mustot, fel-nyit-
tatik mint ennek, mint pedig amannak a' fe-

neke, mellyben is a' szöllő-fürtök olly egé-
ségben, 's tökéletességben fognak találtatni,
mintha csak kevés órák előtt meifzettettek
volna le a' tökérről.

§. 571. Meg lehet ugyan ezen szöllő fűr-
tökkel meg-töltött hordótskát úgy is tartani,
ha a' kutba le eresztetik, de azonban az is
igaz, hogy ez által a' szöllő fürtök víz-izüek
lesznek.

§. 572. A' szüret után, ha már a' szöl-
lő levelek le hűltek, a' karók ki húzattat-
ván öfzve szedettetnek 's fel állat-tatván egy-
másra tamoztatnak, hogy a' földnek nedves-
sége ne ártson nekik, mint ártana, ha hofz-
zába egymásan fekünnének.

§. 573. Azokban a' szöllőkben, mellyeket
szükség trágyázni, már most ki-hordatik a'
szükséges ganaj, és még a' fagy előtt ugyan
azon szöllők azzal meg-is trágyáztatnak.

§. 574. Ha valaki a' jövőndő tavaszkor
a' rozsfabb nemű szöllő tökébe jobb nemü-
ket kíván oltani, tehát most, midőn már a'
szöllő vesszők jól meg értek, és a' levelek
le hűltek, az oltani való vesszőket metélges-
se-le, és jó mérsékelt helyen jövőndőbéli
használásra tartogassa.

§. 575. A' Szöllő tökéek még a' fagy
előtt földel be-fedeztetnek.

§. 576. A' Kertekben. Minden kerti zöld-
ségek, mellyek még a' kerti ágyakban talál-
tatnak, végképpen ki-fzedettessenek, és ama-
fellebb elő adott 507. és 508. dik §-nak okta-
tásai szerént el-takaríttassanak.

§. 577. A' téli fejes faláták ebben a' Hónapban a' meleg ágyakba el-ültetettnek, mellyek-is karátson nap tájban olly szép falátát fognak adni, mellynél szebbet a' közép nyárban sem lehetett várni, ugyan-is azért a' közel lévő városokban jó pénzért el-lehet adni.

§. 578. A' Gyümölsös kertben a' még hátra maradott gyümölsz olly módon, a' mint az 504. §-ban mondatott volt, le szedetik a' fákról.

§. 579. Ha egyvalaki az úgy nevezett durántzky szilvából egynehányat több holnapokra-el tenni kívánna, a' leg szebbeket száraival együtt szakaszra-le a' fáról, és egy kis maroknyi rozsz zsúp szalmát, jó vastag fonallal öszve-kötven, 's jól öszve tekergetven, minekutánna ennek két egyenetlen vége elvágottatott, ezen szalma gúzsra egyenként jó sűrűen kötözzze-fel az említett szilva szemeket foronként, a' gúzs meg-telven mérsékelt melegségű kamarában avagy boltban aggas-sa-fel.

§. 580. Ha a' gyümölsös kertben némelly gyümölsz fák ki-száradtak, ezeknek hiányosságát most Őszfel fokkal jobban ki lehet pótolni, mint máskor; Ezt pedig kell érteni a' fiatal oltványokról-is.

§. 581. Végtere a' gyümölsz magok, mellyek gyümölsös fának neveltetése végett a' Nyáran, és Őszfel öszve szedettek, most már a' földbe dugattatnak; azomban e' végre a' vad fák gyümölszseinek magvai-is alkalmatossak lesznek.

§. 582. Minden magossan fel-nőtt, vagy alatson törpe fának haszontalan fattyú, vagy is vizes ágai most le-metéltetnek, a' lugosok, és spalliórok meg metszetnek, és ki tisztogat-tatnak.

§. 583. Ha a' fagy és dér magát jelenge-ti, a' fige fák le-hajtatnak, és száraz fa-leve-lekkel, gallyakkal, végtére földel bé takar-tatnak, hogy pedig el-ne fojtattassanak fatsövek által szellőző lyukak készíttessenek, 's a' falhoz a' le-hajtott figefák mellé hely-beztessenek, 's erősíttessenek.

§. 584. A' *Házi Gazdaságnál*. A' szorgalmatos gazdáknak még most-is elegendő munkájok, és foglalatosságak vagyon a' téli eledelnek el-rendelésében, 's Téli szükség-geiknek el-intézésében. Ezek közül leg-szüksé-gessebb a' savanyó káposztának be-vágása, a' fejer répának gyalulása, 's a' tövis répá-nak fel-vagdaltatása; ha ezek a' főzelékek tisztán tartatnak, leg-tovább el-maradnak, ugyan-is azon igyekezzenek a' gazdák, hogy ezekből annyit termelésztenek, hogy nem tsak házi szükségekre, hanem az el-adásra elegendőt meg-tarhassanak.

§. 585. Éppen olly jó főzelék az apró répa, melly tót répának-is némelly helyeken neveztetik, 's igen jó áran el-lehet azt a' városokban adni, mivel fokáig el-lehet azo-kat tartani, ha a' meg hámozás helyett, tsak a' külső hajoktól tisztogatattatnak-meg 's fonalakra fel-fűzetteivén, a' Napon avagy a' ke-mentzében meg-száráttatnak.

§. 586. Estvéli foglalatossága legyen a' tselédes gazdának ebben a' hónapban az; hogy a' téli almákat, és körtvelyeket, nem különben a' birs-almákat szeletekre metéltesse, és jól ki-szedvén magvaikat másnap meg-szárittattassa, vagy meg-aszaltattassa.

§. 587. Ha egyvalaki a' birs-almát nem akarja így meg-szárittatni, tehát hámoztassa azt jól meg, szedettesse ki a' magvát, s a' meddig köves, tisztogattassa meg, s előbb 4 részekre azokat metélvén, egy tserép, vagy fa edénybe tétesse, még ez meg-nem tellik, a' ki-szedett magok, s le-vagdaltt kövesebb részek erőssen meg főzött vízben meg-főztetnek gyengére, s ezeknek leve, minekutánna meg-hűltt, az el-tétetett birs-almát szeletekre töltsen, az edény pedig erőssen bé-záratik, hogy a' levegő ég az el-zárt gyümöltshöz semmiképpen ne férhessen, s végtére jó száraz pintzében el-tétetik; ha később ezt az el-tétetett birs-almát használni akarja, az alma szeleteket előbb egy éjtfizaka friss vízbe áztassa-fel, s másnap ismét friss vízben mindaddig főztesse, méglen elegendő púhák nem lesznek.

§. 588. Hogy ha őzfizel nedves idők járnak, a' Gazdák küldgyék ki az ő gyermekeiket, és tselédgyeiket a' rétekre, s legellőkre, és minekutánna a' gombáknak nemeit meg-is-mértették veleik, szedettesse nek általak szék fű, úri, nyúl-fülű, szömörtsök, s más hasznos gombákat; a' fenyves, és tölgyes erdőkben fognak tseperke, veresbélű, és vargánya gombákat találni, melyek ha egészségesek lesz-

nek, meg-szárittatnak, s téli eledelre, vagy pedig az el-adásra el-tétetnek.

§. 589. A' szorgalmatos Gazdának még most is elég foglalatossági lesznek, hogy házi szükségére, s el adásra elegendő takarmányokat őszve szerezhessen; földgyeinek, rétyeinek, s kertyének gyakor meg-tekintése elegendő szükséges foglalatosságot fog elzébe juttatni. Igen jól teszik pedig azok, a' kik minden hónapban tsak egyszer-is a' városi piatzokot meg-tekintsék, és szorgalmatossan meg-vigályák a' konyhára, asztalra, vagy patikába, szükséges szereknek, arát, s ehhez magokat alkalmaztassák.

§. 590. A' bé savanyított kapóftának, és répának levelei, harasztyai, s torzsái, nem különben a' tökök, ha ezek olly hamar meg-nem emészthetnek, nagy kádokban, vagy hordókban tsapatonként rakattatnak egymásra mind addig, még a' kád, vagy hordó meg-nem tellik, azomban minden tsapatra egy marok kő só hintettetik, végtére mind ezekre forró víz önttetetik, a' hordó bé földöztetik, s nehéz kövekkel meg-nyomattatik.

§. 591. Az illy módon készítettett takarmány kevés idő múlva forni kezd, s a' savanyó káposztához hasonlő hasznos táplálást ad a' fejős marháknak, tudnillik ha ebből egy részt kivévén a' gazda azt őszve törí, s a' marhának közönséges eledelével elegyíti, s mindezekre egy kannával a' Savanyó lévből önt. Ez a' savanyó takarmány fő szerszám gyanánt fog szolgálni a' többi közönséges eledel

közt, és a' Marhákban kívánságot okoz az ételhez; és meg-tanította a' Házi-Gazdákat, melly könnyen minden leg-kissebb takarmányt is gazdálkodva lehessen használni.

§. 592. Az első nagyobb derek után lehullott alma, körtvély, szilva, tseresnye, baratzk, és meg-fa levelek öszve-kapartatnak, és a' tsürbe meg-szárítottatnak, idővel pedig a' tudva lévő mód szerént a' közönséges takarmánnyal öszve-elegyítettven a' fejős marhának igen hasznosan adatik eledelül.

§. 593. Hasonló szorgalommal a' szöllő-levelek öszve-szedettetnek, és a' Juhok számára el-tétetnek.

§. 594. A' tölgy, hárs, bikk, és dió-fáknak leveleit semmi módon sem lehet táplálás végett a' marhának adni.

TOLDALÉK.

Minémü Marhákat kellessen tartani, s mire kell leg-inkább ezeknek vásárlásában vigyázni.

V §. 595. ALAMINT szükséges az ígás marhának, úgymint a' lovaknak, és szarvas-marhának tartása a' föld-mivelésnél, színt' úgy hasznosak a' fejős marhák, ezek közül pedig leg-jobbak a' Tehenek, és a' Ketskék mint a' ganajra, mint pedig a' házi-tartásra nézve.

§. 596. A' Gazdák alkalmaztassák marhájaknak mind nemét, mind pedig számát az

ő legelőiknek, szántó-földgyeiknek, s rettyeiknek minéműségéhez.

§. 597. Ha szántó-földgyeik egyenetlenek, kövessék, és dombossak Rettyeik, és legelőjök motsárossak, fassat, kákát, és savanyú füvet teremnek, tanácsosabb lovakat tartani, és ketskéket; ezen utólsók ama' bokros dombakon, és hegyeken az ő valóságos, és tulajdon eledeleket fel-talállyák.

§. 598. A' laposabb, iszapos, és agyagos földeknél pedig, a' hol a' Rétek jó édes füveket teremnek, és a' legelők szárazzak, jobb Ökröket s Teheneket tartani.

§. 599. A' melly legelők jók az Ökröknek, a' Teheneknek is, és Juhoknak alkalmasok.

§. 600. A' lovaknak vásárlásában arra vigyázzon a' Gazda, hogy tagjaik erőssek, a' szügyek pedig, és tzombjuk szélessek legyenek.

§. 601. A' keskeny szügyü, s vékonyü, és gömbölyü hasú lovak többnyire a' húzásban meg-sebesülnek, és a' munkát hátráltatják.

§. 602. Nem a' színben, de a' magasságban lévő egyenlőségre-is kell tekinteni, mivel ha különböznék, a' nagyobbik a' kisebb felé dől, s egymásnak nehezítven a' munkát, soha egy formán nem fognak húzni.

§. 603. A' hámos, és ígás lovakat soha sem kell nyereg alá venni, ugyan azért a' szolgáknak keménnyen meg-parantsoltasson, hogy, midőn ők a' lovakat ki-viszik a' legelőre, avagy haza vezetik, soha rajtok nyargalod-

zani, avagy sebes ügetésbe rajtok lovagolni ne bátorodgyanak, ha csak a' szükség nem kívánja, mivel ez által-járásoknak módgyát el-változtatták, 's a' közönséges munkára alkalmatlanokká tétetnek.

§. 604. Ha a' Gazdának elegendő takarmánya, 's legegője vagyon igen okosan tseleklzik, ha a' szaporítás véget kantzákát tart, mellyek által a' történhető fogyatkozását szép tsikókkal ki-pótolhattya, és kész pénzt megkémélheti. A' kantzák főképpen széles szügyűek legyenek, mert az ilyenektől mindenkor szebb, és erősebb tsikókat lehet várni.

§. 506. Ha pedig a' takarmány, és a' legelő szűkebb, tehát jobb heréltteket, avagy tsödöröket tartani.

§. 606. Ámbár az ígás, és hámos lovaknak tartása nem kíván olly nagy vigyázatot, és szorgalmat, mint azoké, mellyek csak pompára tartatnak, szükség mindazonáltal, hogy ezek-is rend szerént tartassanak, és vakartassanak. Minden munka után meg kell vizsgálni, ha a' körmöknél, a' hátakon, és lábaik között meg nem sebesültek-e?

§. 607. Ezeknek eledele a' minden portúl tisztá árpa-szalmával elegyített széna; mennél roszszabb a' széna, annál kevesebbet kell a' szalmából adni. A' ki-tsépeletlen, vagy nyomtatatlan zab-szalmából metfzett fetska erőt ad nékik a' munkára, a' jó Tavafzi zöld fü pedig ki-tisztítja őket, és meg-hűtti véreket.

§. 608. Hogy a' lovak tovább jó erőben, 's egészségben meg-tartassanak, minden nyolczad, vagy tizedik napban adattasson nékik jól

jól meg-főzött árpa-darából készített fürű ital; és Nyárban az el-végzett munka után gyakrabban mélyebb vízbe hajtattassanak, és némellykor meg-is úsztattassanak.

§. 609. Ha a' lovak meg-fzokták a' Tavafzi ér-vágást, azt egy esztendőben sem kell el-múlatni.

§. 610. Az Ökrök vásárlásánál arra kell vigyázni, hogy egyenlő magasságú, erejű, 's vidámságúak legyenek, mert különbben nem fogják a' terhet egy formán húzni. Az ő erejek nagy ugyan, de a' terhesebb munkákat igen lassan végzik, ugyan azért is soha sem kell őket meg-erőltetni, avagy nagyon kifárasztani, mivel nyavalyások lesznek,

§. 611. Harmadik esztendő előtt nem kell az ifjú tinokat munka, és terh alá venni, és ekkor-is mértékletessen, de ellenben 10 esztendeig-is el-tartanak; ezen idő után pedig meg-hízaltatnak, 's el-adattatnak jó áran; 's ugyan ezen okból a' Gazdaságban hafznosabbak a' lovaknál.

§. 612. Az ő szokott eledelek jó édes fü, de a' terhesebb munkában jó egészséges szénát-is kell nékik adni, mivel a' széna nékik erőt ad a' munkára; Abrak az Ökröknek nem adatik, ámbár nem árt nékik a' zab-is, főtt hafznos-is.

§. 613. A' tisztán való tartás nagyon szolgál egészségekre, mellynek egy különös jele az, ha önnön magokat nyallyák; ezt mindazonáltal nem kell nékik meg-engedi, főképpen pedig midőn szőreiket hullasztják, ezt pedig azzal lehet meg-ellenezni, ha főtt üröm lével meg-mosattatnak.

§. 614. A' követses helyeken, a' hol a' föld meszes, homokos, és követses, körmeiket gyakran el-rontják, 's meg-égetik megfántulnak, 's a' munkára alkalmatlanokká lesznek; ezen okból némelly tartományokban szokás őket meg-patkolni, vagy pedig lábaikra vas-tzipőt húzni; de ez által fokát el-veztenek erejeből, mivel ez által erős, és bizodalmas lépést nem tehetnek, 's a' földbe nem kapaszkodhatnak körmeikkel.

§. 615. A' Tehenek vásárlásában e' következendőkre kell vigyázni; hogy a' fejek elől széles, és ki-nyílt, a' szemeik nagyok és tellyesek, az orrok magos, 's orrok lyukai nagyok, és mint egy harmattal tündöklők legyenek; szarvaiknak nem szükséges nagyoknak lenni, de ellenben a' nyakok hoszszú, és vékony, hasok széles, és nagy, lábaik gömbölyűek, és jól épültek, 's a' körmeik felé szélessek, és erősek; végtére a' tölgyök fejér, és tiszta színű legyen, ezen pedig négy jól nőtt tsots gombok, avagy tsők függjenek.

§. 616. Melly nemből valók a' Tehenek, ugyan abból legyenek a' Bikák-is, ezeknek pedig jó tulajdonságait abból lehet meg-ismérni, ha homlokok széles, és ezen lévő szörök fodrossak, és aprók, ha félelmes a' tekintetek, ha a' szemeik nagyok, tellyesek, 's mennél feketébbek, szarvaik közép-szerűek, és rövidebbek, vastagabbak, mintsem hoszszak, és vékonyak. Ha a' nyakok vastag, és húsos, tettek hoszszú, és széles, derekak nagy, és négy szegelletű, izombjaik gömbölyűek, lábaik egyenesek, 's ennek tagjai rövidek; Ha

a' szörök sima, 's le-hajlított, füleik belől szörösek, nagyok, szélessek, és nedvessek az orrok lyukai, a' hasak vékony, hoszszú, szörös, és gömbölyű. Körmeik hoszszak, és üresek, a' farkok hoszszú, és a' tövénél fel-felé hajlottak.

§. 617. Ezek a' leg-jobb, 's derekassabb Bikának ismértető jelei, mellyek ámbár nem mind találtassanak-fel valamelly Bikára, ez mindazonáltal jó, és haszon-vételű lehet, ámbár tsak ugyan nem lesz a' leg-jobb Bikának neméből.

§. 618. Távul a' népesebb Városoktól, lévén, mivel a' fiatal borjúk nem az el-adásra, hanem a' házi 's mezei szükségre neveltetnek, soha az ifjú Tehenek Bika alá ne eresztesse, méglen a' harmadik esztendő bé nem töltötték, és ekkor-is tsak Juniúsnak végén, vagy Juliúsnak közepében a' Tehenek 40 hétig hordozzák a' borjúkat, és így Aprilisnek elején, vagy közepe felé fognak meg-elleni, melly idő nem tsak a' borjúkra, hanem a' Tehenek tejére nézve-is leg-alkalmatossabb, 's leg-jobb idő.

§. 619. Azonkívül, hogy a' Tehenek, és borjúk tisztán tartassanak, 's ezen könyvben több helyeken jelentett módokon tápláltassanak, azt még kell tudni, hogy azon borjúk, mellyek a' szaporításra, és házi szükségre neveltetnek, mihelyest az anya-tsetstől el-választatnak, annyira, a' mennyire tsak lehet, a' Tehén ifjallótól távoztassanak-el, hogy az annyok' böggését ne halhassák, és ezek ismét a' bornyúké; mivel az anya természet

ezek közt olly vizsont szeretetet nevel, hogy ha ez el-mulasztatik, sem a' Teheneknek, sem pedig a' borjúknak az étel nem fog használni, 's főképpen a' borjúknak növése hátráltatik.

§. 620. A' borjúk, és a' tsikók motsáros, és puha legelőkre ne hajtassanak, egy részről az ő egészségek miatt, egy részről pedig azért, mivel a' körmeik el-gyengülnek.

§. 621. A' szaporításra alkalmasok kost arról lehet meg-ismérni, ha termete ifjú, és szép, teste nagy, és hoszszú, homloka széles, gömbölyű, és a' feje meg hajlott, az orra egyenes, és rövid, a' szemei nagyok, 's elevenek, a' szőre, vagy-is gyapja a' tapogatás közt tiszta, kövér, fűrű, gyenge, és kondor, a' bőre verhenyeges, a' farka pedig kövér, és gazdag léfzen.

§. 622. Az anya-juhok se vásároltassanak tsak vaktába, hanem jól ki-válogattassanak; ezeknek tehát szép, hoszszú, fenn-álló, és meg-görbültt nyakok légyen, a' hátak széles, a' lábaik rövidek, és vastag farkok; a' gyapjok pedig a' tapogatásban fűrű, gyenge, és kövér az egész testeken; a' járásban ferények, lépéseik ellenben rövidek, és a' midőn oldalra fordulnak, a' gyapjok mint egy meg hasad, és el-vál két felé.

§. 623. Ha pedig az anya-juh az ő járásában lusta, 's még-is az ő lépései hoszszak, a' gyapja egymáson fekszik, és nem vál el két felé, termésére nézve ugyan erős bárányokat fog nevelni, de a' gyapja-is kemény, szálas, és éles fog lenni.

NOVEMBERBEN.

§. 624.

A SZANTÓ-FÖLDEK mívelésében. Ha az idő meg-engedi ganaj hordattatik az Ugar-földekre, 's annak fel-szántása folytattatik; de rozsfz időben jobb azt Tavafzra hagyni.

§. 625. A' ki az ugarlást el nem végezte, ezt addig folytassa, méglen az éke a' földet hasíthattya.

§. 626. A' nagy gazdaságoknál, 's a' nagyon meg-szaporodott Őszi munkák, némelykor pedig a' nagy szárazság miatt, midőn az essők hoszszú időre el-maradnak, meg-esik, hogy a' Téli vetés mind eddig az ideig hátra marad, az ilyen esetben nem tanátsos a' magra szántani, mivel igen mélyen esik a' földben, 's ugyan ezen okból ki sem kelhet, fött a' mindég fogyatkozó meleg miatt az ő tsirája nem tsak ki nem verheti magát a' földből, hanem inkább abban meg-fúl, és el-vesz. Ugyan azért jobb a' földet előbb jól fel-szántani, annakutánna azt bé-vetni, és fel-fordított boronával kerefsztül bé-simíttani, 's a' magot gyengén bé-fedezni; következésképpen az ilyen esetben még a' leg-jobb 's porhanyóbb földet sem kell lábbal bé-vonni, 's le-tapodni, ámbár ez az agyagos, és fáros földben mindenkor szükséges. Ha ezen elő-adatott oktatás

bé-teljesíttetik, nem lehet félni a' magoknak el-fojtatásától.

§. 627. *A' Réteken.* A' található víz folyások ki-tisztogattnak, és még újjak is, ha szükségesek lesznek, készíttetnek, hogy annyi vizet lehessen a' Rétekre eresztetni, a' mennyi csak lehetséges; az ilyen víz nem csak izapot hord a' Rétekre, melly leg-jobb trágya, de ellenben a' vakandokokat, egereket hangyákat, s több efféle ártalmas állatokat ki-írtya a' rétekről, ha kevés idő múlva jó erős fagy ér.

§. 628. A' mohát nem lehet könnyebb módon ki-irtani a' Rétekről, mint a' Tél-meg-áztatás által; mert ez által a' föld meg-puhulván el-válik tőle, ez pedig a' fellyül lebegő vízhez fagy, és a' földtől el-szakáztatik. Ki ki láthatja annakutánna a' jégnek el-olvasása után, hogy a' Rétek fel-szaggatott mohával bé-lesznek hintve.

§. 629. Ha pedig az efféle mohos Rétek olly magassan fekszenek, hogy azokra lehetetlen legyen vizet eresztetni, nehezebb vasboronával gyakrabban szaggatassanak fel, és hamuval elegyített oktatlan méz-porral hintessenek-bé.

§. 630. *A' Marha - Tartásnál.* A' kinek ifjallói vagynak, ezentúl már minden marháját azokban tartsa, és csak szép tiszta időben, még a' hó a' földet egészfézen bé nem lepte dél előtt, és dél után egynéhány órákra, de csak a' tulajdon, s gátokkal, árkokkal bé-kerített réteire, gyümölsös, vagy káposztás kertyeibe a' friss levegőre eresztse-ki; mert itt a' marha a' ki-nőtt új füveken, és le-hullott leveleken

gyakran még elégséges eledelt talál, s friss levegőt vesz magában.

§. 631. Az ifjallóban lévő étetéskor, a' félre tett palántákból, mellyekkel való tartás most kezdődik, mindenkor adattasson egy rész a' marhának, főképpen pedig azokból, mellyek kevés ideig tartók.

§. 632. Ha a' föld annyira meg-fagyott, hogy a' szántó-földeken semmi láb-nyom nem eshetik, a' Juhokat ki-lehet az Őszi vetésekre hajtani, mindazonáltal soha se hagyatassanak sohaig egy helyen, ne hogy a' gabonát lábkörmeikkel ki-kaparják a' földből, és az egész vetést meg-rontsák.

§. 633. A' kosokat még most-is az Anya-Juhok közt lehet hagyni, főképpen ha olly bárányak nintsenek a' nyájban, mellyeket még nem lehet a' kosok alá eresztetni.

§. 634. Ha korán, és jó kövér földbe vettetett-el a' búza, olly igen gazdag leveleket ereszt, hogy azt, minekelőtte havazni kezd, minden kár nélkül le-lehet kaszálni, annál-is inkább pedig, mivel későbbben, ha a' hó nagy, és a' tél nedves, el-rothadnak, és a' földet savanyították, ha pedig a' Tél száraz, az egereknek menedék-helye, és félszke lesznek.

§. 635. Ezen le-kaszált fű mindazonáltal ne adattasson magányossan a' Teheneknek, hanem a' már tudva lévő eledel közé elegyítessen, hogy ez által azok a' szokott eledelnél tartassanak, s egyszer-smind a' zöld eledelhez-is szoktattassanak.

§. 636. A' sertések hizlaltatása addig tart, még a' szükségén fellyül való takarmány en-

gedi; arra azomban kell vigyázni, hogy semmi hízalalandó sertés, lúd, vagy kappan, hideget ne szenvedgyen; ugyan azért a' fertés-ólak szellősek legyenek, de a' hideg ellen szalmával, vagy ganajjal fedetessenek-bé. Az apró baromfiak pedig kamarában, konyhában, vagy a' tűz-hely alatt tartassanak.

§. 637. A' kotlós tyúkok is meleg, vagy leg-alább mérsékelt helyeken tartogattassanak.

§. 638. A' hidegnek nevelkedésével ezen baromfiaknak eledele-is nevelkedgyen, 's ezek árpával, zabbal, 's kukoritzával tápláltassanak, hogy belső melegségiek meg-maradgyon, főtt nevelkedgyen.

§. 639. *A' Szőlőkben.* A' szőlő-veszfők bujtatása addig folytattatik, még tsak szükséges, és üres hely találtatik, melyet szükség bé-tölteni, főképpen pedig, meddig az idő engedi. Szint' így kell a' trágyának bekapáltatásával is tselekedni.

§. 640. A' szőlőkbe hordatott trágya nem halmokra, vagy rakásokra, hanem 5 lábnyi mélységű gödrökbe rakattasson, mivel így jobban el-rothad, mint a' rakásokban.

§. 641. Semminémű marhának, még a' Juhoknak sem kell meg-engedni, a' szőlőkbe való járást; mert ámbár járással semmi kárt sem okoznak is a' tőkékben, a' vesszőket mindazonáltal egész a' tövig le-ezik, vagy leg-alább meg-rágják, úgy hogy a' következendő metszésakor igen kevés szemek találatnának, melyeket meg-lehetne hagyni.

§. 642. Ugyan is azért a' szőlő-levelek inkább kapartassanak ősze, és oda haza az istállóba a' Juhok által emésztessenek-meg.

§. 643. *A' Kertekben.* Minden üres órákban a' Gazdák tselédgyeiket, arra fordítsák, hogy a' fáknek ágain 's levelein függő hernyók fészkeket szorgalmasan le-szedgyék 's meg-éessék, ezt pedig mind addig folytassák, még a' fák bimbózni, és zöldelleni nem kezdenek; Ezen tsekély fáradságnak nagy haszna vagyon, mivel ez által számtalan lok hernyók ki-irtattnak, melyek minden némű fának virágait 's leveleit, még pedig a' zöldségeknek is meg-emésztik, 's el-púztítyák.

§. 644. Azonkívül, hogy már a' múltt hónapban a' gyümöls fák minden szükségtelen, és ártalmas fattyú ágaiktól meg-szabadítottak, ezen hónapban, mint a' magas, mint pedig a' törpe fák fellül öblössen, tsélsze formára vagdaltatnak, mert nem tekintvén a' gyümölsnek le-szedésekor ez által nyert alkalmatos hozzájuk való férést, a' gyümölsök is nagyobb, és szebb lészén, mivel ez által a' levegőnek essőnek, harmatnak, 's melegségnek szabadjárás engedtetik.

§. 645. Ezen idő tájban a' korosabb fákrol vakartasson le a' Moh és Egéttessen meg, mivel ebben közönségesen számtalan hernyók fészkezték.

§. 646. A' mely fák leg inkább kedveltetnek az ő szép gyümölsseikért, ezek a' fagy, nyúlak, és más állatok miatt szalmával köttesenek-be.

§. 647. Azon kívül, hogy minden üres kerti ágyak a' hó előtt fel-ásattatták már, szükség azokat még meg-is trágyázni; a' felásás és a' trágyázás annál szükségesebb, men-

nél szükségesebb ezen trágyának el-rothadni a' hó, és esső által, hogy a' föld termékenyebb lehessen.

§. 648. *A' Házi Gazdaságnál.* Minde- nek előtt már most a' téli tüzre való fának haza hordásáról kell gondoskodni.

§. 649. Ugyan ezen időben a' bokros helyeken, és rekettyés ifjabb erdőkben található, és a' hordókra kádakra, tsöbrökre dézsákra, tsobolyókra, 's más több házi, és pintze-béli faedényekre szükséges abronts vész-fzőket, borsok, 's babok mellé való karókat kell vágatni, 's othon jó száraz helyre a' következendő használtatásig el-tenni.

§. 650. Szint úgy a' húsnek füstölésére, 's a' már tudva lévő haszonra szükséges gyalog fa ágatskákat ebben az időben kell beszerezni.

§. 651. A' Gátokat-is most kell meg-visszafűzni, 's a' találandó nyílásokat ki foltozni, annál is inkább, mivel a' nagyobbodó hideg, és a' tüzellő fának fogyatkozása a' restebb lakosokat arra szokta gyakrabban ingerleni, hogy éjtszakákként az ilyen meg-romladozott gátokat, 's kerítéseket le-szaggatni, 's el-egétni.

§. 652. Ebben a' hónapban a' hizlalt sertések le-ölettetnek, de ez tanultt fzemélyek által vitessen véghez, kik a' zsódorokat, 's más eltenni való hús szeleteket haszontalanul fel-nem darabolják, hanem okossan kivágják.

§. 653. A' melly darabok a' füstöltetés végett el-teendők azok a' mennyire lehet a'

tsontoktól szabadíttassanak meg, 's azok ki vetessenek, mert különbben tartóssak nem lesznek, 's igen hamar, főképpen pedig a' tsontok mellett meg bűdösödnek, 's végtére meg-férgesednek. Ugyan azért a' bé főzésnél azokban a' hasadékokban, mellyek a' tsontokig vágnak, a' só is tsontig tömegtessen, a' só pedig salétrommal elegyítettessen.

§. 654. Azon edény kád, dézsa, vagy teknyő, mellybe a' hús bé-sóztatik, alól a' fenékén lyukas legyen, ez pedig dugóval bé dugattasson. A' Zsódorok, 's más főbb szeletek ezen edénybe leg alól tétetnek, 's ezek után pedig a' többi fűstre való darabok szorosan egymásra rakattnak, a' sorok közé pedig mindenkor elegendő salétrommal elegyített kő só kintetik. A' füstölésre alkalmatlan szeletek pedig, mellyek tsak így bé sózva emésztetnek meg, leg föllül helyheztetnek, és pedig jó rendbe, és egyenlő fekvésben, hogy sohol üreg ne maradjon, végtére fellül deszkák tétetnek, 's ezek nehéz kövekkel le-nyomatattnak.

§. 655. Két napi ilyen állása után, a' dugats ki-húzzattatik 'és a' fónak leve egy edénybe le-eresztetik, 's a' lyukat ismét bé-dugván, ez ismét fel-öntetik, hogy a' húst mindenütt nedvesíttse. Ez a' tsapolás mindennap újra meg-tétetik mind addig, még tsak a' húsnek sóban kell állani.

§. 656. Tíz, vagy 12. napok után a' fűstre való darabok ki-vétetnek ezen edényből, de a' zsódorok még egynehány napokig benne hagyattatnak. A' hús darabokon, a'

hol leg-vekonnyabbak, gúzsok, vagy zsinórok húzattatnak által, 's ezeknél fogva a füst felé az erre fel-szegezett létzekre fel-kötetnek. A' Zsódorok pedig minek előtte illy módon fel-kötetnek, prés alá tétetnek, és itten addig tartatnak, még nyilván nem lehet látni, hogy a' Zsódorok már többet nem vékonyodnak; ekkor pedig ki vétén a' prés alól vastag ruhával meg töröltetnek, 's a' füstölőre fel-aggattatnak.

§. 657. Itten pedig első napokban gyalog fenyő ágakkal füstöltetnek, hogy ezeknek kellemetes illattya, méglen a' húsnak páralgó lyukai nyitva vagynak, magát abba bé-vehesse. Ha ezek már meg-száradtak, egy gyenge akár melly kemény fa forgátsból, és régi tőkéből gerjesztett füst szünet nélkül ápolgattasson, de lángolni soha ne engedtesen.

§. 658. Nem kell a' húst a' közönséges kéménybe füstölni, mivel ez alatt minden nap lángoló tűz tartatik, 's ugyan azért mindenkor is meleg; 's végtére ezen okból előbb megromlana, mint sem abból le-vétetne.

§. 659. A' húsnak elegendő meg-füstöltetését abból lehet meg-ismérni, ha verhenyeges barna színbe öltözik, nem pedig mikor már a' kályha koromhoz hasonlít, a' mint némelyeknél szokás, kik-is egy jó ízű hús helyett, száraz, kemény, fás, és füst-szagú fízetlen húst nyernek.

§. 660. A' ki maga kinfzerítettik Zsódorokat venni, arra vigyázzon, hogy azok gömbölyűk, és tömöttek ne legyenek; hanem mennél vékonnyabbak, mivel azok ritkán

jok, és tartossak, ezek ellenben jó ízű, 's gyenge húst adnak, és még is tartóssak.

§. 661. A' Nap rövidebb, 's az estvéli órak hosszabbak kezdvén lenni, a' szorgalmatos Gazda igyekezzen mind azon munkákat, mellyek az 584-től 591-dik §-ig elől adattnak, gyertya, vagy lampás világnál gyermekeik, és tselédgyeik által véghez vinni, melly foglalatosságokhoz még a' gyalog fenyő mag-is járúl, melly magok mind egy szükséges füstölő, és orvosságos fűszerzámos szerek nem tsak az el-adásra, hanem a' háznak szükségeire igen hasznosak, ugyan azért-is azoknak szorgalmatos özve szedését nem lehet elegendőképpen a' Gazdáknak ajánlani.

TOLDALÉK.

A' búza Tárházaknak minden Falú közönségénél leendő fel-állttásáról, ennek nagy hasznáról, és miképp' kellene ezt véghez vinni.

§. 662.

HA valamelly Gazdaságbéli tárgy meg-érdemli a' figyelmetességet, tehát valóban meg-érdemli az, hogy Magyar Országban gyakran elől fordulnak olyan esztendők, mellyekben a' termés olly nagy, hogy a' Gazdák annak el-takarításában tehetetlenek; ki gondolhatná tehát, hogy tsak egy, és pedig tsak rész szerént való terméketlen esztendő-is olly nagy szükségét okozhasson, mint a' millyen

mindnyájunk tudtára vala 1794-dik esztendő után? és mit lehetett volna még várni, ha a következő 1795-dik esztendő-is szint' olly termékenytelen, és szűk lett volna? És még sem lehet kételkedni azon, hogy az efféle veszedelemnek akár melly szűk és termékenytelen időben elejét lehessen venni a' szükséges gabona Tárházaknak fel-állítása által, és e' következő javaslatoknak tökéletes teljesítése által, főképpen ha az Országnek Igazgató Széke által-is gyámolíttatna.

§. 663. Miért nem lehetne az Országnek minden Helységekben közönséges gabona Tárházokat (Granariomokat) fel-állítani? Az az, miért nem lehetne, vagy-is inkább kellene minden Helységnek, 's Faluknak vermeket, vagy kisebb életes házakat leg-alább-is mór téglákból építtetni, avagy hombárokat, 's hordókat illendő számmal bé-szerezni, mellyekben a' Helységnek nagyságára nézve egy esztendőbeli szükségre való gabona félre tétethessen, holott ez semmi, vagy leg-alább igen kevés költségben kerülne? A' Helységnek nagyságára tekintvén egy esztendőre félre tendő gabona soha sem kíván nagy tartalék helyet, tágas életes-házat, bő vermeket, avagy sok hordókat, és szekrényeket, hogy ezekben a' Falusi Gazdák az ő szükségtelen gabonájokat le-rakhassák, 's esztendőről esztendőre tartogathassák. Miképpen eshessen pedig ez meg minden nagy fáradság, költség, és zavarodás nélkül, a' következőből nyilván ki-tetszik. A' Tárháznak bizonyosan leendő fel-állítása előtt a' Biró, Esküttek, és a' Notárius az egész

Helységbéli közönséget, 's minden Gazdának Házi-népét fő szerént jegyezzék-fel, ezen feljegyzésből meg-lehet tudni, hány kila gabona szükséges legyen minden Házi-népnek, 's következőképpen az egész Helységnek egy egész esztendőbeli el-kerülhetetlen táplálására 's élelmére egy meg-történhető szűk esztendőben? tudni-illik ha minden főre hat hat kila fog számláltatni. Ha az aratás szűkebb volt, egy főre 6 és 8 kila helyett, lehet 3 vagy 4 számlálni. Az öfve-hordandó gabona pedig állhat tiszta búzából, kétszeresből, rozsból, árpából, kölesből, és kukoritzából.

§. 665. A' már fejenként ki-számlált gabonának száma, és neme meg-határozza, hány vermek, hordók, és hombárok legyenek szükségesek, minő, és melly nagy legyen az építendő Életes-ház az egy esztendőbeli élelemnek el-tévésére.

§. 666. Minden Földes Gazda mindgyárt az aratás után a' reá ki-vettetett gabonának számát, minden hallasztás nélkül vigye a' Tárházba, a' Falu Notáriussa pedig híven jegyezze-fel minden Gazdának a' nevét, minő, és mennyi gabonát adott legyen?

§. 667. Minekutánna pedig minden Gazda bé-adta a' reá ki-mértt gabonát, és azokat a' Falu-Notáriussa fel-jegyezte ezen fáradságért, mint a' Falunak számadó Tisztje ugyan abból a' gabonából nyerjen mérséklett deputátumot.

§. 668. Ezen fellyebb nevezett öt nem-béli gabonából szabad legyen minden Gazdának abból adni, a' mellyből ő neki fog tette-

ni, tsak hogy használható legyen; de ellenben a' következő esztendőre legyen bár az termékeny, vagy szűk, tsak abból a' gabona nemből nyerjen, a' mellyből adott.

§. 669. Az öfve-hordatott gabonának 5 nemei mind külön tartassanak, 's ugyan azért 5 különös vermek, vagy 5 féle hordók, és hombárok, avagy is 5 különös osztályok készíttessenek a' Tárházban; 's mindezek a' Birónak, Eskütteknek, és a' Notáriussá gondviselése alatt olly híven őriztettessenek, hogy azokból egész aratásig senkinek egy átallyában akár melly szín alatt is ne legyen szabad tsak egy szemet is adni, vagy költsönözni.

§. 670. Egy esztendőnek el-folyása után, az az a' következő aratáskor ha az esztendő nem termékeny, ismét minden lakosok, és falusi Gazdák az ő Házi-népekkel együtt fel-irattatnak, és ezek a' reájok vetett gabonát, valamint a' múltt esztendőben, újra be-adgák, az ellőbbeni esztendőbelit pedig ugyan abba a' számba, és nembe, a' mellyen adták visszfa-vezzik. Ha pedig a' múltt esztendőben a' szűk termés miatt 6 és 8 kila helyett tsak 3 vagy négy adatott-bé, ezen esetben tehát a' visszfa-adás helyett a' hátra maradott kilák adattatnak által, és be-irattatnak.

§. 671. Mindazonáltal szabad legyen a' Községnek, a' múltt esztendőben be-adott gabonáját, melly egész esztendőbeli tartásra való, két, fött három esztendőig is benn-hagyni, vagy mindenkor ki-venni, és újj gabonából a' reá ki-számlált summat be-vinni, avagy ha a' termés jól szolgált, ezt ismét még

egy

egy esztendőbeli summával szaporítani. Ez mindazonáltal a' Gazdák által közönséges meg-egyezőssel mindenkor határozotasson meg.

§. 672. Ha idővel némelly Községek a' vermek helyett, mellyek ha jól ki nem égettetnek, és téglákkal, 's agyaggal, nem pedig mészfzel ki nem rakattatnak, többnyire mindenkor nedvessek maradnak, és ugyan azért a' gabonát sok ideig jól nem tartják, egy kisebb ugyan, de jó rendbe szedett Életes-házat építeni akarnának, 's ezt véghez-is vihetnék, ennek magossabb helyen kell építtetni, és két oldalaiból egyik Nap-kelet felé, másik pedig Nap-nyugot felé álljon; a' keskenyebb részének pedig egyike Dél felé, a' másika pedig Éjszak felé helyheztessen; a' levegőnek járása meg ne gátoltasson, de még is a' Dél részre néző ablakok kevesebbek, és apróbbak legyenek, végtére az Életes-háznak ajtaja Nap-nyugotti részre építtessen.

§. 673. A' gabona, mennél tsak tisztában lehet, hordatasson az Életes-házba; harmadfél, 's leg-felnyebb három lábnaál magasabbra soha se öntettedsen-fel, 's ez is minden hétben leg-alább is egyszer forgattasson meg, hogy a' muska meg ne ronthassa azt. Ha Életes-ház nintsen, semmiképpen sem kell a' gabonát az iftállóok felett lévő padlásokra önteni, a' hol a' ki-gőzölő marha-pára miatt a' gabona igen könnyen meg-romolhat, sem pedig ollyan padlásokra, a' mellyeken kemények vagynak, ugyan ezen keményeknek melegsége miatt.

P

§. 674. Itt a' Gazdákkal a' muskák ellen való leg-fikeresőbb, és fok esztendőbeli próbák által ismértesi szert, mivel hogy még mind eddig ennél fogamatossabb nem találta-tott, akarjuk meg-ismérfetni, hogy ezen leg-károsabb férget a' gabonájából ki-írthassák. Tudni illik: Tavaszkor egy arasznyi hofszaságú bodza-fa sarnyadékok vágattassanak-le, 's ennek mint a' külső szürke, mint pedig a' belső zöld haja éles késsel vakartasson-le, ugy mindazonáltal, hogy ez fűgve maradgyon az ágatskán. A' jól ki-tisztított gabona-háznak padlattyá tizta szalmával ki-rakattatik, annak-utánna nem tsak oldalokon, hanem az egész padlaton szétt-szórtnak minden 4 vagy 6 lépésre az említett bodza-ágatskák, és végtére ezekre öntetik a' búza.

§. 675. Ha a' dolog annyira menne, hogy a' Község több esztendőbeli gabonát öfve-gyüjtene az említett Életes-házba, tehát a' gabonának öt neme mellett-is, tsak egy jó rendbe szedett számvetés, és a' Notárius által tett hív jegyzés szükséges arra, hogy a' gabonának, a' midőn ára találtnak, egyszerre való el-adattatásánál, és a' bé-jött pénznek igaz fel-osztatásánál a' Gazdákra nézve egész utolsó krajtzárig semmi rendetlenség se támadgyon.

§. 676. Önként értetődik az, hogy ha némelly Faluknak több Birtokossai volnának-is, a' közönséges gabona Tár-háznak fel-állítá-sában még-is minden Jobbágy - Gazdának fe-gítteni kellene, mivel egynek sem eredhetne ebből kára, fött ellenben jövődöbéli hasznát bizonyossan várhatná.

§. 677. Nem lehet azon kételkedni, hogy a' Jobbágy - Gazdák ezen intézetnek hasznát igen hamar meg-fogják ismérni, mivel ez által-alk a' terméketlen esztendőben semmi szük-séget nem fognak szenvedni. És így lesznek idővel olly' Helységek, mellyek több esztendőbeli illy módon tartatott gabonájokat, akkor midőn annak jó ára fog lenni, vagy haszonnal el-adgyák, 's még-pénzelik magokat, fött ezen szorgalom által olly szerentsések-is lehet-nek, hogy egy kevés töke-pénzt szerezhetnek magoknak, mellyből minden gond nélkül ki-fűzethetik adójokat, és áldani fogják az Or-szág igazgatását, 's Földes Uraikat, hogy atyai gondoskodások által illy hasznos gazdálkodá-sra vezéreltettek.

D E C E M B E R.

§. 678.

A FÖLD-MIVELÉSNEL minden tsendességben vagyon most, és mintegy álomban lenni látszik a' természet. Mindazonáltal a' szorgalmas Gazdák abban hasznosan foglalkozkodnak, ha kemény, és fagyos napokban a' Tó iszapot, kő anya-földet, vagy föld-margát földeikre hordanak, a' hó tetején el-hintik, 's ott hagygyák, hogy a' levegő, és a' hideg meg-járja.

§. 679. Ha még trágyát kell az Ugar-földekre hordani, az nem apró, hanem nagy rakásokba rakattasson-le a' szántó-földeken, hogy kövérítő erejéből, még a' föld alá nem szántattatik, igen sokat el ne veszítsen.

§. 680. A' földeknek barázdáiban, melyekben a' szél sok havat öszve-fújt, még a' hónap el-olvadása előtt a' víznek le-folyására szolgáló árkokat kell készíteni, hogy a' hó-víz egy öszve-hajló helyre szabadon le-folyhasson, mert különben a' meg-maradt víz ki-áztattya 's rongálja a' vetéseket.

§. 681. *A' Réteken.* Éppen színt' így kell tselekedni a' hajlós, és öblös Réteken is, ha pedig ezek egyenessék, az ilyen árkok haszontalanak volnának, mert az el-olvadott

hó-víz sok terméltő szereket hord magával, 's a' Réteket felettebb trágyázza.

§. 682. Ha anya-föld elégséges vagyon, 's a' Gazda ezzel, vagy iszappal kívánná Rétyeit meg-trágyázni, ez olly módon vitessen véghez, a' mint a' 678-dik §. mondatott.

§. 683. *A' Marha-Tartásban.* Az igás-marha ezentúl kemény eledellel, a' fejős pedig a' már többször említett fetzkából, palánta levelekből, 's kerti vetemények gyökereiből öszve-elegyített eledellel tartassanak.

§. 684. A' meg-üszödött, vagy-is vemhes Teheneknek táplálása nem tsak darával készült italokkal jobbítottasson-meg, hanem még meg-is szaporítottasson, mivel ezek a' meg-folytatásoktól fogva már kettőért esznek.

§. 685. A' fiatal szarvas-marhának nyelve-allya időnként visgáltasson-meg, ha talán fehér szőmölsökök találatnának rajta. Ezek éles fogótskával tsépettessenek-le, a' helyei pedig először sós, és foghagymás etzettel mosattassanak-meg, következő napokban pedig estve, 's reggel mézzel kenetessenek-bé.

§. 686. A' Juhok' számára a' leg-jobb takarmány tartasson az éllés idejére, nem pedig a' Télnek kezdetével tüftént emésztessenek-meg.

§. 687. Ha ebben az időben száraz nyárfa gallyatskák adattatnak a' Juhoknak, a' melly Juhok ezeket szívessen, és mohón eszik, bizonyossan lehet reményleni, hogy az ilyenek a' Télen egészségessék lesznek; Ellenben ha azokhoz nyúlani nem akarnak, igen kétséges az ő meg-maradásak, azomban ezen próba-

tételre szükséges, hogy a' Juhok se igen éhesek, sem pedig igen jól lakottak ne legyenek, és hogy a' nyár-fa gallyak valamely eset által ízetlenek ne legyenek.

§. 688. A' Juhok számára ki-rendelt kö-fő közé öszve-tört gyalog fenyő-magok, és apróra vágott száraz üröm elegyíttessenek, mivel ez ő nekik leg jobb orvosság.

§. 689. Tiszta száraz időben a' ligetekbe, tsalittosokba, rekettyes erdőkbe, 's más bokros helyekre, a' hol gyalog fenyő-fák találtnak, hajtathatnak, mellyekről a' fiatal far-nyadékok hegyeit, mellyek nekik igen kelle-metes, és hasznos eledelék, le-rágják.

§. 690. A' Juh ifjállók inkább szelők, mint melegek legyenek. Mindennek előtt pe-dig az erős gőz miatt, melly a' szünet nélkül való párolgásból ered, fa-tsatornák, kürtök, vagy-is kémények készíttessenek, külömbben fokkal hasznossabb lesz az egész Télen a' szabad levegő alatt őket tartani.

§. 691. A' bé-záratott hizlalandó fertések ha az ételhez való kedvet el-vesztették, meg-aszaltt, vagy is a' kementzében szárított zab-bal tartassanak, mivel ez az ételnek kívánsá-gát vízfőz-szerzi nekik.

§. 692. Valamint az égett bornak allya, és sepreje, nem külömbben a' Sér-házból va-ló maláta igen jó eledel a' hizlalandó ferté-seknek, úgy ezt az igás-marhóknak is haszno-san lehet adni. Azomban ha ezeknek kemény eledel közé nem elegyíttetik, 's némelykor árpával, vagy zabbal fel nem váltatik, hufo-sodni ugyan fognak, de durva húsok miatt a'

dologban hamar ki-fognak fáradni, és erőtle-nek lesznek.

§. 693. A' Teheneknek, és Borjúknak ezen fellyül említett eledel igen hevesítő, ugyan azért csak olly marháknak való mellyek hiz-laltatnak.

§. 694. A' tyúkoknak szokott időn kívül való tojás-tételek az által indíttatik-meg, ha a' Télen által az ő szokott eledelék kender-maggal elegyíttetik.

§. 695. A' Szőlőkben most más mun-ka nintsen, hanem hogy az ollyan fák, mel-lyekből a' Gazda hasznót vár, szalmával az erős hideg, 's a' nyulaknak rágása ellen szalmával beköttesse.

§. 696. Az illyen előre való hasznos gon-doskodás a' szőlő-tőkéknél-is igen szükséges az ollyan vidékben, a' hol sok nyulak tartóz-kodnak, mert ha illy' helyeken a' szőlő-tőké-k annyi földdel bé nem fedeztetnek, hogy a' veszfőzök-is egy arasznyira leg-alább bé-takar-tassanak, avagy ha szalmával bé nem köttet-tek, a' nyulak által úgy meg-rongáltatnak, hogy leg-alább-is három esztendőig haszon-talanul fognak állani.

§. 697. A' Kertekben. Ebben a' Hónap-ban kevés dolog vagyon, és csak azt kell vég-hez vinni, a' mi 643-diktól 645-dik §-ig ja-vasoltatott.

§. 698. Ama' nagy hasznú eleven keríté-sek, és gátok ebben, 's a' következő Hó-napban meg-újítatnak, 's a' bé-hajlott ágats-kák a' gátoknak meg-sűrösítésére a' hol szük-séges, fordíttatnak.

§. 699. A' melly kerti ágyak talán fejes falátával béültetettek, estve, a' midőn keményebb hidegtől lehet azt félteni, nem csak ablakokkal, deszkákkal, szalma, vagy nád-takarékokkal, hanem szálas ganajjal is takarassanak bé. Ha ezen kemény hideg tartósabb volna, az ablak fedelezethől egy üveg vétessen ki, 's a' felett a' többi takarmányokon által egy nyílás készíttessen, ezen nyílásban pedig egy nád, vagy más tső helyheztesen, hogy a' vetemény ki-gőzölöghessen, és a' friss levegő ég hozzá bé-hathasson. Ezen intézet nélkül a' vetemények el-fúlladnak, és meg-rothadnak.

§. 700. A' munkára való kerti eszközök most meg-vizsgálatnak, a' hibásak meg-jobbíttatnak, avagy helyettek újjak készíttetnek, és szereztetnek, hogy idővel, midőn azokra szükség leszen, azok miatt hátra-maradás ne történnyen.

§. 701. A' *Házi Gazdaságnál* mostl' vagy on ideje az építésre szükséges fa-vágattatásának, ha arra szükség vagy on. A' fenyves erdőkben ezt az elzandónak minden részeiben meg-lehet tenni, mert egy fa-nem futs, melly oly há-mar meg-száradgyon, és az építésre oly alkalmatos légyen, mint a' tő levelű fának neme, mellyhez tartoznak a' fejér, és vörös fenyő-fa. Ha ez le-vágattatott légyen bár az a' Nyár közepén, tsak egynehány napokig hagyattassan a' földön ágaival egygyütt, vagy tsak leg-alább a' tetején másfél ölnyre azok maradvanyak meg, tehát kevés napok múlva minden belső nedvessége ki fog szívárkodni,

és tsak maga a' szurok maradván benne, tö-kélteössen ki-szárad.

§. 702. Ha a' fiatal fenyő fák igen sürűn állanak a' leg-gyengébbek komló, bab, és borsó károknak ki-vágattathatnak, mivel azon-kivül is az erősebbektől el-nyomattat-nának.

§. 703. A' Farkasok, és Rókák után leskelődni most a' leg-jobb idő mivel most az ő-bőrök leg-jobb, és leg-használhatóbb, de leg-inkább azért, mivel mostani időben leg-több károkat szoktak a' mezei gazdáknak okozni.

§. 704. Azokhoz a' munkákhoz, mellyek a' 648-dik §-tól a' 651-dikig elől adattak, az is jár, hogy ha némelly gazdáknak építeni való köre-szüksége lenne, most vagy on annak törésére, és haza-hordására leg-jobb idő. Szint-úgy, a' hol kő-anya föld találtatik, 's annak használtatása szokásban vagy on, most vagy on leg-jobb ideje azt törni, és a' földek-re ki-hordani.

§. 705. Most, ha még tsépeletlen búza vagy on, annak ki-tsépelettetése, és nyomtat-tása szorgalmatosan folytattatik. És a' melly Gazdák hasznát kívánnyák látni szorgalmok-nak, ha Tsürjök vagy on, abban márkoran reggel jól el-készültt, 's őrzött lampás világá-nál el-kezdik munkájokat, hogy nappal, melly ezen hónapban leg-rövidebb, más szükség-sebb munkákat végezhessek; Ezen szorga-lommal a' melly gazda önnön maga az ő tselédgyeivel tsépel-ki az ő termését nem tsak a' tsépelők része is önnön maga fogja

használni, hanem jobb munkát is fog tenni, és a' Gabonája, a' mint a' fogadott téslők, és nyomtatóknál mindenkor meg szokott történni pazarlást nem fog szenvedni.

§. 706. Mivel, a' mint már fellyebb mondatott, a' tiszta búza és zab pelyva igen Kellemetes eledelt ad a' marháknak, ha az a' többi eledellel elegyítetik; és mivel a' rozs, árpa, és más vetemények pelyvája is más marháknak eledelére fordíthatatik, vigyázni kell a' jól elrendeltt gazdaságnál, hogy mind ezek el ne veszfzenek haszontalanul.

§. 707. A' Gazdászfzonyok az ő gyermekeiket és tselédgyeiket minden estvé munkák által a' henyéléstől tartóztassák, magok pedig a' bé szerzett takarmányra szorgalmatosan gondot viseljenek, hogy szükségtelemül akár melly okból is el ne romoljanak. Továbbá arról is gondoskodgyanak, hogy jó rendbe szedgyék főzelékjeiket, hogy azon zöltségek mellyek leg-rövidebb ideig tartanak először, és minden hüvelyes, magos, és szárított, vagy aszalt gyümölcsök utóbb fordíttassanak a' konyhának szükségére.

§. 708. Mivel igen sok tájékokon tsigák találtatnak, mellyek rész szerént a' háznál, rész szerént az el-adásra használhatnak, mivel ezeket a' nagyobb Városokban, főképpen a' Nagy-bőjtnek idején jó haszonnal el lehet adni, tehát azok a' házi gazdák, a' kik tsiga gödröket nem készíttetek sem a' tsigákat nyáron ölfzve nem szedették, sem pedig ölfzvel azokat kamarákban, vagy pintzékben homok alatt nem tartogatták, most gyermekeikkel, és

tselédgyeikkel, midőn az idő meg engedi, 's a' földjől meg fagyott a' kertyeikben, réttyeikben, erdőkben, tserjében, ligetekben, rekettyés vagy mogyorós helyeken kerestessék, és szedtetessék fel, ezek némelykor egy helyben számosabban is fognak találtatni.

§. 709. Hasonló dolog vagyon a' zöld békákkal is, ezek most és minden téli hónapokban kerestessenek fel, és vagy a' háznál emésztesse meg, vagy pedig a' városokban jó pénzen adattassanak el. Találtatnak pedig ezek az egyenes réteken, és erdőkben lévő vizekben, mellyeknek forrása mindenkor friss, tsak kézzel kell azokat, a' víznek homokos fenékén keresni, és azok nagyobb tómosokban egymáshoz ragadva fognak találtatni, 's úgy lehet vélek bántni, mintha mind döglöttek volna. A' melegen ezen békák ismét felélevenednek, de kevés ideig tartanak.

§. 710. Intetnek ismét a' Gazdák, és Gazdászfzonyok, hogy gyermekeiket, és tselédgyeiket, szoros vigyázat alatt tartsák, a' tüzre, gyertya, lámpa, és méts világra, mellyekkel most leg-gyakrabban kintelenítettnek élni, jól vigyázzanak, mert egygyetlen gondatlan, vagy vigyázatlan szempillantás is elégséges volna arra, hogy a' leg-vagyonosabb, 's leg-szorgalmatosab Gazdák sőt egész helységnek minden lakosai is végső romlásra jussanak.

TOLDALÉK.

A Szárított Szer számnak felette való nagy hasznáról, melyet annak bé-hozása minden kétség kívül fog okozni.

S. 711.

Nem tsak a' múltt 1794-dik esztendőbeli, hanem minden századnak történeti bizonyíttyák, hogy még a' leg-termékenyebb Tartományokban, melyek közé Magyar hazánk bizonyára tartozik, váratlan termékenetlen esztendők lehetnek. Ha már a' szűkségnek nagyságát a' gabonának fogyatkozásánál, melly mindenkor népnek sokaságával egy mértékben vagyon, jól meg-tekintjük, bizonyára mind azok az eszközök, melyek az ilyen szomorú szűkségben segíthetnek, meg-érdemlik, hogy minden környül-állásaikkal együtt elől adattassanak. Az ilyen szerentsétlen eseteknek el-mellőztetésére az emberi szorgalom, 's előre való gondoskodás a' tudva lévő Gabona tárokat, 's ezen országban igen ismertes vermeteket szülte, de mindezek melly keveset használtak volt a' fellebb említett 1794. esztendőben, minden ember tudhattya, fött azt-is könnyen által láthattya, hogy mit lehetet volna várni, ha a' következő 1795. esztendő-is termékenytelen lett volna; azonban az előbb említett eszközök-is nem tsak itten magyar Országban, hanem majd minden más tartományokban-is kevesebb tekintetben mind eddig az ideig voltak, mintsem az Or-

szágnek javára ügyellő Politika kívánta, mindazonáltal a' Tsászári Királyi örökös Tartományoknak egyikebe sem lehet ezen említett segítő eszközöket olly számosan, 's olly tökéleressen fel-állítani, mint Magyar Országban, és pedig olly mértékben, hogy nem tsak ezen Ország népének, hanem még a' szomszéd Tsászári, és Királyi Tartományok-is mindeketlen esztendőben bő Gabona tárháza lehetne; és ezen kívül ha az Isteni gondviselés több termékeny esztendőket egy másuttan engedne, ezen Magyar Ország magának a' Gabona ki-hordással igen nagy kereskedést, következés képpen új, és nagy kintset szerezhetne.

S. 712. És mi oka annak, hogy ezen leg-fzebb reménységekkel tellyes rendelések Magyar Országban még mind eddig helyre nem állítottak? Ennek leg-nagyobb okai lehetnek.

Először. Mivel ezen országban még olly számos, és gazdag tárházak fel nem állítottak, mint ezen Orzágnak, és külső szomszéd tartományoknak szűksége, és a' gabona ki-hordásával való kereskedés kívánnya, Ha a' termékenyebb Ts. Királyi Országokban, melyek közt első a' Magyar Ország, a' gabonával való határozatlan kereskedés minden lehetséges módon elől engedtetne, 's meg-mozdítatna, a' népnek leg-nagyobb része ebből egyenesen ötöt illettő hasznot venne, és a' leg-nagyobb szorgalomra, és a' termékeny földben gondossan el-rejtett, és minden arany, 's ezüst ezeket fellül halladó kintseknek fel-

keresésére ösztönöztetne. Mindenek előtt tehát szükséges, hogy a Gabonának ki-hordtatása mellett, aminek az Ország népeire nézve elegendő elégségeről bizonyosak legyünk, 's arról is, hogy az tett szükségén felül való gabona továbbm, mintsem a' leg-közelebb való aratásig elégséges, és úgy fel-ösztatott legyen, hogy minden szomszéd tartományokban ezen elégség fel-találtasson. Ezen elő fel-tétel magában foglalja a' népnek szükségeihez alkalmaztatott tárházakat, úgy mint a' belső gabona kereskedésnek leg-hathatósabb el-közeit 's rugó tollait. Mert ezek nélkül majd ebben, majd pedig amabban a' tartományban, ha az életnek ki-hordása minden-szükséges határok nélkül meg engedtetne, lárma, és panasz támadna a' föld népe között a' Gabonának fogyatkozása miatt, 's ugyan ezen okból a' leg-virágzóbb gabona kereskedést kéntelenítettne az Ország kormányja meg-állítani.

A' Második oka az, hogy a' feles-számmal lévő szükségtelen meg nem szárított gabonának őrzésére gondviselésére, és őrizetere igen sok tárházakat, mellyek a' mint könnyen által lehet látni, más fél millió forint költségeknél is többet kívánnának, kellene építeni, mivel a' gabonának vermekben több esztendőig leendő tartása a' sok fogyatkozás miatt igen veszedelmes.

A' Harmadik oka az: hogy a' meg Szárítottan gabonának tartása, 's őrizete, az annak szünet nélkül való forgattatása, szel-tetése, és hűtése miatt fellebbe sok költsé-

geket kíván, mellyek okozzák, hogy a' gabonának árát, minden kilára fel-számlálván a' tett költségeket, esztendőről esztendőre, ezen költségek fellyül halladgyák, ámbátor a' Tárházak gondviselőinek történhető hibája miatt leg-kisobb fogyatkozás se történnyen-is. Ezen költségek ismét okozzák azt is, hogy a' Tárházak Birtokossai az öszve-gyűjtött termést, azon okból, hogy az újabb termésnek helyt adhassanak, időnek előtte, 's ugyan azért nagy veszteséggel el-adni mindenkor kényszerítettnek. Kérdeztessenek meg a' Tárházaknak leg-hibebb gondviselői, ha leg-szorossabb számadások mellett a' haszon helyett nem mindenkor fogyatkozást, és veszteséget szenvednek-e?

A' negyedik oka az: A' ki-száritatlan gabonát szed öszve a' Tárházakba, közönségesen nintsen tehetségében, mindenkor tisztá gabonát vásárolni, 's ez által mindenkor félelembe vagon, ne hogy Tisztviselőinek leg-kisobb gondatlansága mellett még a' leg-tisztább gabonája is a' muskák által meg-vesztegetdgyen, avagy éppen el-romolljon.

Az ötödik oka az: Minden gabona kereskedők meg-vallják, hogy a' szárítottan gabonával való kereskedés mód nélkül tsiklándós legyen azon veszedelmek miatt, melly alá vagon ki-téve az annak mint szárazon, mint pedig vizen leendő szállítása, és helyhez-tetése, mivel az úton bé-szívott nedvesség miatt ki-tsirázik. Ezen minden nap gyarapodó veszedelmekből a' külső Veyök alkalmatosságot nyernek a' gabona árának szabad akarattyok szerént való ki-szabására, melly veszedelem

soha sem adhattya magát elől a' meg-száritott gabonával való kereskedésben.

A hatodik's utolsó oka az: Ha egy valaki száritatlan gabonával külső Országra, példának okáért: Tergesiumba kereskedik, tudgya jól, hogy a' gabonának méreje, az által-vitelre tett költségeket, mellyek magok egy tallérba kerülnek, bé-számlálván 2 fl. 5 fött 10 garasra-is fel-megyén; már ha az eladó helyeken a' gyülekezeti nagy, avagy az Olasz Tartományok éppen ebben az időben egynehány Hónapokra a' bő aratás miatt alább szállították a' gabonának árát el-amyira, hogy ez a' maga gabonáját saját kára nélkül el nem adhattya, melly nagy nyúghatatlan-ságot, és fő-törést szenvedni, mivel mint addig, méglen a' gabonának jobb ára nem támad, drága Tárházakat kinteleníttetik árendálni, avagy éppen újjakat építtetni.

§. 713. Ezeket tehát értvén nem lehet tsudálgozni azon, hogy Magyar Országra nézve a' Gazdaságnak illy fontos tárgya meg arra az állapotra nem jutott, mellyen más Tartományok magoknak nagy kintseket szaporítanak; holott igen könnyen meg-történhetne, hogy ezen Magyar Ország egy terméketlen esztendőben nem csak önnön magának, hanem a' szomszéd Tartományoknak is gazdag Tárháza lehessen; történhetne, hogy a' Magyar Mezei-Gazda jövődében sokkal jobban eladhatná gabonáját, és ez által vagyonszámba lehetne, és ez által egynehány esztendő múlva nagy, és új kintsek a' gabonának ki-hordásával az Országba hozzattnának. Mind eze-

ket

ket pedig eszközölné egyetlen egy eszköznek szokásban bé-veendő fel-állítása, tudni-illik a' *szárittó szerzám*. Ezen szárittó-szerzám a' Napolis, Genua, de főképpen Helvetzia szorgalmatos Lakosainak már 30 esztendőktől fogva számtalan hasznót, és gazdagságot szerzett, nem azért, mintha ezen két utolsó Tartománybeliek igen sok gabonát termeszthetnének, hanem azért, mivel ők bő-esztendőkben a' Szomszéd Tartományokból egy milliom véka gabonát is öfve-vásárolnak, azt a' szárittó szerzámon meg-szárittyák, és a' leg-közelebb esendő terméketlen szük esztendőben nagy nyereséggel el-adgyák.

§. 714. Ezen szárittó szerzámnak vagy eszköznek haszna az, hogy ebben, 's ez által a' gabona ki-szárittatik, 's úgy szállván meg-aszaltatik, és pedig azért, hogy ki ne tsirázhasson, 's olly száraz legyen, hogy a' ki-növése minden erejét el-veszesse. Mivel e' nélkül a' gabonának belső meg-romlása el nem háríthatatik.

§. 715. Ennek pedig az a' haszna vagy; *Először:* Harmincz esztendőbeli próbák után Neapolis, Genua, és Helvetzia Tartományokban semmi kétséget sem szenved már az, hogy az illy módon meg-száritott gabonát hús, és több esztendőig is minden száraz helyen az ő tökéletességében meg-lehet tartani.

Másodszor: Nem szükségesek ehez költséges Tárházak, minden láda, hordó, szekéreny, egy szóval minden száraz tartalek jó annak tartására.

Q

Harmadszor. Minden Tárházakban, melyek már most Magyar Országban találtnak, az ahoz szükséges oktatás szerént, minden leg-nagyobb szorgalom, és vigyázat mellett is a' szárítottan gabonát leg-felnyebb három lábnyira lehet fel-önteni, ellenben a' meg-száritott gabonával tele, és a' felső padolatig lehet töltetni. A' ki tehát most példának okáért 10000 mérőt a' szárítottan gabonából tölthet az ő Életes-házába, a' szárítottból jövendőben 60 fött 80000 is önthet abba, következésképpen az újj Tárházaknak építése, mely milliommokba kerülne, nagyobb rész szerént meg-szűnne.

Negyedszer. Minden költségek, melyeket a' szárítottan gabonának gondviselése, a' ki-fzellőztetése, forgatása kíván, meg-maradnak egészen a' szárított gabonánál; egyetlen egy magányos ember is elégséges egy leg-nagyobb, 's leg-gazdagabb gabona-tárnak gondviselésére is, fött nintsen más dolga annak, hanem vizsgálódni, ha a' rosz ember által valami el nem idegenített-e?

Ötödször. A' meg-száritott gabonát 100, és több mért-földekre szárazon, vagy vízen el lehet hordani, a' nélkül, hogy a' ki-tsirázástól, penésztől, dohosságtól, 's rothadástól kellessen félteni.

Hatodszor. Hiteles próba-tételek bizonyításából tudva vagy az, hogy 100 búzából a' szárítás által öt-mérőnél egy kevessebbel több vesz-el, de azomban husz, és több elszendők alatt semmi sem vesz-el; Ellenben a' szárítottan gabonában 10 elszendők alatt a' 12 fött 15 mérőket is térszen. A' mi több, ugyan

Neápolisban szerentsésszen tett próbák bizonyították, hogy 100000 mérő szárítottan gabonával töltött Tárháznál, a' költségek 16000 forintokkal különböztek azoktól a' költségektől, melyek szükségesek voltak egy ugyan szint' annyi mérő de szárított gabonával töltött Tárháznál.

Hetedszer. Más próbák után bizonyos az is, hogy ámbár az így meg-száritott gabona a' vetésre már alkalmatlan legyen is, de az őrlésre annál alkalmatosabb, és hogy az efféle gabonából őrlött lisztnek egy mázsája hatod-fel font víznél többet vészzen-bé magába, következésképpen több kenyeret ad, mint a' szárítottanból őrlött egy mázsa liszt közönségesen szokott adni. Mind a' két gabona nem-ből készítettett liszt pedig jó ízű, és tápláló kenyeret ad.

Nyolczadszor. Egy történhető véletlen meg-tiltása a' gabona ki-hordásnak, nyúghatatlanságba nem ejti a' kereskedőt, mivel az ő gabonája meg-száritva lévén, semmi veszedelemnek sintszen ki-téve, 's hűsz elszendeig is el-tarthattya minden kára nélkül, mely hofszú idő alatt kétség kívül a' Gabonának ki-hordása tsak ugyan meg-engedtetik.

Kilentzedszer. Szint' úgy minden félelem és szorgalom nélkül lehet a' kereskedő az eránt, hogy a' külső országi gabona vevők akarattya szerént ne határozzák meg az ő gabonájának árát, azért, mivel meg-száritva lévén soha ki nem tsirázhat.

Tizedszer. Azon ritka esetben, midőn tudnillik a' kereskedő helyeken a' gyülekezett

felette nagy lenne, 's ugyan azért a' kereskedő jobb időt várván gabonáját el-adni nem akarná, nem szükség néki illy' külső vásár helyeken roppant tárházakat fel-fogadni, avagy építtetni, mivel az ő gabonája akár melly száraz helyen-is veszedelem nélkül el-maradhat.

§. 716. Mind ezek az említett háfznok, melyeket a' szarított szterzám eszközl, e' következő három háfznokra járulnak tudnillik.

Elsőször. Ismét egy új segítő eszközt nyelünk a' természetlen szük esztendőben.

Másodször. Tiszszér, hűször, és többször nagyobb gabona kereskedést tehetünk mind ide haza, mind pedig a' külső Országokba, 's ugyan azért annnyival is több pénzt gyűjthetünk.

Harmadször. A' föld mivvelésnek rendkívül való elől mozdíttasát, és a' Gazdák szorgalmatosságát eszközl, el-annnyira, hogy ennek az eszköznnek közönséges be hozattatása egy új bódlog Epochának fog mindnyájoktól tartatni, mivel ez ezen áldott Magyar Országban a' szorgalmatosoknak egy el-fogyhatatlan új arany bányát fog nyíttani. Azomban ha lehet az ezen fontos Tárgyat itten fel-állítani? e' következők meg-fogják mutatni.

Elsőször. Több gabonát lehet Magyar Országban termeszteni, hogy sem most termesztenek, a' ki mind itten, mind pedig a' többi Tsászári Királyi tartományokban a' földet, s' ennek mivveltetése modgyát tudja, és isméri, a' ki tudgya azt-is, hogy Magyar Országban Milliom hód földek igen rozsfzak vagynak, 's ugyan azért nem-is használtaina, meg-kell néki ismérni azt is, hogy Magyar Ország három-

ször, sött ötför-is több gabonát termesztenhetne esztendőnként mintsem mostan termeszti.

Másodször. Mi pedig ennek az oka? nem az a' szokott ki-fogás hogy igen kevés a' kézi munkás, éppen nem; nem-is a' parasztoknak, vagy tiszviselőknek tudatlansága, avagy restsége, ezek tsak külső okok, a' leg-nevezetesebb oka annak, hogy két, három áldott bö esztendő után a' gabonának semmi ársints, mivel a' mezei gazdának az el adásra semmi módgya, 's alkalmatosága sintsen, 's ugyan azért véres veréjttel szerzett gabonáját tsekélly áran kinfzeríttetik el-pazarolni.

Harmadször. Mért pedig egy pár bö termés után semmi ára sintsen itt a' gabonának? Mivel itt Magyar Országban a' gabona egy olly kényes partéka, melly igen fok veszélyek alá vagyon ki-téve, hogy nagygyában azzal semmi számot sem lehet tartani a' nyereségére. mivel a' nyereséget tsak olly partékákkal való kereskedésből lehet reményleni, melly feles ideig az ő mivoltában semmi tsorbúlást sem fzenved, melly az embernek meszfze terjedt szükségein nyugfzik, tartós árát reménylheti, és számtalan vevőket szerezhet magának.

Negyedször. Magyar Országban a' gabonát tartóssá lehet tenni. Azt már tudgyuk, hogy a' szarított eszköz által nem tsak jó, hanem még a' meg-romlott, és muskás gabonát is helyre lehet hozni és több esztendeig meg tartani. Nem-is említettén a' szarított eszköznek a' 715-dik §-ban elől adott háfznalt, tsak az a' kérdés jön itten elől, ha a' gabonát tartósnak akarjuk e' tenni? Tegyük már fel azt az esetet, hogy a' Nemesek, és vagyonosok nagy

száma között ezeken, meg győztetvén arról, a' mit mondtunk, magokat el-tökellenék, hogy ezenül mindegyik 5000 Posonyi Mérővel több gabonát termeljen, vagy venni, és el-tenni fog, minthet más éltendőkben eddig szokott, azt pedig meg száríttatná, 's azzal egy belső, és külső Országi kereskedést egy alkalmatos, és hív embernek vigyázása alatt indítanának. Itten mindgyárt azt kell észre venni, hogy minden külső Országi Város helyeken, és rév-partokon a' szárított gabona a' fellyebb említett okokból mindenkor betessesbb a' száríttatlannál, már mely nagy fel-ébredése lenne ez a' Magyar Mezei-Gazdáknak a' szorgalomra, midőn azzal vigasztalhatnák magokat, hogy 5000000 mérő búzánaál többet el-adhatnának, mint máskor. És valamint ez csak kezdete lenne, 's lassanként nagyobb számra is kétség kívül fel-menne, úgy minden éltendőbeli új gyarapítása a' pénznek nem csak érdemlett jutalmok lenne a' Kereskedőknek, hanem magának a' Hazának is hála-adónak kellene lenni az így elközlött haszonért. Egy szárító eszköznek, mely által naponként 100 mérő gabona meg-száritathatik 1500, vagy 1600 forintokban kerül, minden kilának szárítása a' fának nagyobb, vagy kisebb ára szerént hat fillérbe, vagy 3 krajczarokba kerül. Mivel pedig egy éltendőben 30000 mérő gabona meg-száritathatik, tehát 5000000 Mérőknek egy éltendő által leendő meg-száritása 160, 's egynéhány szárító eszközöknek fel-allítását kíváná, melyeket az Országnek külömbféle részein a' kereskedőknek mindára fel kellene állítani: ambár pedig

ezeknek fel-allítása 25000 forintokat kívánna, még-is ezt a' költséget már az első éltendőben az 5000000 mérőknek száríttásából való jövedelem rész szerént már helyre állítja. Már pedig ez csak példa gyanánt vétetődött-fel, hogy az illy' hasznos kereskedéshez 100 segittők kívánatnak, ha tehát ez kevesebb személyek által meg-eshetik, ki kételkedhetik arról, hogy még jobb lenne? és hogy ezt, minden kereskedés-beli társaság nélkül, magányos vagy onossabb emberek is véghez vihetnék?

E' fontos gazdaságbéli tárgy ellen illy' ellen vetések tétethetnek, tudnillik:

Először. Mért nem élnek más szomszéd Tsasz. Királyi Tartományak illy' hasznos eszközzel? azért mivel ezen Országok népének sokasága, a' földnek chez képest kevéssége, 's termékenytelensége nem engedi illy' nevezetes számu gabonának öszve gyűjtését, mint Magyar Ország.

Másodszor. Ha a' November hónapnak teldalékjában ajánlott község tárházai szokásban volnának, egy szűk éltendőben szükség-telen volna más segittő eszköz, és a' gabonának ki-hordása meg-tiltattatnék. Erre a' felelet az, hogy Milliom táplálendő emberek vagynak még a' Mezei emberek között-is, a' kik a' község tárházaiából nem részesülnek; több milliomok vagynak még a' városokban a' kik táplálást kívánnak. Már pedig egy gabonával kereskedő társaságnak sem a' Falusi tárházak, mint sem pedig a' ki hordásnak meg-tiltása miatt éppen semmi félelemben sem kell esni, mivel az illyen szomorú esetben a' hazabéli köztul is számtalan vevőket várhatnak, ha mindgyárt nem 5. hanem 20 Mil-

liom mérő szarított gabonájok-is volna öfzve töltve, nem számlálván a' kül földi vevőket ide, kik őket szorgalmatossan fel-keresnék, mivel a' terméketlen esztendő ritkább ér egyedül csak egy Országot.

§. 718. Mindnyájan! kik ezen leveleket olvassátok, most már ismeritek a' hasznát még egy ezen Országban ismeretlen szarított eszköznek, csak rajtatok áll, kik ahhoz szükséges költségekkel birtok, hogy egy illy hasznos eszközt magatoknak építtsetek. Ha ez nagyobb, mellyen mindennap 100 mérő gabonát meg-lehessen szarítani 1500, vagy 1600 forintokba kerül, ha kisebb, mellyen 30 kilák csak szaríttathatnak, 700, vagy 800 forintokba kerül. Ambár pedig az erre teendő költségek ötvenszer, sőt többször is vizsgálva-térítettéséről fenki sem kételkedhetik, mindazonáltal bizonyos az-is, hogy fenki sem ad örömet több száz forintokat egy bizonytalan próba-tételre; az illyen Urak Futakra, Méltós. Gr. Hadik Úr Jószágára utasíttatnak az itt fel-állított szarított eszközöket vagy önnön magok, vagy pedig alkalmas, és értelmes Tisztjeik által meg-vizsgálhattyák, a' hol-is olly emberek mindenkor találatnak, a' kik a' szarításnak módjához jól értenek. Így már könnyű leljen értelmes asztalosok által készítettendő Modela után, ehez hasonló fel-állítani. Ehez mindazonáltal szükségesek azon 6 darabokból álló kézi rajzolásak, mellyek a' szarított-eszköznek minden részzeit, és mértékjét magokban foglalják, 's elöl-mutatják, 's a' Pesti Weingand Mihály Könyv-árosnak boltjában illendő áran találatnak.

KÖNYVNEK FOGLALATJA,

A' MEZEI IFFJUSÁGNAK KEDVIERT

KÉRDESEKRE FEL-OSZTOTT

LAJSTROMA.

- A**bronts fákát, 's veszfűzőket mikor kell vágni? §. 649
- Alja az égett bornak, 's a' törköly minémü marhának hasznos, és ártalmas? §. 692, 693
- Alja a' marháknak miért kell bőven vetni? §. 14
- Alma (földi) vagy-is a' kolompér miért érdemli-meg, hogy szaporíttasson? §. 184
- miképpen kell azt termesztetni? §. 185
- miképpen, 's mikor kell annak félzkét fel-halmazni, vagy-is fel-tölteni? §. 186, 413
- ez 's a' földi-körtvély (tsitsóka) között minémü különbség vagyon? §. 187
- minémü marhának közönséges eledel? §. 188
- éhség, és szükség idejében miképpen lehet használni? §. 189
- melly hasznos még a' bő esztendőben-is? §. 190
- mikor, miképp, 's mi végre lehet annak bokrosabb leveleit le-zedni, és használni? §. 357
- mikor, és miképpen a' földből fel-zedni? §. 486 és 545
- mit kell még vele tselekedni? 546 és 547
- a' közönséges almát mire, 's miképpen lehet használni? 433 és 434

- Any a földnek minémű haszna vagyon? lásd Marga. 3 és 7
 Anya-juhokat mivel, 's miképp kell tartani? lásd Juh. 53
 Arkokat, gátokat, sövényeket, 's kerítéseket mikor kell meg-jobbitani? 197. 627
 Árpát mikor kell el-vetni? 89
 — a' mesterséges füvellést miképp lehet azzal fel-segíteni? 148
 — mikor, miképp, 's mivel kell azt le-vágni? 344
 — mikor 's miképp azt meg-aszalni, vagy is szárítani? 346
 — mikor 's miképp kékébe kötni? 345
 — öfzi árpát mikor kell el-vetni? 483
 Artitsókának termesztésében mire kell Szep-temberben, 's Aprilisben vigyázni? 1720 512
 B.
 Babnak zöld levele minémű marhának hasznos eledele? 423
 — száraz hüvelyeit mire lehet használni? 12
 Balhák' tsípése ellen miképp óltalmazhattya-meg magát az ember? 132
 — miképp lehet azokat a' palántákról ki-irtani? 175
 Bárányok' himlőjén miképp lehet segíteni? 366
 Baratzk-fákat mikor, 's miképp kell meg-nyesni? 113
 Baromfiakat (a' házi) miképp kell a' tojás-tételre fel-indítani? 107. 163
 — mi által vesznek-el főképpen, 's miképp kell őket meg-örizni? 293
 — a' fiatalokat mikor, 's miképp kell a' sza-porításra ki-választani? 316
 — miképp kell azokat egész elztendőben a' tojás-tételben meg-tartani? 428
 Békákat (zöld) miképp, 's mikor kell fogni? 709
 — béka-lentse, vagy is béka-tojás minek az eledele? 205

- Befzelgetéseket a' házi gazdaságról, mikor, miképpen, 's kikkel kell tartani? 82
 Bik-makkot miképp kell használni? 371
 Bikának vásárlásában mire kell vigyázni? minémű tulajdonságainak kell lenni? 616. 617
 Birkásokkal (az árendás) miképp kellehe egy-gyezni? 474
 — minémű szoros kötetést veleek tenni? 475
 Birs-almát, és körtvélyt miképp kell télre el-tenni, ha meg nem szárítottak? 587
 Bokros fákat, eleven sövényeket, spalérokat mikor, 's miképp kell meg-nyesni? 582
 Borjas tehenekeket miképp kell tartani? lásd Tehén. 345
 Borjúknak, és tsikóknak minémű legelő-ártal-mas? 620
 Boronálás által miképp lehet a' gabonát, és mennyit kémélleni? 93
 — mikor szükséges az, és mikor ártalmas? 264
 Borsó-hányféle, 's millyen földet kíván? 265
 — hasznos-e azt Aprilisben vetni? 146
 — mikor érik meg, 's mire kell annak ki-fzedettetésében, haza-hordatásában, 's ki-tsépeletetésében vigyázni? 351. 352
 — mit kell azokkal tselekedni, mellyek meg-tartatnak? 353
 — annak izalmája minémű marhának ele-dele? 354
 — leg-szebb borsóval, 's babbal mit kell tselekedni? 389. 390
 — mit kell tselekedni a' karókkal, ha a' borsó, és bab már haza-takarított? 517
 Bort miképp kell hozszfú időre jó állapotban meg-tartani? 27
 — miképp kell aszszú szőlőből készíteni? 569
 Burgundiai répának leveleit mikor, 's mi végre kell fzedni? lásd Répa. 357
 Búzának (a' tiszta), és a' rozsnak minémű tulajdonságai vagynak? 88

Búzáról (a' folyó, vagy mázó), és perjéről
mit kell meg-jegyezni, 's miképpen hasz-
nálni? §. 151
— fejeit a' búzának, rozsnak, 's árpának
mikor 's miképpen kell le-tsípdezni? 200
— miképp lehet tisztát nyerni? 266
— mikor és miképpen kell hasznosan aratni? 342
— mint kell haza-takarításával sietni? 343
— mikor, 's miképp el-vetni? 479
— mit használ annak szárítása. lásd *szárító*
eszköz. 713

D.

Dér, és fagy hogy a' fzőllőknek ne ártson,
miképp lehet némüképpen meg-gátolni? 215
— hogy a' fiatal fáknak, és gyengébb palán-
táknak ne ártson? 230
— hogy a' marhának ne ártson? 636
Diót miképp kell le-fzedni, 's el-tenni? 505
Dohány-ágakat miképp kell el-készíteni, 's
mi ártalmas a' dohány-palántáknak? 122
— mikor, 's miképp kell által-ültetni? 269
— mire főképpen vigyázni? 269
— minémü dudváktól, 's gatzól leg-inkább
tisztítani? 340
— hogy magba ne mennyenek, miképpen
kell meg-gátolni? 340
— leveleit mikor, miképp, 's mi végre kell
a' juhoknak adni? 367
— mikor érnek meg ezek, 's miképp kell
velek bánni? 444-445
— száraival mit, mikor, 's miképpen lehet
trágyázni? 477
Dudvakkal, 's más egyéb gizgaz füvekkel mit
tselekedni, minekelölte a' fejős marhák-
nak adattassanak? 199
— mit kell azokról Májusban meg-jegyezni? 267
— miképpen lehet azokat használni? 229
— mely ártalmasok az ugar-földeknek? 15

Durántzi-izlát miképpen kell hozni, 's
egészségesen meg-tartani? 579
— E.
Égett bornak, és a' törkölynek az allya mi-
némü marhának hasznos, vagy ártalmas? 692, 693
Egereket (mezei) miképp kell ki-utani? 482
— a' kamarákba való bé-meneteltől meg-
gátolni? 80
Égetni való fát mikor leg-jobb vágni? 326
Eledele eránt a' marháknek mit kell meg-
jegyezni? 8 49 101
— miképp kell azt Júliusban el-intézni? 357
— mit ez eránt soha meg nem fognak bánni
a' Gazdák? 497
— miképpen gondoskodgyanak ök ez eránt? 500
— miképpen kell azt egyátallyában el-inté-
zni? 501
— készíteni, 's tartani? 562 563
— mikor, miképp, 's mely haszonnal élni
azzal? 686
Épültre való fát mikor kell vágatni, 's a'
tövises fákat ki-szárítani? 701
Erdőknek fogyatkozását miképp lehet meg-
orvosolni? 326
— F.
Fákat (élő nagy) miképp kell által-ültetni? 19
— miképpen azokat, melyek szűrköt nevel-
nek? 20
— mivel lehet segíteni, 's meg-jobbítani? 21
— füz-fákat mikor kell meg-nyesni, 's annak
gyengébb és nagyobb ágait miképp hasz-
nálni? 461 47 75
— fiatal gyümölsőseket mikor, 's miképp
kell által-ültetni? 68
— milyen fiatalokba, mikor, 's miképp
óltani? 69
— mikor, miképp, 's mi végre meg-nyesni? 70
— miképp bé-fedezni? 71

- Fákat (fűz, vagy más) miért nem kell a
töltesek mellé, és ezekre ültetni? 183
- ezeknek ültetése, vagy is le-fűrattatása
miképp megy véghez? 99
- Baratzkfákat mikor, 's miképp kell meg-
nyesni? 113
- Izéderfákat mikor, miképp, és miért kell
meg nyesni? 114
- miképpen kell a' fa-iskolát készíteni, és
abban fiatalokat nevelni? 115, 117, 118, 119
- azon fiatalokat, melyek még nem 4 elz-
tendősek, miképp kell által-ültetni? 234, 298
- miért kell a' legelőkön, 's az itatóknál
árnyékos fákat nevelni? 325
- ezt a' fogyatkozást minémű élő-fakkal
lehet meg-orvosolni? 326
- mikor kell fűz-fa bokrokat vagdalni, és
miért? 447, 448
- köves magú gyümölcs-fákat miért jobb
Szeptemberben ültetni? 441
- fige-fákat miképp kell a' fagytól meg-
őrizni? 583
- mikor kell a' fákat közönségesen meg-
nyesni? 644
- mit kell azokkal tenni, melyek a' gazda-
nak gondosságát inkább meg-érdemlik? 646
- tüzre való fákat mikor kell vágni, és
haza hordani? 695
- fűrket nevelő fakkal mit kell tselekedni,
ha igen sűrűn állanak az erdőben? 703
- Fejős marhákat mivel kell Januáriusban tar-
tani? lásd Tehén. 10
- Fenyő magot sóval elegyítve mikor, és miért
kell a' marháknak adni? 156, 287
- annak ágait fzedni? 650
- Férgekről (a' házi) mit kell Májusban és Jú-
niusban meg-jegyezni? 223, 297
- veres fa-férgektől miképp kell a' fákat
meg-őrizni? 178
- Félzket a' baromfiaknak hol kell készíteni? 108
- Foghagymával mit kell Juniában tselekedni? 308

- Fonni jobb-é rokkán, vagy gyalog orsón? §. 32
- Földnek mívelésében minémű munkák adják-
elő magokat Januáriusban? §. 1
- Februáriusban a' víz-árkok, folyások, 's
állásokra nézve? 38
- tövis, túske, 's más hafzontalan bokrokra
nézve? 39
- nagyobb kövek, és sziklákra nézve? 40
- Mártziusban? 86, 95, 144
- 145, 147. Májusban? 191, 194, Julius-
ban? 328. Augusztusban? 404, 405, 417.
- Szeptemberben? 476. Októberben? 542.
- 543, 544. Novemberben? 624, 625. De-
cemberben? 678, 679, 680
- hány nemei vagynak? 135
- miképpen lehet mindegyiket meg-orvo-
solni, 's használni? 136
- minémű trágya szükséges mindegyikre? 137
- minémű termélfete vagyon mindegyik
föld-nemnek? 138
- minémű jelei vagynak a' leg-jobb föld-
nek? 139
- miképpen lehet mindegyiket meg-jobbí-
tani? 140, 141
- vagyon-é holt föld? 142
- erejére nézve mit lehetne óhajtani? 143
- miképp tisztogattatnak azok ki a' meg-
szaporodott dudvaktól? 151
- földi alma, vagy is kolompér miért ér-
demli meg, hogy neveltessen? 184
- lassad alma 184
- minémű vetemények alá tartassanak a'
jobb földek? 193
- melyek a' helységhez közel, vagy azok-
tól távol vagynak, miképp használtassa-
nak? 334
- melyek mélyen fekszenek, miképp őriz-
tessenek meg a' víz-áradásoktól? 451
- földi gyökeres gyümölcsöket, melyek el-
hányattatnak, miképpen lehet használni? 488
- Füstölni miképpen kell a' húst, 's azt a' fér-
gektől, 's pondróktól meg-őrizni? 319

- Füvellésnél mire kell vigyázni? \$ 9
 — miképp kell el-rendelni, 's használni? 148
 — mikor, 's hol kell füvet vágni a' marhák' számára? 274. 275
 — miképp azt meg-szárítani? 276
 — orvosi, 's konyára valókat fzedni? 393. 394
 — azokat el-tenni? 395

G.

- Gabonát mely időben kell el-adni? 25
 — mely mélyen kell el-vetni? 261
 — mosó füvet miképp kell abból ki-írtani? 268
 — el-romlásának melyek a' főbb okai? 333
 — őfzi, és tavaszi hányféle, 's miképpen lehet leg-tisztábbat nyerni? 402
 — melyek a' leg-jobb magok, 's miképp lehet azokat a' jövődöbéli vetésre őfzre gyűjteni? 416
 — Tárházakat hol kellene fel-állítani? 662
 — mire kell vigyázni főképpen azoknak fel-építésében? 672
 — miképp kell azokat fel-állítani? 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 674. 676
 — miképp gyűjtessenek abba a' gabonák, 's mely magasra töltsenek? 673
 — minémü halzon követné jövődöben az efféle tárházak, vagy is granáriumok fel-állítását? 677. lásd Buza.
 — a' zsizsiket 's muskát abból ki-írtani? 674
 Gallyak, minémü fákrol jók a' juhok' elede-
 lére? 289
 Ganajjal miképpen kell bánni? lásd Trágya. 2. 18
 Garátokat, sövényeket, kerítéseket mikor kell meg-jobbítani? 75. 651
 — mit kell az eleven sövényekkel Detzem-berben tselekedni? 698
 Gazdál/zonyok, kik a' tisztaságot szeretik, mit tselekedgyenek Mártziusban? 129. 134
 Gazdák nűben foglalatostkodgyanak főkep-
 pen? 589

- Gazdák mire emlékeztetnek a' tűz, és gyertya-
 világ eránt? \$ 710
 Gombák minéműek, mikor, hol, 's kik által fzedetessenek - őfzve; mire kell vigyázni, 's miképp el-tenni? 454. 588
 Göröngy-fának minémü haszna vagyon a' boronálásban? 94. 263
 Gubatsnak bősége mit jelent? 369
 Gyapjúnak jóságát miképp kell meg-esmérni, jobbítani, 's minémü hasznot lehet abból várni? 161
 — ez eránt miképp kell gondoskodni a' ju-hoknak ki-hajtása előtt? 162
 — miképp kell azt meg-válogatni, 's választani? 313
 — minémü haszna vagyon ezen ki-választásnak? 314
 Gyopár, 's vad lentse mire hasznos? 155
 Gyökerek minéműek, és hol kerestessenek a' hónap el-olvadása után? 128
 — mikor, kik által, 's minémü haszon végett kell azokat fzedni, 's miképp el-tenni? 393
 — mi kell a' gyökeres leg-szebb kerti zöld-ségeknél jó állapotban való meg-tartá-sára? lásd Gyümöls. 394 395
 Gyümöls-fákat mikor, 's miképp kell által-ültetni, meg-örizni, tisztogatni, meg-nyesni, 's be-öltani? lásd Fa. 68. 69
 — ezeknek szükségtelen ágai, és sarnyadek-jai mikor, miképp, 's miért vágattatnak-le? 217
 — ha betegek, miképp lehet őket meg-orvo-solni? 220
 — minémü trágya leg-jobb azoknak? 221 222
 — a' gyengébb természetűeket miképp kell meg-örizni? 230
 — mikor 's miképp szemezni? 296
 — szép gyümölsöt miképp lehet termelteni? 300
 — hogy az apróbb meg éretlen gyümölsők 's virágok le ne hulljanak, miképpen lehet meg-gátolni? 301

Gyümölcs-fáknak (a' korán érő) tulajdonságai \$ 377

— a' korán érők helyett milyeneket kell

termeszteni? 379

— a' le-hűltöket miképp kell használni? 380

— mit kell veleek Szeptemberben tselekedni? 433

— a' gyümölcs-kerteknek minémü ellenségei

vagynak? 504

— miképp kell azokat a' tolvajoktól meg-

örizni? 177

— az el-hányattatott gyümölcsöket miképp

lehet használni? 488

— azoknak le-fzedése után mit kell tsele-

kedni? 515

— földi gyümölcsöket, vagy is kerti gyöke-

res zöltségeket miképp lehet hofizni

időre meg-tartani? 548

— és ha el-fogynak, mit kell tselekedni? 158

— a' téli gyümöltsel mit kell Októberben

tselekedni? 578

— mely idő leg-jobb a' gyümölcs-fáknak

által-ültetésére? 580

— a' házi, 's vad gyümölcs-magokat mikor

kell el-ültetni? 581

— mit kell veleek Októberben tselekedni? 582

H. —

Hagymával, (veres) miképp kell banni? \$ 307

— miképp a' fog-hagymával? 308

— Mikor, miképp, 's miért ki válogatni és

el-ültetni? 487

Hajdinát, Pohánkát Ledneket mivel kell el-

vetni a' mesterséges fűvelés véget? 148

— Minémü földbe kell vetni, 's mi végre

termeszteni? 492

— mikor szokott meg-érni, 's miképp kell

haza-takarítani? 493

— minémü haszna vagyon annak? 359, 360

— ha jól nem termeti, mit kell tselekedni? 361

Halas tavakat miképp kell-készíteni vagy leg-

alább meg-jobbítani? \$ 83

— azokból miképp kell a' Nádat, sálsat, 's

kakát ki irtani? 84

— Halak' dögét meg orvosolni? 85

— a' viz forrásokkal mit kell tselekedni. 83

Hamú trágyának meddig tart az ereje? 485

Hangyáktól a' fákat meg örizni? 277

— a' szobákat ki tisztítani? 130

— erdei nagy hangyákat mikép lehet hafz-

nálni? 211

— azoknak fészkeit ki irtani? 98, 356

Házi gazdaságnál miről kell gondoskodni Já-

nuariusban? \$ 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30.

— Februariusban? 31, 32, 33, 34

— Mártziusban? 76, 77, 78

— Áprilisban? 125, 128

— Májusban? 182

— Júliusban? 239

— Augusztusban? 391, 392

— Szeptemberben? 443

— Októberben? \$ 526, 527, 528

— Novemberben? 584, 586

— Detzemberben? 661

Házi gazdaszfonokok, kik a' tisztaságot szere-

tik, mit tselekedgyenek Mártziusban? 129, 134

— Gazdák miben főképpen foglalatoskod-

gyanak? 589

— mire emlékeztetnek a' tűz, és gyertya

világ eránt? 710

Helyet, millyent kell választani szőlő kertnek

lásad Szőlő. 169

Hernyóktól ölzve szőtt fa-leveleket mikor, 's

mikép kell le-fzedni, 's mit veleek tsele-

kedni? 643

— azoknak fészkeit miképp, és mikor kell

ki irtani? \$ 22, 72, 180, 181. 436

— mikor, 's miképp lehet a' tyúkoknak

azokat adni? 426

Hidegebb napokban miképp tápláltassanak az

apróbb baromfiak? 638

Himlős barányokkal miképp kell banni?	\$.	366
— mit kell tovább tselekedni?		367
Hinár, és mosó fű minémű marhának az eledele?		198
Hizlálni mikor, miképp, meddig, 's minémű marhákat, 's baromfiakat?		559
— miképpen kell a' Sertéfeleket hizlalni?		561
— a' ludakat, kátsákat. pulykákat, 's kápanyokot?		564
— egy átallyában mindennémű házi baromfiakat?		565
— melly idő szükséges a' hizlalásra?		566
Hó Mártziúsi minémű Artalmára vagyon a' gyenge vetéseknek?		95
Hűst miképp kell füstölni, 's azt a' pondróktól, 's férgektől meg-örizni?		319
I.		
Jáfolokban, 's istalókban miért kell rátsokat fell állítani, 's miképp használni?		8
— minéműek legyenek ezek?		15. 55
— ezekben mikor kezdődgyön az etetés?		630
Időről miképp kell itélni, 's azt használni?		631
Igás, és jármos ökröket mivel, 's miképp kell tartani, 's mikor kezdeni füvelleni?		63
— mivel ismét azokat Detzemberben tartani?		281
Istalók minéműek legyenek? lálsad fellyebb Jáfzol?		683
Izfapot mire lehet, és kell használni?	\$.	8. 15. 55
Juhoknak mit árt, vagy használ a' Ső?		95
— miképp kell azokat Januariusban. az ellés előtt, 's az utánn tartani?		51. 102
— a' nagy hidegekben hová lehet hajtani?		12. 52
— mellyek szoptatnak miképp tartani?		13
— a' vemhesekek miképp kell banni?		632
— Februáriusi szép napokban hová lehet őket hajtani?		53
		54
		56

Juhokat (meddős) hová kell hajtani, 's miképp tartani?	\$.	103
— a' szoptató anya juhokról mit kell megjegyezni, midőn leg-előblzör a' gyepfüre ki eresztetnek?		159
— mikor tartalsanak Izáraz eledellel, 's a' minden esztendőbeli dögnek mellyek a' főbb okai?		160
— millyen némű marhakkal együtt ne eresztelsenek a' legelőkre?		203
— Hányat kell egy jó kos alá eresztetni, 's melly időben?		456
— az első, 's második fajzatbeli anya juhokkal, 's kofotskákkal mit kell tselekedni?		459. 460
— a' harmadik szármozatbéliekkel miképpen kell banni 's minémű az ő gyapjak?		461
— mennyi ideig vemhesekek? mit kell-erről megjegyezni?		470
— Mikor nem kell a' gyapjunak jóságára, 's szépségére tekinteni?		471
— fiataloknak meddig kell, 's lehet a' fzo-páft meg-engedni?		472
— az anya juhokat pedig mikor éppen nem kell fejni?		473
— mire kell vigyázni az Űzés idejében?		558
— Vasároltatáfokban mire kell vigyázni?		622
— mikor kell leg jobb eledellel őket tartani?		623
— miképp lehet meg-ismérni, ha egélszégesek-é, és ha ki fognak e' telelni?		686
— mi az ő leg jobb orvofságjok?		687
— Hová lehet őket Detzemberben hajtani?		688
— Miképp lehet a' juh dögöt meg-orvosolni?		689
— Midőn nyirattatnak mire kell vigyázni?		286
— Mit lehet reménleni ezen oktatáfok tellyesíttéséből?		311
— Juhász Mesterek Arendairól mit kell itélni? lálsad Birkás.		312. 313
		455
		474

- Juhoknak mikor kell fenyőmagat, és sőt adni? §. 287
 — juhok ganajjával miképp kell trágyázni? 485
 — Mikor történik meg a' második nyíres? 493
 — a' kosoknak meg-nyírettetélekről mit kell meg-jegyezni? 499
 — istállóknak millyeneknek kell lenni? 690

K.

- Kákát, nádát, sálsat miképp kell a' halas tavakból ki-irtani? 84
 Kakasok hány esztendeig alkalmatosak a' nemzélre, és hány tyukot kell egy alá ereztetni? 212
 — a' fiatalokkal miképp kell Juniusban bántani? 317
 Kamarák, pintzék, vermek zöltségnek valók millyenek legyenek? 79
 Kápolzta, (minémü) palánta töltetik fel az alsóbb levelekig? 383
 — kápolztának, kalarábinak, fejer répának, 's más ezekhez hasonló gyökeres zöldeknek torsiát miképp lehet használni? 590
 — Minémü haszna vagyon az úgy nevezett Schnittkohl kápolztának? 338
 — Mit kell tselekedni, ha farnyadékokat hajt? 339
 Karókat a' szőlőkben miért kell már Majusban verni? 213
 — Bab, 's borsó mellé miből, 's mikor kell karókat készíteni? 447. 448.
 Kátsákat, vagy is rétzéket miképp kell a' tél hónapokban tartani, 's a' tojás tételre ingerlteni? 59
 — mit nem kell tojás nékik nem adni eledelel? 206
 — Miképp tartassanak azok Juniusban 's honnant történik gyakran, hogy egész fészkekkel el-vesznek; 's miképp kell ezt a' veszedelemet el-harittani? 290

- Kátsákat miképp Juliusban, és Augusztusban tartani? §. 373. 425
 — Millyeneket kell magnak a' szaporításra választani, 's meg-tartani? 427
 Kender, és len magokat mikor, és miképp kell el-vetni? 145
 — mikor érik meg, mikor, 's miképp növetetik ki? 49. 410
 — miképp kell azt, 's abból készültt fonalakat el-készíteni? 409
 Kenyer sütésnél a' nagy melegekben mire kell vigyázni? 109
 Keriteleket, sövényeket mikor kell meg jobbitani? 75. 651.
 Kerteket miképpen kell el-rendelni, 's táblákra, ágyakra fel-olítani? 299
 — minémü munkák adgyák elöl magokat Majusban? 227
 — Augusztusban? 432
 — Oktoberben? 576
 — Detzemberben? 697
 Kerti ágyakat mikor, 's miképp lehet, és kell trágyázni; 's minémü Vetemény magokkal már Februariusban bé-vetni? 66. 67
 Mikor, 's miképp kell a' leg gyengébbeket egy atallyában bé-vetni? 171
 — Mikor kell azokat, mivel, 's miképp leginkább öntözni? 231
 — a' balhaktól meg-örizni? 175
 — mi történnyen a' kerti ezközökkel? 700
 — minémü ellenségei vagynak a' gyümölcstös kerteknek? 177
 — miképpen kell azokat a' gyümölcstos tavajaktól meg-örizni? 378
 — minémü Vetemények érnek meg-korán? §. 65. 112. 170.
 — Kemény, és köves magokkal miképp kell bántani? 116
 — mi történik Szeptemberben, és Novemberben, ha a' palánták által nem ültettek? 510
 — a' kerti ezközökkel, 's miképp kell a' veszedelemet el-harittani?

Kertész-tudomány mennyire hasznos, és szükséges a' Mezei Gazdáknak? §. 65. 170
 Ketskákert-mivel kell tartani? 206
 Kolompér miért érdemli meg, hogy bővebben termesztesse? lásd Almanach. 22. 6184
 Komló-ágatskákat, 's gyengébb vefszőket mire lehet használni? 121
 — mikor, és miért nem kell kerti zöltségeket a' komló-tökék között termeszteni? 226
 — komlós kertekben minémü munka adgya-elő magát Mártiusban? 120
 — Májusban? 224 225
 — Juniusban? 302
 — Juliusban? 381 382
 — Szeptemberben? 518. 519. 520. 521. 122. 523. 524 525
 Konyha-kertekben minémü munkák vagynak
 Májusban? 227
 — Juniusban? 303 304 305 306
 — Augusztusban? 438 439
 — Szeptemberben? 507
 — miképp lehet jó ízű zöltségeket termeszteni? 228. lássad Kert. Vetemény. és Gyümöls.
 Kosok az első fajzathól miképp neveltessenek? 457
 — a' fiatalok mikor heréltessenek ki? 458
 — minémü anya-báránnyokra nem kell azokat erefzteni? 462
 — mire kell az első, 's második fajzathéliek-nél vigyázni, és azokat használni? 463
 — mire a' harmadikbélieknél? 464
 — mennyi ideig lehet a' kosokat a' nyájnál meg-tartani? 465
 — mit használnak azoknak változtatása? 466
 — mikor, 's miképp jobbúlnak meg önnön magoktól? 467
 — mikor lehet az el-tseréltteket, vagy el-adattakat vizszo-venni a' nyájhoz? 468
 — mire kell vigyázni, ha az anya-juhoknál később fajzathéliek? 469

Kosoknak nyírása után? 499
 — azoknak vásárlásában? 621
 — mikor kell azokat a' nyáj közé'refzteni? 633
 Kőd, és a' fagy mennyire ártalmas a' marhák-nak? 555
 Köles mikor érik meg, 's miképp lehet meg-esmérni, hogy már meg érett? 406
 — mikor kell de-kaszálni, 's meddig marad-hat a' tarlón? 407
 — miképpen kell haza takarítani? 408
 Költésről (az első) mit kell meg-jegyezni? 109
 Köményt, 's ennek magvát miképp, mikor, 's mi végre kell szedni a' réteken, 's miképp el-tenni? 277
 Körtyvélyeket (korán érő) miképp lehet használni? 433 434
 Köveket (lapos) a' szőlős gazdáknak miképp használgat? 431
 Köves, és kemény magú gyümöls mikor szokott meg-érni? 440. 's miképp kell azt meg-tartani? 441
 Kukoritzát, vagy is Török-búzáat mikor, 's miképp kell leg-későbbben el-vetni, vagy el-ültetni, mire ekkor vigyázni, mire ismét akkor, midőn ugyan abban az egy föld-ben kell ültetni, mellyben annak előtte vólt, minémü szemek leg-jobbak az el-vetésre, vagy-is ültetésre? 270
 — mikor kell fel-halmozni, vagy-is töltetni? 413
 — mikor, 's miképp ki-vagdolni, meg-nyesni, 's miképp annak leveleit és rózsait használni? 489
 — mikor, 's miképp haza takarítani, 's minémü elsősege vagon a' többi gabona-nemek felett? 490
 — miképp, 's millyen magokat kell a' jövőn-dobéli termesztesre el-tenni? 529
 Ledneket, hajdinát, pohánkat miképp, 's mi végre kell termeszteni, lásd Hajdina. §. 148

Legelők mely nyomorult állapotban vagy-
nak közönségesen? §. 323
— miképp lehet azokat kevés költséggel 's
fáradtsággal meg-jobbítani? 324
— minémü jobbítás szükséges azokon az
árnyék, és itatók eránt? 325
— 's minémü élő-fák hasznosak e' végre? 325
— minémü legelők szükségesek a' szarvas-
marháknak? 599
— tsikóknak, és borjúknak? 620
Len's kender-magokat miképpen kell el-vetni? 145
— későn és korán érőt mikor kell el-vetni? 272
— korán érőnek mikor kell ki-nőni? 341
— miképp lehet meg-esmérni, ha meg-érett-
é tökéletesen? 411
— miképp növeltetik-ki, 's miképp lehet a'
selyemnek hasonlatosságára ki-készíteni? 412
Lentsét mikor, miképp, 's minémü földbe
kell el-vetni? 192
— le-arattatása vagy kaszáltatása után miért
nem kell sokáig a' tarlón hagyni? 350
— miképp lehet hozsfzú időre el-tenni? 353
— a' béka-lentsé minek az eledele? 205
Levelei az eger, nyár, szil, fejeér bikk, mo-
gyoró, és fejeér szedernek, nemkülönb-
ben a' kukoritzának 's a' t. mire használhatók? 12
— Jegenye, nyár, 's gyalog fenyő-fáknak
leveleit minémü hasznos végett kell szári-
tani? 420
— minémü gyümölt-fáknak leveleit, és mi
végre kell öszve-szedni? 592 594
— a' szőlő-leveleket mi végre kell öszve-
takarítani 's el-tenni? 593
— minémü fáknak leveleit soha sem kell a'
marháknak adni? 594
— a' szőlő-leveleket mikor, 's hol kell a'
juhokkal meg-emészteni? 642
— miért kell a' függő, 's öszve-szött fa-
leveleket le-szedni, 's el-égetni? 643
— az orvos, és más hasznos füvek leveleit
mikor, 's miért kell öszve-szedni, 's mi-
képp tartani? 393

Lovaknak vásárlásában mire kell vigyázni?
§. 600 601 602
— hámos, és igás lovakat miképp kell tar-
tani? 603
— mikor kell kantzákat? 604
— mikor tsödöröket, 's paripákat? 605
— és miképp őket tartani? 606
— mi az ő közönséges eledelek, mit használ-
nékik a' zab, és a' zöld fű? 607
— hogy egésségesek maradjanak, mit kell
nékik minden héten egyfzer adni? 608
— az ér-vágásról mit kell meg-jegyezni? 609
Lóhere, úgymint a' Lutzernai, Stiriái, Spa-
nyol, 's az úgy nevezett egésséges széna
minémü hasznos hajtának, 's mi az ő tu-
lajdonságok? 155
— Török és Stiriái lóherét miképp kell el-
vetni? 250
— miképp ismét a' Lutzernait? 251
— ugyan ennek minémü tulajdonsága va-
gyon? 252
— mire kell annak el-vetésében vigyázni, 253
— az ő tartósságáért minémü különös haszna
vagyon? 254
— a' lóherének termeszéséből közönségesen
minémü hasznos lehet várni, 's ugyan e'
végett mit kell tselekedni? 358
— hány font szükséges egy hold földnek bé-
vetésére? 401
— miképp kell a' marhának adni? 282
Ludakat miképp kell a' téli napokban tartani,
hogy többet tojjanak? 59
— a' fiatalokat mivel táplálni? 164
— az öregebbeket miképp mellyezni, vagy-
is koppasztani? 183
— Juniában mivel kell őket tartani? 290
— hogy el ne dögöllyenek, miképp kell
meg-örizni? 290
— Juliusban mivel kell őket táplálni? 373
— a' meg-koppasztattakkal miképp kell
bánni? 424
— a' fiatalok között, mellyek nem jók a'
szaporításra? 427

Ludak leg-inkább mit ízeretnek?	204
— a' fiatalokat miképp kell a' legyektől, 's apróbb bogaraktól meg-örizni?	291
— mit soha sem kell nekik eledelekbe adni?	206
— a' lud-ganaj minek árt?	204
Magot (gabona) melly mélyen kell vetni?	261
— vetemény-magot miképp kell tartani?	81
— mit kell tselekedni, hogy a' jó mag el ne foggyon?	238
— minéműek érnek-meg már Juliusban?	387
— miképp 's mikor kell azokat ízedni, és el-tenni?	388
— az orvos, 's más hasznos füvek' magvait mikor, 's miképp kell ízedni és tartani?	393
— a' magba menttekkal vagy menendőkkel mit kell Májusban tselekedni?	394
— ha sarnyadékokat erefztettek, mit kell tselekedni?	235
— mit ismét akkor, midőn érni kezdenek?	236
— mikor még meg-érnek.	237
— mikor érnek-meg tökéletesen?	438
— hüvelyes, vagy hajas gyümölsők' magvait miképp kell tartani?	513
— hogy fel ne tseréltessenek, miképp meg-gátolni?	396
— minémű mértékkal kell mindegyiket el-vetni?	415
Magazinumok fel-állításának miért ezen Or-fszágban nintsen semmi sikere?	401
Magyarót mikor kell ízedni, 's miképp hasz-nálni?	712. lásd Tár.
Makkoltatást miképp lehet meg-ítélni, és használni?	506
— második makkoltatásból mit lehet re-ményleni?	368
— bikk-makknak minémű haszna vagyon?	370
— mennyi időre, és hány fontra híznak-meg azon a' sertések?	371
	561

Margának (anya-földnek) minéműsége, tulaj-donsága, és haszna, 's miképp kell vele élni?	37
— miképp azt a' földeken és réteken hasz-nálni?	—7
— hányféle az, hol találhatik, 's minémű földekre ez vagy amaz hasznosabb?	141
— hány négy lovas, vagy ökrös szekér szük-séges egy földnek meg-trágyázására?	485
Marhának eledele eránt mit kell közönségesen meg jegyezni? lásd Eledel.	8 49 101
— miért kell elegendő állyat, vagy-is ágyat nékiek vetni?	201. 204
— mit kell vele tselekedni, minek előtte leg előbför a' legelőre erefztetnek?	156
— mivel kell a' fiatalokat a' közönséges fü-vellés mellett tartani?	364
— mivel közönségesen azokat nevelni?	II
— mellyeket a' gazda a' szaporításra meg nem akar tartani, mikor kell el-adni?	365
— mikor leg inkább estve, és reggel meg-étetni?	157
— mi örizi meg őket a' fok féle nyavalyák-tól?	283
— mikor kell a' legelőre, 's onnand haza hajtani?	362
— minek előtte ki-hajtatnak főképp a' me-legebb napokban, mit kell vele tseleked-ni?	363
— annak haszna a' mezei gazdaságnál?	595
— mire kell vigyázni annak vásárlásában?	596
— annak nevelésében?	597. 598
— Evégre mit kell tselekedni a' takarmán-nyal?	100. 5. 50
— miképp tartásának főképpen az ökrök Juniushban?	197
— Szeptemberben?	281
— Nyavalyajoknak minémű főbb okai vagy-nak?	496
	536. 537

Marhának ugyan ezeknek orvossága	538
--- Pástoroknak mit kell erősen meg-paran-	285
tsolni	
--- Dög idejében miképp, és mivel kell a'	539
marhát tartani	
--- miből fog állani a' mezei gazdák Patiká-	540
jok a' Marhák nyavalyájára nézve	
--- mennyire lehet ezt a' nagyobb gályáknál	541
használni, 's mit lehetne ezeránt óhajtani	
--- minémű legyen a' legelő az itatás vé-	284
gett	
Mártziusi hó minek, és mennyire ártalmas	95
Méhekkal miképp kell bánni Februáriusban	73. 74
--- Martziusban	123. 124
--- Juniuban	309. 310
--- Juliuban	397. 398
--- Augusztusban	442
Meleg ágyakat hol, mikor, mi véget, és mi-	65
képp kell készíteni	
--- mikor, mint, 's mivel be-fedezni	126
--- miről azok eránt el nem felejtkezni	127
--- mit kell velek tselekedni Detzemberben,	699
ha palánták vagynak benne	
Mértékek minéműek vagynak ezen országban	403
Mélz, és Hamu trágyának meddig tart az	
ereje	485
Mohatói miképp kell a' réteket ki-tisztítani?	551
--- miképpen a' fákat, és miért	628
--- a' magalsan fekvő mohos réteket miképp	645
lehet meg-jobbítani	629
Molt miképp lehet ki-irtani	131
Mosó fű, és hinár minek az eledele? 198. 201.	204
--- miképpen kell a' gabonából ki-irtani, és	268
használni	
Muskák, 's más apró legyek minek, 's men-	226
nyire ártalmasak	
--- miképp kell ki-irtani a' gabonából	674

Nádat, sáft, és kákát miképp kell a' halas	84
tavakból ki-irtani	
--- Nyúlfiu minémű baromsinak hasznos és	204
kedves éledele	
--- O.	
Oltani mikor, és minémű fiatalokba kell? Lás-	69
fad Fa.	
--- oltani való szőlő vefszőket mikor leg-	574
jobb mitfzeni	
--- mikor, 's miképp a' Szőlő tőkékbe ol-	III
tani?	
Oskolat (fa) miképp kell el-rendelni? lássad	115. 117. 118. 119
--- Fa.	
--- Ö.	
Ökörnyál a' nyári meleg napokban mely ár-	556
talmas a' Marháknek	610
Ökrök vásárlásában mire kell vigyázni	
--- mikor kell őket járomba fogni? meddig	611
lehet őket használni, 's mennyiben hasz-	612
nossabbak a' lovaknál	
--- mi az ő eledelek	613
--- miképp kell őket tartani, 's miképp meg-	
ismérni, ha egészsegelek e'	614
--- mennyire ártalmas nekik a' követses tar-	262
tomány, 's az efféle helyeken mit szok-	329
tak a' gazdák velek tselekedni	
Öfzi 's tavaszi alá hányszor jó szántani	330
--- mit kell vele Juliuban tselekedni, 's hon-	331
nant meg-ismérni, ha meg érett e'	
--- miért nem kell el-várni, hogy tőkéletel-	332
sen meg-érjen	
--- mikor kell azt rövide, 's mikor hosszú-	635
ra aratni, 's meddig maradhat a' tarlón	
--- Hová nem kell a' kévéket, 's kereszteket	
helyheztenni	
--- mikor kell, 's lehet le vagdalni	

Pajtákban, tsürökben mit kell véghez vinni,
's miképp azokkal élni? látsad széná tar-
tó? §. 273. 280
Palántákkal, (az ifjú) mit kell Aprilisben tse-
lekedni? 174
— minémüeket, mikor, 's mivel öntözni? 233
— mikor kell által ültetni, 's miképpen? 384
— miképp télre el-tenni? 338
— minémüeket lehet 's miképp távaszig el-
tartani? 508
— Magnak valókkal mit kell tselekedni? 509
Palatzkákat (bűdös fergeket) miképp lehet a'
házakból ki-irtani? 133
Pásztoroknak mit kell erős büntetés alatt meg-
parantsolni? 285
Pázsint hol, 's miképp jó trágyát ad? 168
Pelyva minémü haszonra vagyon a' gazda-
ságnál? 706
Pintzék (zöldség tartó) kamarák, vermek mil-
lyenek legyenek? 79
Pip melly ártalmas az apró baromfiaknak, 's
miképp kell azt meg-orvosolni? 293
Pókhálók a' mezőkön mennyire ártalmasok a'
Marháknak? 557
Prokoli mitsoda, 's honnant szedettetik? 510
Pulykákat miért kell tsak Májusba el-ültetni,
's hol kell az ő tojásait keresni? 207
— midőn félszeiken ülnek, mire kell vigyáz-
ni? 208
— hány tojásokat kell egy alá adni? 210
— minémü félszen kell nekik készíteni? 209
— mennyi ideig kotlanak, 's mit lehet nekik
adni orvosság gyanánt? 211
— miképp kell a' fiatalokat Juniusban táplál-
ni? 292
Rátsokat miért kell az ifjakokban, 's jászolok-
ban fel-allítani? 8

Répát

Répát (Ugar) mikor kell, 's mikor lehet leg
később el-vetni? 271
— (Burgundiát) vagy is a' vastag gyökeret
miképp kell termeszteni, mikor 's mi vég-
re annak leveleit le-szedni? 357
— mikor kell azt fel halmazni, vagy is töl-
tani? 413
— mire használható, 's a' repáknak melly
neméhez tartozandó? 414
— fel-szedésében mire kell vigázni? 549
Répának termesztése minémü killónös haf-
not hajt? 335
— minémünek kell a' magvának lenni 's mi-
képp el-vetni? 336
— miképp meg-ismérni, ha meg-éretté? 337
— minémü palánta ad hasonló hasznót? 338
— az apró tót repát miképp kell termeszte-
ni, 's miképp télre el-tenni? 585
Réteket miképp lehet némüképpen meg-jobbí-
tani? 5
— miképp azokkal banni, mellyek meg-trá-
gyáztattak? 6. 154
— miképp hó, 's első víz által meg-jobbíta-
ni? 41. 96. 153. 627
— miképp a' magasan fekvőket? 42
— azokat, mellyek Savanyó, 's izetlen fü-
veket nevelnek? 43
— mellyeknek oldalait a' víz forrálak 's pa-
takok szaggattyák? 44. 45
— Mesterséges réteket minémü magokkal kell
bé-vetni, 's ezek meg-teremnek e' minden
némü földben? 155
— a' rétek meg-jobbítására minémü okok
vagyunk? 240. 256
— Hány félek ezek, 's minémü füveket te-
remnek? 247
— a' magasan fekvőkkel mit kell tselekedni? 248
— mélyen fekvők, és szárazak miképp job-
bítatnak-meg? 249
— miképp még hasznosabb a' Lutzernai ló-
here maggat, 's ez a' jobbítás meddig
tart? 251

- Réteket melyek egészen vizezsek, mit kell azok-
kal tselekedni? 278
— mit kell tselekedni Oktoberben? 550
— mit midőn Margával (anya földel trá-
gyáztatnak? 552
— melyek Soványak, miképp jobbítat-
nak még? 553
— minémű élő fák ültetéseinek a' keresztül
folyó patakok mellé? 554
— a' fünek le-vágattatása mikor, és miért
tiltattafson-meg? 288
— Ha a' keresztül folyó patakok alább fek-
szenek, mit kell tselekedni? 355
— A' sarjúnak haza takarítása ntánn miért
nem kell mindgyárt a' Marhát a' rétekre
eresztzeni? 419
— mire kell Szeptemberben vigyázni? 494
— mikor kell azokat tövis-vassal tisztogatni? 195
— mit használ azoknak meg-áztatása? 627
— mit kell Detzemberben tselekedni? 681
— miképp kell Ifzappal, és margával meg-
jobbítani? 682
— ha hamuval, és mézfizel trágyáztatnak
meg, meddig használ? 485
Rétzeket miképp kell téli hónapokban tartas-
ni? látsd Kátsa. 59
Rozsnak, 's a' tizta búzának minémű tulaj-
donságai vagynak? 88
— mikor kell el-vetni? 478
Rögökkel mit kell tselekedni? 150
Saláta (téli) magot mikor kell vetni? 386
— mikor, miképp, 's hová által ültetni? 577
Sajtot miképp kell jó szűet készíteni, a' fér-
gektől 's penesztől? 322
— meg-örizni, 's télre el-tenni? 451
Sarjút mikor kell kaszálni? 418
Sálsat, Nádat, kákát miképp kell a' halas ta-
vakból ki-irtani? 84
Sertéfekeket miképp, 's meddig kell hizlalni?
látsd Hizlalmi? 561

- Sertéfekeket mivel kell Jánáriusban, és Februá-
riusban tartani? 571 104
— mit kell azokkal az anya sertéfelekkel vagy-
is kotzákkal tenni, melyeket a' igazda
nem akar a' szaporításra meg-tartani? 58
— Hol kell őket legeltetni? 105 202
— mit kell a' malatzokkal tselekedni? 106
— mivel őket tartani? 206
— meddig az öregeket a' makkon hagyni,
és mennyire hiznak-meg? 369
— Bismakkon hizlattakkal miképp kell bálni? 371
— mikor nevelkedik az árak? 372
— mely malatzok nem jók a' szaporításra? 427
— mi leg jobb az ő hizlattatásakra? 361
— mikor, kik által kell le-öletetni? 652 653
— ha hizlattatásak idején el-veztik kíván-
ságjokat az ételhez, mit kell tselekedni? 691
Só mit használ, vagy árt a' márháknak, fő-
képp pedig a' juhoknak? 51 102
— fenyőmaggal elegyítve mikor adattafson-
a' juhoknak? 287
Sövényt (eleven) spallérokat, 's a' törpe-
fákat, mikor, 's miképp kell meg-nyesni? 182
Spárga ágyakat miképp kell el-készíteni? 173
— miképp kell a' spárgát termeszteni? 511
Spalléroknak minémű haszna vagyon, 's mi-
képp kell azokat meg-nyírni? 219 582
Sunkákat, vagy is zsódorokat miképp kell
el-készíteni? 654 655 656 657
— Hol, miképp, 's meddig füstölni? 658
— miképp meg-ismérni, ha már elegendő
képpen meg-füstöltettek-é? 659
— azoknak vásárlásában mire kell vigyázni? 660
Szántásnak mi a' főbb törvénye? 258
— hány-szor kell az öfzi, és tavaszi alá szán-
tani? 262
— a' többszöri szántás mellett hogyan a' ga-
bona meg ne dőljön, miképp kell előre
legítteni? 263
— mire kell a' szántásban, 's vetésben vi-
gyázni? 265
— miképp leg-tökéltefebb szántani? 299

- Szárított (gabona) eszköznek, és szerfázamnak
mi a' haszna, lehet-e annak ezen Ország-
ban leendő bé-hozását méltán, és miért
őhajtani? 713
— miben áll annak ereje? 714
— hány félé annak haszna? 715 716
— ellenvetések, 's ezeknek meg-táfolása? 717
— minémű költségek szükségeselek egy ilyen-
nek felállítására? 718
— Hol lehet azt az ő valóságában meg-lát-
ni, 's ezekhez szükséges rajzolatokat
meg-szerezni? 718
Szeder fákat mikor, miképp, 's miért kell
meg-nyesni? 714
Szénát (az úgy nevezett egésséges) melly né-
mű ló-heréhez lehet az ő jóságára nézve
hasonlítani? 255
— millyennek kell a' jó szénának lenni? 274
— mikor, miképp, 's mi végre kell a' szé-
nát ki-válogatni? 278
Széna-tartókba, tsűrökbe, pajtákba mit kell
véghez vinni a' széna bé-hordás előtt? 273
— mikor kell szükségképpen a' szénát meg-
forgatni, 's ki-tsépelni? 275
— mit lehet a' 275-dik egéssz 280-dik §-ban
lévő oktatások szerént tenni? 280
Szilvával, 's más egyéb gyümöltsel mit kell
Szeptemberben tselekedni? 530 531 532 533
— a' bé-főzetteket miképp kell el-tartani? 534
— Durántzit miképp lehet el-tartani? 579
— a' nagyobbakkal miképp kell gazdasá-
gosan élni? 280
Szőlő-kerteknek való helyet minéműt kell
választani? 169
— a' tőkék közt lévő üres helyeken mit le-
het termeszteni? 375
— minémű munkák vagynak azokban? 60
— mit kell azokban tselekedni tavaszkor? 376
— Junius hónapban? 294 295
— Veszzőket mikor, 's miképp metzzeni,
's miképp használni? 431

- Szeptemberben? 502
— mikor, és miképp trágyázni? 573
— minémű munkák vagynak abban No-
vemberben, 639 640 695 696
— miért nem kell semmi némű marhát ben-
nek legeltetni? 641
— leveleket mire lehet használni? 593
— mikor, 's miképpen kell szüretelni? 567
— szüreteléskor mit kell az éretlen szőlő
fürtökkel tselekedni? 568
— mit ismét azokkal, mellyeket hozfzabb
időre el lehet tenni? 570 571
— ha korán érékkel mit kell tselekedni? 503
— száraz, és levelek minémű marhának ele-
dele? 450
— hány tőkére számláltik egy puttony, vagy
kosár trágya? 61
— minémű trágya leg-jobb a' szőlőnek? 62
— miképp metzsetnek meg, és mikor? 64
— szüret után mit kell vele tselekedni? 575
— mit kell tselekedni a' karókkal? 16 572
Szűk éftendőkben minémű rendeléseket kell
tenni? lásd termékenytelen: 711
T.
Tarlókon termett magokról, 's földi gyümöl-
tsokról mit kell meg-jegyezni? 417
— mikor, és miért a' sertéseket beléjek
eresztetni? 422
— mikor, 's miképp fel-forgatni? 260 334
Tavafzi, 's őfzi gabona hányféle, 's mikép-
pen lehet leg-tisztább magot nyerni? 402
— mellyek a' leg-jobb magok, 's miképp
lehet azokat őfze-gyűjteni? 416
— ugar földekben mit lehet termeszteni? 417
— a' tavafzit mikor kell el-vetni? 87 91
— mire kell vigyázni annak el-vetésében? 92
— mikor kell ugyan ezt le-aratni a' bé-hor-
dani, 's bé-hordását el-vegezni? 484
Téjnek meg-savanyodását miképp kell meg-
gátolni? 315
Teheneket (fejős) mivel, 's miképp kell tar-
tani Januáriusban? 10

- Teheneket (fejős) Májusban? 199
 — Augusztusban? 421
 — Detzemberben? 684
 — mit kell tselekedni, hogy több tejet adjanak? 50 560
 — borjasokat mivel, 's miképp tartani? 50
 — Juniusban? 282
 — vásároltatásokban miképp gondoskodni? 615
 — mikor a' bika alá ereztetni őket a' várostól távol lévő helységekben? 618
 — mikor, 's miképp kell tőlök borjaikat elváltatani, 's miképp tartani? 619
 — miképp tartani Detzemberben? 684
 Termékenytelen esztendő t miképp kell az 1794-ből meg-ítélni; az ilyen esetre minémű rendelések szükségesek? 711 712
 Tojásokat mikor kell össze-szedni, 's miképpen tétre el-tenni? 452 453
 Tölgy-fa erdőbéli másodszori makkoltatás mit használ? 379
 Tököt mikor kell haza hordani, 's miképp használni? 491
 — mit kell a' magjával tselekedni? 535
 Töltést tartóssat miképp kell készíteni? 83
 Törköly, és az égett bornak allja minémű marhának hasznos, és minéműnek ártalmas? 692 693
 Tövis, és más bokrokat hol lehet meg-fuzedni? 48
 Trágyával miképp kell élni? 2 18
 — miképp azt készíteni, ha istállók vagnak? 35 36
 — és miképp, ha nintsenek? 37
 — miképp kell azt mindennémű földekre használni? 137
 — mit kell vele Szeptemberben tselekedni, és hány szekérrel szükséges egy földra, mennyi ideig tart annak ereje? 485
 — Dohány levelekkel, és szárazakkal miképp kell trágyázni? 477
 Tsallánt mire lehet használni, 's termeszteni? 538
 Tsépelni mikor, miképp, 's kiknek kell? 416 705

- Tsere-bogarakat miképp lehet ki-irtani, és miképp használni? 179
 Tsigák minémű palántáknak ártalmasok, 's miképp lehet őket azoktól el-távoztatni? 176
 — enni-valókat hol, 's miképp keresni? 708
 Tsikóknak, 's borjúknak minémű legelő ártalmas? 620
 Tsirkéket mivel kell táplálni? 165
 — millyeneket nem kell a' szaporításra megtartani? 427
 — Nevelések, és szaporítások végett minémű helyen tartásának a' télen. 637
 Tyúkok meddig alkalmatosak a' tojás tételre, egy kakas alá hányat kell számlálni? 212
 — miképp őket Juliusban, 's Augusztusban táplálni? 373 425
 — mikor, és miképp a' hernyókat nekik eledeleül adni? 436
 — miképp a' tojás tételre ingerleni? 59 694
 Tsürökben mit kell a' szena hordás előtt véghez vinni? 273 280
 Tüze-való fát mikor kell vágni, 's haza hordani? 648
 U.
 Ugar földeket, mellyek a' helységhez közel vagynak miképp lehet használni? 148
 — miképp kell ugarolni? 257 259
 — Ugar, vagy Vizes répát hol, 's mikor lehet leg-kesőbbben el-vetni? 271
 — melly ártalmassak a' dudvák az Ugar földeknek? 151
 — minémű palánták vétetnek-ki azokból Szeptemberben? 486
 V.
 Vajat mikor, és miképp kell ki-olvasztani? 241 242
 — ha a' főzéskor ki kezd folyni, miképp lehet ellent állani? 243 344
 — a' ki főztötet miképp kell be-sózni? 449 450
 Vakandok turáfokat miképp kell el-rontani? 98
 — 196 356
 Vásárokat mikor, és miért kell el-járni? 589

- Vásznat miért jó Májusba fejeztetni? 245
 — miképp lehet rövid idő alatt szépen fejeztetni, 's minémű idő erre szükséges? 246
 Vastag Gyökér', vagy-is Burgundiai répanak leveleit mikor, 's mi végre kell szedni? lálsad Répa. 351
 Vetemény (kerti) magok közt melyek a' leggyengébbek 's miképp azokkal banni. 171
 — melyek hüvelyfélék miképp kell tartani? 396
 — azoknak el-változtatásáért mit kell meg-
 jegyezni? 415
 Vermek, pintzék, 's kamarák zöldségeknél valók millyenek legyenek? 78. 487
 Vérhaft mikor, 's mitől nyernek mind a' fiatal, mind pedig az anya jukok? 159
 Veszélyeket (abronts) mikor kell vágni? 649
 Vetéseknek mit árt a' Mártziusi hó? 95
 — vetések alá miképp kell szántani? 261
 — miképp kell gazdaságosan, és hasznosan vetni? 400
 — minémű mértékkel mindennemű magot elvetni? 401
 — Őzít mikor lehet, és kell le-kaszálni, 's az a' tehéneknek adni? 685
 — jó e', és minémű földeket nem lehet korán bé-vetni? 480
 — miképp az Őzít nedves, és miképp száraz időben el-vetni? 626
 Virágjait a' füveknek mikor kell leszedni? 393. 394
 — miképp tartani? 395
 Víz minémű szükséges a' palántáknak meg-öntözésére? 232
 — forrásokat hol meg nem kell szennyezni? 169
- Z.
- Zabot mikor kell vetni? 39. 90
 — mikor aratni, 's meddig a' tarlón hagyni? 347
 — miképp erőszakosan meg-szárítani? 348
 — mikor kévékbe kötni? 349
 — szalmáját használni? 12
 Zsizsiket, vagy-is muskát miképp lehet a' gabonából ki-irtani? 674

*birdi fegyver hiirtani hogy lehet 8/22
 Ja fogynakhoz mi leg lehet orvoslás 8/22*